

146273

TC
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

“EDİB VE EĞLENCE”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cihan OKUYUCU

Hazırlayan
Ayla BAŞOL

146273

İstanbul – 2004

FATİH ÜNİVERSİTESİ
FEN/SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

06/07/2004

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070104 numaralı yüksek lisans öğrencisi Ayla BAŞOL.'un hazırlayarak Enstitümüze teslim ettiği "Edib ve Eğlence" adlı tezi, tez jüri üyeleri huzurunda90.....(*) dakika süre ile savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında, ..oybirliği'.....(**) ilekabul.....(***) kararı verilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Cihan OKUYUCU (Tez Danışmanı)

Üye Doç. Dr. A. Fuat BİLKAN (İlgili Anabilim Dalı Öğretim Üyesi)

Üye Doç Dr. Tufan BÜZPINAR (Anabilim Dalı Dışından/ Başka Bir Üniversite Öğretim Üyesi)

- * savunma süresi el ile yazılacaktır. (savunma süresi, en az 45 en çok 90 dakikadır)
** oybirliği / oyçokluğu el ile yazılacaktır.
*** kabul / red ve düzeltme el ile yazılacaktır.

ÖZET

Biz bu çalışmamızda, Edib'in "Eğlence" adlı eserini incelememize konu olarak seçtik. İncelememize konu olan bu eserin iki nüshasını tespit ettik.

Eğlence'nin bir nüshası Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'nde 27 numarada kayıtlıdır. Diğer nüsha ise; İzmir Milli Kütüphane'de 1557 numarada kayıtlıdır.

Çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Edip ve Edip mahlaslı şairler hakkında, eser ve eserin nüshalarıyla ilgili olarak bilgi verdik.

İkinci bölümde ise; eserin muhtevası ve şekil özellikleri olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bölümün sonunda çalışmamız esnasında faydalandığımız kaynakları gösteren bibliyografyaya yer verdik.

Çalışmamızın üçüncü bölümde, Eğlence'nin karşılaştırmalı metnini verdik. Bu çalışmayı meydana getirirken YK nüshasını esas nüsha olarak aldık. Ayrıca metni klâsik transkripsiyon sistemine uygun olarak günümüz harflerine aktardık.

ABSTRACT

In this study, we have chosen to analyse Edib's "Eğlence". We established two copies of the topic which is subject of our study.

One of the Eğlence's copies is registered in Yapı Kredi Sermet Çifter Research Library at the 27th. in the registry.

Our study has come up with 3 main parts. In the first part, we are involved in Edip and the poets whose nicknames are Edip. In addition to that, we have given general information about the works and the copies of them.

In the second part, which is made up two main sections handling the contents and the form qualifications. At the end, you can also see the bibliography which includes the sources we were interested in while preparing this study.

In the third part, the compared text takes place. The YK copy is the center of our study. Also we transformed the text into today's Latin characters in a suitable way which completely fits into the of classical translation system.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	v
ÖNSÖZ.....	vi

I. BÖLÜM

A. EDİP VE EDEBİYATIMIZDA EDİP MAHLASLI ŞAİRLER.....	2
B. ESERİN TANITILMASI.....	6
1. Eserin Adı.....	6
2. Eserin Yazılış Sebebi.....	6
3. Zinetü'l-Meclis.....	8
4. Eserin Telif ve İstinsah Tarihi.....	9
5. Eserin Nüshaları.....	9

II. BÖLÜM

A. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	12
1. Tertibi.....	12
2. Eserde Yer Alan Hikayelerin Konusu ve Kaynakları.....	12
3. Ayet, Hadis, Atasözü ve Deyimler.....	14
B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	16
1. Vezin.....	16
2. Kafiye.....	17
3. Dil ve Üslup.....	19
KAYNAKÇA.....	31

III. BÖLÜM

A. TENKİTLİ METİN.....	34
FİHRİST.....	664

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
Ank.	: Ankara
C.	: Cilt
hzi.	: Hazırlayan
İ.	: İzmir Milli Kütüphane
İst.	: İstanbul
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nu.	: Numara
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	. Ve benzeri
YK.	: Yapı Kredi Kütüphanesi
yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Eski Türk Edebiyatı'nın divanlar açısından zenginliğini mesnevî alanında da görmek mümkündür. Mesnevîlerin sayıca çokluğu yanında dikkati çeken bir husus da konu çeşitliliği, hemen her konuda yazılmış mesnevîlerin varlığıdır. Edebiyatımızda dinî, tasavvufî, ahlâkî, ansiklopedik, tarihî mesnevîler yanında aşk, macera ve kahramanlık konusunu işleyen pek çok telif veya tercüme mesnevî kaleme alınmıştır.

Eski Türk Edebiyatı'nın bu türden mesnevîlerinin araştırmalara konu edilmesi kültür tarihimiz açısından önemli olduğu gibi, aynı türdeki eserlerin asırlar içinde geçirdiği tekâmülü tespit yönünden de faydalı olacaktır.

İşte hem önceki çalışmaları tamamlayacağı ve edebiyatımızın takip ettiği çizgiyi görmemize yardım edeceği hem de ihtiva ettiği mahallî, folklorik özellikler sebebi ile Edib'in Eğlence isimli eserini çalışmamıza konu olarak seçtik.

Eğlence üzcrinde çalışırken, müellifc dair araştırmalarımız neticesinde; "Edip" mahlaslı on bir şairin mevcut olduğunu gördük. Fakat bu şairler içinde Eğlence adlı bir esere sahip olan bir şaire rastlamadık. Bu yüzden Eğlence adlı mesnevîsini incelediğimiz Edip'in bu Edip'lerden biri mi yoksa henüz ilim camiasına kazandırılmamış bir şair mi olduğu konusunda elimizde kesin bilgi mevcut değildir.

Kütüphane taramalarımızda eserin iki nüshasını tespit edebildik. Bu nüshalardan biri Yapı Kredi Sermet Çiftcr Araştırma Kütüphanesi, 27 numarada kayıtlı (YK), diğeri ise; İzmir Milli Kütüphane, 1557 numarada kayıtlıdır. (i)

Çalışmalarımız sırasında birtakım zorluklarla karşılaştık. Özellikle İzmir Milli Kütüphanesi'nde bulunan nüshaya ulaşmak kolay olmadı. Sistemli bir çalışma ortamı olmadığından dolayı kendi imkanlarımızla nüshaya ulaştık. Ayrıca cscrdcki birtakım tahribatlar ve bozuk el yazısı okuma konusunda bizi zorladı. Okuyamadığımız veya silik olan yerleri (...) ile gösterdik.

Çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Edip ve Edip mahlaslı şairler hakkında, eser ve eserin nüshalarıyla ilgili olarak bilgi verdik İkinci bölüm ise; eserin muhtevası ve şekil özellikleri olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bu bölümü kaynakça ile tamamladık.

Üçüncü bölümde, Eğlence'nin iki nüshaya dayalı karşılaştırmalı metnini verdik.

Çalışmalarım sırasında tezimin danışmanlığını üstlenerek, çalışmamı titizlikle takip eden, her türlü müşkilimde yakın ilgi ve desteğini gördüğüm değerli hocam Prof. Dr. Cihan OKUYUCU'ya şükranlarımı arz ederim. Ayrıca, maddî ve manevî yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Derya UYGUR'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayla BAŞOL
İstanbul 2004

IBÖLÖM

A. EDİP VE EDEBİYATIMIZDA EDİP MAHLASLI ŐAIRLER

B. ESERİN TANITILMASI

I. BÖLÜM

A. EDİP VE EDEBİYATIMIZDA EDİP MAHLASLI ŞAİRLER

Eğlence adını taşıyan elimizdeki eser İ 2b'deki bir beyte göre Edip isminde bir şaire aittir. Sözkonusu beyit şudur:

Ne kadar var ise takşîr-i Edib
İdeler 'avf u keremle ta'yîb (İ 2b)

Klasik kaynaklarımızda Edip mahlaslı onbir şair mevcuttur. Ancak "Eğlence" adlı eserini incelediğimiz Edip, bu Edip'lerden biri midir yoksa yeni bir şair midir kesin bir bilgiye ulaşamadık. Ayrıca Edip mahlaslı şairlerin eserleri arasında "Eğlence" adlı bir esere rastlayamadık.

Kaynaklarda adı geçen Edip mahlaslı şairler hakkında bilgi verelim:

1. EDİB¹

Vezîr-i Bermekiyü'l-inşâ merhûm Dâmâd İbrâhîm Paşanın zamân-ı şadâretinde kitâbcılık hizmetiyle şeref-yâb ve ol hizmet-i celîle ile maḥfaza-i ma'ârif ü edeb olan zât-ı bî-nazîrleri şîrâze-i nizâm ile kâm-yâb olan şehri 'Abdullâh Ağa-zâde Süleymân Ağa nâm vücûd-ı dâniş ü 'irfân-peymâdır. Biñ yüz otuz dört senesi hilâlinde eczâ-yı vücûdı perişân ve rûḥ-ı revânı 'âzim-i kütüb-hâne-i cinân, şîr ü inşâda hoş-gû bir şâ'ir-i dil-cû idi. Bu ebyât-zâde-i ṭab-ı pür-nükâtıdır. Nazm:

Hep güft-gûya ey ḥaṭ-ı rûşânedir sebeb
Tutma kulaḳ netîce anıñ kıl ü ḳâline

¹ Hzl. Dr. Sadık Erdem, Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâsı, Ankara, 1994, s. 12

2. EDİB²

Tezkire-i Sâlim Efendi ve Şafâyide ismi Maḥmûd olmak üzere mezkûr ve Narda kazâsında hükûmetlerinde virdikleri bâlâ-yı veşâyıkde es-şeyyid Mehmed Edîb imzaları mestûr Âmidîyyü'l-aşl miyâne-i kuzâtında dâniş ü âdâb ile meşhûr bir zat-ı ma'ârif-mevfûr idi. Biñ yüz kırk toḡuz senesi hudûdunda 'âzim-i mansıb-ı cinân olmuştur. Bu ebyât ol Edîb-i şîrîn-ḡarekâtüñ zâde-i ṡab'-ı pür-nükâtıdır.

3. EDİB³

Dergâh-ı kerûbî-i cîlve- gâh-ı Cenâb-ı Pîr ḡuddise sırruhu'l-münîrde aşcıbaşı ve ṡarîkaṡı hizmetleriyle ser- bülend ü müştehâr olan Dede Ca'fer Nesnesine ḡazretlerinüñ ez-ḡadîm terbiyye-kerdesi ve hem-dem-i perverdesi olup âstâne-i felek-nişâne-i ḡudâvendigâr-ı Ekber ḡaddesenallâhü bi-sırrıhi'l-enverde muḡîm bir dervîş-i edîb ve bir 'ârif-i ser-necîb olup eş'âr-ı müte'eddîbâne ve âşâr-ı taşavvufâneleri vardır. ḡattâ dedesi Ca'fer Nesnesine ḡazretlerinüñ fecî'a-i intîḡâllerine söylediḡi beyt-i dil-nişînleridür.

4. EDİB (Ö. 1079)⁴

Nâmı Maḥmûd'dur. ḡalebü's-şehbâ'dan zuhûr idüp İstanbul'a gelüp taḡşîl-i ma'rifet idüp mülâzım ve ṡarîḡ-ı ḡazâyâ 'âzim olmaḡla Anadolida ba'zı ḡazâyâ ḡadı olup Alâ şehir ḡazâsından ma'zûlen biñ yetmiş toḡuz târiḡinde fevt olmuştur.

5. EDİB⁵

Nâmı Mehmed'dür. Amâsya sancaḡında Lâdik - nâm ḡaşâba-ı meşhûrdan zuhûr itmişdür. Sâdât-ı keşîrû'l-berekâtdandır. Evâil-i ḡâlîde taḡşîl-i ma'rifet idüp

² age. s. 12

³ Esrar Dede, Tezkire-i Şuarâ-yı Mevlevîyye, Hzl. Dr. İlhan Genç, Atatürk yay., Ank. 2000, s. 44

⁴ Mustafa Safâyî, Tezkiretü's-Safâyî, Haz. Ruhi Cankanat, Erzurum 1970, C.I, s. 45 "Basılmamış Yüksek Lisans tezi"

⁵ age., s.60

nâ'il-i şeref-i mülâzemet olmağla tarîk-ı kazaya rızâ virüp Rum-ili kuzâtınıñ eşrâfından olup 'ilm ü fazl ile ma'rûf ve şî'r ü inşâ ile mevşûf olmağla Şeyhü'l-islâm İmâm Mehmed Efendi'nüñ mektûbcılık hizmetinde istiğdâm olınmışdur. 'Aşruñ şu'arâsındandır.

6. EDİB⁶

Nâm-ı serâmedleri Mehmed'dir. Filasıl âb ü hevâsı dilküşâ Niğde sancğında nefsi-i kaşaba-i Bor'da mütevellid olup ol cânib-i küşâde cevânibden zâhir ve hüveydâ olmuşlardır. Vaqt-i şabâvetde ve hengâm-ı tufûliyetde 'ilm-i şerife rağbet ve şarf u nahivden kendüye kifâye-i sinn-i temyîz olacağ rütbe Merâh ve Mişbâh mağûlesi biraz enmûzece iştigâle şarf-ı mağdûr eyleyüp kütüb-i mu'tebere-i ma'dûde içtün diyârından mecma'-i 'ulûm olan Kayseriye şehrine şarf-ı mağşûd eylemişdir.

7. EDİB⁷

Mustafa Edib Bey Çapanoğullarından akdağ madeni kaymakamlığından mütekaid Osman Nuri Bey'in oğludur. 1275 sene-i mâliyesinde doğdu. Yozgat ibtidâi ve rüşdi mekteplerinde okuduktan sonra Yozgat'ta Demirli medresesinde ikmâl-i tahsîl eyledi. Tahrîrât kalemine devamla evrak memurluğunda ve muhasebe baş kitabesinde, Akdağ madeni ve Sungurlu kazaları mal müdürlüklerinde, müteaddid kazâ kaymakamlıklarında bulundu. 1336 sene-i mâliyesinde Yozgat harekât-i isyâniyyesi sebebiyle Kayseri'de ikâmete memur oldu. 1341'de orada vefât etti. Âsâr-ı nazmiyyesi Mecmû'a-i Eş'âr nâmıyla tab' edildi.

8. EDİB(Divan şairi)⁸

18. asır şairlerinden Edib hakkında malumat sahibi değilim. Onun yazma divanının bu gün elimizde üç nüshası mevcuttur. Esad Efendi Kütüphanesi'ndeki yazma divan müsvedde halindedir. Bu eserin kenarlarındaki manzumeleri bizzat şair

⁶ Kâzasker Sâlim Efendi, Tezkire-i Sâlim, İst. 1315, s.131

⁷ Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, 1999, C.3, s.1214

⁸ age., s.1216

kendi kalemiyle yazmış ve asıl divanı teşkil eden manzumeler üzerinde de epeyce tashihler yapmıştır.

Üniversite kütüphanesindeki 124 numaralı divanın ilk sahifesinde şu kayıt vardır: “Halepli meşâhir-i şuarâdan merhum Edib Efendinin divân-ı belâgat ünvanıdır.”

9. EDİB(Erzurumlu)⁹

18. asır şairlerinden Erzurumlu Edib hakkında hiçbir menbada malûmat yoktur. Yalnız Esad tezkiresinde böyle bir şairin mevcudiyetinden haber verilmektedir. Filhakika Diyarbakırlı Edib’in bazı menbalarda Erzurumlu olarak gösterilmesi o asırda bu mahlasla ayrıca Erzurumlu bir şairin mevcut olduğuna bir delil olabilir. Ve bu tezkireler, Diyarbakırlı ve Erzurumlu iki Edib’i aynı şahıs zannetmiş olabilirler.

10. EDİB(İslimyeli)¹⁰

Ali Edib Bey, İslimye eşrafından Ârif Hikmet Efendi’nin oğludur. 1287’de İslimye’de doğdu. Edib Bey, ibtidai ve rüşdi tahsilini İslimye’de gördükten sonra 1302’de İstanbul’a geldi. Mekteb-i Mülkiyeye girdi. 1210’da şehâdetname aldı. İbtidâ Gümülcine, bir müddet sonra Üsküp mekteb-i idâdîsi muallimliğine tayin olundu. Hasta olarak İstanbul’a geldi. İki ay sonra kemik vereminden 1315 sene-i hicriyesinde Manastır’da vefat etti.

11. EDİB(Vak’anüvis)¹¹

1248 hilâlinde riyâsetten ma’zûlen vefât eden Esseyyid Süleyman Necib Efendi merhumun pederi Teşrîfâti esbak Mehmed Edib Efendi’dir. 1216 senesi

⁹ age., s.1218

¹⁰ age., s.1218-1219

¹¹ age., s.1221

hududunda vefât idüp Fındıklı civârında kâin Hâtuniyye zâviyesi hazîresinde ve evâil-i saltanat-ı Selim Hânî’de iki defa vak’anüvis olmağla târih-i müdevveni vardır.

B. ESERİN TANITILMASI

1. Eserin Adı

Edip, mesnevîsine “Eğlence” adını vermiştir. Eserin ismi iki ayrı nüshada şu şekilde yer almaktadır:

Nâmına didüm anuñ Eğlence
Yâdigâr ola o pîr ü gence (YK 2b)

Ana Eğlence diyü virdüm nâm
Ola maqbûl ü pesendide-i ‘âm (İ 2b)

2. Eserin Yazılış Sebebi

Edip mesnevîsinin münâcât bölümünde Cenâb-ı Hakk’a tazarruda bulunduktan sonra eserini kaleme alma gayesini şöyle belirtir:

Hâtıra geldi ki bir gün nâ-gâh
Nik ü bed itmeyelüm vaqti tebâh

Mesnevî nazmı ile idüp tertîb
Yazıla ba’zı hikâyât-ı garîb

Ola hâlince yine hoşca eşer
Ba’zı ihvân okuyup dinleyeler

Kışşadan hisşe ala ehl-i kemâl
Olmaya maşşuli vizr ü vebâl

Ola izhâr-ı hünerden hâlî
Naql ola geçmiş olan ahvâlî

Gerçi yazmış niçe erbâb-ı kemâl
Niçe biñ güne hikâyât u mişâl

Ekseri neşr iledir hep yazılan
Bu haķîrûñi hele manzûrî olan

Neşr ile niçe kitâb itmişler
Niçe yüz fasl ile bâb itmişler

Yazmamış nazm ile kimse aşlâ
Meger ol vak‘a-i mahşûşa ola (YK 2a)

Ancak şairimiz daha sonraki beyitlerde eserini vücûda getirmesinin asıl gayesini şu şekilde belirtmektedir:

Şairimiz birgün dostlarıyla sohbet ederken, bu mecliste ehl-i hüner tarafından güzel şiirler okunur. Mecliste özellikle “Zînetü’l-Meclis” adlı bir eser herkesin beğenisini kazanmıştır. Eser baştan sona incilerle doludur. Şairimiz aynı zamanda bu eserin Medî-i Fârisî-i Kâşânî isimli Farşî şairlerden birine aittir. Mecliste bu eserden inciler okunurken şairin bazı dostları bu eser keşke Türkçe olsaydı diye ikrar eylemişler.

Oķınurken didi ba‘zî aħbâb
Kâşki Türkçe olaydı bu kitâb (İ 2a)

Şairimiz bu istekten sonra, dostlarına yâdigâr olmak üzere Eğlence adlı eserini kaleme almıştır. Fakat şairimiz zikrolunan bu eserin tamamını tercüme etmemiştir. Zînet’l-Meclis adlı eserden daha önce duyulmamış olan hikayeleri seçmiştir. Bunun yanında farklı eserlerden de yararlandığını dile getirir:

Derc idüp ba‘zı le‘âifle miğâl
Eyledüm fikra ile mâlâ-mâl

Cem‘ idüp niçe kütübden am
Ekşeri münte‘âb-ı Kâşânî (YK 2a)

3. Zînetü’l-Meclis

Şairimiz yukarıda bahsedildiği gibi eserin sebab-i telif kısmında, eserini vücûda getirirken “Zînetü’l Meclis” adlı bir eserden daha önce duyulmamış hikayelerden seçtiğini belirtir.

Cem‘ idüp niçe kütübden anı
Ekşeri münte‘âb-ı Kâşânî (YK 2a)

Birinüñ var imiş anda meger
Bir kitâbı ki tolu dürr ü güher

Zînetü’l-meclis idi nâmı anuñ
Çatı maqbûli idi yârânuñ (İ 2a)

Yaptığımız araştırmalar sonucunda “Zînetü’l Meclis” hakkında edindiğimiz malûmat şu şekildedir:

Fârisî fit’tevârihü’l-ahbârü’l-‘hikâyât- Li-Mecdeddin Mehmed El-Hasenî El-mütehallas bi-Mecdî ellefihu sene: 1004

“Erba‘u ve elfu evvelühâ senâ-yı nâ-mütenâhî hamd-ı nâ-ma‘şûr ber-ân sezâst ki vs. fi-mücelled-i ma‘bû‘.”¹²

¹² Bağdatlı İsmail Paşa, Keşf-el Zunûn Zeyli, İst. 1972, C.I

4. Eserin Telif ve İstinsah Tarihi

Eserde telif ve istinsah tarihine ait bir bilgi mevcut değildir. Fakat eserin fihrist bölümünün sonunda tahrir tarihi not düşülmüştür. Bu tarihin ise bir bölümü silinmiştir. Tarihin son iki rakamı yirmi üçtür. Fakat bu rakam bizi kesin bir tarihe ulaştırmamaktadır.

Yukarıda eserin yararlandığı kaynak olan “Zinetü'l Meclis” hakkında bilgi vermiştik. Eserin yazılış tarihi olarak 1004/1595 senesi gösterilmiştir. Bu bilgiden hareketle “Eğlence” adlı eserin, bu tarihten sonra kaleme alındığını söyleyebiliriz. Ayrıca eserin dil ve imla özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda bu tarih daha çok netlik kazanmaktadır.

5. Eserin Nüshaları

Araştırmalarımız neticesinde Edib'in “Eğlence” adlı eserinin iki nüshasını tespit ettik. İstanbul'da bir, İzmir'de bir nüshası mevcut olan eserin başka nüshasına rastlayamadık. Tenkitli metin hazırlanırken tanıtımları aşağıda verilen iki nüshadan faydalanılmıştır.

Bu iki nüshadan (YK) nüshasını yazısının eskiliği ve doğruya en yakın olarak telakki etmem sebebiyle esas nüsha olarak aldım. Ayrıca (İ) nüshası üzerinde bir takım değişiklikler yapılması, eksikliklerin büyük oranda giderilmesi (YK) nüshasını esas almamda büyük bir etken oldu.

a. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nu. 27 (YK):

Bu nüsha için “YK” sembolünü kullandık. Nu. 27'de bulunan nüsha 1b-71b arasında 142 yaprak olup 240x140 (184x90) mm. ebadındadır. İçi yaldızla doldurulmuş üç siyah çizgiden ibaret cetvel içinde her sayfada çift sütun halinde 21 satır bulunmaktadır. Farsça başlıklar kırmızı mürekkeble ve çerçeve içindedir. Nestalik yazıyla, harekesiz, aharlı, krem renk kâğıt ve meşin bir cilt içindedir.

Nüshanın istinsah ve müstensih tarihi yoktur. Yazısının daha eski olmasından dolayı (İ) nüshasından daha eski bir tarihe sahip olduğunu düşünebiliriz. Ayrıca nüsha tam değil, eksiktir. 71b'den sonrası kopmuştur.

Başı : Hamd ola hâlık-ı bî-hemtâya
Kerem ü luğfına yokdur gâye

Sonu : İşidüp kışsa-i âhir Me'mûn
Cân u dilden ana oldı memnûn

b. İzmir Milli Kütüphane, Nu. 1557 (İ):

Bu nüsha için "İ" sembolünü kullandık. Nu. 1557'de bulunan nüsha 1b-176b arasında 352 yaprak olup 245x145 (170x80) mm. ebadındadır. Her sayfa siyah çizgiden ibaret, çift sütun halinde 19 satır bulunmaktadır. Başlık bölümleri çerçeve içinde boş bırakılmıştır. Başlıklar nüshanın sonundaki fihrist kısmında verilmiştir. Bu başlıkları konu bütünlüğü sağlamak için hikayelerin başına yerleştirdik. Bu başlıkların metnin fihrist bölümünde olduğuna dair dipnot düştük. Ayrıca diğer nüsha ile çakışan başlıklara ise dipnotta yer verdik. YK nüshasında başlıklar Farsça olmasına karşın, İ nüshasında fihristte verilen başlıklar ise Türkçe'dir. Harekesiz, aharlı, krem renk kâğıt ve kahverenkli meşin bir cilt içindedir.

Elimizdeki nüsha tamdır. YK nüshasındaki bir takım eksiklikler bu nüshada giderilmiştir. Ayrıca YK nüshasında mevcut olan bir takım hikayeler İ nüshasına alınmamıştır. İ nüshasına ise YK nüshasına alınmamış olan başka hikayeler eklenmiştir. Bu durum ise bize, şairin kendi eserini tekrar ele alıp değiştirdiği yargısına götürmektedir. Nüshanın başı YK nüshası ile aynıdır.

Sonu : Çünkü şehzade sözüñ itdi temâm
Buldı bu menkıbe de bunda temâm

II. BÖLÜM

A. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

II. BÖLÜM

A. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1. Tertibi

Eğlence, klasik mesnevî tertibine göre düzenlenmiştir. Mesnevîlerde yaygın biçimde yerleşmiş olan; sebab-i telif bölümü, hikayelerin yer aldığı bölüm ve son olarak fihrist bölümünden oluşmaktadır.

YK nüshasında 84 hikaye bulunmaktadır. İ nüshasında ise 127 hikaye vardır. YK nüshası 2856 beyitten oluşmaktadır. Eserin ilk 89 beyti sebab-i telif bölümüdür. İ nüshası ise 6542 beyitten oluşmaktadır. Eserin ilk 45 beyti sebab-i telif bölümüdür. Mesnevîlerde başlıktan sonra İslâmî geleneğe uygun biçimde “besmele” yer alır. Ancak besmele metne dahil değildir. İ nüshası bu geleneğe uygun bir özellik gösterirken, YK nüshasında “besmele” bölümü bulunmamaktadır.

2. Eserde Yer Alan Hikayelerin Konusu ve Kaynakları

Türklerin İslâmî kültür ürünleri ile teması ilk zamanlarda genellikle İran edebiyatı yoluyla olmuştur. Çünkü İranlılar Türklerden daha önce İslâmiyeti kabul etmişler ve İslâmî bir edebiyat meydana getirmişlerdir. Bu arada İran kaynaklı eserlerin yanısıra diğer milletlerin kültür ürünlerinden pek çoğu da İran kanalıyla edebiyatımıza mâledilmiştir.

Klâsik edebiyatımızın tercüme anlayışı bugünkünden farklıdır. Hikâyelerin tercümesi yapılırken mütercimler değişik tarzlarda tercüme yolları denemişlerdir. Eserler: a) ya aynen, olduğu gibi, hiçbir ekleme çıkartma yapılmadan, eserin orjinalitesi bozulmadan tercüme edilmiş, b) ya eklemeler yapılarak, değiştirilip geliştirilerek, genişleterek çevrilmiş, c) ya da sadece konu alınarak telife yakın adaptasyon eserler meydana getirilmiştir. Bu durum büyük hikâye külliyatlarındaki küçük müstakil hikâyelerde de aynıdır. Bunların da bir kısmı aynen alınmakla

beraber pek çoğunda değişiklikler yapılarak orijinal hikâyeden ayrı, telife yakın hikâyeler meydana getirilmiştir.¹³

Yukarıda da belirttiğimiz gibi şair, eserde yer alan hikâyelerin bir çoğunu Mecdî-i Fârisî Kâşânî adlı bir şairin “Zînetü’l-Meclis” adlı bir eserinden seçmiştir. Şair, bu eserden daha önce duyulmamış olan hikâyeleri tercih etmiştir. Fakat YK nüshasından farklı olarak, İ nüshasındaki hikâyelerde ekleme ve çıkartmalarla birtakım değişiklikler yapmıştır. Bunun yanında daha başka eserlerden de hikaye ve fıkralara yer vermiştir. Eseri incelerken dikkatimizi çeken diğer bir özellik ise; eserdeki bazı hikâyelerin Mevlânâ’nın Mesnevî’sinde yer alan hikâyelerle paralellik göstermesidir. Ayrıca eserde fabl tarzında hikâyeler de mevcuttur. Bir takım hikaye kahramanlarının gerçek hayattan alınmış, dinî, tasavvufî ve tarihî şahsiyetler olduğunu görürüz. Bununla beraber müstecben hikaye ve fıkraların da az sayıda olmadığını görmekteyiz.

Şair, eserini kaleme alırken amacının edebiyat ve ahlâkî tarzda bir eser vücûda getirmek olmadığını ve bu konuda bir çok eserin mevcut olduğunu belirtir. Genel olarak eserlerin konusu didaktik ve ahlâkî bir özellik taşımaz. Şairin amacı nasihat vermek değil, eğlendirmektir. Eserde bu yapıda eğlendirici, nükteli hikaye ve fıkralar yer almaktadır. Amaç eğlendirirken düşündürmektir.

Edebiyyât ile ahlâk ise çok
Niçe ta‘dâd olunur gâyeti yok

Hamseler var ki laţif ü zibâ
Cümlesi münteħab u müsteşnâ

Hâşılı bu yazılan nazm-ı haķır
Oldı hâvî-i hikâyât-ı keşir

¹³ Hasan Kavruk, Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler, İst. 1998, s.21

Derc idüp ba‘zı le‘âifile mişâl
Eyledüm fıkra ile mâlâ-mâl (YK 2a)

3. Ayet, Hadis, Atasözü ve Deyimler

Mesnevîmizde ayet, hadis, atasözü ve deyimlerin tamamını tespit ettik ve bunları geçtikleri beyit içinde vermeyi uygun bulduk.

Bir kısım sözlerin atasözü ve deyim olduğu kesin olmakla beraber bazılarında karar vermek mümkün olmamaktadır. Ayetlerin ve atasözlerin beyitlerde yer alışı iktibas şeklinde olmaktadır.

Vezin zoruyla sözlerdeki bazı kelimelerin yerleri değiştirildiği gibi, bir kelimenin yerine başka kelime de kullanılmıştır.

Eger olmazsa kabûle ahrâ
Hasbunallahi te‘âlâ ve kefâ (77)

Lik dünyâya “ve mâ fibâ” ya
Üç çalâk dimiş idüm Mevlâya (371)

Oldı “levlâ lahmuke” nuṭkı ‘iyân
Şâhib-i ‘adl ü keremden o zamân (439)

Olmadı vâkıf-ı ahvâl o ḥakîm
Baş şalup dir idi subhânu’l ‘alîm (933)

Ellerüñ uruşarak hep nâ-gâh
Çağırusurlar idi hep yerhamukallah (4453)

Eger olursa ‘iyâzen billâh
Ben ḥayatdan iderem istikrâh (5000)

Biz ‘adûyız size bi-naşş-ı mübîn
“Uktulû” emri ise emr-i yakîn (5200)

Gûş idicek bunı şimdi rûbâh
Didi lâ-kuvvate illâ billâh (5287)

Hâtrı oldı melûl u ğamnâk
Cânna düşdi anuñ havf-ı helâk (699)

Bu aralıqda meger bir mekkâr
Göze dike ide anı şikâr (741)

Var idi bir de refikı anuñ
Kıç bacağıydı o da şeytânıñ (746)

Didiler uyduñ ola şeytâna
Güzel amma niçün girdüñ hâna (909)

Görilüp nice kerâmâtı ‘ayân
Yolına virür idi her biri cân (988)

Bâ-huşûş dördi dañi mest ü harâb
Şıçramuş başlarına keyf-i şarâb (1045)

Hâşlı şimdi idersin fermân
İderem yolına cânım qurbân (1050)

Düşüp ayığma sürdi yüzini
Buldı Kimyâ-yı sa‘âdet tozını (3401)

Başımız sağ ola olmuş bitmiş
Olmasa hoş idi ammâ gitmiş (4699)

Cân atup ağlayarak pâdişehe
Düşdi bî-çâre hemân pâ-yı şehe (5096)

ızarıp olmış ‘izârı gül gül
Gerdeni üzre olaşmış kâkûl (5097)

Oldı etbâ’ u adem hep bi-dâr
Yaasın virdi ele âhir-i kâr (6013)

Ekdigüñ bise gerekdür herkes
Eyleme hile vü efsûna heves (4723)

B. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. Vezin

Eğlence, aruz vezninin ok sık kullanılan kalıbı olan “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Bu vezin Türke’ye uygulanmasındaki kolaylık sebebiyle pek ok Şair tarafından kullanılmıştır.

Eğlence’de vezne uymayan birkaç beyit haricinde beyit yoktur. Bu beyitlerden bazıları ise eksiktir. Bu beyitlere Şu örnekleri verebiliriz:

Didi ey münteâb-ı malabı
Marem-i cümle-i esrâr-ı nebi (YK 9b)

İtdi bir bâg-ı müzeyyen peydâ
Görse dir idi biri aa (İ 115b)

Am evlâd idinüp itdi abûl
utdı gibi ayet mabûl (İ 156a)

Beyitlerde imaleye sıka rastlanır. Fakat bu imaleler Őiirin ahengini bozmamıştır. Genellikle Türke kelimelerde imaleyle med yapılmamış, fakat Arapa

ve Farsça kelimelerde bu duruma sıkça rastlanılır. Ayrıca "İ" nüshasında sadece bir yerde beyit tekrarına rastlanılır.

2. Kafiye

Edip, aruz veznine hakimiyeti yanında, şiirde ahengi sağlayan önemli bir unsur olan kafiye de hakimdir. Eserde her çeşit kafiyeyle rastlamakla birlikte; en çok zengin ve tam kafiyeyle yer verilmiştir. Bunun yanında cinaslı kafiye ve redif oranı da yüksektir. Mesnevîde kafiyeyle oluşturan kelimelerin dillere göre oranı gözden geçirilince, Arapça ve Farsça kelimeler yanında, Türkçe'nin daha düşük nispette yer aldığı görülür. Arapça kelimelerdeki kafiyeyle yoğunluğu ise Farsça kelimelere oranla daha fazladır.

Edip'in Eğlence'de kullandığı kafiye çeşitlerine dair bazı örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Türkçe kelimelerle yapılmış kafiye:

- yazılan / olan (35)
- asla / ola (37)
- ile / bile (82)
- çok / yok (40)
- eylemedüm / söylemedüm (65)
- itmiş / gitmiş (158)
- söndür / gündür (161)
- ben / eylemeden (180)
- tolmuşdur / olmuşdur (185)
- çokdur / yokdur (187)

Türkçe-Arapça, Türkçe-Farsça kelimelerle yapılmış kafiye:

- elbet / hikmet (86)
- maḥbûs itdi / me'yûs itdi (103)

şâhra / taşra (104)
 şekvâ / ola (133)
 nâlân ideyor / vîrân ideyor (135)
 hâcibler / er (152)
 fûrûzân eyle / i'lân eyle (167)

Arapça kelimelerle yapılmış kafiyele:

bâb / aḥbâb (36)
 kudret / vaḥdet (48)
 şoḥbet / cem'iyet (50)
 himmet / minnet (68)
 hayâl / kemâl (74)
 'âlem / kalem (91)
 mel'ûn / maḡbûn (173)

Farsça kelimelerle yapılmış kafiyele:

şâh / nigâh (89)
 nâme / A'câma (113)
 cihân / nâlân (121)
 şâha / güm râha (250)

Arapça- Farsça kelimelerle yapılmış kafiyele:

Yezdân / zamân (87)
 cihân / fermân (153)
 ḥ'âb / 'itâb (122)
 civân / beyân (152)
 sultân / lerzân (187)
 cihân / cevelân (261)

3. Dil, İmla ve Üslup Özellikleri

Eğlence'de şairin vezin kusurlarına düşmeden dili rahatlıkla kullanması dikkat çeker. Bu özellik Edip'in şairlik gücü yanında, eserin dil ve imla özelliklerinden hareketle tahmin ettiğimiz on altıncı yüzyıla değin Türkçe anlatımdaki gelişmeye de bağlıdır.

Eserde kullanılan cümlelerin çoğunluğu kurallı olmakla beraber zaman zaman vezin zaruretiyle devrik cümlelerde kullanılmaktadır.

Mana bazen bir beyitte tamamlanmayıp birden fazla beyte taşmaktadır. Hikayelerde bu durumla sıkça karşılaşılır.

Eserin geneline Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunluğuna rağmen anlaşılır bir dil hakimdir. Şairin üslubunda dikkati çeken diğer bir husus edebî kültürle mahalliliği birleştirebilmiş olmasıdır. Halk ağzına yakın bir söyleyiş karşımıza çıkar. Hatta yer yer argo kelimeler de kullanılmıştır. Bu durum ise şairin halk kültürüyle bir ilişki içinde olduğunu gösterir:

Bazı hayvân anı itmez teslîm
Çünkü bimez nedür ahlak-ı kerîm (5055)

Gördiler meclise geldi bir pîr
Üç hıyâr itdi hediye o fakîr (5060)

Nice âdem imiş ol koca gidi
Belledüñ mi ola âyâ ne didi (12409)

Eğlence'nin dilinde dikkati çeken bir diğer husus da çok fazla sayıda Eski Anadolu Türkçesi'ne ait arkaik kelimelerin mevcudiyetidir. Bu kelimeler ve ilk geçtikleri beyitler şunlardır:

daği	: da, de; ve, daha, hala(10)
ağşam	: akşam (598)
alda-	: aldatmak, kandırmak (4620)
aña	: ona (60)
anda	: onda (61)
anı	: onu (44)
añla-	: kavramak, idrak etmek (397)
añlar	: onlar (24)
añsır-	: aksırmak (4503)
anuñ	: onun, onun için (54)
ata	: ada (94)
başmag	: külâh (4205)
beg	: efendi, ileri gelen (378)
belle-	: anlamak, idrak etmek (1915)
beñze-	: benzetmek, bir şeye eş olmak (552)
bile	: beraber, birlikte (82)
birle	: ile (637)
büri-	: örtmek, sarmak (255)
çaķşır	: şalvar, bol pantolon (3625)
Çalab	: Tanrı, Allah (986)
çapul	: yağma (973)
çapük	: don ağı (3502)
çoğ	: çok, fazla (583)
degül	: değil (85)
deñlü	: kadar (177)
depme	: tekme (985)
deril-	: toplamak, bir araya gelmek (906)
di-	: demek, söylemek (38)
dilkü	: tilki (3417)
diñ-	: ses kesilmek, saskinleşmek, durmak (166)
diril-	: toplamak, biriktirmek (2028)
dirisi olmak	: onun sayesinde yaşamak (2053)
ditre-	: titremek (138)

dög-	: dövme, vurmak (478)
düken-	: tükenmek, bitmek (807)
dürlü	: türlü, çeşitli (315)
el vir-	: yardım, fırsat vermek; teslim olmak (1317)
eyle-	: kılmak, yapmak, meydana getirmek. (12)
ğavğa	: kavga (914)
gice	: gece vakti, gece (101)
girü	: geri (1353)
ıñkır-	: hıçkırmak (1062)
ırak	: uzak (447)
i-	: imek(cevher fiili) (64)
ir-	: ulaşmak, erişmek, kavuşmak, varmak (156)
irgür-	: ulaştırmak, eriştirmek (1083)
irte	: erte, şafak sökme zamanı, yarın (151)
irtesi	: ertesi (1015)
it-	: yapmak, etmek, kılmak, eylemek, davranmak(4)
kallaş	: kalleş (1136)
kande	: nerede, nereye (657)
kanı	: hangi (467)
kanı	: hangisi (1282)
kapu	: kapı (392)
karındaş	: kardeş (2093)
karşu	: karşı (303)
kaşki	: keşke, ne olurdu (63)
kat	: tabaka, sıra (176)
katı	: pek, çok, ziyade, fazla (103)
kendü	: kendi (555)
key	: çok, pek fazla (932)
kıl-	: yapmak, etmek, kılmak, eylemek(4)
kimi	: bazı, bir takım (300)
ko-	: bırakmak, terketmek (181)
koça gidi	: deyyus, kaltaban (4875)
koğa	: kova (4455)

kuva	: kova (5234)
layıh	: layık (5331)
nesne	: şey, eşya (516)
nice, niçe	: nasıl, ne kadar, ne şekilde; çok pek fazla (25)
oğşa-	: okşamak (1928)
ol	: o (78)
oln-	: kılınmak, yapılmak(12)
ön	: ön taraf (156)
öykelen-	: öfkelenmek (1193)
tafralan-	: tavır yapmak, kızmak (1301)
tag	: dağ (3473)
tağıt-	: dağıtmak (4881)
tam	: dam (3473)
tarıl-	: darılmak, küsmek (608)
şarmaşup	: sarılmak, yapışmak (589)
taşra	: dışarı, dışarıda (107)
taayan-	: dayanmak (984)
temür	: demir (894)
sıgın-	: yardım istemek, güvenmek (523)
toğ-	: doğmak (297)
toğan	: doğan (3526)
toğır-	: doğurmak (3322)
toğrı	: doğru (645)
tokın-	: dokunmak (540)
tolan-	: dolanmak (680)
tolap	: dolap (808)
toldur-	: doldurmak (937)
tolu	: dolu, dolmuş (53)
topra	: torba (5295)
toy-	: doymak (179)
söğ-	: küfür etmek (478)
söğün-	: söndürmek (693)
tur-	: ayağa kalkmak, doğrulmak (18)

uy-	: duymak, iitmek (665)
imdicek	: Şu anda, şimdi (666)
ol	: u, o, ite (459)
ugru	: hırsız (918)
ur-	: vurmak, çarpmak (559)
uy-	: tabi olmak, bağlanmak (487)
uyu	: uyku (182)
-	: yığılmak, toplanmak, mek (442)
vir-	: vermek, bildirmek, ihsan etmek (106)
yafiluz	: yalnız (390)
yeti-	: arız olmak (2586)
yi-	: yemek (2787)
yigirmi	: yirmi (1014)
yir	: yer, mevki, yeryüzü (107)
yoğ	: yok (123)
yosa	: yoksa (341)
yol-	: koparmak (716)
yk	: taşınan şey ağırlık (446)
zokak	: sokak (680)

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde hem eski Türk yazı dili geleneğini devam ettiren özellikler hem de Arap-Fars yazı dili geleneğinden aktarılmış özellikler karışık olarak yer almaktadır. Bu bakımdan kurallı bir imlâ sisteminden bahsetmek mümkün değildir.

Eseri incelerken iki nüshadan yararlandığımızı belirtmiştik. “YK” nüshasında karılatıımız yanlışlıkların,eksikliklerin “İ” nüshasında büyük oranda düzeltildiğini gördük. Aynı zamanda “İ” nüshasına “YK” deki bir çok hikayenin alınmadığını, daha başka yeni hikayeler eklendiğini gördük. Bu durum bizde şairin kendi eserini daha sonrada tekrar ele alıp gözden geçirdiği, yeni eklemeler yapmış olabileceği

intibaını uyandırdı. Bu kadar çok değişikliğin müstensihden kaynaklanamayacağını düşündük. Bu değişikliklere şu örnekleri verebiliriz:

şise (YK) / şise (İ)

işdi (YK) / işitdi (İ)

toğrı (YK) / doğru (İ)

tırma (YK) / durma (İ)

tolab (YK) / dolab (İ)

şotor (YK) / deve (İ)

Bir yerin eylediler cümle ricâ (YK) / Birbirin eylediler böyle ricâ (İ)

Bu dönemin metinlerinde Türkçe kelimelerin yazılışları bakımından en dikket çeken yön, ünlülerin yazılışında kendini göstermektedir. Ünlüler bazen hareke işaretleri ile bazen de imlâ harfleri ile yazılmıştır. Bunların kullanılmasında da belirli bir kural yoktur. Her müstensih kendine göre bir yol tutarak yazdığından, bazen bir kelimenin aynı sayfa içerisinde bile birkaç türlü yazıldığı görülmektedir. Manzum metinlerde, uzun okunması gereken heceyi vezne uydurmak için genellikle imlâ harfleri kullanılmış, kısa okunması gereken yerlerde ise hareke işaretleri ile yetinilmiştir. Burada belirlenmeye çalışılan esaslar da kesin kaideler olmayıp genel eğilimdir.¹⁴

Eski Anadolu Türkçesi metnlerinin imlâsı, daha sonra ortaya çıkan, uzun asırlardır devam eden ve oldukça klasikleşen imlâya göre, bir hayli farklıdır. Bu değişiklik Arapça ve Farsça kelimeler için değil, Türkçe kelimeler için bahis konusudur. Arapça ve Farsça asıllı kelimelerde hemen hemen hiçbir değişiklik olmamıştır. Türkçe kelimelerde ise, hiçbir devirde istikrarlı bir durum görülememektedir. Karışıklık ve değişik şekillerin bulunması, Eski Anadolu Türkçesi devresinde daha çoktur.

¹⁴ Prof. Dr. Mustafa Özkan, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, İst. 1995, s.85

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde, Türkçe kelimelerin imlâsı bakımından dikkati çeken en önemli nokta, vokallerin imlâ harfleriyle değil, umumiyetle hareketlerle gösterilmesidir. Bazen hareke işaretleri de konmamakta, o zaman vokallerin hiç yazılmaması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Kelime başında ve ortasında olduğu gibi sonunda da vokaller, bilhassa eklerin sonunda bulunanlar, gösterilmektedir. Türkçe kelimelerdeki vokallerin imlâ harfleriyle gösterilmesine sebep, Arapça'da kısa vokaller için harfler değil hareke işaretlerinin kullanılmasıdır. Arapça'daki durum Türkçe'ye de tesir etmiştir. Yalnız vokaller her zaman hareke ile gösterilmediği bazen imla harfleriyle de yazıldığı için, belirli bir kuralın varlığı tespit edilememektedir.¹⁵

Bu konuyla ilgili olarak metinde geçen örnekler aşağıda verilmiştir

Ünlü Değişmeleri¹⁶

Türkçe'de gerek kelime köklerinde gerekse eklerdeki ünlüler çeşitli sebeplerle değişmektedirler. Ancak bu değişikliklerin hangi sebeplere dayandığı tam olarak açıklığa kavuşmamıştır.

i < e değişmesi: Eskiden beri Türkçe'de çok yönlü (i < e, e < i) değişmelerinin olması, bu meselenin kesin olarak ispatını güçlendirmiştir. Bu türülü çok yönlü değişiklikler yalnızca eski devrelere ait değildir.

Bazı kelimelerde ise Eski Türkçe devresinde "e" olan ses "i" şeklinde gelişme göstermiştir. (imdi < emti, nice < neçe, nite < nete vb...)

Bugün "e" şeklinde telaffuz edilen pek çok kelime Eski Anadolu Türkçesi devresinde hep "i" tarafındadır.

Örnek: di-, vir-, dir-, ir-, yi-, yit-, yitiş-, yitür-, gice, girtü, irte, irtesi, yir.

¹⁵ a.g.e. s. 86

¹⁶ a.g.e. s. 92

Ünsüz Değişmeleri¹⁷

Eski Anadolu Türkçesi'nin bugünkü yazı dilimizden ayrılan en önemli yönü bünyesinde “ñ” damak ünsüzü ile sızıcı bir gıtlak ünsüzü olan “h” ünsüzünü bulundurmasıdır.

t < d değişmesi: Eski Türkçe'de kalın ve ince sıradan bütün kelimelerin başında t/d ayırımı yapılmadan hep “t”li şekiller bulunmaktaydı. Eski Anadolu Türkçesi'nde ise “t”yi devam ettirme veya “d”ye dönüştürme bakımından karışık bir durum kendini göstermektedir. Bu karışıklık yüzyıldan yüzyıla ve eserden esere göre farklılıklar göstermekle birlikte, daha ziyade ince sıradan kelimelerin başındaki “t”ler “d”ye dönüştürken, kalın sıradan kelimelerdeki “t”ler daha çok korunmuştur.

Örnek: toğrı, tağ, tam, ata, temür, desti, tolub, tokun-, tağıt-, dilkü, toğır-, mikdar, tolu, ditre-, tayan-, düken-, tarıl-, tur-.

b < p değişmesi: Bazı kelime ve eklerdeki “b”ler bugün “p”li şekliyle kullanılmaktadır.

Örnek: içüb, bulaşub, üleşüb, ireşüb.

k < h değişmesi: Türkçe kelimelerde iç ve son ses durumundaki k < h değişikliği ise Eski Anadolu Türkçesi'nde geniş ölçüde görülen bir değişikliktir. Ancak “k”lı ve “h”lı şekillerin yanyana ve karışık olarak kullanımları hadisenin düzenli olmadığını göstermektedir.

Örnek: çoh, yoh, karalıh, kohu, uyimah, artuh, layıh, ahşam, yohsa, uyhu.

g < v değişmesi: Tek heceli kelimelerin son sesleri ile birden fazla heceli kelimelerin iç seslerindeki ğ/g ünsüzleri korunmuştur. Büyük kısmı bugün “y”

¹⁷ a.g.e. s. 99

şeklinde telaffuz edilen buğ/g'lerin Eski Anadolu Türkçe'sinde ve y'ye dönüşüp dönüşmedikleri anlaşılmamaktadır. Bunlardan ancak yuvarlak ünlü yanında bulunan bazılarında bir g<v değişikliği görülmektedir.

Örnek: sovak, döğ-, söğ-, koğ-, koğa.

Ünsüz Türemesi

v türemesi: Eski Türkçe'de ur- şeklinde olan fiilin bu devir metinlerinde hem ur- hem de v- türemesiyle vur- şekli bulunmaktadır.

y ve n sesleri: Yardımcı ses durumundaki y ve n sesleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak işaret zamiri bu, şu, ve ol'un çokluğunda bazen n yardımcı sesi kullanılmamaktadır.

Örnek: alda-y-ıcı, bu-n-ca, bular, olar, şular.

Göçüşme

Türkçe'de özellikle Anadolu ağızlarında çok sık görülen bu hadisenin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de örneklerine rastlanmaktadır.

Örnek: tobra > torba

Şekil Bilgisi¹⁸

Çokluk eki: Çokluk eki -lar,-ler'dir.Ekin önceki yüzyıllar Türkçesinden ve bugünkü yazı dilinden farklı bir durumu yoktur.

Örnek: oğlanlar, şekerler, beşâretler vb..

İyelik ekleri: 1. ve 2. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde daima yuvarlak, 3. şahıs teklik ve çokluk şekillerinde ise düz ünlüdür.

Örnek: varlığı, rengine, giçeme, düğiçün, oğlanları vb

¹⁸ a.g.e. s. 95

İlgi (genitiv)hali eki:İlgi hali eki ünsüz ile biten isimlerde –un, –ün; ünlü ile bitenlerde –nun, –nün'dür.

Eski Türkçe devresinde ancak yuvarlak ünlü taşıyan bir köke geldiği zaman yuvarlak ünlü taşıyan ilgi hali eki Eski Anadolu Türkçesi devresinde n etkisiyle daima yuvarlak ünlülü olmuştur.

Örnek: onun, nuzcun, kanun, gızacun vb.

Yönelme (dativ) hali eki:Yönelme hali eki –a, –e'dir.Ünlü ile biten bir kelimeye eklendiği zaman araya yardımcı -y- sesi gelmektedir.

Örnek: çohlığma,nuzca,bevla vb.

Yükleme (akkuzativ) hali eki: Eski Anadolu Türkçesi döneminde daima düz ünlülü olmuştur.

Örnek: ruhi, sözi, bunı vb.

Bulunma (lokativ) hali eki:Türkçe'nin her devresinde ve bütün şivelerinde -da, -de ve -ta, -te şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesi'de de imlası kalıplaşmış olarak -da, -de şeklinde kullanılmıştır.

Örnek: vasatda, sufretde, rikkatde vb.

Uzaklaşma (ablativ)hali eki: Eski Anadolu Türkçesi'nde -dan, -den şeklinde olup t'li biçimleri sonradan ünsüz uyumuna bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Örnek: ashabdan, yimekten vb.

Şekil Ve Zaman Ekleri¹⁹

Görülen Geçmiş Zaman Eki : -dı, -di'dir.Ekin ünlüsü teklik ve çokluk birinci şahıslarda yuvarlak,üçüncü şahıslarda ise düzdür.

Örnek:oldı, yapışdı, buldı vb.

Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki : -miş, -miş'tir.Ekin ünlüsü daima düzdür.Dudak benzeşmesinden kaçınır.

Örnek:olmuşdur, bulmuş vb.

Geniş Zaman Eki: Eski Anadolu Türkçesi'nde -ur, -ür; -ar, -er; -ır, -ir; -r eklerinin hepsi kullanılmıştır.

Örnek:virdi, dir, gclür, kalur vb.

Gelecek Zaman Eki :Eski Anadolu Türkçesi'nde umumi gelecek zaman eki-ısar, -iser'dir.Bu ek Eski Türkçe'de ve bugün bulunmamaktadır.Bugün kullanılan gelecek zaman eki -acak, -ecek Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde daha çok sıfat fiil olarak kullanılmıştır.

Örnek: olısar, yapısar vb.

Emir kipi:Emir kipinde her şahıs için aynı ekler kullanılmıştır.

Örnek: bilgil, düzmegil, virgil, bilünüz, içelüm vb.

Partisipler:Sıfat fiiller zaman ve hareket kavramı taşıyan ama isim gibi kullanılan fiil şekilleridir. Sıfat fiil ekleriyle türetilen kelimeler, fiillerin zamana bağlı sıfat ve isim şekilleridir.

Örnek:dökildük, içdük, itdük, söylenen vb.

¹⁹ a.g.e. s. 97

Gerundiumlar: Şahıs ve zaman belirtmeyen, yalnızca hareket kavramı ifade eden fiil şekilleridir. Fiillerin zarf şekilleridir, isim veya fiil gibi çekime girmezler.

Örnek:olıben, bulıben, olmaya , işide vb.

Bildirme ekleri: Cevheri fiillerin geniş zamân eklerine bildirme ekleri denir.

Örnek: haberdür, zarardur, yoh durur, safa durur vb.

KAYNAKÇA

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet

1986 *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı*

DEDE, Esrar

1998 *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye (Çev. İlhan Genç)*

DEVELİOĞLU, Ferit

1995 *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*

DİLÇİN, Cem

1983 *Yeni Tarama Sözlüğü*

ERDEM, Sadık

1994 *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâsı*

ERGUN, Sadeddin Nüzhet

2000 *Türk Şairleri, III. Cilt, s. 1212-1225*

İslam Ansiklopedisi

Edib maddesi, X. Cilt, s. 425-450

İPEKTEN, H., M. İSEN, R. TOPERLİ, N. OKÇU, T. KARABAY

1942 *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*

KAVRUK, Hasan

1998 *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikayeler*

Kâzasker Salim Efendi

1315 *Tezkire-i Salim*

LEVEND, Agah Sırrı

1973 *Türk Edebiyatı Tarihine Giriş I, Ankara, TTK Yay.*

ÖZKAN, Mustafa

1995 *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*

SAFÂYÎ, Mustafa

1961 *Safâyî Tezkiresi*

SAMÎ, Şemseddin

1999 *Kâmûs-ı Türkî*

SOYSAL, M. Orhan

1978 *Eski Türk Edebiyatı Metinleri*

SÖZER, Vural

Ansiklopedik Sözlük, 4. Basım, Remzi Kitabevi

TİMURTAŞ, Faruk Kadri

1994 *Eski Türkiye Türkçesi*

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

Edib maddesi, II. Cilt, s. 449-451

TUMAN, Mehmet Nail

2000 *Tuhfe-i Nâili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*

YENİTERZİ, Emine

2001 *Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi*

III. BÖLÜM

A. TENKİTLİ METİN FİHRİST

İ 1b

DİBÂCE-İ KİTÂB VE SEBEB-İ TE'LİF*
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM **

YK 1b

- 1 Hamd ola hâlık-ı bî-hemtâya
Kerem ü lutfına yokdur gâye

'Âlemi itdi 'ademden icâd
Cûd u ihsânı olinmaz ta'dâd

Ne ki halk itdi ise Rabb-i Cemîl
Kudret ü vahdetine oldu delil

Eyledi nev'-i benî âdemi Hâk
Cümleden eşref ü a'lâ muflak

- 5 Şâhid-i şun'-ı kemâl-i Mevlâ
Oldı mir'ât-ı beşerde peydâ

'Aql ile nuḡ u beyân itdi kerem
Sırr-ı esmâsına kıldı mahrem

Ṭabakât üzre yaratdı ammâ
Kudret ü hikmetin itdi icrâ

Kimini itdi Hudâvend-i 'alîm
Maḡzar-ı mertebe-i ism-i 'azîm

3: - YK

4 Hâk: hem İ// muflak: vü etem İ

5: - YK

6 'Aql ilc: 'aqla İ

8 Maḡzar-ı.....'azîm: 'İlm ü adâbla dâna vü ḡakîm İ

* İ nüshası fihristeki başlık

** YK'de başlık yok.

Kimi zıddıyla olup cilve-nümâ*
Her biri hâline şâkir ammâ

- 10 Oldılar cümlesi maḥkûm-ı kader
Şâni'üñ kudretidür hayr ile şer

Sırr-ı tevḥide olanlar maḥrem
Nefy idüp cümleyi ser-tâ be-ḳadem

Didiler 'âleme zıll u hayâl
Sun'-ı Bârî-i cenâb-ı müte'âl

'Âlemi keḡrete sen itme nazâr
İdegör meslek-i tevḥide güzer

Lîk 'aşk olsun o zât-ı pâka
Baḡmaya keḡrevî-i eflâka

- 15 Diyü bu naḡş u hayâl u evhâm
Kârger olmaya ḳayd-ı âlâm

Kimi ma'nâda kimi sûretde**
Her biri bir revîş ü hey'etde

Yine herkes 'amelinden ḡoşnûd
Nîk ü bed 'ilm ü cehl buḡl ile cûd

Baḡş olmsa bu şaded tûl u dirâz
Uzanır muhtaşarâta sıgmaz

Çünkü merbûḡ-ı ḳaderdür herkes
Biz daḡi eylemişüz nazma heves

* 9'dan 15'e kadar olan beyitler YK'de yoktur

** 16'dan 45'e kadar olan beyitler İ'de yoktur

- 20 Vüs'umuz mertebe itdük taħrîr
Gazeliyyât u kaşâid taştîr

Lîk mevcûd olcağ şems ü kamer
Olinur mı per-i şeb-tâbâ nazar

Var iken nazm-ı dil-ârâ-yı selef
Kim ider vaktini bunuñla telef

Her biri nazm u neşirde yektâ
Cümlesi biri birinden ra'nâ

Añlarun hâzır iken eş'ârı
N'olacağ nazmumuzun miqdârı

YK 2a

- 25 Eyledük ise daħi ħalt-ı kelâm
O daħi ekşeri nâ-puhte vü ħâm

Lîk her şûrete var bir mâ'il
Olmuyor ba'zı kuşûrı ħâ'il

Bulnurmış tırıcağ bâzârı
Her metâ'uñ yine ħarîdârı

Mütesellî idi ondan ħâtır
Oldı bâdf-i casâret âħır

Ĥâtıra geldi ki bir gün nâ-gâh
Nik ü bed itmeyelüm vaqti tebâh

- 30 Mesnevî nazmı ile idüp tertîb
Yazıla ba'zı ħikâyât-ı ħarîb

Ola ħâlince yine ħoşca eşer
Ba'zı ihvân okuyup dinleyeler

Qışşadan hişşe ala ehl-i kemâl
Olmaya maşşuli vizr ü vebâl

Ola izhâr-ı hünerden hâlf
Naql ola geçmiş olan ahvâlf

Gerçi yazmış niçe erbâb-ı kemâl
Niçe biñ gûne hikâyât u mişâl

35 Ekşeri neqr iledir hep yazılan
Bu haqîrûñi hele manzûrî olan

Neqr ile niçe kitâb itmişler
Niçe yüz fasl ile bâb itmişler

Yazmamış nazm ile kimse aşlâ
Meger ol vaq'a-i maşşûşa ola

Meşelâ Hüsrev ü Ferhâd gibi
Dañi Şehzâd ile Behzâd gibi

Ya ola bahş-i rusûm u âdâb
Eylemiş ehl-i nazm niçe kitâb

40 Edebiyyât ile ahlâk ise çok
Niçe ta'dâd olmur gâyeti yok

Hamseler var ki laţif ü zibâ
Cümlesi münteħab u müsteşnâ

Hâşılı bu yazılan nazm-ı haqîr
Oldı hâvî-i hikâyât-ı keşir

Derc idüp ba'zı leţâifle mişâl
Eyledüm fıkra ile mâlâ-mâl

Cem' idüp niçe kütübden anı
Ekşeri müntehâb-ı Kâşânî

- 45 İtizâm itmeyerek faşl ile bâb
Nazm olındı bu berây-ı aḥbâb

İ 2a

İtmeye şabr u sükûnuñ berbâd*
Hacemât-ı keder-i kevn (ü) fesâd

Geçmeye gaflet ile evkâtı
Cümle Ḥaḫdan bile maḫdûrâtı

Bizde yok zâhiri farka kudret
Ḳande kim bâḫın-ı râz-ı vaḫdet

Gelelüm mâ-ḫaşal-ı maḫşûda
Ġarâz-ı 'abd-ı günâh-âlûda

- 50 Bir gün aḫbâbla iderdük şoḫbet
Şevḫle itmiş idük cem'iyet

Gâh mecmû'a oḫındı yekser
Gâh şî'r oḫudılar ehl-i hüner

Resm-i bezm-i udebâ-yı 'irfân
Oldı icrâ ne ise bâ-noḫşân

Birinüñ var imiş anda meger
Bir kitâbı ki ḫolu dürr ü güher

Zînetü'l-meclis idi nâmı anuñ
Ḳatı maḫbûli idi yârânuñ

* 46'dan 64'e kadar olan beyitler YK'de yoktur.

55 Fî'l-ḥaḳîka o kitâb-ı ra'nâ
Dürr ü gevher idi hep ser-tâ-pâ

Fârîsi naḳl u ḥikâyât idi hep
Fıḳarât ile tolu leb ber-leb

Oḳınup meclise baḥş itdi şafâ
Ḥişşemend oldı gürûh-ı udebâ

Niçe temşîl ü ḥikâyât-ı selef
Biri birinden e'azz u elḫâf

Mecdi-i Fârîşî-i Kâşânî
Cem' idüp ol eser-i zîşânî

60 Aña naḳd-i hünerüñi ḥarc itmiş
İçine dürr ü güher derc itmiş

Arada var ise de hezliyyât
Bulınur anda niçe ḥüsniyyât

Ḥişşeden kışşa alan ehl-i nazar
Anı elbetde pesendide ider

Oḳınurken didi ba'zı aḥbâb
Kâşki Türkçe olaydı bu kitâb

Yâdigâr olur idi ilhvâna
Bir güzel tuḫfe idi yârâna

YK 2b

65 Fıkr-i maẓmûn ile ḳayd eylemedüm*
Hüner 'arz itmek için söylemedüm

* 65 ve 66. beyitler l'de yoktur.

Nâmına didüm anuñ Eglence
Yâdigâr ola o pîr ü gence

İ 2b

Nazmla ola huşuſen tanzîm*
Cümleye olur idi luţf-ı ‘amîm

Ne olur itse aña bir himmet
Hoş eſer olur idi bî-minnet

Denicek böyle nazîr-i bî-tâb
Eyledüm niyet-i tanzîm-i kitâb

70 İntihab itdüm içinden vâfir
İşidilmiş ise pek nâdir

Eyledüm gayri maḥalden daḥi zâm
Oldı envâ‘-ı nevâdire munzâm

Kesb idüp dâ‘ire-i cem‘iyyet
Sâdece nazm ile buldı zînet

Meşnevî resm ile itdüm tahrîr
Eyledüm ḥayli letâ‘if taşîr

İtmedüm fikr ü mezâmîn ü ḥayâl
Ġarażum itme degül ‘arz-ı kemâl

75 Ana Eglence diyü virdüm nâm
Ola maḥbûl ü pesendîde-i ‘âm

Ne kadar var ise taḫşîr-i Edib
İdeler ‘avf u keremle taṫyîb

* 67’den 75’e kadar olan beyitler YK’de yoktur.

Eger olmazsa kabûle ahrâ
 Hâsbunallahi te'âlâ ve kefâ

KİŞŞA-İ SU'ÂL EZ-DİRÂZ-I PÂDİŞÂHÂN-I HİND EZ-ṬARAF-ŞÂH-I
 'ACEM Ü TAFŞİL-İ CEVÂB-DÂDEN-İ RÂY-I A'ZAM YA'Nİ PÂDİŞÂH-I
 HİNDÛSTAN*

Var idi bir şeh-i mülk-i İrân
 'Âkil ü kâmil idi ol sultân

Meclisinde o şeh-i dânanuñ
 Yâd olındı hükmi Mevlânuñ

80 Her biri söyledi bir emr-i garîb
 Naql olındı niçe ahrvâl-i 'acîb

Birisi didi ki şol rây-ı zamân
 Ya'ni kim pâdişeh-i Hindûstân

Niçe demdür yaşıyor devlet ile
 Cümle evlâd ile ahrfâdı bile

Yalnız kendi degül cümlesi hep
 Yaşıyor her biri bî-renc ü ta'ab

Sâ'ir ebnâ-yı mülûkuñ ekşer
 Olur i'mâr zamânı aqrşar

85 Ne 'aceb hâl ola bu sırr-ı garîb
 Buña vâşıl degül efkâr-ı şabîb

80 ahrvâl: esrâr İ

82 ile: hem İ, bile: ile İ

83: - İ

84: - YK

* YK: İ nüshasındaki başlık şöyledir: Şâh-ı Hindistanda keşret-i sinne bâliğ oldığı şâh-ı İrânın mesmû'ı olup sebebinin istifsârına elçi irsâl eylediği

İ 3a

İşidicek anı ol şâh-ı ‘Acem
Didi vardur sebep ammâ mübhem

Anı tahkîk iderem ben elbet
Ne ise andaki sırr u hikmet

Soraram anı be-ḥaḳḳ-ı Yezdân
Her ne dir ise disün rây-ı zamân

Elçi tertîb idüp itdi irsâl
Eyledi râydan esrârı su’âl

90 Vâsıl oldukda aña nâme-i şâh
‘Atf idüp aña mülûkâne nigâh

Ol su’âle olcâk vâkıf-ı hâl
Güviyâ eyledi izhâr-ı celâl

Didi hiç pâdişahân-ı ‘âlem
Vaz’ iderler mi bu ma’nâya kalem

Ḳatl iderdüm sizi ben cümle hemân
Lîk yok sizde ḥaḫâ vü’işyân

Eyleyüp elçileri nefy-i ebed
İtdi bir aḫada ḥabs-i sermed

95 Var idi aḫada bir şaḫra-i seng
Eylemiş idi ḥabîşhâneyi teng

90 nâme: elçi İ// ‘Atf idüp aña: nâmeye kıldı İ

93: -YK

95 şaḫra-i seng: seng-i siyâh İ

YK 3a

Muzlim ü târ idi şöyle ammâ*
Farq olunmazdı şeb ü rûz aşlâ

Bunları hâbse idicek fermân
Şart idüp kıldı kâsem rây-ı zamân

Didi mâdâmki ol seng-i siyâh
Yıkulup olmaz ise hedm ü tebâh

Olmaya anları tahlişe mecâl
Bir dahi fikr-i hâlâş emr-i muhâl

100 Elçiler işidicek bu şadedi

Dileyüp cânib-i Hâkdan mededi

Oldılar muntaz ır-ı kal'-ı hâcer
Yalvarup her gice şeb-tâ-be-seher

Cân u dilden iderek suz u güdâz
Didiler ey şeh-i dânen-de-i râz

Cürmümüz yok bizi maḥbûs itdi
Bu cihândan katı me'yûs itdi

Geçicek hâl ile bir kaç eyyâm
Zâhir oldı kerem-i Rabb-i enâm

105 Sen 'adâlet kılup eyle icrâ

Ne ise lâyıqımı kıl şâha

Âh-ı mazlûm idüp âḥir te'sîr
Virdi bir zelzele ol Rabb-i kâdir

103 Bu cihândan katı: Ye's ü ḥarmânla î

104: -YK

* 96, 97, 98. beyitler î'de yoktur.

Hâsî* olup geçdi yîre ol şâhra
Çıkdı mahbusda olanlar taşra

İ 3b

Çırtarup elçileri kudret-i Hâk
Tahliye kıldı sebîlî muṭlak

Rây-ı Hinde irişecek haberi
Götürüp yanma ol elçileri

110 Didi tafşîle degüldür hâcet
Gördünüz n'itdi Cenâb-ı 'izzet

Gayret-i Hâk olıcak şu'le-feşân
Ateş-i kâhra yanar kevn ü mekân

Âh-ı mazlûm idicek taşa eşer
Hâlîmi itmeye mi zîr ü zeber

Böyledür 'âdet-i Mevlâ muṭlak
Kaşr ider ömr-i şeh-i zâlimi hâk

'Aksi de böyledir anuñ ammâ
Sebeb-i devlet olur ḥayr du'â

115 Çok yaşar 'âdil olursa sultân
Hıfz ider anı belâdan Yezdân

Yazdı bu gûne mufaşşal nâme
Gönderüp pâdişah-ı A'câma

Dâstân oldı cihânda ḥâlâ
Hişşe aldı niçe şâh-ı dâna

* Doğrusu "Hâzî"

YK 3b

İCRÂ-YI SİYÂSET Ü 'ADÂLET-İ SULTAN MAHMUD ĞAZNEVÎ Bİ'N-
NEFS RAHİMEHULLAH*

Pâdişâhân-ı cihân mümtâzı
Evc-i 'adl ü keremüñi şehbâzı

Ğaznevî hâzret-i Sultân Mahmûd
Ezelî tâli' u bahtı mes'ûd

120 Bir gice ol şehi vâlâ-şânuñi
Uyhusı gelmedi ol sultânüñi

Didi huddâm-ı kirâma ol şah
İdin etrâfa bu şeh 'atf-ı nigâh

Görüñüz var mı ola bir mazlûm
Eylemişler ola anı mağmûm

Aradılar yoğ idi hiç aşlâ
O makûle kişi zulm olmuş ola

Didiler yoğdur âyâ şâh-ı cihân
Devletüñde ola öyle nâlân

125 Gelmedi yine velî çeşmine hâb
Nağş olup eyledi nefsine 'itâb

110 Cenâb-i İzzet: Celâl-i Kudret

122 Görüñüz: Görüntür İ

* YK: İ nüshası fihristeki başlık şöyledir: Ğaznevî Hâzret-i sultan Mahmûda ma'nen beyân buyurup zâlimin müşârun ileyhe kendü.... işini buyurduğı kıssa-i lañfesi

İ 4a

Tiğim der-ber idüp kıldı kıyâm
Bi'en-nefes kendüsi itdi ikdâm

Zîr ü bâlâyı idüp geşt ü güzâr
Cüst-cû eyler iken bir âşâr

Gördi bir mescid içinden nâgâh
Geliyor şayt-ı hazîn-i eyvâh

Diyor ol kimse ki ey Rabb-i Vedûd
Baña zulm eyledi sultan Mh̄mûd

130 Eyle 'adlûñle ilâhi icrâ

Pâdişâhlar şehisin sen zirâ

İşidicek anı ol şâh-ı gayûr
İtdi ol cânibe dehşetle mürûr

Gördi ziyy-i fuqarada bir kes
İdeyor sûziş ile medd-i nefes

Didi âdem ne için bu şekvâ
Ne zamân ben saña zulm itdüm ola

Didi şâhum senüñ etbâ 'ıñdan
Hizmetüñde olan eşyâ 'ıñdan

135 Birisi var beni nâlân ideyor

'İrz u nâmûsumı vîrân ideyor

125 'itâb: hitâb İ

130: -YK

133 ben saña zulm itdüm ola: eylemişem zulm saña İ

Pâdişâhum bir 'iyalüm vardır
'Irz u hüsn ile mişâli nâdir

Geliyor her gice ol kimse añ a
İdeyor zûr ile kârın icrâ

Her kaçan gelse elinde şemşîr
Ditrerüz zevc ile zevce dir dir

YK 4a

Câmeḥâbûmdan ider her gice dūr
Olram derd ü elemle mehcūr

140 Olmuşam sâye-i 'adlûñle mekîn
Ne revâ olmayam 'ırzumdan emîn

Ḳurb-ı sultâm ben itdümse penâh
Bu midur pâdişahum baña günâh

İşidicek anı şimdi sultân
Ṭâs-ı pür-hûna dönüp çeşmi hemân

Şordı âyâ bu gice anda midur*
Yine zevceñ ile ile 'alemde midür

Didi bilmem bu gice n'oldığımı
O zulmkâr nerede oldığımı

145 Didi kimdür bize göster anı
İdelüm biz daḥi lâzım olanı

140: -YK

141 baña: cürm ü İ

142 şimdi sultân: şâh-ı zîşân

* 143 ve 144. beyitler İ'de yok.

Lik yarm gice elbet şâhâ
‘Âdetin itse gerekdür icrâ

İ 4b

Emr iderseñ gelüp aḥbâr ideyüm
Geldiğın şâhuma iş‘âr ideyüm

Didi kim gelür ise yine eger
Ṭurma gel sen de baña eyle ḥaber

Ḥâcibe itdi sipâriş tekrâr
Ne zamân itse işâret izhâr

150 Beni agâh idiñüz ol sâ‘at
İdiñüz emrime şarf-ı dikkât

İrtesi geldi ḥaḳîkat o civân
İtdi ḥâcîblere aḥvâli beyân

Virdiler şâha ḥaber ḥâcîbler
Didiler geldi yine şimdi ol er

Muntazırdur size ey şâh-ı cihân
Ne ise emrinüz idüñ fermân

İşidicek anı şâh-ı ‘âdil
Bu ḥaber aña olınca vâsıl

155 Çıkdı arslan gibi o dem sulṭân
Daḥi der-dest idi tiğ-ı bürrân

145: -YK

146 Lik: Didi İ

147 gelüp: saña İ//Geldigin şâhuma: Yine geldi diyü

149 tekrâr: der-an İ//Ne zamân.....izhâr: Didi geldükde size işbu civân İ

151 geldi....civân: şeb ohcağ geldi fakîr İ//aḥvâli beyân: agâh u ḥabîr İ

154: -YK

Didi kim öñüme düş ol rehber
İrmeden tâ ki o mel'ûna haber

Vardılar şöyle ki ol merd-i habîş
Câmehâbı henüz itmiş telvîş

'Âdetüñ yine kemâkân itmiş
Mest olup aklı başından gitmiş

Mest olup yatur idi bî-pervâ
Kendi vîrânesi idi gûyâ

160 Gösterüp şâha didi işte hemân
Baña bu zulmi iden bî-îmân

Didi sulţânuña çerâğı söndür
Merhamet itmeyecek bir gündür

Bilmeyem kim idigüñ anuñ ben
Görmeyem katl u helâk itmezden

Yanına varup o dem şâh-ı benâm
Besmeyleyle anı itdi i'dâm

Virdi şemşir-i 'adâletle cezâ
Kıldı tahsil-i rızâ-yı Mevlâ

YK 4b

165 Ğasl idüp ellerini şâh-ı gayûr
Ğamd idüp oldu bu hâle mesrûr

İ 5a

Diñlenüp hamd u senâdan şofıra
‘Adl ü ihşan-ı edâdan şofıra

Didi var şem‘î fîrûzân eyle
Kim idi katl olan i‘lân eyle

Ğalibâ olmalı evlâdumdan
Ya ola cümle-i ahfâdumdan

Şem‘î söndür (...) aşlı hemân*
Belki onlardan ise bile yatan

170 Göricek ğalib ola şefkat-i eb
Hakķı icrâda ola men‘e sebeb

Zannum oldur ki tevâbı‘-i huddâm
İdemez böyle fesâda iķdâm

İtdiler çünki yakup şem‘i nazâr
Gördiler bir kûl imiş başka meger

Nefs-i emmâreye uymuş mel‘ûn**
Bulmuş encâm cezâsın mağbûn

Degül evlâd-ı şeh-i ‘âdilden
Aña şükreledi cân u dilden

175 İtmemiş anı Cenâb-ı Sübhân
Katl u ifnâ-yı veledle giyân

166 Diñlenüp: Oturup İ

171 tevâbı‘-i: gurûh-ı İ

*Beyit silik

** 173 ve 174. beyitler YK’de yok.

Qıldı bir kât dağı ħamd-ı Mevlâ
Şâh-ı ‘âdil idi ħakķan ħakķâ

Şimdi seyret ki didi şâh-ı benâm
Var mı bir ekl idecek deñlü ta‘âm

Didiler pâdişahum âb ile nân
Ĥânemüzde odur ancak bulunan

Getürüp zevc ile zevce anı
Tok toyum eylediler sultânı

180 Didi ‘ahd itmiş idüm Ĥakķla ben
Tâ ki ol zâlimi ķatl eylemeden

Ĥoymayam ağzuma hiç nân ile âb
Ĥamd ola virdi murâdum Vehhâb

Şimdi iftâr idüp oldum râĥat
Ba‘d-ezîn uyĥuya geldi nevbet

Uyumamış idi sultân zirâ
Tâ ki nezrini idince ifâ

Raĥmet ol pâdişâh-ı zişâna
Ĥılıcun ‘arşa aşup şâhâne

İ 5b

185 Nâm-ı pâk ile cihân tolmışdur
Sa‘yi maķbûl-ı Ĥudâ olmışdır

Odur ol ‘âdil u ĥâzi sultân
İtdi küffâr-ı cihâmı lerzân

Şumnât-ı ehlün idüp zîr ü zeber
Şanem ü deyrin idüp hâkister

YK 5a

Anuñ evşâf-ı şerîfi çokdur
Eşer-i ‘âdlüne gâyet yokdur

KIŞSA-İ HÂRUNÜ’R-REŞİD Kİ BERÂY-I ‘ADL Ü İNŞÂF-I VÂLİ-İ
HORÂSÂN-RÂ ‘AZL-Ü TEBDİL KERG. RAHİMEHULLAHİ TE‘ÂLÂ
ALEYH*

Âb-rûy-ı hulefâ-yı ‘Abbâs
Ya‘ni Harun Reşid ekme-i nâs

190 İdecek devlet ile tahta cülûs
Oldı ‘alem keremiyle me’nûs

Şayt-ı âvâze-i ‘adl ü dâdı
Kıldı ma‘mûr bu harâb-ı âbâdı

Horâsân hâkimi ol eşnâda
Gönderüp bir kişiyi Bağdâda

Eylemiş idi anı der-zencir
İlaqqıma yazmış idi cürm-i keşir

Öyle yazmış anı vâli-i beled
Ki bu âdem ideyor şâha hased

195 Mevt-i sultânı virüp halka haber
Bu haber eyledi îrâs-ı keder

Nice mahzûra sebebdür olan
İhtilâl buldı umûr-ı Horâsân

Menba‘-ı kizb ü durûg u tezvîr
Bilmezem nice kişidür bu pîr

İşidicek bu peyâmı sultân
Gazaba geldi tarıldı ol an

Şorup ol pîre tahavvürle didi
Sen mi neşr itdün o kâzib şadedi

200 Baña mevt irmekle n’olsa gerek
Saña bir fâ’idesi mi olsa gerek

Didi ol pîr-i mübârek ol dem
Söyledüm ben anı inkâr itmem

Gerçi ben söyledüm anı ammâ
Sizi ölmüş diye itdüm imzâ

İ 6a

Ben didim şâg ola idi sultân
Zulmi bu rütbe ider miydi ‘avân

Oldı elbette halife Hârûn
Buldı fırsat bir âlây ehl-i cünûn

205 Bilürüz anı ki sultân-ı benâm
Dilemez zulmle olmak bed-nâm

Ben kıyâsumda hatâ eylemişim
Bilmeyüp ol şadedi söylemişim
Yoğ imiş cürm ü günâh-ı vâli
Şimdi bildüm ben anı icmâlî

İşidicek anı Harun Reşîd
 Hôrâsân vâlisin itdi tecdîd

Horasân hâkimini 'azl itdi
 Kerem ü merhâmetüñ bezl itdi

YK 5b

210 İtdi o kimseye vâfir in'âm
 Oldığıçün sebep hüs-n-i nizâm

İntibâh itdi o sulţân-ı kerîm
 Pend-i pîr oldı aña nush-ı 'azîm

Yâd iderler anı rahmetle enâm
 Söylenür 'adlle tâ yevm-i kıyâm

MENKİBE-İ BERBERİÇEÎ Kİ FÜRÛ-MÂYE BUD BE-MERTEBE-İ
 VÛZÂRET RESÎD. AMMÂ BE-FITRAT-I KADÎM HODRİC'AT KERV
 RÛSVÂY-I U MA'LUM ŞÛD*

Var idi bir şeh-i şâhib himmet
 Mey-ü maħbûbu severdi ğâyet

Eylemiş idi anı Rabb-i Kerîm
 Mażhar-ı mertebe-i ismi ğalim

215 Eylemiş anı cenâb-ı Mevlâ
 Ezeli mâ'il-i hüs-n-i zîbâ

205: -YK

208 Hôrâsân.....tecdîd: Eyledi pîre niçe luţf-ı mezîd

209: -YK

212:-YK

215: -YK

* YK: İ nüshasındaki başlık şöyledir: Selâtin-i 'îzâmdan bir şahsın berber oğlanına olan
 'alâkası sebebiyle herc ü merc olduğu kıssa-i laşîl fesi

Şuh-ţab' idi o  adden efz n
Bir güzel görse olurdu meft n

H sılı m 'il idi  ublara
Dili mebz l idi ma b blara

 eb u r z ol  eh z bende ed 
M h-r lar ile eylerdi  af 

H kmeti gör ki tek z -yı kader
' k bet eyledi ir ş-ı keder

220 Her ne ifr t ola ol mezm mdur
 an  l yık degül ise   mdur

Var idi ol  ehr içinde meger
 ffet   vaqt-i zam n bir dilber

  6b

K rı berberlik idi ' lemde
Mişli bulunmaz idi  dernde

Hüsn-veş tarz u ed sı merg b
Hiç söz olmaz katı ra'n  ma b b

A na  ft de idi b y u ged 
 ohreti olmuş idi evc- r 

225 Gördi bir gün anı t  ki sult n
Oldı  aydı heves ile s z n

Aldı b -kayd-ı teemmül anı
Bezli idüp 'aşifet   i s nı

Alup ol tâze ğulâmı encâm
Eyledi hîdmetine istiḥdâm

Terbiyet kaydı ile şâh-ı cihân
Aña ḥaşr eyledi evkâtı hemân

Giderek eyledi kendüye nedim
İtdi günden güne izz ü ta'zîm

230 Sarf idüp aña mezîd-i himmet
İtdi teslim-i zimâm-ı devlet

Hâşılı itdi şu rütbe tevķîr
'Âķîbet eyledi kendüye vezîr

Virdi ol mertebede istiklâl
Ne murâd itse olurdu fil-hâl

YK 6a

Sünniyü'l hulk idi ammâ ğâyet
Hiç bilmez idi kadr ü kıymet

Hüsnünüñ 'aksi idi evşâfi
Halkı rencide iderdi şâfi

235 Pâdişâh ğâfil idi hâlinden
Bilmez idi anuñ aḥvâlingen

Zâhir hâline oldu mâ'il
'Aybına oldu muḥabbet ḥâ'il

Ṭard idüp cümle emekdârâm
Münhasır kıldı aña ihsânı

Pâdişâh oldı hâkîkatde gidi
Kâr-ı ‘âlem aña vâbeste idi

Ra’y u tedbîrîñ idüp istihsân
Kıldı yek başına emr ü fermân

240 O fûrû-mâyeye kıaldı devlet
Kime isterse virürdi ruhsat

İ 7a

Oldı pâmâl-i cefâ ehl-i hülûş
Devlet oldı süfehâya mahşûş

Ne kıadar var ise erbâb-ı kemâl
Oldılar hayret ile ebkem ü lâl

Birbirin buldı hep eşrâr-ı cihân*
Ehl-i hayr oldı uzağıdan nigerân

Cümle nâ-ehle virüp mansıb u câh
Ehl olan kimseleri kıldı tebâh

245 Serfurû itmeyen erbâb-ı hıred
Oldı hemyâze-keş-i ‘azl-ı ebed

Yoğ idi kimsede kıudret aşlâ
Diyeler idi aña çün ü çirâ

Bildigin eyler idi ol nâdân
Ol idi çünki hâkîkat sultân

239: -YK

241: -YK

* 243, 244, 245. beyitler YK’de yok.

Hercü merc oldu nizâm-ı devlet
Memleket oldu qarîn-i nekbet

Şöhreti oldu cihâna memlû
Haşerât işidicek kıldı gulû

250 Var idi pâdişâhuñ haşmı meger
Bir kavî düşmen-i sahib-i 'asker

Dâimâ fırsata âmâde idi
Memleket şaydına dil-dâde idi

Haber aldı ki aña oldu vezîr
Öyle meçhûl neseb-i şahş-ı hakîr

Memleket zulm ü sitemle meşhûn
Vüzerâ vü umêrâsı dil-hûn

'Ukelâ cevr ile olmuş pâmâl
Hâdiş olmuş eşer-i kaht-ı ricâl

255 Fırsatı bildi ganîmet o hemân
Bürüyüp(?) itdi uqûkm(?) i'lân

Çünkü işitdi anı ol mağbûn
Pâdişâha didi olma mahzûn

Aña ben eylemişimdür tedbîr
Anı zan itme ki ola taqşîr

Lik hep mâ'il-i şürûr-ı 'âlem
Pek de taşdıq-i havâdiş idemem

Lik çoğu şadedi ehl-i hased
İ'timâd itmiş aña ehl-i hred

i 7b

260 İtmeyüñ kızb-i hasûdı işgâ
Sizi tekdîr ider anlar şâhâ

Eger aşlı ise sen sağ ol
Hep 'ilâcı bulmur olma melûl

YK 6b

Düşmenüñ kaydı görildi evvel
Olmur vaqti ile bedâ-i amel

Lîk sırdur dimezem anı şâha
Gelecek vaqti olmur icrâ

Şimdiden eylemezem keşf-i zamîr
Belki câsûs ide a'dâyı habîr

265 Ya firar ide yâhud kim inkâr
Sa'yumuz bâtil ola âhîr-i kâr

İnanup pâdişâha deryâ-dil
Bu şadedlerle bulındı gâfil

Gün begün itdi 'adîv istilâ
'Arşa peyveste olup vâveylâ

'Âkıbet düşmen olıcağ gâlib
Devlet şâhı olıcağ sâlib

Didi sultân aña ey sû-i qarîn
Ne idi ideceğüñ râ'y-ı zerîn

270 Dağı vaqt olmadı mı ey bed-kâr
İdesüñ sırrı zamîri iş'âr

261: -YK

İşidicek o fîrû-mâye anı
Tesliye kıldı yine sultânı

Meger ol keştîni-i mağbûnuñ
Bu imiş idecegi mel' ûnuñ

Usturâ koymuş imiş koynuna
Gösterüp anı şeh-i mecnûna

Didi şâhum olamaz hiç aşlâ
Râ'y-ı ahsen bize bundan a'lâ

275 İderüz lihyemüzi şimdi tırâş
Olmadan sırrumuz ol düşmene fâş

Dañi tebdîl-i kıyâfet iderüz
Ne maħalle diler isek giderüz

Kimse bilmez bizi şâhum aşlâ
Kimseye minnet olunmaz kaç'â

İderüz şimdilicek terk-i diyâr
İtsün a'dâlarumuz âh ile zâr

İ 8a
Çünkü ol bed-şîme itdi taqrîr
Añladı ħâli şeh-i pür-taqrîr

280 Oldı iftât-ı peşimân ammâ
Yoğ idi fâ'idesi hiç aşlâ

Budur elbet 'amel-i süfle nihâd
İder elbette umûr-ı berbâd

272: -YK

280: -YK

Bâ-huşûş ola gulâm-ı berber
Mülk-i şâhîde vezîr ü dâder

Aşlma ric'at idüp âhîr-i kâr
İtmedi zerre kadar gayret ü 'âr

Bilür ol ustura ve kayıştan
Hata yok neyleyecek bu işden

285 Lîk şâyeste idi ol şâha
İtdigiçün himem ol güm-râha

Niçe vech ile idüp takşîrât
İtmedi lâyıkı üzre harekât

YK 7a

Evvelâ şöhre-i şehîr iken o hûb
Ne revâ olması şâha maşhûb

Gerçi mahkûm-ı muhabbet idi şeh
Sevdigiçün yoğ idi anda günah

Lîk ol rütbeye itmek iş'âd
İder icâb-ı feşâd u bîdâd

290 Lâyıkı üzre ideydi tevķîr
Ne ricâl incinür idi ne emîr

282: -YK

284: -YK

Bir furû-mâye kâvla bed güher *
Devleti itmeye mi zâr ü zeber

Berber oğlamı olunca dustûr
Der-‘aķab hâdiş olur şerr ü şürûr

Pâdişâhân cihâmı her gâh
Bed güherden ide maḥfûz Allah

Ehle nâ-ehli idecek taķdîm
‘Âķibet hâdiş olur emr-i vehîm

**KIŞŞA-İ MU‘ÂMELE-İ İSKENDER-İ YUNÂNÎ BE-FAĞFUR-I ÇİN DER-
HÎN-İ MÛLÂKÂT****

295 Mültecâ-yı selef-i şaff-ı mulûk
‘Aķl u ḥikmetle pesendîde –sulûk

Ya‘ni İskender-i Rûmî ol şâh
Mażhar-ı kudret ü te‘yid-i ilâh

ṬoĖdı mağribden o şems-i kudret
Maşrıķa gitdi hilâf-ı ‘âdet

İ 8b

İtdi âfâk-ı cihâm cevelân
Bende oldı aña şâhân-ı cihân

294: -İ

295 Mültecâ: Mülkedâ İ

* 291, 292, 293. beyitler YK’de yok.

** YK: İ nüshası fihristeki başlık şöyledir: İskender-i Rûmînin Fa‘fur-ı şâh ile muḥâberesi

Yedi iklimi alup ser-tâ-ser
Lâyıkın eyler idi ol server

300 Kimini eyledi kahr u tedmîr
Kimini lâyıq idi itdi esîr

Vaz' idüp nicesine bâc u harâc
Giydirtüp nicelere efser-ü tâc

Ülke-i Çine gelüp çün nevbet
'Azm idecek o şeh-i pür-şavlet

Aña karşı komadı hiç hâkân
İtdi teslim ü itâ'at i'lân

Gelmedi karşı aña 'aşker ile
Harb u darb itmedi İskender ile

305 Kıldı bî-ceng ü cidâl ü gavgâ
Mülket-i Çine daği istilâ

Gâlibâne olup şulh u şalâh
Cânibîn oldı qarîn-i işlâh

Qat' olup memleket-i Çine harâc
Yine fagfuruñ ola taht ile tac

Daği cem' olmamış idi ki şâh
İhtiyât eyler idi şâh u sipâh

İntibâh üzre idi İskender
Keyd-i a' dâdan ider idi hâzer

299 server: dâder İ

301 Vaz' idüp nicesine: Bağlayup nicelere İ// nicelere:niçesine İ

309 tizre: eyler İ

YK 7b

310 Geldi İskendere bir gün hâkân
Lîk tebdîl idi geldükde hemân

Bildirüp kendisin itdi izhâr
Eyledi 'arz-ı hülûş-ı bisyâr

Didi İskender aña ey fağfûr
Ne 'aceb eylemedüñ havf u nüfûr

Ne 'aceb itmeyesin havf u hazer
İdesin nefsinî ilkâ-yı haţar

Ben senüñ kaşduñ için 'azm itdüm
Seni mahv eylemege cezm itdüm

315 Sen ise itmeyüsüñ havf u hazer
Var iken bunda nice dürlü haţar

Gelesin yanuma bunları fikr itmeyesin
İnanup düşmenine bî-pervâ

İ 9a

Didi fağfûr bilürem 'âkilsüñ
Çünkü 'âkil olasuñ 'âdilsüñ

310 idi geldük de hemân: libâs-ı şâhân İ

311 kendisin: kendünü İ

312 Ne.....nüfûr: Yoğ imiş sen de âşâr-ı şu'ûr İ

313: -YK

315 itmeyesüñ havf u hazer: bunları fikr itmeyesin İ//Var.....haţar: İhtiyât meslegine gitmeyesin İ

316: -YK

317 fağfûr bilürem: haţân sen İ

'Akılla oldu ecel bürhân
Oldıguñ mâ'il-i 'adl ü ihsân

İ'timâd itdüm anuñ çün şâhâ
Sen de kı l resm-i mürüvvet icra

320 Kıldı İskenderi şehre da'vet
Ki ide ol dañi 'arz-ı şevket

İtdi İskenderi şehre da'vet
Eyledi ol dañi 'arz-ı şevket

İtdi İskender icâbet ammâ
Kaldı hayret o şâh-ı dâñâ

Gördi kim 'askere gâyet yokdur
Vüs'-ı hâkâna nihâyet yokdur

Şöyle kim emr idecek olsa eger
Ne sipâhi kalacak ne Skender

325 Kuşadup anı sipâh-ı fâgfür
'Asker ile bile oldu mañşûr

Ger olaydı biri ta'dad idecek
Birine biñ düşer idi bi-şek

Meger evvel anı ketm itmiş idi
Şâhrâh-u edebe gitmiş idi

318: -YK

320: -YK

321: -İ

322 Kaldı.....dâñâ: İntibâh üzre idi ol hâlâ İ

324 Skender: İskender İ

325 Kuşadup anı: Bezemiş cümle İ

Göricek şimdi anı İskender
Didi kim işte budur cây-ı hâtar

Kendüsi 'askeri havf eylediler
Bize gâdr itse gerekdür didiler

330 'Asker ile bile oldu lertzân
Dîdiler gâdr idecekdür hâkân

Hâşılı didi aña ey hâkân
Maqsaduñ hile imiş oldu 'ayân

Bizi igfâl imiş evvel bildük
Kendi ayağumuz ile geldük

Ne ise maqsaduñ eyle icrâ
Şöyle kim şânıñuza ola sezâ

Didi fağfûr ki 'iyâzan billâh
Sana gec eyleyemem atf-ı nigah

335 Pâdişâhlar ise mekkâr olmaz
Bilerek biri sitemkâr olmaz

328 Didi.....hâtar: Havfu hasyet ile oldu maztar İ

329: -İ

330:-YK

331 ey hâkân:İskender İ// oldu 'ayân:ey dâder İ

334 'atf-ı: zerre İ

334 'atf-ı: zerre İ

335 biri sitemkâr: gâdra heveskâr İ

YK 8a

Mağşadum bu bilesüñ kudretümi

Mâl ile 'asker ile keşretümi

İnkıyâdum bilesün kim mutlak

Vech-i tahşil-i rızâdur ancak

İ 9b

Merhamet ehli şeh-i 'âkilsüñ

Zulmi men' eyleyici 'âdilsüñ

Vardığıñ mülki idüp âbâdân

Eyledüñ herkese 'adl ü ihsân

340 İtmişem anuñ için böyle sükût

Bilesüñ anı be-ğakki melekût

Yohsa sâyeñde katı çok 'asker*

Hiç fikrümde degül İskender

Def' iderdüm seni bâ-ceng ü cidâl

Hem görürdüñ niçe der-ğarb ü kıtâl

İşidicek anı ol şâh-ı benâm

Didi vergüleri itdüm in'âm

Lâyığı üzre idüp ol da kerem

Oldılar birbiri ile hoş-dem

336 Mağşadum bu bilesüñ: Lîk mağşadum bu bil İ// keşretümi: vüs'atümü İ
339:-YK

* 341,342. beyitler İ'de yok.

345 Arada olur iken böyle kelâm*
Çekilür idi sümâmât-ı it'âm

Didi fâgfür ki mürüvvet de budur
Şânıfuza lâyıq olan ancak odur

Hâşılı olur idi böyle kelâm
Çekilürdü bu aralıkda ta'âm

Hep tabaklar dürr ü gevherle tolu
Hep cevâhir ile olmuş memlû

Didi İskender şâhum buyuruñ
Karnuñuzu bu ta'âmdan toyuruñ

350 Her birinde niçe lezzet vardur
Niçe çâşni vü hilâdet vardur

O dañi şordı ta'accüble aña
Yenülir mi bu cevâhir-i eşyâ

Yeri geldükde hemân-dem fâgfür
Kıldı bu nükte ile 'arz-ı şu'ûr

Şordı siz Rûmda ne yersiz şâhum
Didi nân ekl iderüz biz dâim

Didi çün Rûmda dañi ekl ola nân
Kalmamış mıydı 'aceb nân-ı cihân

353 Sordı:Didi İ

355 'atf-ı zimâm: 'azm-i 'inân İ

350: -YK

352: -YK

* 344, 345. beyitler İ'de yok.

355 Çine dek 'atf-ı zimâm eyledinüz
Nân için keşf-i cihân eyledinüz

Bu meşakkat ne içündür âyâ
Sebebin ile kerem kıl inhâ

İdüp İskenderi böyle iskât
O daği didi aña Çinli nikât

Yine gayret idüp ol şâh-ı cihân
'Özr ile idüp itdi bu ma'nâyı 'iyân

İ 10a

Didi ey pâdişâh-ı Çin ü Hitâ
Zararum yok bu seferden aşlâ

360 Hiç bir fâ'ide olmazsa eger
Bu neşâyı bize dünyâyı deger

Geçdi bu remz ü naşihat-ı rengîn
Oldı sohbetleri hayli nemekîn

İ'tizâr eyliyerek şâh-ı benâm
Eyledi 'avdet idüp Rûma hırâm

Kışşadan hişşe olan ehl-i hüner
Bildi bir sâ'il imiş İskender

YK 8b

Çünkü bir lokma ola aşl-ı ğarâz
Ne bu envâ'-ı belâ derd-i marâz

357 O.....Çinli: Aradan geçdi niçe remz ü İ

358 itdi: kıldı İ, 'ayân: beyân İ

CEVÂB-I MÂLİK BİN DÎNÂR KUDDİSE SİRRUHU'L -‘AZİZ*

365 Başrada var idi bir merd-i kibâr
Fevt olup kaldı kıızı Râbi‘a-vâr

Diledi almağa anı herkes
İtmedi rağbet dünyâya heves

Şehvet ehli degül idi aşlâ
Dâim eyledi ‘ibâdât-ı Hudâ

İbn-i Dînâra niyâz eyledi ol
Ki beni eyle nikaḥ ile qabûl

Olayum taht-ı nikâhında hemân
Böyle ḥaşr ide Cenâb-ı Yezdân

370 Gönderüp aña ‘azîz öyle cevâb
Ki güzel bir iş idi emr-i sevâb

Lik dünyâya “ve mâ fihâ” ya
Üç talak dimiş idüm Mevlâya

O cihetle o daḥi bize ḥarâm
Bilur aḥvâlî Cenâb-ı ‘allâm

Evliyâ nuḥkî olur böyle laṭîf
İder insanı qarîn-i teşrîf

SEBEB-İ İ‘TİBÂR-I NİZÂMÜL-MÜLK BÂ- TÂİFE-İ ŞÛFİYE VÜ
TAKRİR-İ Ū*

366 Diledi: İstedi İ.

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Başrada bir kızın İbn-i Dînâra.... haber gönderilüp
müşârun ileyhın ‘adem-i kabûli

** YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir serḥoş zâtın kendi ḥânesi kelbleri mu‘mâ
ileyhi.. eyledigi kışşası

Biri düstûr Nizâma bir gün
Eyledi böyle suâli ki niçün

375 Şûfiyûn tâifesiin dâimsiz
Mazhar-ı luţf u kerem eylersiz

İ 10b

Ziyy-i şûfide olıcağ elbet
Anı ta'zîme idersiz diğğat

Didi ol kimseye düstûr-ı vağur
Diñle ey bi-haber ü 'ağl u şu'ûr

Bir zamân-ı vağti ile bu 'âciz
Bir begin hidmetin eylerdük biz

Zaleme cümlesinüñ mümtâzi
Evc-i fişkuñ ol idi şehbâzi

380 Zâlim ü fâşık idi ol bed-kâr
Nefs-i emmâre esîri bi-'âr

İtdi bir gün baña bir şûfi nihâd
Nice pend ile neşâyıñ-ı îrâd

Didi bir kimseye eyle hidmet
Ki ola mûcib-i 'izzet ü hürmet

Şûret ü ma'nide adem olasuñ
İki 'âlemde sa'âdet bulasuñ

375 Şûfiyûn.....dâ'imsiz: Dâ'imâ sen şûfiye tâ'ifesiin İ//eylersiz:eylersin İ

380: -YK

YK 9a

Yohsa bir kimse ki yâdın bî-tâb
Olacaq tu'me-i cumhûr-ı kilâb

385 Aña tazîyî'-i zamân itme şakın
Zâlîme olma rızâñ ile yakın

Naqş-ı ferdâyı meger itmiş 'iyân
İtmedüm ben anı fehm ü iz'ân

Meger ol zât kerâmet i mu'tâd
Olacaq kışşayı itmiş îrâd

Tu'me-i kelb olacakmış ol mîr
İtmişem fehm-i kelâmda taqşîr

O gice 'işret idüp bâde –perest
Kâtı çok nûş idüp olmuş ser-mest

390 Hânedan taşra 'azîmet itmiş
Tek ü tenhâ yalîfuzca gitmiş

Çıqup ol gice hemân sohbət-i pîr
Birini buldı kazâ vü taqdîr

Var idi bağı kapusunda meger
Ol begüñ şîre mu'âdil segler

Gice olduqda çözerlerdi hemân
Bilmeyüp duş olanuñ hâli yamân

Gurebâdan nicesi bî-çâre
Gelüp olmuş idi pâre pâre

395 Varıcağ beg daği gice tenhâ
İtdiler hıdmet-i kelbiyi edâ

Eylemişler anı da şad-pâre
İtdigin bulmuş o şeb bî-çâre

İ 11a

Çün şabâh oldı bilindi ahvâl
Añladum nuğk-ı azîzi der-hâl

Cümleden biri budur ey dâna
Vech-i ta'zîm-i gûruh-ı 'urefâ

Yine hâlâ araram ehl-i küşûf
Güle esrâr-ı ilâhi mekşûf

400 Nefs-i pâk-ı 'azîzân-ı cihân
İder insanı qarîn-i 'irfân

Her cihetle severem ehl-i dili
Böyledür fitrağumuz tâ ezeli

**SER-GÜZEŞT-İ ÖMER BİN EL HATTAĞ RADİYALLÂHU ANH BÂ-
MIHMÂN-I HOD***

Gördi bir gün Ömer bin El-Hattâğ
Ya'ni Faruğ o güzîn-i aşhâb

Bir 'Arab geldi misâfir oldı
Üç gün oturdı ri'âyet buldı

YK 9b

Gidecek vağt olıcağ itdi 'atâ
Bir iki bürd-i Yemânî de añâ

* Bu hikaye İ'de yok.

405 'Âdeti böyle idi tâ be-kağım
Cümle mihmâna iderdi tekrım

Gidecek olsa idi bir mihmân
Aña bezl eyler idi bürd-i Yemân

Yemeni bir güzel eşvâb idi ol
Ol zamânda katı a'lâ maqbûl

Alup ol bürdeleri itdi kıyam
Didi gûş it ideyüm baş-ı kelâm

Didi kim yâ Ömer anı bil sen
Mınnet itmem sentîfi ikrâmıña ben

410 Yolcuyum mürtekbim her kârı
Meyte ekl itmege itmem 'ârı

Görmedüğüme şehâdet iderem
Severem fitneyi hakkı sevemem

Bende hem nâr-ı cahım kaydı yok
Şevk ile kan dökerem gâyet çok

Hem ümîdüm dağı yok cennetden
Kaçaram ben eşer-i rahmetden

İşidicek bunu ol hayru'l-ümem
Diledi katl ide anı ol dem

415 Der-'aķab gâib olup itdi firâr
Ėazaba geldi Ömer ateş-vâr

Mescide 'azm idüp ol hâletle
Levm iderdi 'Araba hiddetle

Gördi ki şâhı vilâyet-i Hayder
Ravza-i pâkı ziyâret eyler

Didi ey müntehâb-ı maṭlabı
Maḥrem-i cümle-i esrâr-ı nebi

Şöyle bir hâlet olup bir nâdân
İtdi izhâr-ı 'ukûk u küfrân

420 Müstehak idi o katle gâyet
Lik fırsat bulup itdi gıybet

Mâcerâyı bütûn itdi tafşîl
Söyleği vaḳ'ayı bir bir tekmi̇l

Didi ol maḥrem-i sırr-ı Yezdân
Yâ ömer dime o şaḥşa nâdân

Sözleri cümle müevveldür anuñ
Menba'ıymış o kişi 'irfânuñ

Ne dimiş ise haḳıḳatdûr ol
Ḥaml idüp zâhirine olma melûl

YK 10a

425 Minneti olmadığı ikrâma
O dimekdür nazarum ilhâma

Râbıtam Ḥaḳḳadur itmem minnet
Mülhem olduñsa virürsüñ elbet

Yolcuyum didiği anuñ muṭlaḳ
Sâlik-i râh-ı Ḥudâ itmiş Ḥaḳ

Râh-ı Ḥaḳda yine olsa mâmûr
Am icrâda hiç eyler mi kuşûr

Meyte ekli didiği balıkdur
Naħr alınmaz kerem-i Hâlıkdur.

430 Görmedigine şehâdet ammâ
Hâzret-i Hakkı murâd itmiş ola

Fitne sevdiği ‘iyâl u evlâd
Hakkı sevmem didiği mevt-i ‘ibâd

Şevk ile kan dökici gâzi imiş
Gâziler zümresi şehbâzi imiş

Bîm-i ateşle ümîd-i cennet
Olmamış aña esâs-ı tâ‘at

Hak rızâsıymış anuñ maķşûdı
Her ne emr eyler ise ma‘bûdı

435 Kaçdığı rahmet-i haķdan muṭlak
O da te’sîr-i mâṭârdan kaçmak

İdecek şâh-ı vilâyet tafşîl
Yek biñ cümle kelâmı tâvîl

Ṙatı mesrûr olup ol demde ömer
Didi haķka ki Cenâb-ı Hayder

Beni irşâd idüp itdi mesrûr
Bu me‘âniden olurdum mehcûr

Oldı “levlâ lahmuke” nuṭkı ‘iyân
Şâhib-i ‘adl ü keremden o zamân

RİVÂYET-İ ASMA‘İ DER-HAĖĖ-I A‘RAB-I BADIYE-NİŞİN*

* Bu hikaye İ‘de yok.

440 Asma'î itdi rivâyet bir gün
İstihyâ-yı 'Arabı günâ gün

Didi bir gün 'Arab-ı 'urebâdan
Bir 'aşiret içine vardum ben

İtdiler cümle beni istikbâl
Başuma üşdü görenler fil-hâl

Kimi ahmâlüm alup indirdi
Kimi hoş geldin 'azîzüm dir idi

Hâşılı üç gün olndum it'âm
İtdiler cümlesi birden ikrâm

YK 10b

445 Gidecek oldum üçüncü gün ben
Gelmedi kimse baña anlardan

Yükümü istedüm idem tahmîl
Zâd-ı râhum ideyüm hem tekmiîl

Yanuma gelmedi kimse aşlâ
Hep irâqdan baqışurlardı baña

'Âciz oldum yalfüz idemedüm
Yükleyip rahlemi gidemedüm

Baña Hakkâ ki gâzab geldi hemân
Didüm âya bu mı şart-ı ihsân

450 Bu kadar lutf u 'inâyet idesiz
Baña envâ'-ı ri'âyet idesiz

Şimdi tekmiîl olacakken ihsân
Olasız böyle irâqdan nigerân

Bu ne bî-mûcib iş olur âyâ
Sebebin söyleyiñüz bâri baña

Didi bir kız saña ma'lûm olsun
Sebeb ü hikmeti meczûm olsun

Her kaçan gelse bize bir mihmân
İderüz cânumuz aña kurbân

455 Ger ikâmet ider ise kırk yıl
Cümlemüz oluruz andan hoş-dil

Aña ikrâm u ziyâfet iderüz
Oturup resmî ri'âyet iderüz

Lîk 'avdetde gûrîzân oluruz
Keder-i rahî ile lertzân oluruz

Bize 'ârdur aña yardım cânâ
Sebebi budur anuñ bil hâlâ

KELÂM-I EFLÂTÛN-I HİKMET-NÛMÛD*

Didi bir gün biri Eflâtûna
Seni medh itdi filân şol gûne

460 Eyledi Hakkı çok dürlü şenâ
Rûz-u şeb itmededür hayr du'â

İşidicek bu sözi Eflâtûn
Oldı gâyet mütekedir maẖzûn

Bilür idi o kişiyi zîrâ
Çatı nâdân idi ol bî-ser-ü-pâ

* YK; İ nîshası fihristteki başlık şöyledir: Bir denî âdemin Eflâtunı medh eylediği

Hâşılı pek müteessir oldu
Reng ü râyı müteğayyir oldu

Didiler kim sebab-i fikret ne
Bu huşûşa bu kadar hayret ne

YK 11a

465 Didi ol demde Felâfûn-ı cihân
Benden âyâ ne günâh oldu 'iyân

Nice küstahlık idi eyledigüm
Ne kelâm idi 'aceb söyledigüm

Kağı küstahlığı itdüm âyâ
Ki o nâdâna göründi ra'nâ

Mütenebbe olayum ol kâra
İdeyüm def'ine anuñ çâre

Ger şenâ itse daği bir nâdân
İder irâs-ı kuşûr u noşşan

**AHVÂL-İ MÜRİD BÂ ŞEYH-İ ŞÂHİB-NEFES DER-ŞABR U
TEVEKKÛL***

470 Bir kişi var idi vaqt ile meger
Heves-i ahezi tarikat eyler

İ 11b

Bir 'azîzüñ yapuşup dâmenine
Yüz sürüp şıdık ile pirâmenine

465: -YK

466 Kağı.....âyâ:Ne Haşâ itmiş olam bi-ma'nâ İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir zâtın tarikat-ı 'aliyyeye dehaleti kışşası

Bî'at itdi diledi bir hizmet
Ki ola nâ'il-i hüsn-i himmet

Hânîkâh anı ol şeyh-i güzîn
İtdi hikmet ile sakķâ ta'yîn

Var idi şuda meger kim kılet
Çekilür idi zarûret şıklet

475 Çeşmede bir gün ol âzâde seri
Şuçı yoğ idi velî dökdi biri

Tımayup şeyhe şikâyet itdi
Oldığı gibi hikâyet itdi

Didi gam çekme hayr bil anı
Anda vardur hükmi Yezdânı

Yine bir def'a anı dögdiler
Kırdılar destîyi hem sögdiler

Diyicek şeyhe yine virdi cevâb
Bunu sen haķķıfîa emr-i şavâb

480 Çâre yok şabr u sukûn itdi mürîd
Lîk kaırından olur idi kadîd

Yine döğüldi üçüncü de sefil
Ez-ķazâ bir gözi de oldu 'afîl

Eline aldı gözünü nâçâr
Eyledi şeyhe gelüp âh ile zâr

481 sefil: fakîr î

482 nâçâr: ağlayarak î

Naql idüp hâfi şikâyet kıldı
Ağlayup anı hikâyet kıldı

İşidicek anı ol şeyh-i güzîn
Didi kayd itme bu ahvâli şaşkın

485 Bundadur mağz-ı hayr-ı kudret-i Hâk
Haqqına luğf u keremdür muğlak

YK 11b

Böyledür hâl-i tarikat kuzum
Aña şabr itmelidir iki gözüm

Gûş idicek şadedi şimdi mürîd
Nefse uydı idüp inkâr-ı şedîd

Terk idüp gitdi hemân levn iderek
Meslek-i ehl-i rızâya söğerek

Dir idi kankı şerî' atdur bu
Olmaya cürm ü kuşûrum ser-i mü

490 Beni a'mâ ideler çarb ideler
Her biri yine selâmet gideler

İ 12a

Olmaya şer' ile haqqum icrâ
İtmeyem yine ben andan da'vâ

Mağz-ı hayr oldı diyem ben bu işi
Nice tâkat getürür aña kişi

Ol tehevürle idüp terk-i diyâr
 Ğurbete itdi heves âhîr-i kâr

Bir gice yalñuz itmişdi sefer
 Eylemişdi yolu bir ғаға güzer

495 Yolna indi şakîler nâgâh
 İtdiler hâlini berbâd u tebâh

Bağlayup ellerini zâr u zebûn
 Götürüp gıtdiler anı mağzûn

Dir idi ağlayup ey âdemler
 Mâl benüm gibi kişide neyler

Didiler istemeyüz mâl u metâ‘
 Sen hemân eyleyegör câna vedâ‘

Bir ateş gördi yanar karşıda
 Oturur biri yüzi fersûde

500 Oқuyor sihr ü ‘azâyimle füsûn
 Mağribî imiş o hûnî mel‘ûn

Meger ol muntazır imiş ki hemân
 İde bir âdemi zebh ü kırbân

Güyyâ var imiş anda medfûn
 Niçe biñ kise firengî altun

Feth idüp tılsımı ala mâh
 Bu imiş cümlesintüñ âmâli

Didiler işte götürdük âdem
 Ne ider iseñ idüp eyle kerem

505 Gücle bulduk anı da şimdi
Tiz zebh eyle hemân al imdi

Mağribî aldı bıçağımı hemân
Geldi ki eyleye anı kurbân

Gördi ki bir gözi yokdur a'mâ
Ġazaba geldi o 'ifrit-âsâ

İ 12b

Ġazaba geldi ol 'ufriyetâsâ
Didi yazık size yazık hayfâ

YK 12a

Didi kim böyle mi itdüm ta'rif
Yine lâzım idi bir gözli herif

510 Olmalıdır buña tâmmül-a'zâ
İdifüz bu köri tahliş ü rehâ

Ben ise eylemiş idüm tenebbiye
Sözimi aflamadı niçe sefiye

Hâşılı eylediler anı halâş
Şimdi bildi ne imiş nuḡk-ı havâş

Olcaḡ kayd-ı belâdan azâd
Añladı hikmeti şimdi nâ-şâd

505: -YK

508: -YK

509 Didi kim: Size ben İ

510 buña: bize İ

511 Ben ise eylemiş idüm: Eylemişken yine emr ü İ//niçe: bunca İ

Körlüğü oldı aña mañz-ı kerem
Böyledür hikmet-i Rabb-i Erham

TEMŞİL-İ LATİF DER-FEVÂ'İD*

515 Didi bir vâkıf-ı ahvâl-i enâm
'Arif ü 'âkil-i pâkize-keâm

Bilüñüz çeşm-i felek bir sırdur
Kulağı nesne istemez kirdür

Âdeme istese ki ide nazar
Birini görölmeden Allah tutar

Kaldırur tâ yukarı fark-ı sere
Getürür anı mukâbil nazara

Görür âdem degül ise o kişi
Yine çalar ayılır(?) başı dişi

520 Eger âdem ise vaşf-ı hâlî
Aña cüz'ice virür imhâlî

Yire urmaz anı birden ammâ
Uşanup gayrisin eyler bercâ

Ne kadar virse egerçe mühlet
Yine i'dâm ider anı elbet

Nazarundan anuñ Allah'a şıgın
Eline girmeyegör pekce şakın

522 i'dâm: ifnâ İ

523 girmeyegör pekce: girme gözinden İ

*YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Dñnyâ-yı denîle teşbih fıkrasıdır

Olma igfâline zinhar mağbûn
Eylesün Hâzret-i Settâr masûn

İ 13a

525 Andan 'âkîller ider cümle firâr
İsti'âze idinürler her bâr

Hâl-i gerdûna muvâfıku'l-ıhâk
Bu kadar olur olursa ancak

DİĞER TEMŞİL-İ LAÎF*

Birisi itdi güzel bir temşil
Zalim-i seng-i dile oldu meşil

Âyineciler içine ber-takrîb
Girdi bir kelb-i siyâh emr-i garîb

YK 12b

İdicek dört tarafa kelb nazar
Kendüsin görür idi anda güzer

530 Uluyup eyledi feryâdla zâr
Oldı hayretle köpek zâr u nizâr

Uluyı uluyı çıkdı cânı
Oldı herkes bu işiñ hayrâmı

Ehl-i dilden biri eylerdi güzer
İdicek ol dañi ahvâle nazar

Didi yârâmuna subhânallah
Olunuz sırr u hükmden âgâh

* İ' de yok.

Bu köpek zâlim hod-bîn ancak
Am dünyâda rezil eyledi Hâk

535 Nefs-i emmârenüñ ise şıfatı
Kendüsin görmedeür ma'rifeti

Çalmayup ahirete bunda hemân
Buluyor itdigini zalim olan

Bâ-husus suhre-i 'âlem olur
Uluşup kelb gibi öyle olur

Âyinecîler içi 'ayn-ı dünyâ
Bu revişler uluyor hep hâlâ

DİĞER TEMŞİL DER -FEVÂ'İD*

Bevl iderken yine bir gün bir sek
Ayağın yukarı kaldırdı köpek

540 Hâl diliyle şoricak aña biri
Didi tokunmaya bevlüñ eşeri

Ayağum kaldurdum ki çâlâk
Olmaya bevliyle üstüm nâ-pâk

İtmesem böyle nezâfet olmaz
Olur âlûde tahârat olmaz

Ya'ni şol zâlime beñzer bunlar
Mâl-i eytâmî helâl gibi yudar

'Amelî zulm ü sitem cevr ü cefâ
Yedigi içdigi rüşvetle ribâ

* Bu hikaye İ'de yok.

545 Eyer aḥkâmı kitâbı ta'vîl
Uydurup maṭlabın eyler taḥşîl

Rûz u şeb böyle geçer aḥvâli
Aḳçedür ancak anuñ âmâli

Ne terehhüm ne tefekkür ne ḥayâ
Vü ne ḥavf-ı ḥaṭar-ı rûz-ı cezâ

Lîk zâhirde mürâ'î şer'a
İltifât itmez aşıldan fer'a

YK 13a

Ekl ü şürbinde taḥarrîler ider
Şüphe babunda teberrîler ider

550 İder ol mertebe taḳvâ izhâr
Âb-ı bârân ile eyler ifṭâr

İşte bu kimselerüñ eṭvârı
Biri birine muḥâlif kârı

Beñzer ol kilb nezâfetkâra
Kendi zâtın unudur bî-çâre

Yedigi içdigi hep necs ü ḥarâm
Yine 'iffetden ider baḥş-i kelâm

FIKRA DER-FEVÂİD*

Var idi bir şeh-i zâlim ḡaddâr
Sitem ü cevr idi dâim aña kâr

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Zıst-rüy pâdişâhın biri bir gün bir âyineye bakup rûy-ı perçiyeninden mir'at-ı ḳalbi pür-ḡubar olup ḥiddetle mir'atı yere urduğı ḳışşasıdır.

555 Halkı da kendüye beñzer çirkîn
Cebhesi kin ile memlû perçîn

Tâs-ı pür-hûn idi gûyâ ki gözi*
Dâ'imâ haşmetle söylerdi sözi

Çatı bed-çehre idi hilkatde
Mişli yoğ idi anuñ gülzetde

Bir gün âyineye baqdı ol şâh
Eyledi kendi yüzinden ikrâh

Müteessir olup ol hâletle
Urdı mir'ati yire hiddetle

560 Bir nedimi var idi hoş şöbet
Aña virmişdi kelâma ruşat

Didi şâhum buyuruñ siz inşâf
Nicedür hâl-i derûn-ı eçrâf

Bir nazâr itmege geldi kelâl
Biz temâşâ iderüz rûz u leyâl

Biz ise rûz (u) şeb ey şâh-ı cihân
Oluruz rûy-ı şerife nigerân

Bâri ahlâkıñuz olsaydı güzel
Çatı hoş olur idi hüsne bedel

557: -YK

559: -YK

562 Biz.....leyâl: Kandı âyineñüze keder (ü) melâl İ

563: -YK

564 Çatı hoş olur idi: Çekilür idi yine İ

*556 ve 557. beyitler İ'de yok.

565 Pâdişâhum ise mâsâallah
İkisünden de berîdür eyvâh

Gerçi zâhirde laţfeydi velî
Yandı mı sözden anuñ cân u dilî

Düşinüp eyledi âhir inşâf
Kineden sînesini kıldı şâf

Didi ger şûrete irmezse elem
Sîret-i hâle hemân sa'y idem

Eyledi zulmini 'adle tebdîl
Niyetini itdi gönülden tahvîl

İ 13b

570 Ol kaçar sevdi anı halk-ı cihân
Âşık oldu aña hep pîr ü civân

Zulm ile yâd olunurken her gâh
Lağabı oldu anuñ 'adil-şâh

Vâk'â hulk-ı hasendûr evlâ
Bâ-husus ola mulûk u vüzerâ

**ŞOL FİKRADUR Kİ İCÂBET -İ DA'VETLE TEŞYİ' -İ CENÂZEYE TEVBE
İTMİŞDÜR.***

565 beridür: mînezzeh İ

567 Kıldı: eyledi İ

568: -YK

569 Eyledi:Eyleyüp İ//Niyetini:Niyetüñ İ

572 evlâ: a'lâ İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir zâtın da'vet olındığı yere 'adem-i icâbeti ve sebeb-i hâlin beyânı bir kıssa-i 'acebiyyedir.

YK 13b

Biri naql ile rivâyet eyler
Böyle tafşil ü hikâyet eyler

Bir ‘azîz ile iderdüm ülfet
Nice dem eylemiş idük şöhet

575 Hâneme da‘vet iderdüm ammâ
Eylemez idi icâbet aşlâ

Gücenürdüm ana dilden gâyet
Dir idüm niçün ola bu hâlet

Bir gün aşlın idicek istigâh
Sebebin naql idüp itdi âgâh

Didi da‘vet olnursam gitmem
Bir de teşyî‘-i cenâze itmeme

İdeyüm aşlını ben serd ü beyân
Ola vech sebebi tâ ki ‘ayân

Tevbe itdüm bu iki hâlete ben
Bir dahi itmeme üzere bil sen

580 İktiza eyledi bir gün gitmek
Başra şehrine ‘azîmet itmek

Ehl-i Bağdâd idi çün nâkil-i hâl
İtdi tafşil-i meâl-i ahvâl

574 idük: idüm İ

577 Bir de tasyî‘-i cenâze: Kâsem itdüm ki icâbet İ

578: -YK

579: -İ

Bir sefîneyle olup 'âzim-i râh
Varduk ol belde öfine nâgâh

Girdüm aḥşam üzeriydi şehre
Bildigüm coğ idi ehl-i Başra

Birinüñ hânesine 'azm itdüm
Aña gitmek üzere cezm itdüm

585 Anı gördüm ki geçer bir âşinâ
Keyf-i bâdeyle kıtâ mest ammâ

Turacak hâli yoğ idi ser-ḥoş
Şöyle lâya'kıl idi ol bî-hûş

Görmeye dir iken anı nâgâh
Hükm-i taqdîr ile oldu âgâh

Şarılup gerdanum itdi taqbîl
Hâl u hâtır şorup itdi te'hîl

İ 14a

Şarmaşup dâmenüme dostâne
Nice ibrâmlar idüp mestâne

590 O yine eyledi gûyâ da'vet
Çok tekellüf ile virdi şıklet

Ekşerî mevt olanuñ hâli budur
Gûyiyâ dostuna ikrâmı budur

584 üzere: içim İ

586:-YK

587 Hükm-i taqdîr ile: Olacak var imiş İ

591 budur: odur İ

Çâresüz kaldum icâbet itdüm
Bile yanınca berâber gitdüm

Nazar itdüm varıcağ hânesine
Beñzer idi ata meyhânesine

Bir âlây nekbetini bâde-perest
Her biri na'ra- zenân u ser-mest

YK 14a

595 Var imiş cem'iyet-i ehl-i şarab
Da'vet olunmuş imiş ol aḥbâb

Cem' olup bir yire erbâb-ı fücûr
Zâhir olmuş eger-i şerr ü şürûr

Eylemiş bezm-i ziyâfet tertîb
Bizi de idecek olmuş taḫyîb

Düşdüm ayağum ile bir dama
Çâre yok kalmış idüm aḥşama

Bi'z-zarûr 'aşq iderek yârâna
Dâhil olduk araya rindâne

600 İtdiler her biri mestâne kıyâm
Ağız eğri gözi şası sersâm

592 berâber gitdüm: 'azimet itdüm İ

593: -İ

595: -İ

596: -YK

597 bezm-i: çünkü İ// Bizi de idecek olmuş: İstemiş bizi de itmek İ

İtdiler şevk ile tekîf-i şarab
Didiler öyle gerekdür icâbet

Der-'aķab şundi biri cām-ı şarâb
Didi pîrüm buyurun bâde-i nâb

Zevkiñüz ise 'araķda bulmur
Ne ki mañlûb ise taķşîl olunur

Didim anlara ki ma'zûr olsun
Nûş idüñ zevķ u şafâ sûr olsun

605 Beni it'âm idinüz kâfidür
Bedel-i bâde baña vâfidür

'Araķ u bâde ile yok kârum
Gerçi yok zevķinde inkârum

Bir zamân ile olup deryâ nûş
Şimdi terk eyleyüp olarak ħâmûş

Tarıkup çok hezeyân eylediler
Sarĥoşâne nice söz söylediler

Çâre yog idi hemân şabr itdüm
Nefsüme levim iderek cebr itdüm

610 Ħâşılı ekl-i ta'âm itdüm ben
Anlar ol bezmi tamam eylemeden

601: -İ

602 ve 603. beyitler İ'de yok

612 Anlaruñ.....ĥayrân:Oldum aĥvâle uzaķdan nigerân İ

613 Yanı başında yaturdı: Bile yanuñca getürmiş İ

605 baña: meze İ

607: -YK

610 Ħâşılı: Yalñuz İ

Çekilüp bir tarafa yek-tâ-ser
Anlara eyler idüm 'atf-ı nazâr

Nice cünbişlerin itdüm seyrân
Anlaruñ hâline oldum hayrân

Birintüñ var idi bir oğlam
Yanı başunda yaturdı anı

İçleründe biri küstâhâne
Kâtı göz dikmiş idi oğlana

615 Şâhibi fehmi idüp oldı pür-şûr
Mużtarib oldı 'azabla mey-hûr*

Meclis âhir olcağ gördüm anı
Yanına aldı hemân oğlanı

Keyf-i bâdeyle alup çeşmini h'âb
Uyudı kaldı hemân mest ü harâb

Söndürüp şem'ayı sarhoş Kıpdiler
Keyf-i bâdeyle hemân uyudılar

Ben anı bilmiş idüm ol küstâh
Mâr-veş arayacak bir sûrâh

620 Vâkıf olmuş idüm ol hâle
Nâzır oldum olacak ahvâle

Gice vakti olcağ ol bed-nâm
Virdi oğlana gelüp hoşca nizam

* 615, 616, 617. beyitler f'de yok.

619 Ben: Lîk İ

620: -YK

Mâlikî şandı anı ol memlûk
Oldı teslîm ana bi-ķayd-ı şükûk

Geçecek sâ'at uyandı mâlik
Olda ol mesleğe oldı sâlik

YK 14b

Böyle râhatsuz olıcak oğlân
Oldı cânu acısından giryân

625 Didi n'oldı beni bî-tâb itdüñ
İki def'a niçün it'âb itdüñ

Gicede bir iken evvel mu'tâd
Ya ne içün ola bu nev icâd

İşidicek anı ol bâde-perest
Fehm idüp oldı ğazabla ser-mest

İ 15a

Anı gördim ki hemân itdi kıyâm
Uyur idi o ğerif-i nâ-kâm

Yanına vardı çeküp ğançerini
Ber-ġaraf itdi teninden serini

630 Yine yatdı yirine oldı ğamûş
Ķâtil ü mest ü cünübdi bî-hûş

623 Ol da ol: O da o İ

624 Böyle: Öyle İ

626 ola: oldı İ

630 cünübdi: ğubâbet İ

N'itdigün bilmez idi ol berbâd
Eyledi böyle 'azîm zulm u fesâd

Görüp ol işleri oldum hayrân
Havf u dehşetle vücûdum lerzân

Aralıkda için gitdi biri
Hufre-i nâr-ı cahîm oldu yiri

Cünüb-i mest-i mey iken gâfil
Kavm-i Lûta varup oldu vâsîl

635 Düşünüp kendüm için bir çâre
Oldum ol hayret ile âvâre

İsteyüp Hâzret-i Hâkdan mededî
Kimseye açmadum aşlâ şadedî

İçlerinden çıkarıyım diyü hemân*
'Acele birle atup taşraya cân

İnüp aşığı kapuyı açdum
Turmayup anda şokağa kaçdum

Serserî gitmiş idüm ben ammâ
Yolları bilmez idüm hiç aşlâ

640 Öñüme geldi açuk bir kapu
Girdüm ol havf ile nâçâr içerü

Meger ol külhan-ı germâbe imiş
Külhanî külhanı yakup gitmiş

636 aşlâ: ammâ İ

* 637 ve 638. beyitler İ'de yok.

O maḥal oldı baña cây-ı penâh
Eyledüm ez-dil ü cân şükr-i ilâh

Gûyiyâ olmışuz âfetden emîn
Şimdi çıkdı yine bir tâze zemîn

Anı gördim ki gelüp bir atlu
İnmeyüp atdan iderdi tek ü pû

YK 15a

645 Külham toğri ider idi şadâ
Birine eyler idi şanki nidâ

Eyledi bir iki kez böyle hitâb
Virmedim havfla ben aña cevâb

Añladı bildi ki yokdur âdem
Devrilüp indi atından ol dem

Külhanuñ yanına geldi fi'l-hâl
Ateşe eyledi bir şey idhâl

İ 15b

'Acele ile yine bindi o ân
Geldigi semte yine oldu revân

650 Bana kayd oldı nedür âyâ bu
'Aķabince nazar itdüm iķerü

Eyleyüp bir zeni ķatl ol mağbûn
Lâşesin anda getürmüş mel'ûn

648 Ateşe eyledi: Eyledi ateşe İ

644 İnmeyüp atdan: Ķapu öñünde İ

650 kayd: derd İ

651 mağbûn: mel'ûn İ/mel'ûn: mağbûn İ

Eylemiş külhâna anı idhâl
Ayağında henüz altun halhâl

Havf u haşyetle olup ebkem ü lâl
Bilemedüm ne ola bu ahvâl

Telef olmamak için ol mâh
Uzanup aldum o zer halhâl

655 Çün şabâh oldı 'azîmet itdüm
Hâne-i dostu kadîme gitdüm

Beni gördük de o dem vaqt-i seher
Didi hayr ola ayâ nûr-ı başar

Bu gice kande idifüz cânâ
Ne için eyledifüz bizi fedâ

Didüm ey yâri kadim itme su'âl
Başuma geldi garâib-i ahvâl

Da'vet-i meste dûçâr olduğımı
Şubha dek zâr u nizâr olduğımı

660 Muğlimün katl olup gitdigini
Havfla kendi firâr itdigini

Soñra külhanda geçen ahvâli
Baş idüp gösterüp ol halhâl

653 Bilemedüm: Bilmedüm hiç İ

656 o dem: hemân İ

658: -İ

661 Baş idüp: Baş ile İ

Yek bîñ cümle hikâyet itdüm
Tali'üm diyü şikâyet itdüm

İşidecek bu huşuşı o kişi
Didi kim bildüm efendi ben işi

H'âherüm idi o maqtule bu şeb
Saña göstermiş anı hazret-i Rab

665 Bunda var hikmeti çün Mevlânufi
Aşlını şimdi tıyarsuñ anuñ

YK 15b

Ol varañ kim idigün cânâ
Şimdicek bildireyüm anı saña

Meger ise varmış bir hâ'in
Hidmetinde imiş anuñ kâin

H'âher ile ider imiş ülfet
Gizlüce eyler imiş cem'iyet

Tıyulur gibi olunca âhir
Eylemiş katline niyet fâcir

670 O gice gayba kadem basmış imiş
H'âherün katlı ü telef itmiş imiş

662: -İ

663 efendi: efendüm İ

665 tıyarsuñ: tıyarsın İ

666: -İ

668 H'âher: H'âheri İ

669 âhir: fâcir İ//katline niyet fâcir: katle cesâret âhir İ

670: -İ

İ 16a

Bu daği eyler imiş cüst ile cû
Dir imiş kande ola âyâ bu

Biz de tafsil idicek vaqt-i seher
İtmişüz ma'nide te'kidi haber

Bâ-husus zâhir olıcak hâlhal
Olmış işbât-ı eşahh-ı aqvâl

Şimdi bilmiş ki olındı i 'dâm
Anı katl itmiş o hâ'in bed-nâm

675 Diyicek işidüp ol dem hayrân
Oldum ol hayret ile ser-gerdân

Anı gördüm ki hemân şâhib-dâr
Çağırup hâini itdi ahzâr

Bir iki söz diyüp aña bî-bâk
Urdı bir hancer aña itdi helâk

Didüm ol demde ki subhânallah
Nice bir derd ü belây-ı cângâh

Ne 'aceb da'vet imiş ol da'vet
Başuma geldi bu defli miñnet

680 Gâh kâtillere oldum dûçâr
Ki zoğaklarda tolandum nâçâr

671 Bu.....cû: O gice itmiş anı cüst ü cû İ

672 te'kid-i: bir naql-i İ

675 Diyicek işidüp: Bu işi afileyup İ

679 deflü: gûne İ

680 zoğaklarda: şoğaklarda İ

Havf-ı cân ile olurken derhem
Sebeb oldum birinüñ katline hem

Da'vete şimdi icâbet itmem
Nik ü bed kimseye aşlâ gitmem

Birisi de yine bir gün nâgâh
İder iken çeb ü râstuma nigâh

Anı gördüm bir iki âdemler
Bir garib na'sını itmiş der-ber

685 Ecr için ben de mümâşât itdüm
Bir iki haşveye niyet itdüm

İdicek na's-ı garîbî der-ber
Kaçdı yanumda olan âdemler

YK 16a

Gelen elbette gider dünyâdur*
Bize bâki kalacak ruqbâdur

Zevceñ itdiyse eger terk-i cihân
Koç başuñcün saña olmuş kurbân

Saña şevher mi bulunmaz a güzel
İşte bendeyi kıl aña bedel

690 Tâ ölince olayım bende saña
Olasuñ sen dañi dil-dâde baña

Ne didiyse didi ol merd-i zarif
Teselliyetle anı itdi taltîf

* 684-732. beyitler İ'de 38a,38b,39a varakları arasındadır.

Yanına vardı nevâzişler ile
Nice hâhiş nice sûzişler ile

Ateş-i hicrî sögindi fi'l hâl
Hâzırî gâibe itdi ibdâl

Ekşeri hâli budur nisvânuñ
Yüzine baksa eger merdânuñ

695 Uçkuru gevşer o sa'at yayılır
Süzülür gözleri belki bayılır

Gögsine toğunacak der sâ'at
Arkası yire gelür bi-tâkat

İtdi bu kâ'ideler cümle güzer
Zevk-i vuşlatla o şeb tâ be-seher

Lik encâma iricek ol şeb
Tutdı serhengi yine havfla teb

Hâtırı oldı melûl u gammâk
Cânna düşdi amuñ havf-ı helâk

700 Anı fikr eyler iken bi-çâre
Ta'n idüp didi zen-i makkâre

Böyle miydi senüñ evvelki sözüñ
Sözüñe uymadı ammâ ki özüñ

Uşanup tizce peşimân olduñ
Ki bu efkâr ile hayrân olduñ

İşidicek bu sözi eyledi âh
Mâcerâdan anı itdi âgâh

Bilürem didi güneş gibi 'ayân
Beni katl itse gerekdür sulţân

705 Nice fikr eyleyemem ey meh-rû
Beñzemez ğayrî Şeye cândur bu

Çün işitdi anı ol Őehvetkeş
Didi fikr eyleme asândur iş

Tâze dür Őevherimüñ Şahşı güzel
Çıkarup eyle maşlûbe bedel

YK 16b

Bu gün öldi dağı a'zâsı bütün
Dâre çek anı sen olma mağzûn

İşidüp anı sevindi serhenk
İtdi ihrâcına anuñ âhenk

710 Açdılar kabri cesed oldı 'ayân
Çıkarup taşra berâberce hemân

Aşmağa çünkü götürdi dâre
Nağar itdi o zamân bî-çâre

Görđi anı ki Őakallu mevlâ
Didi el virmedi bu iş ğayfâ

Şakalı yoğ idi düzdüñ deyyâr
Bu ise Şimdi Őakallı ey yâr

Nice tatbîğ olunur ol mürde
Uğraduk Şimdi henüz biz derde

715 İşidicek anı ol mekkâre
Didi olma Şakınup âvâre

Yolarum lîhyesini ben erîmüñ
Yoluña müyü fedâ şevherimüñ

Şağalın yoldı hemân mevtânuñ
Didi aş bunı yirine anuñ

Fi'l-hakîka anı itdi ber-dâr
Maşlahat bitdi o yüzden nâçâr

Lîk bu hâli görüp ol zenden
İsti'âze iderdi dilden

720 Çünki sevmişdi anı ol âdem
Nev civânlık demi idi ol dem

Alup ol fâcireyi itdi nikâh
Geçinüp nice zamân şâm u şabâh

Arada geçdi vaqt ü zemân
Oldılar birbirine cism ile cân

Lîk bir gün çatı oldı hasta
Za'f u 'illetle olup dem-beste

Zevcesi başlayıcaq feryâda
Mâcera geldi zarûrî yâda

725 Çağırup qomşuların aḥbâbın
Açdı yârâne vasiyyet bâbın

Didi sizden iderem anı ricâ
Cümleden aqdem ü evvel cânâ

Bekleyüp qabrimi birkaç yârân
Beni itdirmeyesiz âvizân

Şakalum yolmaya bu mekkâre
Cesedüm râhat ide bir pâre

YK 17a

İdüp ol kışşayı naql ü iş'âr
Âhiret cânibine itdi güzâr

730 Menkıbe oldı ise tûl u dirâz
Hişşefî kıl arasından ifrâz

Budur ahvâl-i zen-i pür-şehvet
Diñle bu menkıbeyi al 'ibret

**KIŞŞA-İ DESİSE-İ MUĞLİMÂN-I ŞEĞÂVET -PİŞE BÂ MAHBÛB -I
MÛTEKEBBİR GADR-ENDİŞE***

Var idi tâze civân bir maħbûb
Âfet -i cân idi ğayet mergûb

Bulup âvâze-i hüsni şöhret
Gören üftâde olurdu elbet

Şehlevendâne idi eṭvârı
Eşbehâne idi her refâtârı

735 Kibr u nahvetle selâm almazdı
Kimseyi kirpigine şalmazdı

Konuşurdu bir alây nekbet ile
O daħi eşbeh ola şöhret ile

Refikâsı idi anuñ ekser
Geştini nice şakî kâtiller

* Bu hikaye l'de yok.

Ṭutulup birisi anuñ nâgâh
Cünha-i katl ile bî-cây-ı penâh

Oldı tertîb-i cezâ ol mel'ûn
Lâyıkın buldı ħabîş ü mağbûn

740 Refikâsı aranup ħayli zamân
Eylediler buña şarf-ı im'ân

Bu aralıkda meger bir mekkâr
Göze dike ide anı şikâr

Ḳatı lûtf-i ğulâm-pâre idi
Tâzeler şaydına âvâre idi

O civânuñ delüsiydi her ân
Anuñ 'aşkıyla olurdu sûzân

Aña ma'lûm olcağ bu ħâlet
Didi bundan güzel olmaz fırsat

745 Nâ'il-i vaşl olcağ demdür bu
Nice dem başkaca 'âlemdür bu

Var idi bir de refıkı anuñ
Ḳıç bacağıydı o da şeytânuñ

Aña da itdi murâdım aĥbâr
Oldılar emr-i fesâda der-kâr

Vardı ta'cil ü şitâb ile biri
İderek kayd-ı te'essüfle ğarî

YK 17b

Didi oğlum ne ṭurursuñ daĥi sen
Saña lâzım mı degül cân ile ten

750 Haberüñ yok mı olan işlerden
Yohsa geçdüñ mi bu cân u serden

Arayarlar seni cümle hükkâm
Sen ise bunda idersüñ ârâm

Aşılırken dimiş ayakdâşuñ
Haq belâsını vire yoldâşuñ

Refikâdan olcaq istifsâr
Senüñ aduñ virüp itmiş aḥbâr

İşidüp anı vezîr-i a'zam
Aḥezîñi itdi sipâriş muḥkem

755 Coğı tebdil-i kıyâfet arıyor
Her biri bir yire girüp soruyor

Ḥâsılı itmez iseñ şimdi firâr
Seni elbette bulurlar nâçâr

İşidicek anı ol endek-sâl
Şararup gül gibi yüzi fi 'l hâl

Eşk taldı o çeşm-i âhû
Dir idük anı göreydük yâhû

Başına çıkdı buḥâr-ı ekdâr
Diledi ki ide bir bir semte firâr

760 Bu şaded üzre iken geldi refik
Didi ḥaḫdan gerek ancak tevfiḫ

Nice mümkün kulına râh-ı necât
Bunca cellâd-ı felekden heyhât

Şöyle kesmiş kıpdiler etrâfi
Olamaz dille beyân evşâfi

Bildi kim (...) ey rûh-ı revân*
Ola gör bir yire şimdi pinhân

Gice hâli yine imkân bulunur
Belki bu müşk ile dermân bulunur

765 Didi şimdi nice pinhân olayum
Âşinâ yok kime mihmân olayum

Ditreyüp ağlar idi bî-çâre
Dir idi siz idifüz bir çâre

Birisi didi evim bunda yakîn
Götürürdüm seni olurduñ emin

Çorkarum lîk hatırlu işdür
Bâ'îş-i dağdağa vü teşvîşdür

(...) bulursa ger 'iyâzen billah
Ne maḥalli ideyüm cây-ı penâh

YK 18a

770 Çâresüz yüklenüp anı ey yâr
Gitdüñ ikrâh iderek tâ be-mezâr

Yanuma geldi mezârcısı hemân
Didi kimdür bu ölü eyle beyân

Ben didim bilmezem anı aşla
Niyyetüm ḥayr u sevâbdur ḥâlâ

Didi şâhibsüz olur mı mevtâ
Gelmedi kimse mezâr için aña

* Beyitte kelime silik.

Cem' olup anda nice âdemler
İtdiler hayli taḥarrîle nazar

775 Gördiler meyyiti kim bî-serdür
Katl olunmuş henüz ol bir erdür

Baňa da'vâcı olup cümle enâm
Didiler sen bunı itdüñ i' dâm

İtdüm imân-ı ğilâz u inkâr
İ'timâd itmediler âḫir-i kâr

Beni aḫz eylediler tōhmet ile
Koydılar ḫabse nice şıḫlet ile

Ḳurtulınca o belâdan cânâ
Çekdüñ ol beldede ben nice belâ

780 O zamândan berü itmem teşyî
Bir daḫi vaḫtümü itmem tazyî

MENḲİBE-İ FAḲİH-İ KÛFÎ BÂ-ŞİR-İ JEYÂN*

Var idi bir kişi kim merd-i faḫîḫ
'Ulemâdan idi ol şeyḫ-i nebîḫ

Aslı ol kiřinüñ Kûfi idi
Fuḫarâdan idi hem şüfi idi

Devr idüp ba'zı ḫurâ vü kaşabât
Gözedürdi anı ehl-i ḫasenât

Yine bir ğün binüp ol merkebine
'Adeti üzre çıkup meksebine

781 faḫîḫ: faḫîr İ//şeyḫ-i nebîḫ: şüfi-i.... İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir siyâhinüñi ta'ama sır oldığıdır.

785 Bir 'Arab kıaryesine vaqt-i gurûb
Geldi ammâ ki derûni mergûb

Mesken-i şîr idi ol yir zîrâ
Çekilüp gitmiş idi ehl-i kıurâ

İ 16b

Kıapusm urımmış idi her bir kes
Havf-ı şîrden çıkarılmazdı nefes

Gördi ki kıaryede yok cây-ı nuzûl
Mescidi bulup aña itdi duhûl

Halka-i bâba eşek rabt itdi
Kendüsi mescid içine gitdi

YK 18b

790 Cem' idüp yanuna ba'zı ihşâb
Gice okumak için haıt-ı kıtâb

Kıapayup kıapuyı oldukça hemân
Kendüsi oldu içerüde pinhân

Gözedüp şanki o bî-çâre edeb
 Kıomadı mescide hayvam o şeb

Ateşi yakup oturdı nâçâr
 Kıaldı merkeb kıapuda zâr u nizâr

Geçicek bir iki sâ'at ammâ
Geldi şîr-i jeyân itdi şadâ

795 Eşek ol havfla urdı başını
Açdı kapuyı becerdi işini

İçerü kaçdı hemân bî-çâre
Havf-ı cân ile olup âvâre

Anuñ ardınca atıldı arslan
Yanına düşdi fakihüñ der-ân

Göricek anı eşek kaçdı girü
Cân atup yine içerden tışaru

Halkaya bağlu idi çünki yular
Çekicek kapu kapandı tekrar

800 Ol eşeklikle görüp bu hüneri
Şahibin virdi aña ma-ğazarı

Güyia şire ziyâfet itdi
Kendüsi taşra çekildi gitdi

Qaldı içerde egerçi arslan
Havf-ı ateşle velikin sûzan

Anı bir loğma iderdi ammâ
Aleve yaklaşamazdı aşla

Hayret elvirdi fakîhe nâgâh
Didi lâ kuvvetü illâ billâh

795 Açdı kapuyı: Kapuyı açdı İ

797 fakihüñ: fakirüñ İ

800 Şahibin: Şahibün İ

801 Güyiyâ: Saftasın İ

802 Qaldı içerde egerçi: İçerüde qalup ol dem İ

803 Anı bir: Zâhidi İ//Alevc: Ateşc İ

804 fakîhe: fakîre İ

805 Hod-be-hod dirdi ki dîvâne ‘aceb
Saña mı kalmış idi kayd-ı edeb

Havf-ı cân ile tütildi nefesi
Yağmağa başladı ol hâr u hası

İ 17a

İtdi tedrîc ile îkâd ammâ
Dükenüp kalmadı ihşâb aşlâ

Yağarak çünki dükendi ihşâb
Başladı yokamağa evrâk-ı kitâb

Çün şabâh oldu müezzin geldi
Mescide toğrı ‘azîmet kıldı

810 Gördi kapu öñini merkeb
Levşnâk eylemiş anda ol şeb

YK 19a

Aşlını bilmez idi itdi ğazab
Didi kim ola bu bî-havf-u edeb

Tarı lup girdi mescide ol ân
Darb u te’ dîb ide kim ise hemân

Çün müezzin imiş ol şîre nasîb
Götürüp gitdi hemân ol takrîb

805: -İ

806 Havf-ı cân: Cânı havf İ

810 kapu: mescid İ

813 hemân: anı İ

'Âkibet oldu müezzîn ifnâ
Meger anuñ için imiş gavgâ

FIKRA-İ KÖKELTAŞ BEG Kİ ATABEK -İ ŞÂHRUÛ MÎRZÂ BUVED*

815 Bir begi var idi Şâh Mîrzânun
Mîr Kökeltaş idi adı anuñ

Mâldârân-ı cihândan idi ol
Rütbe-i 'âliye itmişdi vuşûl

Hem de atabek idi Mîrzâya
Birbirin sevmişdi bî-gâye

Halka karez aqçe virirdi ol mîr
Senedi içre iderdi taştîr

Ya'ni virdi ne zamân ki Mîrzâ
Fevt ola siz de idüñ deyni edâ

820 Anı Mîrzâya beyân eylediler
Bir hıyânet olarak söylediler

İşidüp anı gücendi gâyet
Didi niçün ola sû-i niyyet

Sayemüzde kazanup bu mâh
'Âkibet böyle ola ahvâli

Didi bir gün aña kim ey atabek
Ne için mevtim tezkîr itmek

Saňa lâyıq mı temessüklerde
Fevtümü şart idesüñ her yirde

814: -i

* Bu hikaye İ nüshasında yok.

825 İşidicek anı ol mîr-i benâm
Didi şâhum size düşmez bu kelâm

‘Ukelânuñ bilürem zübdesisüñ
Ezkiyâ zümresinüñ ‘umdesisüñ

Fevt-i Mîrzâyı temennî itsem
Râh-ı ‘işyân u đalâle gitsem

‘Aksini eyler idüm şaş-ı sened
Yakışurdu o zamân böyle şaded

Yoşsa bu sûret alınca fikrâ
Tûl-ı omrûñçün ider cümle du‘â

830 Ben safa ey şen tâbende zamîr
İtdüm ücretle du‘acı taşrîr

YK 19b

Hoş-dil oldu işidicek merdâ
İtdi cân u dil ile hayr du‘â

MENKİBE-İ PÂDİŞÂH-I ŞAĞIB-SÛR BÂ-GÜRÛH-I EŞNÂF-I BÎ SÛRÛR*

Var idi bie şeh-i şâhib –miknet
Melik-i âdil ü ‘âli-himmet

Lîk olmazdı anuñ evlâdı
Hağdan eyler idi istimdâdı

Celb idüp hayr du‘â vü himmet
Kıldı işsân aña Rabbü’l-‘izzet

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir řâhuñ kâffe-i eşnâfa olan da‘vetinde mücârâtuñ vuđû‘ bulan inşafsızlıqları

835 Virdi nâgâh aña bir şâhzâde
Oldı memnûn o fevķ'ul-âde

Eyledi sûr-ı vilâdet tertîb
Hep ahâfiye berây-ı tatıyb

Bağlanup nice zamân şehrâyîn
Ser-be-ser oldı memâlik tezyîn

Ne kadar var ise esbâb-ı şafâ
İzn-i sultân ile oldı icrâ

Hem kemâl-i kereminden sultân
Eyledi böyle vezîre fermân

840 Ki ne deflü var ise bây u gedâ
Olalar nâ'il-i eltâf u seĥâ

'Ulemâ vü şulehâ vü umerâ
Fuzelâ vü şu'arâ vü udebâ

Hep ahâli vü sipâh u tüccâr
Bulman kim var ise ehl-i diyâr

Cümlesi da'vet olınsun ammâ
İstemem bir kişi mağmûm aشلâ

İ 17b

Gelecek zümreye hep şarılsun
Ne ise maşlab olan görilsün

836: -İ

837 Bağlanup: Bağlayup İ

838 eltâf u seĥâ: ihsân u 'atâ İ

841 şu'arâ vü üdcbâ:üdcbâ vü şu'arâ İ

844 zümreye hep şarılsun: kimselere sorsunlar İ//maşlab olan görilsün: hâcetini görünsler İ

845 İbtidâ her birinüñ maqşûdı
Ne ise cümle ziyân u sûdı

Görilüp kayd olmsun itmâm
Şofıra da'vetle rusûm-ı it'âm

Hâsılı istemem aşâr-ı humûm
Ref olup gitmeli ekdâr-ı gumûm

İtdi fermânımı icrâ o vezîr
Kalmadı kimse cihânda dîlkîr

Eyledi cümleyi âşaf hoşnûd
Herkesüñ maqlabın itdi mevcûd

850 Yek biñ geldi gürûh-ı enbûh
Pür-şafâ her biri bâ-ferr ü şükûh

YK 20a

Zümre zümre olunurdu ikrâm
Hep meserretle virilürdü hitâm

Yine geldi bir ulu zümre hemân
Güyyâ nâmları bâzergân

Geldi bir zümre daği oldı 'ayân
Şımf-ı tüccar idi hep bâzergân

Mâldârân idi cümle anlar
Söze geldükde bunı 'irfânlar

849 maqlabın: maqlabuñ İ

852: -İ

855 Oldılar manzar-ı şâha dâhil
Meclis-i sûr u sürûra vâsıl

Yüzi gülmezdi birinüñ ammâ
Müte'abbüs idiler ser-tâ-pâ

Pâdişâh gördiği dem itdi su'âl
O vezîre didi ne bu ahvâl

Didi düstûr-ı kerem-ver şâha
Şorarum aşlım bir agâha

Cümlenüñ kaydı görildi zîrâ
Mütekedir yoğ idi hiç aşlâ

860 Şoricağ biri didi tüccâruz
Biz düşünmekde nâ-çâruz

Şürekâdan bize geldi mektûb
Mâl ider polîçe ehli matlûb

Ne meserret günidür bizlere hiç
Oluruz aqçe diyü pîçâ-pîç

İşidicek amı sulţan-ı benâm
Bi't-temâm itdi ne ise in'âm

İ 18a

Tek hemân olmaya anlar mağmûm
Olmaya sûr-ı vilâdetde humûm

857 Pâdişâh: Pâdişeh İ//ne bu ahvâl: n'olsun bu hâl İ

859: -İ

862: -İ

865 Emr-i sultân ile şimdi fi'l-hâl
Cümleye geldi virildi ol mâl

Göricek anı gurûh-ı eşnâf
İtdiler gerçi du'â vü inşâf

Geçecek bir iki sâ'at nâcâr
İtdiler yine te'abbüs ızhâr

Pâdişâh didi niçündür âyâ
Anlara olmuş ola lütf u 'atâ

Yine ızhâr ideler böyle humûm
Anlara 'â'id ola hüzn ü gumûm

870 Didiler ey şeh-i 'ali himmet
Eyledüñ gerçi 'inâyet re'fet

Alduğ olmalı belâ renc ü ta'ab
Beynimüzde anı taşmîm itdük hep

Lâk şimdi düşünürler eşnâf
Öyle turmağla olur mâl itlâf

Ki anı itmelidür isti'mal
Biz ise bunda şafâda hoş-hâl

Anı taşmîm iderüz şimdi biz
Bu kadar mâlı hesâb itmeliyüz

866 İtdiler.....inşâf: Oldı fi'l-cümle yine dilleri şâf İ

868 ola: iken İ

869 'âid: 'ârız İ

870 Eyledüñ: İtdiñüz İ

871 Beynimüzde.....hep: Henüz oldı bize efkâra sebeb İ

872 turmağla: turmakla İ

YK 20b

875 Kârna gelmeye kesr ü nokşân
Budur eskârumuz ey şâh-ı cihân

İşidicek anı şâh –ı ‘âlem
Emr idüp didi vezîre bu dem

Țard idüp bunları eyle ib‘âd
İtmesün sa‘yumuzı hep ifsâd

Sâ‘ire itmeye ol hâlet-i eșer
Ne ‘aceb zümre imiş bu kıpdîler

Bunlara eylememiş Rabb-i mucîb
Himmet-i ‘âliyeden hișse nașîb

880 La‘net ol mâla gülâbâdı ğam*
Ola sermâye-i eskâr u elem

Ekșer eșnâfuî odur pișeleri
Artıyor mâl ile endișeleri

**KIȘŖA-İ SARIK-I NAKB-ZEN Kİ BÂ-DESİSE VE HİYEL BÎ-GÜNÂHİRÂ
HALÂŖ KERG***

Var idi Ŗehr-i Revânda bir hân
Aña mâl karlar idi bâzergân

Ŗöyle maħfûz u metîn hân idi ol
Hiç itmez idi ol raħne kabûl

876 bu: ol İ

877 Țard idüp bunları: Bunları Țard idüp İ//sa‘yumuzı hep: meclis-i sûrı İ

* 880 ve 881. beyitler İ’de yok.

** Bu hikaye İ nüshasında yok.

Bir kabusu var idi hep temür
Giremez kimse meger kim

885 Ol zamân içre meger bir sârık
Giydürir idi 'azâsıyla çarık

İşidüp hân-ı metin evşâfin
Tolaşup gezdi için eţrâfin

Bir kuyu var idi içinde meger
Göricek itdi surûr ile güzer

Dir idi bu kuyudur 'ayn-ı şifâ
Bu kuyunuñı suyudur derde devâ

Lağm için eyledi niyet o mehîn
Tutdı bir av o havâlîde yakîn

890 Kazdı aheste lağm nice zamân
İtdi toprak ile taşım pinhân

Söyle tahmîn ü işâbet itdi
Yolu tostoğrı o çâha gitdi

İşini başa çıkardı fettân
Çahdan han içine çıkdı hemân

Bir gice açdı gelüp bir mağzen
Naql idüp mâlı getürdi birden

Râh-ı çâhdan eve itdi işâl
Kalmadı mağzen içinde emvâl

YK 21a

895 Göricek bu işi bâzegânân
Toldı feryâd u figân ile cihân

Derilüp mâtem ü yâs eylediler
Zâbit-ı memlekete söylediler

Hâncıya nisbet olındı bu hâl
Didiler andadur elbet emvâl

Çünkü mahfûz idi ol hân
Didiler andadır elbet emvâl

Mütekeffil idi biçâre aña
Zâyi'ât olur ise ide edâ

900 Bu sebep ile siyâset oldı
Cevr ü işkence nihâyet buldı

Hâncıya oldı eziyyetle cefâ
Sahne-i şehride aña dikdi 'aşâ

Gördi sârık ki çeker hancı ziyân
Ne ziyân belki virir bu yola cân

Acıyup merhâmet itdi mel'ün
Bilür idi hıyel-i gûnâ gün

Zabıta geldi didi kim âgâh
Benüm ol mâlı alan âgâh

905 Hâncımuñ yok haber ü âgâhı
İftirâdur aña bu nâgâhı

Anı şeytâna uyup itdüm ben
Ne için mâlı dilersiz andan

Eyledüm nefse uyup dünyâda
Çekmeyem bâri cezâ 'uqbâda

Benüm ancak bu cihân uğrusı
Yokdur anuñ gûnahı toğrusı

Didiler uyduñ ola şeytâna
Güzel amma niçün girdüñ hâna

910 Didi gündüz girüp itdüm ihfâ
Gice olduğda çıkup bî-pervâ

Mâlî olup kuyuya atdum hep
Çekdüm ol gice nice renc ü ta'ab

Cümlesi kıyudadur ol eşyâ
Yok hilâfım bu huşuşda aşlâ

Didiler gel çıkar imdi mâlî
Bizde seyreyleyelüm ahvâli

O dañi râzî olup itdi vulûc
Hânesünden tarafa kıldı hurûc

915 Ol desiseyle idüp çâha nuzûl
Eyledi kaçacağı yire vuşûl

YK 21b

Bekledi anı gurûh-ı hamakâ
Çıkmadı kimse kıyudan ammâ

Kurtarup hancıyı itdi ihfâ
Hak bu kim itdi hazâkat icrâ

Soñra vâkıf olup ahvâle hemân
Kaldı hayretle bütün ehl-i cihân

Yolını şan'atını gösterdi
Hancıyı himmet idüp kırtardı

920 Böyle demiş dîn bu hoş haberi
Lâzım olmak kişi işiniñ eri

KIŞŞA-İ MÛNECCİM-İ MEŞHÛR Kİ EBÛ MA'ŞER CA'FER-EST DER-
AN ZAMÂN-I YEGÂNE-İ EZMÂN U A'CÛBE-İ CİHÂN BUVED*

Ekser ehli nücûmuñ şeyhi
Ki bu Ebu Ma'şer Ca'fer-i Belhî

Çatl kâmil idi ol fende keydi
Ol zamân içre nazîri yogidi

İ 18b

İtdi bir gün biri bir ulu günâh
Aradılar anı sultân-ı sipâh

Lik mücrim bilür idi ki meger
Ca'fere anı su'âl eylerler

925 O dañi itse gerek istihrâc
İdecek oldığı yirden ihrâc

Aña bir çâre düşündü fettân
İtdi tağliñ ile anı hayrân

Çoldurup çan ile bir ulu legen
Çoydı ortasına bakır havan

921 Ma'şer Ca'fer-i: Ca'fer Meş'ar-i İ

924 meger: eger İ

925 O dañi: Der-'akâb İ//İdecek: İdeler İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Ebû Ca'fer Meş'ari Belhîñüñ .ilm-i nücûmda olan mehâbeti sebebiyle bir zât hakkında ibrâz eylediği lañif bir hünereñ fıkırasıdır.

Kendi üstüne çıkup oturdu
Böyle bir mekr u desise kurdu

Aradılar anı hep mîr-i sipâh
Olmadı kimse yirinden agâh

930 'Akîbet Ca'fere didi sultân
Eyle bu hâlete şarf-ı im'ân

Ber-serü çeşm diyüp ol üstâd
İhtimâm itdi bakup ber-mu'tâd

Eline aldı hemân usturlâb
Bakıcağ itdi 'azim istiğrâb

Olmadı vâkıf-ı ahvâl o hakîm
Baş şalup dir idi subhânu'l 'alîm

Didiler n'oldı saña ey üstâd
Ki idersüñ anı pek istib'âd

YK 22a

935 Didi bilmem ne ola şîhhatini
Şâhibi bile meger hikmetini

Bu kişi bir aña üzre ammâ
Almış etrâfını kandan deryâ

Hem bakırdandur aña ağreb bu
Böyle buldum idicek cüstle cû

928 mekr u desise: mekr ile hîle İ

932 'azîm: 'acîb İ

934 Ki idersüñ: İdeyorsın İ

937 cüstle: cüst ü İ

Ne bakırdan aña yaratdı Hudâ
Ne de kıandan var ola bir deryâ

Ne şekl ben vireyüm aña cevâb
Böyle yir şimdi cihânda nâyâb

940 Didi sultân aña tedkik ile
Ne ise 'ilmle tahkik ile

Bilirüz mâhiyet ü kudretiñi
Vaqtidür bezl ide gör san'atıñı

İ 19a

Çün işitdi anı şarf itdi hüner
Lik evvelki gibi virdi haber

Gördiler 'âkibet olmaz bu kâr
Kaldılar bulmada anı nâçâr

Didi sultân ki aña virdüm emân
Eyledüm cürmini 'afv u ihsân

945 Görelüm çıksun anı meydâna
İdelüm luğf u kerem şâhâne

Bilelüm kimde hatâ kimde şevâb
Nice teslîm olmur böyle cevâb

938 yaratdı: halk itdi İ

939 şekl ben vireyüm: cesâretle İ//Böyle: Öyle İ

941 Bilürüz: Bilemem İ//bezl idegör: bildiresin İ

942 Lik: Yinc İ

943 bu: buña İ

944 Didi.....virdüm: Pâdişeh luğf idüp ol şahşa İ//Eyledüm: Eyledi İ

945 Görelüm: Didi İ, anı: görelüm İ

Anı halk itmedi hâllâk-ı cihân
Ağa bakırdan ola deryâ kan

İşidicek bunu ol hîle simât
Rây ile çıktı hemân buldı necât

Bildirüp itdiği telbîsi giydi
Hîle vü şan'atını cümle didi

950 Ca'ferüñ oldu kemâli zâhir
Öteki hîlede çıktı mâhir

İkisi daği olındı taşsin
Biri birinden idi çün rengîn

KIŞSA-İ HÂDİM HALİFE HARUNÜ'R REŞİD Kİ AŞÂR-I ŞADAKATEŞ ZÂHİR ŞÜD*

Vaqt-i Harun Reşid idi meger
Buldı şöret bir alay sâriklar

Kırk nefer idi o kuşta'-ı tarîk
Biri birisine olmışdı refik

İşidicek anı sultan Reşid
Def 'ine anlaruñ itdi te'kîd

955 Bu havâdişle toľup 'âlem ü il**
Gitdi emniyet-i ebnâ-yı sebîl

948 hîle-simât: şahş.....î/buldı nccât: bî-tc'hîr İ

949 Hîle vü: Yapdığı İ

951 daği: birden İ

954: -İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Eminüñ kırk 'aded nişâ' herifüñ başlarını kesüp gelür iken bulara şeyh... olan sârik-i denî ilhâm-ı rabbânî ile sârik olduğını bilüp kesildiği

** 955, 956, 957. beyitler İ'de yok.

Oldı pâdişeh dâg-ı derûn
Şerm ü 'ârından olurdu maḥzûn

'Akıbet sa'y idüp ol şâh-ı reşid
Def'ine anlaruñ itdi te'kid

YK 22b

Aña bir ḥâdimin itdi ta'yîn
Nâmına dirlir idi anuñ emîn

Didi kim birisine virme emân
Ateş-i syf ile eyle suzân

960 İçleründen birisi eylerse firâr
Anı bil kim saña yok cây-ı qarâr

İ 19b

Hâşılı eyledi çok va'd u va'id
İtdi ifrâtla takîd ü şedîd

Ol da bir ḥâdim-i dâna-dil idi
Hem bahâdır idi hem 'âkil idi

Berq-i ḥâṭıf gibi bir şeb gitdi
Añsızın anlara çâpûl itdi

Eyledi cümlesini istişâl
Sa'y u gayret ile bâ-ceng ü cidâl

965 Kırk nefer idi temâm bî kem ü kıst
Maṭlabı üzre gelüp işleri râst

962 Ol da: O da İ

963 anlara: hırsızı İ

Dizdiler nîzelere her birini
 Kırk nefer sârik u hâ'in serini

Feth u nusretle dönüp Bağdâda
 İtdiler kelleleri âmâde

Lik şehre girecek gice hemân
 Kellenün birisi geldi nokşân

Ser-i sergerde idi hem gâ'ib
 Oldı bî-çâre elemle hâ'ib

970 Mütekedder olup ol mîr-i celil
 Pâdişâh havfi ile oldı mefil

Ne cevâb verecegin bilmedi hiç
 Oldı efkâr ile piç ender piç

Bu keder ile gelürken nâgâh
 Gördi bir kimse ider aña nigâh

Çeşm-i maḥûl u muṭayles-destâr
 Elde tesbiḥ vü dilin ezkâr

Ṭayanup ṭurur idi divâra
 Anlara eyler idi nazâre

975 Bir nefes ehli 'azîz ola diyü
 At depüp yanına vardı ilerü

966 sârik u hâ'in: hâ'in ü sârik İ

969: -YK

971 verecegin: ideceğün İ

972 aña: yolda

973 Çeşm-i: Dide İ

Ki 'atıyye vire Çalab ide du'â
Aña da vire selâmet Mevlâ

Aña kimsüñ diyü itdükde su'âl
Lerzenâk oldı vücûdı fi'l-hâl

Şübhe îrâs idicek bu hâlet
İtdiler hoşca su'âl ü dikkat

Meger ol imiş eşerr-i düzdân
Zübde-i tâife-i tarrârân

YK 23a i 20a

980 Üzerinde çıkup âlât u nişân
Oldı tafşil ile ahvâli ayan

Bilinüp hâli kesildi başı
Oldı evvel kellelerüñ yoldâşı

Şaydılar şimdi ruûsı birbir
Geldi bu def'a 'adedde kırkıbir

Eyledi vâkıf olan istigrâb
Kaldı hayretde bütün şeyhle şâb

İşidüp oldı halife mesrûr
Kudret izhâr idicek Rabb-i Gayûr

985 'Adl-i sultân ile şıdk-ı hâdim
Oldı bu nâdireyi müstelzim

ATA VÜŞİYÂNET -İ İLÂHİYYE*

977 kimsüñ: kimsin İ

984 Kudret: Kıldı İ//idicek: hüküm İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir kabîle kelb ü horoslarla bezm olması ve bunlara hikmet-i ilâhiyenüñ zuhûra gelmesi

Var idi 'âbid ü zâhid bir er
Bir 'aşîret için itmişdi maķar

Nefs-i pāk 'azizinden 'ibâd
Cümle eylerler idi istimdâd

Görilüp nice kerâmâtı 'ayân
Yolına virür idi her biri cân

O ķabile erinüñ bâ-ķikmet
Geldi ķayvanlarına bir illet

990 Mâlik oldukları cümle ķayvân
Ĥastalık ile helâk oldu hemân

Ĥırılıp gitdi hemân murğ u kelâb
Ĥalka dehşetle gelüp istiğrâb

İdicek şeyhe şikâyet ondan
Didi geldi taraf-ı sübhândan

Maķz-ı ķayr olduğına itmeñ şek
Olmayufi bab-ı rızâdan münfek

Didiler yine niķündür ammâ
Bize maķşûş ola bu nekre belâ

995 Yoğ imiş ķayri ķabâilde bu ĥâl
Yalfüz bizde imiş bu aķvâl

Didi bu ķayrı Cenâb-ı Mennân
Size maķşûş idecekdür iķsân

991 hemân: bütün İ//Ĥalka: İtdiler İ

992 Sübhândan: Raķmândan İ

993 Olmayufi: Olmayın İ

Şoñra ma'lûm olur aşl-ı hikmet
Bilesiz ne için imiş kudret

İ 20b

Meger ol vaqt idi kim bir leşker
Çıkup eṭrâfi idüp zîr ü zeber

İtdiler il ü 'işret-i târâc
Nice oldu zelif ü muhtâc

1000 Semt-i vâdiye çeküp haymeleri
Her biri gâ'ib iderdi eserini

YK 23b

Ne kadar var ise hep hayme nişin
Oldılar pâ-zede-i zulm-i mühîn

Anlara kelb ü horos âvâzi
Güyyâ eyler idi gâmmâzi

Şöyle kim şayt u şadâ-yı hayvân*
Kande oldukların eylerdi beyân

Ol şadâ ile bulup zâlimler
Bu kadar halkı harab eylediler

1005 Bunlaruñ yog idi hayrânâtı
Çıkmadı kelb ü horos aşvâtı

997 Bilesiz ne için imiş: Bilinüz vaṭti gelinec İ

999 Nice oldu: Kıldı halkı İ

1000: -YK

1002 Anlara: Güyyâ İ//Güyyâ eyler: Anlaruñ olmış İ

*1003, 1004. beyitler l'de yok.

Lâ cürm oldılar âfetden emîn
 Hayr-ı mahz olduğu bilindi yakîn

İtdiler şükr-i Cenâb-ı Mevlâ
 Didiler nuṭṭ-ı 'azîze haḳḳâ

ZUHÛR-I KUDRET Ü KİŞÂŞ-I İLÂHİYYE*

Diñle bu kudret-i haḳḳı ey cân
 Haḳ bu kim 'ibretle oldu şâyân

Hulefâ vaḳti idi çün bir sâl
 Vâkı' oldu bu 'acâyib ahvâl

1010 Başradan gelmek için Bağdâda

Ya'ni ol şehri behişt-i âbâda

Bindiler bir gemiye yolcular
 Gülerek oynayarak geldiler

İçlerinde var idi bir âdem
 Şu u şen meşreb idi ol her dem

Eglenürlerdi anuñla her gün
 Taḳıurlardı günâgün

Bir gün ayağına anuñ yârân
 Bir buḳâgû geçirüp ḥande-künân

1006 Hayr-ı mahz: Mahz-ı hayr İ

1011 oynayarak: oynasaarak İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Yolcularuñ bir gemi içinde laṭife ile bir zâtuñ ayağını buḳâgılayup ba'dehu ol kimsenün kâtil olduğu ve şâhib-i kan daḫi mumâ ileyhi idâm eylediği mücib-i ibret ḥikâyetdür.

1015 İtdiler hayli laţfeyle mizâh
Lîk bulunmadı şofira miftâh

İ 21a

Bukâğu kaldı ayagında anuñ
Hikmet ü kudreti var Mevlânuñ

Çâresiz böyle gelüp Bağdâda
Biri götürdi anı haddâda

Ki açâ bukâgûyı ol haddâd
Kurtula kayd-ı elemden nâ-şâd

Didi haddâd açmazam ânı
Zâbiş âzurde ider şofira beni

1020 Ger laţife ola ister gerçek
Zâbituñ ma'irfet ü izni gerek

Bu şaded üzre idiler bunlar
Bir yigit eyler idi aña nazar

Bildi bu kimseyi itdi feryâd
Didi agâh duñ ehl-i Bağdâd

YK 24a

Kâtil midür bu kişi bilüñ anı
Kardâşumdan beni dür itti beni

1016 Hikmet ü kudreti var: Var imiş hikmeti çün İ

1017 böyle: öyle İ

1018 Kİ açâ bukâgûyı: Kaç' ide bukâgûyı İ

1019 açamazam: açamam ben İ

1021 bunlar: nagâh İ//nazar: nigâh İ

1023 Kardâşum....itti: Bir Kardâşdan ayırmışdı İ

Meger itmişdi qarındaşını katl
Andan eyler idi Bgdâda nakl

1025 Meger ol kişi bî-idrâk*
Bir qarındaşını itmişdi helâk

O firâr eyliyecek Bağdâda
Bu da aradınca olup âmâde

Gelüp eylermiş anı cüst ü taleb
Bu imiş ehle feryâda sebeb

Göricék bilmiş idi anı civân
Dir idi katilüme virmem emân

Anı zencirine çekmiş kudret
Hiç işbâta degüldür hâcet

1030 Başra kâdısı daği yazmış idi
Ol civân anı daği gösterdi

Kendüsi de idüp âhir ikrâr
Birini buldı kader âhir-i kâr

Hâsılı aña kışâş eylediler
'İbret-i 'âm ile hâs eylediler

Qaldı hayretde bütün ehl-i cihân
Hikmetü qadr-i haq oldu 'ayân

1024: -i

1028 idi anı: anı şimdi İ

1030 daği yazmış idi: da i'lam itmiş İ//Ol.....gösterdi: Vech-i taḥkîkîni ifhâm itmiş İ

1033 qadr: kudret İ

* 1025, 1026, 1027. beyitler İ' de yok

SEMERE-İ İİÜSN-İ TEDBİR Ü TEEMMÜL Ü İİMMET*

Bir zamân ile meger dört yârân

Birbiriyle olup cism ile cân

İ 21b

1035 Biri seyid biri 'âlim-i fâzıl

Bir sipâhi biri sükî-câhil

Yine birgün idüp ol dört hem-dem

Bir yabancı bâğma vaz '-ı kadem

Kıldılar şâhibi yok bâğa ziyân

İtdiler meyvelerini talân

Geldi bâğ şâhibi gördi hâli

Añladı mâhşul-i ahvâli

Lik bir merd-i cesûr idi herîf*

Bilür idi katı çok fenn-i laţif

1040 Gördi kim bâğı harâb itmişler

Cem' olup anda şarâb içmişler

Telef olmuş katı çok meyveleri

Kınılup hayli fidân şeceri

Diledi ki ide haqqın da'vâ

Lâyıkım eyleye ol da icrâ

1038 Geldi : Gördi İ//mâhşul-i: başa gelen İ

1042 eyleye olda: ide o dağı İ

*YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Dörd zâtuñ insansız bir bâğa girüp şâhib-i bağım mumâ ileyhümâ bir laţif hud'a ile te'dib eylemesi kışşasıdır

** 1049 ve 1050. beyitler YK'de yok

Yalnız olmağa havf itdi
Meslek-i ra'y-ı rezîne gitdi

Gördi ki dört kişidür kendisi bir*
Anlara karşı demek tehlikedür

1045 Bâ-huşûş dördi daği mest ü harâb
Şıçramış başlarına keyf-i şarâb

Fehm idüp n'olacağı havf itdi
Meslek-i ra'y-ı rezîne gitdi

Hağ bu kim eyledi hüsn-i tedbîr
Olamaz aña zerâfetde nazîr

Seyyide didi ki ey kurre-i 'ayn
Size ta'zîm bize olmuşdı deyn

Mülk ü emvâl ü 'akârum ne ki var**
İderem al-i 'abâya işâr

1050 Hâsılı şimdi idersin fermân
İderem yolına cânım kurbân

Handân-ı nebevî bendesiyüz
Cümlemüz çâker-i efkendesiyüz

Her neye mâlik olursa memlûk
Mâligüñdür yine bi-kayd-ı sükûk

1043: -î

*1044, 1045, 1046. beyitler YK'de yok.

** 1049, 1050. beyitler YK'de yok.

YK 24b

Saňa mâlumda fedâ bende fedâ
Nice mâl cân da fedâ tende fedâ

Luţf idüp kıлма za‘ifi âzâr
Bir iki söyleyecek sözlerü er

İ 22a

1055 Bu dağı ‘âlim ü fâzıl bir zât
Kademi mûcib-i hayr u berekât

‘Ulemâ cümlemizüñ tâc-ı seri
Cısm ile cânımızuñ nûr u ferî

Olmasa rûy-ı zeminde ‘ulemâ*
‘Alemler hem iderdi cühelâ

‘Anlara dindi sirâc-ı ümmet
‘Ulema bendesiyüz bî-minnet

Bu dağı şahş-ı sipâhi ammâ
Anlar eyler bize def‘-i a‘dâ

1060 Şalmasa bunlar eger seyf ü sinân
Nice mahfuz ola ehl-i îmân

Şâhib-i seyf ü gazâdur şüc‘ân**
Din için nefisini eyler kurbân

Hâşılı bunlara da söz yokdur
Haqq-ı gâzîde fezâ‘il çokdur

1054: -YK

* 1057, 1058. beyitler YK’de yok.

** 1061, 1062. beyitler YK’de yok.

Lik bu mürtekib bâzârı
 Ellerinden ider âlim-i zârı

Bi-kesân u gurebâ düşmendür
 Her biri kezb ü hıyel ma'denidür

1065 Elde sermâyeleri kizb ü hilâf*
 Hiç yokdur birisinde inşâf

Kâr için dinini eyler vîrân
 İşleri cümle durûg u hezeyân

Mürtekib şâ'ifedür cümle hep
 Ekşeri hâ'in ü mechûl neseb

Ne fazîletle bu sükî nâdân
 Bâguma girüp ide böyle ziyân

Buyuruñ vechi nedür sultânım
 Tesliyet bula benim de cânım

1070 Emriñüz var ise biz şimdi aña
 İdelüm lâyıq olanı icrâ

Vardılar cümle sukûta anlar
 Ya'ni taşdıq-i mağâl eylediler

Gördi kim hilesi itdi te'sir
 Tıutup ol sükîyi itdi sür-ı zir

Bağlayup anı bırağdı söyle
 Ol sipâhiye didi kim söyle

1070: -YK

1072 Tıutup.....zir: Sükîyi itdi hcmân dcr-zencir İ

* 1065, 1066, 1067. beyitler YK'de yok.

İ 22b

Sen ne huccetle bu bâğa girdüñ
Bu kaçar meyve fidânum kırdüñ

1075 Pâdişâh 'öşrini ben itdüm edâ
Kalmadı mîriyle deynüm aşlâ

Hem senüñ haddüñ ola mı nâdân
Olasuñ böyle zevâta yârân

Gelesüñ bâğımı vîrân idersüñ
Mâl-ı kâfir gibi talân idesüñ

Var ise sözde eger kızb ü hilâf*
Ne ise söyle olmsun inşâf

Yine her biri sukût eylediler
Toğrıdur sözleri hağdur didiler

1080 Ol sipâhîyi dağı tutdı hemân
Bağlayup itdi anı ser-gerdân

Kaldı seyid ile 'âlim şimdi
Ne 'aceb ra'y idiser gör imdi

Döndürüp 'âlîme şimdi yüzini
Söyledi böyle müdellel sözünü

Didi kim ehl-i cihân ser-tâ-pâ
Hânedân bendeleridür hâlâ

1075 aşlâ: halâ İ

1076 haddüñ ola mı: ola mı haddüñ İ

1080 tutdı hemân: bî-minnet İ//itdi anı ser-gerdân: virmedi aşlâ ruşsât İ

1082 şimdi: dağı İ

* 1078, 1079. beyitler YK'de yok.

Hürmeti vâcibe-i zimmetdür
Her biri tâc-ı ser-i ümmetdür

YK 25a

1085 Sen ki da'va-ı 'ilm eylersüñ
Söze geldükde neler söylersüñ

Sense ta'vil ile bî-izn-i velî
Eyledüñ şer'a muğâyir 'amelî

Muhtaka olmuş ola saña harâm
Nice ekl eyledüñ anı ey hâm

Sende olmasaydı eger 'ilm ü 'amel
İrtikâb itmez idük mekr ü hıyel

Bellü ki câhil ü nadansuñ sen
Seni ta'dîb ideyüm şer'ile ben

1090 Çünkü yog idi cevâba imkân
Anı dahi aşâğı aldı hemân

Rabı idüp üçini de böyle hemîn
Hâtırı dağdağadan oldu emîn

Döndürüp seyide şimdi yüzini
Hem değışdürdi ğazabla sözünü

1084 Hürmeti: İktidâ İ

1085 ki: dahi İ

1086 Sense: Sen ne İ

1087 olmuş ola: mâlum iken İ

1088: -YK

1090 Anı dahi: Anı da al İ, aldı: itdi İ

İ 23a

Didi ey müddeî-i bî-inşâf
Kanı inşâf u mürüvvet elâtâf

Ne sebep ile benüm bâğumdan
Eyledün şarf u telef mâlumdan

1095 Tıricak 'adlle dîvân-ı kazâ*
İdicek hak şârîhim da'vâ

Sen dahi itme misin şerm ü hicâb
Yok midur dîrsin 'aceb rûz-ı hesâb

'Akîbet seyyidi de eyledi mât
Kıldı huccetle kelâmuñ işbât

Seyyide mâl-ı 'ibâdı muṭlak
Sen bilürsin ki helâl itmedi hak

Bâ-ḥuşûş ola ma'âşum ol bâğ
Nice olmaz baña bu dâğ ber-dâğ

1100 Amı rabṭ itmeyüp itdi hürmet
Eyledi şer'-i şerîfe da'vet

İtdirüp mâlını şer'â tazmîn
Layıkı üzre idüp ra'y-ı rezîn

Ol izhâr iderek 'acz ü kesel
İtdi tedbîr ü teenniyle 'amel

Eyledi sabr u te'enni tedbîr
İtmedi hüsn-i edâda taḳşîr

1099 Nice... bu: Baña olmaz mı bu gâl İ
1103: -İ

* 2005, 2006, 2007. beyitler YK'de yok.

Haşmına gâlib olup yektâser
Eyledi cümlesini zîr ü zeber

- 1105 Görülür şan'at ile her biri kâr
Zûr u kuvvetle görülmez her bâr

İHALİFE ME'MÛN 'AMMÎ İBRÂHİMİ NEZÂ'-I SALTANAT ZIMNINDA
KATL MURÂD İDÛP OL D AHI ĞAYBÛBET İTDÛKDE ELE
GELMESİÇÜN ON BİN DİNÂR MÛJDEGÂİ VERİLMESİNİ VA'D Ü
NİDÂ İTDİRMEĞİN İBRÂHİM İŞİDÛP DESİSE-İ LA'İFE İLE ALTUN
CELB İTDİĞİ*

Bir zamân ile halife Me'mûn
'Ammî İbrâhime oldu dil-hûn

Ya'ni mağdûbı olup İbrâhim
Anı katl itmege kıldı tasmîm

YK 25b

O dahi ğaybet idüp şaklandı
Ortaklıktan çıkup ayaklandı

O dahi fehm idicek der-sâ'at
İtdi havf ile firâr u ğaybet

- 1110 Ol kadar aradı anı Me'mûn
'Âkıbet ye's ile oldu maḥzûn

Bir gün ol va'd idüp on biñ dinâr
İtdürüp halka nidâ vü iş'âr

1104 Eyledi cümlesini: Kıldı hem dördünü de İ

1105: -YK

1108: -İ

1109: -YK

1110 Ol kadar aradı: Aradı bulmadı İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Me'mun halifenüfî gâ'ib olan birâderinüfî ihbârı hakkında va'd eylediği on biñ altununı bir mekkâre kaḥbe(?) 'avrat..... akçeî mezkûruñ mağfûr olan birâderine vuşûli

lgle düşmiş idi Bağdâda
Bulmağa cümle cihân âmâde

İ 23b

Fikr iderken on bir gün Me'mn
'Arz-ı hâl sundı ana bir hatun

Didi ger 'ahde olur ise vefâ
Dşmeni göstereyüm size şehâ

1115 İşidicek anı oldu şâdân
Didi ey vâlde hiç itme gümân

Her ne va'd oldu ise cümle temâm
Göster İbrâhimi el itme kelâm

İşidicek bu kelâmı Me'mn*
'Avratuñ sözine oldu meftn

Didi hâtuna şağın itme gümân
Dirilr va'd olınan sene hemân

Sen hemân kânde ise İbrâhîm
Gösterüp eyle mhlik tefhîm

1120 Didi 'avrat bir iki şarĖ iderüm
Mu'temed bir khuñuzla giderüm

Ne zamân gösterür isem evini
O dağı vire hemân altunı

ŞarĖımuñ biri dağı ol âdem
Baña teslîm ola her ne dir isem

1121 evini:anı// hemân altun:o dem işsân İ

* 1117,1118,1119. beyitler YK'de yok.

Hiç teklifimi red eylemesün
Bu niçündür diyü söz söylemesün

Göriccek dirsün o dem dînârı
Eylesün soñra size aḥbârı

1125 İşidicek anı şimdi Me'mûn
Sevinüp oldı ziyâde memnûn

Mu'temed hâcibin itdi iḥzâr
Aña teslim olınuş ol dînâr

Eyledi cümle kelâmı tefhîm
'Avratuñ şartını kıldı ta'lim

Didi kim her ne saña dirse hemân
Didigin eyleyesüñ bî-noḫşân

Eger eylerse şikâyet senden
Fâ'ide yok saña cân u tenden

1130 Göriccek qande ise İbrâhim
Sen de altını aña kıl teslim

Yüz be-yüz böylece tenbiye itdi
Alup ol hâcibi 'avrat gitdi

Ṭakup ol hâcibi 'avrat kaçma
Götürüp anı şehr içine

İ 24a

Yatsu vaḫti olcaḫ gezdürdi
Gûyiyâ bilmedi yol ezdürdi

1126 olınuş ol: idüp on biñ İ

1129:-YK

1131:-YK

1132 anı: gitdi hemân İ

Gice vaqti getürüp hânesine
İtdi idhâl anı vîrânesine

1135 Didi kim şimdi gelür İbrâhim
Lîk şol şanduga gir ol teslim

İtdi bir şanduga anı idhâl
Kilidin taqdı habîse fi'l-hâl

Cümle hâzır imiş ol işler*
Hem muşammem imiş o cünbişler

YK 26a

Yükledüp anı birine 'avrat
Götürüp gitdi hemân bi-minnet

Dermend bilmez idi kânde gider
'Âkıbet aña o mekkâre n'ider

1140 Gezdürüp niçe şoqâk âhir-i kâr
İtdi bir hâneye geldi kârar

Şandugı aldı niçe âdemler
'Avrata hayli şenâ eylediler

İtdi sûrah-ı kuf(u)ldan çü nigâh
Mâcerâdan henüz oldı âgâh

Gördi kim Şevket ile İbrâhim
Otururur kuşede bâ-nâz u na'îm

1137:-YK

1140 İtdi bir hâneye geldi:Eyledi hâşılı bir yire İ

1142 İtdi:Bağdî, çü nigâh:nâgâh İ//Mâcerâdan henüz:Göricek kışşadan İ

Ney ü mey-i muṭrib-i hoş-âvâze
Seyr-i âhenkle ider âgâze

1145 Göricek hâcibi bî-çâre hemân*
Teb ü dehşet ile oldı lerzân

Ḳat'-ı ümîd idüp oldı bî-hûş
Bağdı kaldı mütehayyir medhûş

Şandığı açdı hemân mekkâre
Didi çık olma şaḳm âvâre

Ḥavf-ı cân ile çıkup taşra hemân**
Olcaḳ iki yanma nigerân

Didi İbrâhim ana ey hâcib
Çün beni görmege olduñ ṭâlib

1150 Yüz görümlük ne ise ḳıl teslîm
İtdigi gibi ḫâlife ta'lim

O daḫi 'özü iderek bâ-dil ü cân
İtdi ma'zûr idigin serd ü beyân

İ 24b

Kise kise çıkarup altun
İtdi gûyâ ki hedâyâ anı

Şundılar aña daḫi câm-ı şarâb
İçürüp rıṭl-ı girân bâde-i nâb

1152 altunu.dinârı İ

1153 rıṭl-ı girân:niçe kadeḫ İ

* 1145,1146. beyitler Yk'de yok.

** 1148:-İ

Germiyetledir idi İbrâhim
Mâcerâyı ideyüm ben tefhûm

1155 Sen de Me'mûna beyân eyleyesüñ
Gördigüñ gibi bütün söyleyesüñ

Ney ü mey-i muṭrib-i sâzsız ola'mâm
Anlar olmazsa şafâmı bula'mâm

Sayesinde yine mevcûd ammâ
Müşrif-i vâfire lâzım hâlâ

Çün işitdüm amı on biñ dînâr
Bir görmekçün iderler işâr

Yabana gitmemek için ol mâl
Böyle terkîb olunup şûret-i hâl

1160 Böyle celb eyledüñ amı hâlâ
Eyle Me'mûna varınca inhâ

YK 26b

Virdiler hâcibe ol rütbe şarâb
Düşdi bî-çâre hemân mest ü harâb

Yine şanduga amı itdi nihân
Dört ağzına bıraḫdurdı hemân

Şahne-i şehri bulup âhir-i kâr
Çıkarup şanduk içinden nâçâr

Geldi Me'mûna didi ahvâli
Gitti yok yire bu defilü mâli

- 1165 Şandığı kutu kapağı çıktı
Bu felekdür çâkma ot tıkdı

KİŞŞA-İ DESİSE-İ VÂ'İZKİ MÜDDE'Î-İ SÂĦTE İLE MUŞÂLÂHA VÜ
CELB-İ MÂL-İ FİRÂVÂN İDÜP 'İYŞ U 'İŞRETLE ŞARF U ŞAFÂ
İTDÜKLERİDÜR *

Dehrüñ ehl-i hıyel ü telbîsi
Mât ider şan'at ile iblîsi

Olma dildâde-i vaz u şûret
Sîrete eyle kemâl-i diğkat

Şûret-i kâra bakıp aldanma**
Her iştdigini gerçek şanma

Ğullanur ehl-i şanâ'at nice fen
Beñzemez birbirine başka düzen

- 1170 Bir zamân ile olup bu kışşa
Aldı erbâb-ı basîret hisşe

Geldi bir va'iz-i hoş nâţıkamend
Ħorasân Ħalkına itdi çok pend

İ 25a

Ħorasân şehrine dirler bir sâl***
Geldi bir vâ'iz ferĦunde mağâl

1165 çıktı: açıldı İ

1166 Dehrüñ: Dehr-i İ

*YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir Ħilekâr vâ'izüñ düzen ile Ħalkdan akçe alması
laţifesi

**1168,1169. beyitler YK'de yok.

*** 1172,1173. beyitler YK'de yok.

Qatı hoş lehçe idi nâîkamend
Ol şehri halkına itdi çok pend

Va'z ile kıldı cihânı memlû
İtdiler ehl-i beled aña gulû

1175 Nefesi halka iderdi teşîr
Yoğ idi aña melâhatde nazîr

Her kaçan itse idi va'za kıyâm
Yir bula'mâzdı o câmi'de imâm

Qutb-ı dehr añladılar herkes anı
Yolına korlar idi cân u teni

Nefesinde var idi şöyle eğer
Sâmi'in olur idi zîr ü zeber

Va'z iderken yine bir gün o hemân
Geldi karşısına bir tâze civân

1180 Başladı âh iderek ağlamaya
İnkisar-ı dil ile söylemege

Didi ey merhameti yok kâtil
Olmayup ilmüñ ile sen 'âmîl

Qatî idüp kârdaşum itdüñ i' dâm
Şimdi eylersüñ ola va 'z-ı enâm

1175:-YK

1177 dehr:'aşr İ

1178 Sâmi'in:Dinleyen İ

1180 söylemege:çağlamaya İ

Öz karındaşımı sen katl itdün
Beni hicrânda bırakduñ gitdün

Şöyle feryâd iderek itdi figân
Başına üşdi bütün ehl-i cihân

1185 Dir idi itdi karındaşımı katl
Bu kişi nice olur va'za ehl

YK 27a

Dâmenin tutdı şarıldı hem aña
Dir idi ağlayarak vâveylâ

Oldılar cümle cemâ'at hayrân
Didiler olmaya ifk ü bühtân

'İlm ü fazl-ı ehl iken bu âdem
Nice vaz' ide o vâdiye kademü

Bu kişi 'ilm ü 'amelde fâyık
Sefk-i dem aña degüldür lâyık

1190 İşidicek şadedi şimdi civân
Didi anlara be-ħaqq-ı Yezdân

Aşlı yokdan aña ifk itmeyesüñ
Ya amı gayriye benñzetmeyesüñ

Nev-civân didi ki itmem inkâr
Hüner ü fazlı da var 'ilmi de var

Hem aña ifk ile bühtân itmem
Râh-ı tezvîr ü dalâle gitmem

1185:-İ

1188:-YK

1190:-YK

Lîk katl itdi benüm kardaşımı
Akıdup çeşm-i terümden yaşımı

İ 25b

1195 Bir karındaşım katl itdi benüm
Ateş-i firqate yakdı bedenüm

İdemez ol daği anı inkâr
Kendüsinden idîñüz istifsâr

İstimâ' eyliyecek anı enâm*
İtdiler hâli su'âle ikdâm

Didiler vâkı'anı eyle beyân
Bilelüm biz daği ahvâli 'ayân

Halka dehşet gelüp itdükde su'âl
Didi vâ'iz ideyüm baş-ı makâl

1200 Bu imiş lâzime-i hükm-i kazâ
Bî-garaž çıkdı elümden bu hažâ

Olmadum katline ben gerçi mücîd
Hezl iken hükm-i kader eyledi cid(d)

Ülfet eylerdük anuñla dá'im
Bir maħalde olur idük kâ'im

Cism-i vâhid idük anuñla hemân
Şöyle kim ğıbtâ iderdi ihvân

Bir ğün eyler iken anuñla şağâ
Geldi ğörindi bu şüretle kazâ

1201:-İ

* 11977,1198. beyitler YK'de yok.

1205 Ƨođrusı budur olmıaz inkâr
Çün bilür anı cenâb-ı Settâr

Nice isterse ider dünyâda
Olmasun baâri cezâ ‘uqbâda

Ne ki eylerse kışâş u azâd
Hâzırur itmem anı istib‘âd

Bu imiş hükm-i kazâ vü takdîr
Bunda câri degül âhir tedbîr

Lik kendüde bilür ki muṭlaḳ
Bir kazâ idi an eyledi Hâḳ

1210 Böylece ağlayarak virdi cevâb
Kaldı hayretde cemî‘an aḥbâb

İşiden merḥamet itdi nâçâr
Oldılar şefkat ile zâr u nizâr

Hâşılı merḥamet itdi ihvân
Çare-cüy oldılar ol hâle hemân

Hep cemâ‘at iderek süz ü güdâz
Eylediler aña biñ dürlü niyâz

YK 27b i 26a

Didiler mu‘terif-i cürm oluyor
Nice isterseñ o şüret buluyor

1205 Ƨođrusı:Doğrusı İ

1207 Hâzırur:Râzıyur İ

1210:-YK

1211 şefkat ile:her birisi İ

1212:-YK

1215 Bâ-husus ola sebeb hezl ü mizâh
Kerem it sen dahi ol şulh u şalâh

'Ulemâdan ola böyle bir zât
Kıyılır mı bu sebeble heyhât

Diyet al mücrimi âzâd eyle
Dil-i gam-dîdesini şâd eyle

Bir yerin eylediler cümle ricâ
O dahi eyledi gûyâ işgâ

Diyete râzı olup âhir-i kâr
Geçdi da'vâ-yı deminden mekkâr

1220 Sevinüp itdi cemâ'at tahsîn
İtdiler diyeti on kat tazmîn

Dağılup halka peyâm-ı âzâd
İşiden oldı bu âvâzeyi şâd

İtdiler vâ'ize de başka kerem
Pür olup dâmeni dînâr u dîrem

İkisi de iderek hayr du'â
Gıtdiler her biri bâ-şevk u şefâ

Var idi bir Horâsânî tâcîr
Her diyârı gezer idi yir yir

1225 Gördi vâ'iz ile ol tâze civân
Bir şehir içre gezerler şâdân

1218 Bir ycrin: Bir birin İ

1219:-YK

1221 Dağılup:dağılup İ

1224 yir yir:bir bir İ

Künc-i meyhâne idi hâneleri
Yoğ idi mesken ü kâşâneleri

Yanaşup eyledi ahvâli su‘âl
Didiler aña cevâbın der-ğâl

Aldayup sâde-dilân-ı ‘aşrı
İderüz zevk u şafâ-yı dehri

Ne katl var arada ne maqtûl
Aşlı yoğ idi anuñ bilmiş ol

1230 Cümleden birisidür bu şan‘at
Dağı var bizde niçe biñ şûret

Degülüz gâşib u sâriğ ammâ
‘Afv ide cürmümüzi bâri Hudâ

KIŞŞA-İ A‘MÂ VÜ ZEN-İ DELLÂLEDÜR Kİ AYÂŞOFYADA VUKÛ‘
BULUP SAHTE DÛZEN İLE HALKĐAN MÂL-I KEŞİR CELB
EYLEDÜKLERİ*

Yine birisi rivâyet eyler
Ayâsofyada vukû‘un söyler

Çün şahîh oldu dinür bu ahvâl
Anı yâd eyleyelüm bâlâ cemâl

YK 28a

Yevm-i cum‘a idi hem şehr-i Şiyâm
Câmi‘a tolmış idi cümle enâm

1235 Çün namâzlar kılnup oldu du‘â
El yüze sürdi bütün bây u gedâ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir a‘mânuñ ayaşofya ca‘miindederûmında buldığı mâl

Ayağa kalkdı hemân bir a'mâ
Eyledi nâsa hitâb ile nidâ

Didi ihsân idinüz baña meded
Size ide meded Rabb-i Ehad

İdinüz beni hitâbe işâl
İdeyüm tâ aña 'arz-ı ahvâl

Birisi aña delâlet itdi
Bilece nezd-i hitâbe gitdi

1240 Başna üşdi cemâ'at birden
Didiler söyle sözün yiryirden

Şordı kim bunda midur şimdi hitâb
Bir galaş itmeyelüm bu takrîb

Didiler bundadur ey pîr-i 'alîl
Ne ise eyle merâmüñ tafşîl

Elini koynuna şokdı a'mâ
Çıkarup bezle şarılmış eşyâ

Didi kim câmi'a 'azm itmiş idüm
Abdest almağa cezm itmiş idüm

1245 Ayağuma toknup bu nâgâh
Ele aldum anı oldum âgâh

Yokladum bildüm anı cevherdür
Kıymeti taşlar ile zîverdür

Lîk oldı baña bu bâr-ı 'azîm
Bu fakîre göre bir derd-i elim

Ki benüm pîr ü 'afîl ü a'mâ
Nice tedbîr ideyüm şimdi aña

İrtikâm eyleyemem mâl-ı harâm
Bilür aḥvâli cenab-ı 'Allâm

İ 27a

1250 Bu günüñ yârını var âḫiret var
Yârınıñ ḫâli bu günden düşvâr

Şâhibiyüm dise birkes farazâ
Muhtemel kizb ü durûğ itmiş ola

Nice teslîm ideyüm birden anı
Mekr idüp eldâyalar belki beni

Biri de bu ki fakîrül-ḫâlüm
Ancak Allaha 'ayân aḥvâlüm

Bu sebebler ile ben zâr u zebûn
Meksebümnden ḫaluram bir iki gün

YK 28b

1255 Hâşılı saña emânet iderüm
Hem de işhâd-ı cemâ'at iderüm

Gelicek şâhibine eyle edâ
Kıl taḫarrî ile teslîm ammâ

Eger eyler ise bir şey iḫsân
Sen bilirsün baña kâfi bu hemân

Eyledi anı haþibe teslim
Halka görindi bu iş emr-i 'azîm

Didiler böyle gerek merd-i güzîn
Fakr ile 'illet ile şâhib-i dîn

1260 Bundan özge bulnur mı âdem
Ola şâyân kerem-i cûd u himem

Kimisi dirdi be var hey aþmak
Saña virmişdi anı hazret-i Haþ

Bu kadar cevhere mâlik olanuñ
Nicesi daþi bulunur anuñ

Hâşılı herbiri bir söz didiler
Pîr-i a'mâya senâ eylediler

Didiler buña gerekdür ikrâm
Tâ kabûl ide anı Rabbü'l Enâm

1265 Böylesi az bulnur 'âlemde
Olamaz nev'-i benî âdemde

Anda câmi'de olan cümle enâm
İtdiler yek biñ aña ikrâm

Cem' olup niçe denânîr ü direm
Kıldılar anı bu a'mâya kerem

1259 'illet:zillet İ

1261 dirdi be:dir idi İ

1265 Olamaz:Var ise İ

1266 Anda:Hele İ

1267 anı bu: cümlesin İ

Derilüp nice kıatı eşyanuñ
Elc oturdı aşığı a' mânunı

Ƙoynuna kıoydı du'a eyleyerek
Gıtdı mesrûr-ı şenâ eyleyerek

İ 27b

1270 Bu şaded üzre idiler nâgâh
Zâhir oldı şaded âh ile vâh

Şahibi çıkdı anuñ bir 'avrat
O da dellâle imiş bâ-ücret

Şayhalar eyleyerek ağlayarak
Hâlini şerh ü beyân eyleyerek

Âh u feryâd iderek itdi zuhûr
Ėam u dehşet ile hâli pür-şûr

Didiler aña cemâ'at birden
Başına üşüp anuñ yiryirden

1275 Ne için böyle cezâ' eylesün
Ne belâ geldi fezâ' eylesün

YK 29a

Didi kim ben nice âh eylemeyem
Taşlarla döginüp ağlamayam

Bir fakîre kişiyüm ben cânâ
Zâyi' itdüm ben emânet eşyâ

Beni zindâna atarlar elbet
Başuma gelse gerek çok miñnet

Katı çok mâl idi zâyî' zîrâ
Aña dellâllık iderdüm gûyâ

1280 Didiler saña bişâret olsun
Buldılar anı işâret olsun

Bir helâl-zâdeye olduñ dûcâr
Yoḡsa olurdu işûñ âhla zâr

Ol zamân aḡlar idüñ ey bî-kes
Anı bulsaydı eger bir nâ-kes

İşidicek sevinüp bayıldı
Yüzine şu sepilüp ayıldı

İtdiler anı hâtibe işâl
Didiler şimdi bilindi aḡvâl

1285 Bunuñ imiş o mücevher eşyâ
Şek ü şübhe olamaz hiç hâlâ

Şardılar vaşfını ol eşyânüñ
Bildiler şıdḡ-ı kelâmın anuñ

Gördiler olda fakîre hâtun
Faḡr ile hâli katı diger gün

Virüp eşyâyı aña bî-noḡşân
İtdiler aña daḡı çok iḡsân

İ 28a

Şöyle kim anda bulunan âdem
Hâline göre aña itdi kerem

1280 anı:mâlî İ

1282:-YK

1290 Ol iki bî-meded ü bî-vâye
Gıtdiler şükr iderek Mevlâya

Hâlâ buña sahte imiş bu hâlet
Eylemişler er ü şevher şan'at

İkisi böyle düzen kurmuşlar
Halkı aldatmağı hoş görmişler

Birisi vâkıf olup soñra aña
Eylemiş deftere kayd u imlâ

Hak bu kim hayli zerâfetdür bu
Şûret-i hiledür ammâ dil-cû

KIŞŞA-İ ĞARİBE GÜFTEN-İ VEZİR-İ FAGFÜR -I ÇİN VE İSBÂT-I KELÂMÜ NÜKTE-İ DİL-CÛ*

1295 Diñle bu kışşayı sen bâl,â cemâl
Olma ğaflet ile beyhûde makâl

Bir şaded eyler iseñ serd ü beyân
Pes ü peşin gözedüp itme ziyân

Nutukdur 'ârife mizân-ı kemâl
Nutukdur ebniye-i her ahvâl

Var idi bir kişi rûmîyyü'l-aşl
Kesb ü kâr ehli idi dâna-dil

Ol ticâretle idüp deyr-i beled
Cem'-i mal eylemiş idi bî-ħad

1292:-YK

1297:-YK

1299:-YK

* YK: İ nüshası fihristteki başlış şöyledir: Bir vezirüñ bir şâha deve kuşını vaşf eylemesi lañifesi

YK 29b

1300 Seyr-i büldân iderek ol tâcir
Çin iklimine düşdi âhir

Oldı âhir o kişi bâ-takdir
Giderek pâdişeh Çine vezîr

Bir gün evşâf-ı bilâd eylerdi
Gördiği memleketi söylerdi

Vaşfını eyler iken ol Mısrufî
Niçe âşârını didi dehrûn

Pâdişâh ile iderdi şöhet*
Yine bir gün olup cem'iyet

1305 Aña evşâf-ı bilâd eyler idi
Gördiği memleketi söyler idi

Cümleden vaz'ufî iderken Mısrufî
Ba'zî âşârını derken Mısrufî

Açılup vaşf-ı tıyûr u hayvân
Deve kuşını daği itdi beyân

İ 28b

Didi ateş yer o hayvân 'acîb
Fi'l-hakîka odur ahvâl-i garîb

İşidicek bu kelâmı fâgfür
İ'timâd eylemeyüp itdi nûfûr

1300 ol tâcir:kâr idereck İ//âhir:giderck İ
1302:-İ

1307 kuşını daği:kuşu şadedin İ

* 1304,1305,1306. beyitler İ'de yok.

1310 Mişli yoğ idi o yerde zîrâ
Şübhede kaldı o şâh-ı dâná

Çatı şermende olup şimdi vezîr
'Ar u gayret aña itdi te'sîr

'Âkıbet mâl ile bir kaç âdem
Mışra gönderdi idüp şarf-ı himem

Geçdi beş sâl gelicek bir iki kuş
Oldı haclet-zedenüñ hâtırı hoş

'Arz idüp pâdişeh buldı necât
Eyledi şıdk-ı kelâmın işbât

1315 Gördi bildi anı gerçi hâkân
Kalmadı arada hiç şek ü gümân

Lik ta'rîz ile yine fağfûr
Didi sa'yüñ olabilmez meşkûr

Bir kelâmuñ ki berây-ı şıhhat
Ola zımında bu defilü külfet

Şarf ola niçe hazâyîn-i emvâl
Geçe taşdıq olınca beş sâl

Nezd-i 'âkilde degüldür lâyıq
Anı baş eyleye merd-i fâik

1320 Fi'l-hakîka anı ilzâm itdi*
Sözini böylece itmâm itdi

1313 Geçdi beş sâl gelicek:Geldi beş yıl geçicek İ

1314 Eyledi şıdk-ı kelâmın:Güyyâ kıldı kelâmuñ İ

* 13201321,1322. beyitler YK'de yok.

Hâşılı eyle taḥarri-i teḥarri(yi) temâm
İtme beyhûde yire sük-ı kelâm

Gerçeği böyle olunca sühenüñ
Nıc'olur ḥâli yalan söyleyenüñ

İ 29a

Var ḥayâl eyle nedür de'b-i maḳâl
Kizbden ḥıfz ide Rabb-i müte'âl

KIŞSA-İ SEMERE-İ HÜSN-İ TEDBİR Ü ŞECÂ'AT*

Bir zamân ile var idi bir er
Her sene eyler idi hacca sefer

1325 Fârisü'l-ḥayl idi ḡâyet o kişi
'Askerilik idi anuñ da işi

YK 30a

'Âdetince yine itmişdi sefer
Bir gice eyler idi çölde güzer

Pây mâl itdi anı ḡaflet ü ḥvâb
Oldı ol ḥâl ile bî-tâb u ḥarâb

'Âkıbet eylicecek cânına kâr
Uyuyup ḳaldı gırüde nâçâr

Emrin infâz idicek ḥükm-i ḳazâ
İder ol merd-i başiri a'mâ

1325 anuñ da: 'âlemde İ

1327 ḥal ile bî-tâb uharâb: ḥâlet ile ol bî-tâb İ

*YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Ḳâfile-i ḥicâzdan bir.... şâhib-hünerüñ beş 'arabı öldürtüp ve altı yüz altın aldıḡı kışsa-i laḳıfesi

1330 Niçe sâ'at yatup anda gâfil
Atı da kaçmış idi ve'l hâşıl

Atı da kalmış idi uyhuda
H'ab ile olmuş idi olda

Geçdi hep kâfileler ser-tâ-pâ
Kalmadı kimse girüde aşlâ

Uyanup gördi ki gitmiş huccâc
Olmış ol tîr-i kazâyâ amac

Gördi kim esbi de olmuş gâib
Kalmış ol hâl ile hâsir hâib

1335 Bedevîden aña üç nâqa süvâr
Gelüp etrâfını itmiş dîvâr

Göricek itdi gümânın der-pîş
Didi budur aña şimdengirü iş

Meger ol mâhir idi tîr-endâz
Eyledi tîr ile cenge âgâz

Üçini de anuñ itdi i'dâm
Ceng-cûy idi çün ol hûn-âşâm

Devenüñ de ikisi ölmüş idi
Ceng iderken oğa urulmuş idi

1340 Esbi yog idi ne yapsun nâcâr
Bir deve kalmış idi oldu süvâr

İ 29b
Ki ide kâfile-i hacca vüşül
Bir daği itmeye bir haṭve 'adûl

Nâkayı sevk idicek hiddetle
Götürüp gitdi anı şiddetle

Meger ol yirde imiş hayme yeri
Ol yolda itmiş o nâka seferi

Meger ol yurdını itmiş arzû*
Şu gibi aķar imiş hayme diyü

1345 Anda bir yirde imiş haymeleri
O yola itmiş o nâka seferi

Güyyâ gider idi orduya
Teşneler gitdigi gibi şuya

İtmedi anı bu aşlâ iz'ân
Oķ gibi yurdına kaçdı hayvân

Bu kez işrâķ idicek nûr-ı nehâr
Añladı hâli o merd-i huşyâr

Ol 'aşîret içine anı cemel
Götürüp gitmiş ol a'râba bedel

YK 30b

1350 Tâ kabîle öñine gelmiş idi
Dört yanm cümle 'arab almış idi

1337 mâhir:âdem İ

1341:-İ

1343:-İ

1346:-İ

1349:-İ

* 1344,1345. beyitler YK'de yok

Bilicek hâli o merd-i dâna
İtdi bu vech ile ahvâli eda

Bozmayup hiç revîş ü etvârı
Sürdi ol nâkayı eşbehvâri

Giricek haymeler içre n.âçâr
Çağırup virdi 'arabca kamı 'âr

İşidüp başma cem' oldı 'Arab
Didiler n'oldı bu ahvâle sebeb

1355 Tıtdı üç kimseñizi mîrû'l-hac
İdiñüz anlara tedbîr ü 'ilâc

Var idi ülfetüm anlarla benüm
İtdüm anlara fedâ cân u tenüm

Kesdüm anları yüzer dînâra
Amı teslim idüp idüñ çâre

Bu gün aḡşama degin mehel aldum
Nâkaya bindüm anuñçün geldüm

Bilür idi yahı çün kim hayvân
Haymeñüz cânibine oldı revân

1360 Ben yabancı iken itdüm himmet
Ba'dezîn size gerekdür ğayret

1351:dânâ:şebâz İ//bu vech ile ahvâli edâ:İtdi tedbire bu güne âġâz İ

1352:-YK

1354:-YK

1355:Tıtdı:Didi İ

1360:-YK

Mağlaṭaya şaşırup 'uribânı
Didiler şimdi nedür dermânı

Didi şimdi gerek üçyüz dînâr
Yanuma koşmâhdur iki süvâr

İ 30a

İrelüm vakt-i gurûb olmazdan
Bir kazâ başlar yine gelmezden

H,âşılı 'ahdümi ben itdüm edâ
Siz bilürsüz ötesini hâlâ

1365 Mâcerâdan olup 'arab âgâh
Didiler cümlesi hayyakallah

Meger ol üç kişi mehter idi
İçlerinde şayılr erler idi

Tizcek cem' idüp üçyüz dînâr
Koşdılar yanına hem iki süvâr

Alup anları vire dînârı
Götüre evlerine anları

Görđi kim itdi füsûm te'şir
Yüz bulup itdi bir âhir tezvîr

1370 Didi cömerdlük iken vaşfi 'arab
Ben dağı çekmiş iken bunca ta'ab

Ḳanı in'âm u kerem ḳande 'atâ
Bu müdur resm-i mürüvvetle seḫâ

Bir dağı kande görirsiz beni siz
Ki mükâfât idüp icrâ idesiz

Diyicek böyle ‘arab eyledi ‘âr
Aña virdiler üçyüz dînâr

Kidi amma ki ‘aceb kâr itdi
Aldı altunu süpürdi gıtdi

YK 31a

1375 Küştinilerle bile itdi şitâb
İlerüce sürüp ol hîle-me’âb

Eyledi hâli emîre i‘lâm
İtdirüp anları dağı i‘dâm

Nefsini kütarup ol şîr-i degâ*
Beş nefer düşmeni kıldı ifnâ

Altı yüz altunu da kâr itdi
Hağ bu ki merdligin izhâr itdi

Haşmına gâlib olup kâm aldı
Kidi ‘âlemde ‘aceb nâm aldı

1380 Sikkeyi mermere kazdı Hağğâ
Diyemez kimse aña çün ü çirâ

Hüsn-iş tedbîr ü şecâ‘at her an
İder aşhâbını memdûh-ı cihân

İ 30b

ŞEÂMET-İ KIZB Ü DURÛĞ U HAMÂKAT *

* 1377,1378. beyitler YK’de yok

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir hâtunun esir bazarından bir kâzib köle alması fıkrası

Böyle nakl eylediler bâ-şihhat
Geçdi vakt ile bu agrab hâlet

Bir köle şatar idi bir âdem
'Aybı ile şataram dir idi hem

Şordular ki nedür 'aybı anuñ
Didi kim mücididür yalanuñ

1385 İhtiyât itdi işiden 'âkil
Yüzine bakmadılar ve'l-hâşıl

Didiler kizb-i kader 'ayb olmaz
Kizb var iken 'ayb gayb olmaz

Lik hâli degül andan bu cihân
Kimi Yaşşiyi bilür kimi Yemân

Birisi aldı ucuz diyü bahâ
Didi kizb itse inanmam aşlâ

Arası geçdi anuñ hayli zamân
Oğlanuñ olmadı bir kizbi 'ayân

1390 Bir cemîle idi ehli anuñ
Şanki mişliydi meh-i tâbânuñ

Didi bir gün köle ol nâkışaya
Ya'ni hâtuna o aklı kışaya

Ağamuñ başka şafâsı vardur
Şanma ki saña vefâsı vardur

Acıram saña yazıkdur zîrâ
Başma çâre bul ey bî-ser ü pâ

İşüdüp 'avrat inandı der-hâl
Didi ya nice olur bu ahvâl

1395 İnanurlar bu huşûşa nisvân
Böyledür 'âdet-i mürdâr-ı zamân

Yalvarup itdi hemân istimdâd
Didi kim lutf idüp eyle imdâd

Va'd idüp kâzib ü bed-baht u la'în
Didi kim ben olayum saña mu'în

YK 31b

Bir h̃âce bilür idüm ben cânâ
Aña nakl itmiş idüm didi baña

İ 31a

Lihyesinden ağanuñ üç kıl al
İdeyüm anı zenîyle hoş-hâl

1400 Eger ister iseñüz siz de bu şeb
Alñuz üç kılı bitsün mañlab

Boğaz altından alursañ üç kıl
Mañlabuñ üzre işi bitmiş bil

Mum ider saña o bî-insâfi
Şâf ola tâ ki nâ-şâfi

1393:-YK

1395 zamân: zenân İ

1396 lutfrahm İ

1402:-YK

Râzi oldu aña çünkü 'avrat
İtdi ta'lim-i fesâda diğkat

Virdi bir ustura anuñ eline
Didi bunuñla gerekdür alına

1405 'Avrata eyledi böyle ta'lim
Oradan şâhibiner gitdi le'im

Aña da ehli için didi fenâ
Müttali' oldum efendim hâlâ

Size kaçd itse gerek tıydum ben
Tizi yok tecrübeye bu giceden

İşidüp anı ol ahmağ-ı berbâd
Kızbini itdi anuñ gerçi ki yâd

Lik dirdi ki der-tecrübe-bâz
Belki itmiş ola anı icâz

1410 Eyleyem tecrübe anı bu şeb*
Zâhir olsun yalan var ise hep

Şonra te'dîb ideyüm oğlam
Bir daği söylemesin yalanı

Yatdı efkâr ile ammâ bîdâr
Göre var mı o fi'lden âşâr

İdicek nâkışa ol fi'le kıyâm
Ustura elde göricek nâ-kâm

İ'timâd itdi gidüp şek ü gümân
Şıçrayup usturayı aldı hemân

1413 fi'le:kâra İ

* 1410,1411. beyitler YK'de yok.

1415 Ğazaba gelüp urup öldürdi
Ğonca-i bî-bedeli şoldurdi

Şofıra ma'lûm olıcağ ahvâli
Herifüñ nekbete irdi hâli

Târ-mâr oldı ser ü sâ mâni
Gitdi ol yolda anuñ da câni

İ 31b

Gerçi ol kılta olındı ber-dâr
La'net olsun o habişe şad-bâr

Kizbün evşâfına yoğ hadd ü beyân
İrtikâb eylemez imâmı olan

KIŞŞA-İ HÂTEM-İ TAYÎ BÂ-ĞAYŞER-İ RÛM*

1420 Hâteme nâme yazup kayşer-i Rûm
İtdi ta'zîm ile ifâyı rusûm

Nâm-ı Hâtem olcağ perde birden**
İşidenler aña oldı meftûn

Keremâ nâmını itdi berbâd
Hâtemi eyler idi herkes yâd

Padişehler işidüp kıldı şased
İ'timâd eylemedi ehl-i ğired

Bedevî bir 'Arabuñ mâli mı var
Şöhret-ârâ olcağ hâli mi var

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Ğanımufimağcûb itmesi fıkrası

** 1421-1422 beyitleri arası YK'de yok.

1425 Kara kara bedevîden bir 'Arab
Aşlı yokdur bir alay sözdür hep

Zebh idüp var ise bir kaç nâka
Yediler zümre-i fakr u fâkâ

Hâşılı her biri bir söz didiler
Hâteme buğz u hased eylediler

Tecrübe yollu mülûk ü vüzerâ
İtdiler Hâteme çok cevri ü cefâ

İdüp ihsânla işbât u cûd
Kârger olmadı inkâr-ı hasûd

1430 Bâ-huşûş nâme yazup kayser-i Rûm
İtdi ta'zîmle ifâ-yı rusûm

YK 32a

Yüz kızıl tügli deve itdi taleb
Tecrübe itmek idi maqşadı hep

Ki işitmişdi anuñ evşâfın
Cümleye şâmil olan elâfın

Lik eylerdi anı istiksâr
Kızbe haml ile iderdi isrâr

Varıcaq Hâteme bu kere peyâm
İtdi taşşîli için sa'y u kıyâm

1435 Hâşılı itdi tedârik-i teslim
Kayşerüñ âdemine şâg u selim

1433 Lik eylerdi anı:O dañi işitmiş idi İ

1434:-YK

1435 Hâşılı itdi:Cümlesin kıldı İ//âdemine:elçisine İ

Hâtem almışdı anı âhirden
Her birin ol devenüñ bir yirden

İ 32a

Gönderüp yüz deve ber-vefk-i merâm
Kaysereñ istedigi gibi temâm

Gelicek kayşere oldı hayrân
Didi kim eylemişüz aña ziyân

Borçlu itdük o kerem kânını biz
Anı biz girü edâ itmeliyüz

1440 Ol gelen yüz deveyi bâlâ cemâl
Yükledüp Hâteme itdi irsâl

Her biri emti'a-i gûnâ-gün
Hep tefârik ile memlû meşhûn

Göricek anı velî fahr-ı 'arab
Virdi ahmâli ile herkese hep

Yükler ile idüp aşhâbına red
Olmadı birisine vâzi'-ı yed

Kaysereñ âdemisi gördi 'ayân
Gelicek eyledi ahvâli beyân

1445 Hâtemüñ nâmı kalup dillerde
Söylenür haşre degin her yirde

Bazı hayvân anı itmez teslîm
Çünkü bimez nedür ahlak-ı kerîm

DER-BEYÂN-I MÜRÜVVET-İ NİZÂMÜ'L-MÜLK*

Naql iderler anı düstûr-ı nizâm
Halka eylerdi mürüvvet-i in'âm

Mecma'-ı hulk-ı hüsn olmuş idi
Şöhreti çâr cihete tolmuş idi

Bir gün aḥbâbı ile ol dâna
~~Oturup eyler idi zevk u şafâ~~

1450 Gördiler meclise geldi bir pîr
Üç hıyâr itdi hedîyye o fakîr

Çok sitayişler ile itdi kabûl
Didi oldı bu hedîyyeñ maḳbûl

Üçini birbirini ardınca hemân
Ekl idüp dirdi ne tatlu yârân

YK 32b

Lîk aḥbâbı idüp güft ü şemîd
Diridi birbirine emr-i ba'îd

Ne sebep oldı 'aceb şimdi aña
İtmedi hişşe-i yârânı edâ

İ 32b

1455 Sâbîkâ gelse idi şey-i tuḥaf**
Ne kadar olsa e'azz ü elṭâf

1447 mürüvvet-i: 'atâ vü İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Ḥanıma hediye olarak bir fakîrünü getirmiş olduğu üç dâne acı hıyarı müşârun ileyhe e ḥıbbâsından ḥâzırı meclis olan.....taḳsim etmeyerek acılığı bellü olmaya diyüiçün mezkûr hıyaruñ tamamen ekl buyurduğu fıkra-i laṭifesi

** 1455,1456. beyitler YK'de yok.

Hışşedar eyler idi yârânı
Bu idi kâ'ide-i ihsânı

Fehm idüp remzi o memdûh-ı hışâl
Didi kim öyle degüldür ahvâl

Ol hıyârûñ biliñüz üçi dañı
Biribirinden acı idi katı

Şermsâr olmaya diyü o kişi
İhtiyâr itdüm ehibbâ bu işi

1460 İşidicek anı cümle ihvân
Didiler böyle gerekdür ihsân

Rahmet ol zât-ı kerîmü'ş-şâna
Dâimâ mazhar ola gufrâna

DER-BEYÂN-I MÜRÜVVET-İ ZÂBİT-İ 'ÂRİF*

Diñle erbâb-ı mürüvvet işini
'Afv u ihsân u kerem cünbüşini

Bir zamân ile meger bir düstûr
Ya'ni bir âşaf-ı şâni-i vakûr

Eyleyüp maşlahat nâsa kıyâm
Bir gün olmuş idi ol zîb-i makâm

1465 Biri geldi yanına gâyet pîr
Maşlahat söyler iken pîr-i fakîr

1457 remzi o memdûh-ı hışâl:bu şadcdi ol dâna İ//ahvâl:cânâ İ

1460:-YK

1465 pîr-i:cün o İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Yine hanım bir zâtuñ beyân-ı hâli iderken kıssa-i zarta kaçırıldığı.

Kaçırup bir hadeş itdi nâçâr
Yakdı bî-çâreyi ol ateş-i 'âr

Renc-i rih itmiş idi dem-beste
Oldı etrâfı şadâ-peyveste

Bulmadı 'özt ü bahâne idecek
Nişlesün gök uzak idi yir pek

Oldı ol hacletle gark-ı 'arak
Hıfz ide kullarını hâzret-i Hâk

1470 Piç ü tâbın görüp itdi şefkat
İtdi bu vaz'la ref'-i haclet

Çağırup aña didi ey âdem
Pekce söyle şağırum işidemem

Ruğ'a yaz hâlini eyle i'lâm
İdeyüm lâzimesin ben de temâm

Yohsa kulağum işitmez bil anı
Dime beyhûde şaded dinle beni

İ 33a

İşidicek anı pîr oldu emîn
Câm geldi birine oldu mekîn

1475 Ez-derûn eyledi çok şükr ü şenâ
Ferahından yüze çıkdı ammâ

1467:-YK

1468 Nişlesün:Neylesün İ

1469:-YK

1472:-İ

Hod be-hod eyler idi güft ü şenîd
Dirdi Hâk 'illetini ide mezîd

İstimâ' itmeyesin tâ be-ebed*
Ola mecrâ-yı simâ' uñ münsedd

Ol ise itmiş idi rahm u kerem
İşidüp olmadı aşl-ı der-hem

Diñleyüp itmedi tağyîr edâ
Ne tahavvür ne tebessüm aşlâ

1480 Ne ise maṭlabuñ itdi nâ'il
Eyleyüp şerm ü hicâbuñ zâ'il

YK 33a

Geçüp eyyâm alıcak hâle habîr
O zamân itdi du'âyı ol pîr

Şofıra bildi ik vezîr âgâh
Eylemiş böyle rızâ-i lillâh

Bu kadar olur olursa re' fet
Hüsn-i hulḳ ile kemâl-i şefkat

**KIŞŞA-İ MAHMÛD-I ĞAZNEVÎ BÂ-ḲUMARBÂZ-I HÎLE-PERDÂZ DER-
BÂB-I MÛRÛVVET****

Ravzada yazmış amı ehl-i hüner
Naḳl ü tahîire sezâ hoşca haber

1476 güft ü şenîd:şanki du'â İ//ide mezîd:itsim ibkâ İ

1480:-YK

1482:-YK

* 1477,1478. beyitler YK'de yok.

**YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir ḳumarbâzuñ hanım.....ḳumarbâzlık itdigi ba'de
.....da'vâsıyüz altun hanımdan aldıgı fıkradır

1485 Ğaznevî Ğazret-i sultân MaĞmud
Bir Ğün ol pâdişeh-i şâhib-i cûd

Sâha-i kaşra iderdi nazarı
Şöyle tenhâca ide 'aţf-ı nigâh

Eline almış ki Ğamâme
Ğösterür şâha Ğehî Ğuddâma

Müte'accib olup ol kân-ı sehâ
Didi aya ne ola maţlab aña

Ğâcibe Ğösterüp amı sultân
Didi var bir Ğaber al eyle beyân

1490 Ne işi var buralıĞda ne gezer
Ne için itdi bizi Ğabs-i nazar

İ 33b

Çünkü ol şaĞşa olındı bu su'âl
Didi budur bilesiz Ğâl ü me'âl

Pâdişâh baĞtına itdüm bazı
Kumar oynardum idüp enbazi

Ya'ni ortagum olup tali'-i şah
Kumar oynamış idüm ben nâĞâh

Kazanup iki murĞ itdüm kâr
Biri şâhuĞdur olınmaz inkâr

1489 eyle beyân:şimdi hemân İ

1490 buralıĞda:burada İ

1492 Kumar oynardum idüp:Eyledün anuĞ ile İ

1495 Böyle diyüp birine virdi küşâd
 Hışşesin aldı götürdi nâ-şâd

İşidüp herbiri bir söz didiler
 Mağsadı n'olsa gerek bilmediler

Kimi mecnûn didi kimi sâ'il
 Bilmediler ne idi vel-hâşıl

Lâk bilmişdi anı şâh-ı benâm
 Matlabı n'olsa gerekdür encâm

Bir iki gün geçecek yine hemân
 Geldi görindi o menkûb-ı cihân

1500 Didi bu def'a kebûter ikidür
 Ya'ni şâh hışşesine ikisidür

YK 33b

İtdi bir çiftini yine âzâd
 İkisini kendi olup ber-mu'tâd

Geçdi bir hefte yine geldi melûl
 İtmiş ortaklık işinden o nükûl

Çam u hüzn ile katı pek garmâk
 Gûyiyâ olmuş o derd ile helâk

Didi sultân aña idicek nazar
 Çâliab ortağımız itdi zarar

1505 Soruñuz var ise şâyed zararı
 Kâiliz hışşemûze mâ-ğazarı

1500 hışşesine ikisidür:hışşesi dahi ikidür İ

Sordılar didi o merd-i fettân
Bugün elvirmedi baht-ı sultân

İ'timâd itmiş idüm baht-ı şehe
İstinâdum var idi pâdişeh

Ol ümîd ile kodum yüz dînâr
Alup iz'âfın idem birden kâr

Yañılup çok kornışum altum
Unudup bâziçe-i gerdüm

İ 34a

1510 Tâli'i padişehüñ itdi zarar
'Aksine geldi işmüz bu sefer

Şirketüñ hâli budur çünkü hemân
Dâimâ tev'em olur sûd u ziyân

Arada gitdi biziüm yüz dînâr*
Baña hayf itdi bu çerh-i ğaddâr

Ĝam u enduhla oldum mecnûn
Sebeb oldı aña şâh-ı gerdûn

Bir dañi eyleyemem kâra kıyâm
Din ile oldı dimâgum sersâm

1515 İşidicek anı ol şâh-ı himern
Hişşesin eyledi ihsân u kerem

1506 Sordılar:Şoricak İ

1509:-YK

1511:-İ

* 1512,1513,1514. beyitler YK'de yok.

Didi ortağımıza söyleñ anı
Añmasun bir dañi şirketle beni

Şirketümden anı itdüm ihrâc
İtmesün hâtırını ğam-ı iz'âc

Eyledi böyle kemâl-i şefkat
Rûh-ı pâkı ola ğarķ-ı rahmet

KIŞŞA-İ BEŞİR Ü CEYDÂ VÜ 'ABDULLAH*

Bir zamân ile Beşir nâm şâdık
Ceydâ nâm kıza oldu 'âşık

1520 Sözlere buldı 'arabda şöhret
Cümleyle oldu 'ayân ol hâlet

Ceydâ zevci dañi fehmi itdi
O nigârı kaçırup ketmi itdi

Bir 'aşiret içine hayli irak
Götürüp virdi aña derd-i firak

Ceydâyı ider idi tehdid
Dâ'im eylerdi anı men' -i şedid

İşidüp anı Beşir oldu hazîn
Hicr ü firķat ile kaldı ğamgîn

1515 himem:ekrem İ

1516 Añmasun:Almasun İ/şirketle:yâdına İ

1521 Ceydâ zevci dañi:Ceydânufi şevheri çün İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Ceydâ nâm bir kız ile beşir nâm bir âşığuñı fıķra-i lañfesi

YK 34a

1525 Delü divâne olup ağıardı
Yâd idüp yârini zikr eylerdi

Vaşf idüp sûz-ı firâk-ı âlâmın
Derd-i hicrân-ı dil-i nâkâmın

Nazm u eş'âr ile eylerdi beyân
Gönderüp dostuna eylerdi figân

Diledi görmege yarın elbet
Eyledi bulmağa anı niyet

İ 34b

Haber almışdı 'aşîret yirini
Nerede oldığını evlerini

1530 Lîk olmazdı bu iş yektâ-ser
Aña bir yâr u vefâdâr ister

Ki ola râh-ı şadâkatde refîk
Ola zâtında aña yâr-ı şiddîk

Cümleden var idi bir yâri anuñ
Çam-kisârı vü vefâdârı anuñ

Aña bu râzı diyüp ol nâ-şâd
Eyledi ağlayârak istimdâd

1526:-İ

1527 Gönderüp dostuna eylerdi figân:Nâr-ı hacletle oludı süzân İ

1528:-YK

1529:'aşîret yirini:'aşîretler yeni İ//evlerini:yirlerini İ

1531:-YK

Göremem yârümi şimdengirü ben
Merhamet eyle baña bâri sen

1535 Beni ma 'şûka delâlet eyle
Merhamet ile 'inâyet eyle

Ya helâk it beni ya eyle 'ilâc
Luṭf u iḥsânına kaldum muhtâc

İsmine dirlir idi 'Abdullah
Didi ol merd-i gayûr u âgâh

Yoluña cânımı itdim mebzûl
İderüz menzil-i maḳşûda vuşûl

Lik şöyle idelüm bir tedbîr
Olmaya sa'y u amelde takşîr

1540 Düşinüp aña didi gel gidelüm
Câme vü hey'eti tebdîl idelüm

Yürüyüp semt-i reh-i dildâre
Vaşlına arayalum bir çâre

Bir sebeble ola maṭlab ḥâşıl
Belki ma'şûka olıruz vâşıl

Şekl-i dervîş ile bâ-ḥırka vü tâc
Virdiler şan'at-ı telîise revâc

Götürüp gitdi anı 'Abdullah
Ceydâ oldığı yire nâgâh

1545 Bir bî-kâr başına indi bunlar
Ğam-ı ma'şûka ile maḥzûnlar

1535 Beni ma'şûka:Baña luṭf ile İ//Merhamet: Yâdigârumsın İ
1539 Olmaya:Olmasun İ

Bir 'arab kıızı gelürdi şuya
Vardı bunlar da hemân ol şuya

Gördi kız bunlar iki dervîşler
Gam u hüzn ile turur dilrişler

YK 34b İ 35a

O da 'âşıkdur meger bir yâre
'Aşkla olmuş idi âvâre

Taleb-i himmet idüp kıldı niyâz
Şevk-i 'aşk ile idüp mahrem-i râz

1550 Didi dervîşler ider hayr du'â
Siz de bir himmet idüñ bâri baña

İşidicek şadedi ol kızdân
Açılıcak bu kapu añsızdân

Aña bir nüşha yazup der-sâ'at
Didiler haqqına oldı himmet

Lîk senden iderüz biz de niyâz
İdelüm biz de seni mahrem-i râz

Keşf idüp hâli beyân eylediler
Bildirüp (...) eylediler*

1555 Hâşılı vâsihta oldı o nigâr
Bitdi ol yüzden ol iş âhir-i kâr

1548 'Aşkla olmuş idi âvâre:Derdine arar idi bir çâre İ

1549 Şevk-i 'aşk ile idüp:Eyledi bunları hem İ

1550 ider:idin İ

1554 çıkmamış:seri 'ayân İ

1555 Bildi ol yüzden ol iş âhir-i kâr:Şûret-i maşlahata oldı medâr İ

*Beyit silik.

Ceydâya haber işâl itdi
‘Arza-i mâ-vaq‘a-ı hâl itdi

Yine geldi didigüm müjde size
Bu gice gelse gerek yanñuza

Çün Beşîr nâmın işitdi o nigâr
Vaşlma oldı o da h‘âhişkâr

Gelecekdür size elbette bu şeb
Gam yimeñ bitse gerekdür mañlab

1560 Sevinüp muntazır oldılar aña
Dirler idi ne zamân gice ola

Fî‘l haqîka olcaq vaqt-i gurûb
Güyyâ bâd-ı nesîm itdi hubûb

‘Arz-ı h‘âhiş iderek geldi nigâr
Eyledi ‘âşîka ‘arz-ı dîdâr

Şarmaşup eylediler süz u güdâz
Arada geçdi niçe naz u niyaz

Hâl-i dilden bu hikâyet kıldı*
Şevherinden o şikâyet kıldı

1565 Çekilüp bir tarafa ‘Abdullah
Buñlaruñ hâline eylerdi nigâh

1556 ‘Arza-i mâ-vaq‘a-ı hâl itdi

1558 nâmın:ismüñ İ//Vaşlma oldı İ//Oldı sizden çok İ

1560 Dirler idi ne zamân gice ola:Diyerek aħşam olur mı ayâ İ

1563 Şarmaşup eylediler:İtdiler birbirine İ

* 1564,1565. beyitler YK’de yok.

Geçecek bir iki sâ'at nâgâh
Ceydâ eyledi hasret ile âh

İ 35b

Didi zevcim olacak bî-şefkat
Taşradan itse gerekdür 'avdet

Baňa izzn eyle efendim ihsân
Gideyüm çadıra vakt ile hemân

Bulmaz ise beni zîrâ gaddâr
Sebeb-i nekbet olur âhir-i kâr

1570 Bulamazsa beni eyler i'dâm
Giderüm şofıra cihândan nâkâm

İşidicek anı bî-çâre Beşîr
Çam-ı firkat ile oldu dilgîr

YK 35a

Yalvarup didi n'olurdu bu şeb
İtseñüz gitmemege çâre taleb

Her zamân girmez ele vakt-i vişâl
Kim bilür n'olsa gerekdür ahvâl

Bunları diñler idi 'Abdullah
Oturup dûrdan eylerdi nigâh

1575 O dañi itdi şefâ'atle recâ
Ki bu şeb 'âşıkını itme fedâ

Düşinüp kız didi câna minnet
Lîk zevcem edecekdür 'avdet

Gerçi ben 'aşka düşelden niçe dem
Hiç zevcim ile şöbet itmem

Gelür ammâ yine her şeb yanuma
Şarılır bûse için gerdanuma

Ben cevâb itmeyüp olmam teslim
Şemme âgâz ider âhir o le'im

1580 Dir baña bekle Beşiri gelsün
Bûse vir 'âşıkña kâm alsun

Böyle takrî' ü kinâyât eyler
Diline her ne gelürse söyler

Tarılup yine gider şahrâya
Galle taşşli için ferdâya

Böyle olmışdur aña bu 'âdet
Yine icrâ ider anı elbet

Haymede görmiyicek benden eşer
İder âhir bize îrâş-ı keder

1585 Bu gice vaşlum ise ger dil-h'âh
Yirüme gitmelüdü 'Abdullah

1577 Hiç zevcim:O cefâkâr İ

6090 Beşiri:Beşirüfî İ//Bûse vir 'âşıkña:Aña vir bûseyi kim İ

6092 Galle:Nesne İ

6093 der anı:idecekdür İ

İ 36a

Giyüp eşvâbumı gitsün bu şeb
Ne kadar çekse de mihnetle ta'ab

Zulmet-i şebde gelür ol bed-kâr
Varmasun yanına anuñ zinhâr

'Âdet-i sâbıkamuz üzre añâ
Hiç cevâb eylemek olamz kaç'â

Hezeyân eyleyerek şetm eyler
Turmayup yine hemân taşra gider

1590 Bunı hazm eyler ise 'Abdullah
Kaluram bu gice be de billâh

İşidicek anı ol merd-i gayûr
Didi baş üstüne gitdüm destûr

'Azım idüp gitdi o yâr-ı şâdık*
Ser fedâ kıldı o medhe lâyıq

Dimedi cây-ı haşardur bukâr
İtmedi hiç tereddüd izhâr

Ceydânuñ yirine vardı hemân
Ol gice oldu çadırda mihmân

YK 35b

1595 Cânımı itdi fedâ yârâna
Şıgımup mevhîbe-i yezdâna

1586 çekse de mihnetle:var ise de havf u ĩ

1590 Bunı hazm:İhtiyâr İ

* 1592,1593. beyitler YK'de yok.

Anı gördi ki gelür zevc-i nigâr
Ġazab u ħiddet ü tarğınlığı var

Dir idi hem nice bir mekkâre
Eyledüñ böyle beni âvâre

Yeter âhir yeter ârzû-yı Beşîr
Yoħsa ħâzır saña tîr ü şemşîr

Gör kazâyı meger ol gice ħerif
Eylemiş niyyet-i ħüsn-i te'lif

1600 Yanına geldi hemân ol nâ-şâd
Didi yine idicek iseñ 'inâd

Ķasem itdüm seni berbâd iderem
Öldürüp başka diyâra giderem

Ne ise maķşadımı eyle beyân
İdeyüm ideceğüm ben de hemân

İşidirdi anı çün 'Abdullah
Bî'z-zarûr itdi sukût ile nigah

Çün ħerif gördi cevâbın virmez
Sözleri sem'-i kabûle girmez

İ 36b

1605 Başladı döğmeye anı nâgâh
Hiç cevâb itmez idi 'Abdullah

1596 tarğınlığı:darğınlığı İ

1600 nâ-şâd:bcrbâd İ

1601 başka:ğayri İ

Heyacân itdi gâzab gitdükçe
Ceydâ şanki 'inâd itdükçe

Ceydânuñ var idi vâlidesi
Kulağına gidicek vak'a sesi

Ya'ni âvâze-i darb u ta'nîf
Gulğul sebb ü şütûmât-ı 'anîf

Cân atup geldi hemân çadırdan
Herife şetm iderek dirdi ki sen

1610 Kızımı eyledüñ encâm-ı telef
Olasun tîr-i mücâzâta hedef

Kurtarup aldı elinden anı
Diyerek ey anasınuñ cânı

Nice birisinde 'inâd eylersüñ
Ol Beşîr ismini yâd eylersüñ

İşte âhir seni berbâd itdi
Kendüsi vardı yıkıldı gitdi

Saña hemşireñi irsâl ideyüm
Yalñuzdur pederüñ ben gideyüm

1615 Çâre ne sen dağı it terk-i 'inâd
İtme yanında Beşîr ismini yâd

Barışup ba'dezîn eyle şoşbet
Gitsün âhir aradan bu miñnet

1608:-YK

1613:-YK

1614 Saña:Bâri İ

1616:-YK

Ceydânun var idi başka meger
Kız karındaşı ki andan dilber

Bir içim şu idi gûyâ o nigâr*
Varup itdi aña hâk aḥbâr

Ceydâdur diyü 'Abdullah
Gönderüp anı evden âgâha

1620 Gönderüp anı çalup luḥf u kerem
Gûyiyâ zaḥmına urdı merhem

YK 36a

Geldi karındaşı diyü olda hemân
Olarak ḥâline anuñ giryân

Yanma geldi şoḳuldı o güzel
Bu da agûşın açup didi ki gel

Gel baña kim bedel-i cânımsuñ
Sen benüm derdüme dermânımsuñ

İ 37a

Ceydâ ile Beşîr 'âlemde
Biz de 'âlem idelüm bu demde

1625 Gördi maḥbûbe ki sorun başka
Ceydâ yok bu hikâyet başka

Havf idüp eyliyecek vâveylâ**
Didi nâz itme yeter sen de baña

1620 Gönderüp anı çalup:Eyledi bilmeyerek İ

* 16188,1619. beyitler YK'de yok.

** 1626,1627,1628. beyitler YK'de yok.

Sen benim hisşeme düşdün bu şeb
Sen imişsin bu vukû'âta sebeb

Def-i vahşet idüp ol merd-i zarîf
Eyledi tab'-ı nigârı te'lif

Hâşılı bildirüp ahvâli aña
İtdiler ol gice anlar da şafâ

1630 Olcağ böylece hengâm-ı seher
Her kişi itdi maqarrına sefer

Niçe demler iki yâr-ı şâdık
Ol iki medh u şenâya lâyıq

İtdiler 'âlem-i vuşlatda şafâ
Nekre bir menkıbecükdür Hakkâ

Böyle lâzım kişiye âh-ı şefik
Ola her yirde aña yâr-ı refik

KIŞSA-İ SERHENG Ü ZEN-İ MAŞLÛB *

Var idi bir şeh-i şâhib-i miknet
Zabt u rabtında iderdi diğkat

1635 Ülkesinde yaramaz olmaz idi
Eşkiyâ anda felâh bulmaz idi

Yine bir gün tütölup mel'ün
Şalb olındı serdâra magbün

1632 Hakkâ:ammâ İ

1633 yâr-ı:dâr u İ

*YK: İ nüşhası fihristteki başlık şöyledir: Bir hâtonuñ zevcesini mezârından çıkartup itirdigi lâkin garîb bir fıkra-i pür-hişşedür

Cümle sâriķleriñ ol başı idi
Eşkriyâ hıyeline erbâşı idi

Serdâra çıkıcaķ o bed-kâr
Pek gücendi o gürûh-ı eşrâr

Çalmasunlar diyü anı düzdân
Pâdişâh eyledi emr ü fermân

1640 Aña serhengini itdi ta'yın
Didi kim pekçe gözet ey sekîn

Anı çalarsa gürûh-ı düzdân
Sen olursañ birine âvîzân

Hikmeti gör ki o şeb bî-çâre
H'âb-ı gâfletle olup âvâre

İ 37b

Çaldırıp lâşeyi âhir-i serheng
Oldı ol havfla gâyet dil-teng

Bildi ki yarın anuñ da sultân
İdecek kanımı elbet rîzân

YK 36b

1645 Bi'l-zarûr eyledi ol gice firâr
Bir mezarlıkda varup itdi qarâr

Düşinür idi nedür çâre ana
Bula bir şan'at ile câmi rehâ

1638 o:ol İ//gücendi:gücenmişdi İ

1640 sekîn:miskîn İ

1641 çalarsa:alursa İ

1644:-Y

atı mehtâb idi 'âlem ol Şeb
ÂŞikâr idi cihân gün gibi hep

Gördi ki neva ider bir dilber
Bir mezar stne düşmiş aqlar

Şöyle feryâd ile eyler zârı
Aqladur âdemi zârı zârı

1650 Zülfi-veş hâli perifân olmuş
Gl ruhsârı ŐararmıŐ ŐolmuŐ

EŞk-i eŐmin ider idi rizân
Mevtin eylerdi temennâ her an

İltifât itmez idi dünyâya
Âh u vâh idi aa sermâye

Unudup kendüyi serheng-i garîb
Virdi hayret aa bu emr-i 'acîb

Ki anui hüsn  cemâli böyle
Tek  tenhâ gice hâli böyle

1655 Gele tenhâca mezâristâna
Böyle zâriler ide sitâna

Kendüsi âfet-i cân iken aya
Bu kimn derdi ile aqlar ola

Didi ey mlket-i hüsnün Şâhı
Kimn in ideyor siz âhı

1653 Virdi ayret aa:Didi yâ Rab n'ola İ
1654 anui:bunui İ
1657 ideyor:ideyorsın İ

Bu tahassür kimüñ için böyle
Baña Allah için olsun söyle

İşidicek bu sözi şimdi nigâr
Eyledi yine hezâr âhla zâr

1660 Didi kim şevherimüñ kabri budur
Beni bi-tâkat iden ancak odur

Bugün itdi reh-i 'uqbâya sefer
Ateş-i hecri baña itdi eğer

İ 38a

Dilemem bir daği ansız dünyâ
Dirilik gayrı harâm oldu baña

İsterem ki olayum ben de helâk
İdeyüm cismümi âlûde-i hâk

O benim müşfik u gam-h'ârum idi
Mûnis-i cânum idi yârüm idi

1665 Dîñleyüp anı didi ey gül-i âl
İhtiyâr itme bu sûzişle vebâl

Bu cihânda kimi gördüñ cânâ
Olmaya pâ-zede-i mevt ü fenâ

1659 Eyledi:Eyleyüp İ

1660 bi-tâkat:tağatsüz İ, ancak odur:işte budur İ

1662 Dilemem:Eylemem İ

1663:-YK

1665 anı didi:didi ki İ,gül-i:ruhları İ

İ 37a

Ehl-i 'arz edemem ey cân-ı peder*
Şofra hâlüm nic'olur eyle nazâr

Öteki didi kerem kıl cânâ
İtme red bulsun anuñ cânı rehâ

Çün yakındur buracıkda hâneñ
Pek münâsib düşiver kâşâneñ

1670 Bir civân bulsa gerek tâze hayat
Bu şevâba irilür mi heyhât

Eger olsaydı evim bunda yakîn
Amı vallah iderdüm nemekîn

Kıl tevekkül işiñ olur âsân
Buna dirler begüm ancak ihsân

İderem ben dañı eñrafa nazâr
Taşra getirirem tâze haber

Hem uzatma suhanı vaqti geçer
Şimdi belki biri düşmenlik ider

1675 Göñli oldı hele h'âh u nâ-h'âh
Didi lâ kuvvetü illâ billâh

Götürüp hâneye pinhân itdi
Cesed-i mürdesine cân itdi

Çanı ol serkeş-i şâhib-i nahvet
Kıldı ednâlara 'arz-ı hâcet

* 1667-1704 beyitleri arası İ 40a,40b,41a varaklarında bulunmaktadır.

Murg-ı vahşiyi şikâr eylediler
Dâm-ı tezvîre dúcâr eylediler

Geçinürken o hümâ-yı iklim
Şimdi alçaqlara oldu teslîm

1680 Kâtı yüksekden ururken pervâz
Kola bindürdi anı bî-ferre-bâz

İtdiler bezm-i neşâtı tezyîn
Didiler o nemekîn*

Ne kadar eyleseler cüst ile cû
İremez bezmimize dest-i ‘adû

Çağdı mismâr-ı hulûşî kidiler
İki sehîhâr-ı ‘azâzîl idiler

Yediler meyve-i bâğ-ı emeli
Aldayup hîle ile ol güzeli

1685 Biri eylerdi tecessüs gâh gâh
Ne haber alsa iderdi âgâh

Gelür idi mütevehhiş gûyâ
Dir idi şimdi çoğaldı gavgâ

Her soğak başına âdem ta‘yîn
Eylemiş her biri bir yirde kemîn

YK 37b

Ele girmiş refikâ cümlesi hep
Şimdi bunlar sizi itmekte taleb

Korkarum arayalar hâneleri
Yek bifi hâne vü kâşâneleri

* Beyit silik.

1690 O zamân müşkil olur bu hâlet
Bizi mahfûz ide Rabbü'l-izzet

Niçe eyyâm iki lûfi mekkâr
Oldılar tevsen-i maflûba süvâr

Bu sibâk üzre geçüp niçe zamân
Tok toyum oldu iki rind-i cihân

Çün uşandı ol iki hîle nihâd
Virdiler şan'at ile yine küşâd

Yine geldi biri aḥşam üzeri
Didi şihhat ile aldum haberi

1695 Basacaklar bu gice hâneleri
Ne kadar var ise kâşâneleri

Eyüsi şimdi hemân gitmekdür
Maşlahatı yurdu deġistirmekdür

Elimüzden bu kadar geldi kızum
Lîk yok çâre buña iki gözüm

Hak selâmet virür inşâallah
Size lâzım yine bir cây-ı penâh

Eyleyüp böyle zarîfâne 'amel
İtdiler mekr ile taḥşîl-i emel

1700 Şavdılar başdan o nâz-ı perverdi
Lîk şâyeste idi isterdi

Eşkiyâya ider idi raġbet
Ehl-i dilden ider idi nefret

‘Âkıbet erzel-i nâs iki habîş
İtdiler dâmen-i ‘ırzın telvîş

Bu cihândur neler olmuş cânâ
Kıssadan hisse dimişler amma

**DESİSE-İ MUĞLİM -İ DİĞER KİŞÛRET -İ HAQDAN GÖRNÛP
BERBERİÇEYİ EDİRNEYE GÖTÜRMIŞDÜR***

Var idi tâze güzel bir berber**
Berber ammâ ki ‘acâyib dilber

1705 Dağı endek idi sinni anuñ
Lîk maħbûbı idi yârânuñ

Var idi şehir-i Sitanbulda meger
Ruħ-ı nevreste güzel bir berber

Müşteri ‘aşık u meftûmı idi
Cümlesi vâlih ü mecnûmı idi

YK 38a

Aralıkda var idi bir fettân
Şevk-i vaşıyla olurdı sûzân

İ 41b

Lîk bildirmez idi üstâde
Nâmın almazdı gülâmın yâda

1706:-YK

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir. Bu da ği bir ğilekâra ğilei pür-kinesiyle(?) bir oğlanı edirneye

**1704, 1705. beyitler İ’de yok.

1710 Berberün dostu idi ol gûyâ
Hâliš ü muhliš-i pâkize-i edâ

Olmamak için anuñ hîlesi fâş
Berberün kendine olurdu tirâş

'Âkîbet şöyle inanurdu kıpdî
Ne dise anı kabûl eyler idi

Didi bir gün ki refâkat idelüm
Bu gün Eyyûbi ziyâret idelüm

Aldayup dâm-ı firîb ile anı*
Aşırup gitdi habîş oğlanı

1715 Hâşılı gecdi sözi üstâda
Oldılar üçi dahî âmâde

Üçi üstâd ile muğlim berber
İtdiler cânib-i Eyyûbe güzer

Bir kuzu aldı herif dostane
Furuna viridi anı bir yana

Didi üstâda ikimiz gidelüm
Türbe-i pâkı ziyâret idelüm

Ṭura eşyâ vü devâb üzre gulâm
İdelüm biz ikimiz 'azm-ı hurâm

1720 İnanup ana ol üstâd-ı eşek
Gıtdiler bile der-i türbeye dek

1716 Üci:Çıkup İ

1720 ol üstâd-ı:0 bî-çâre İ

* 1715,1716. beyitler İ'de yok.

Girecek vakt içerüye nâgâh
Didi ol muğlim-i mekkâr eyvâh

Âb-dest almağa oldum muhtâc
Aña tecdîd ile lâzımdur ‘ilâc

Çapuğum al içerü gir ammâ
Beni bekle kerem it kılma fedâ

Aña inanmış idi ol hayvân
Geldi gele diyü niçe zamân

1725 Ol ise gitdi hemân oğlana
Âh u feryâd ile yana yana

Mâ-lezem her ne ise hâzır idi
Hîle bâbında kıpdî mâhir idi

Gözine sürmüş idi âb-ı piyâz
Güyyâ ağlar idi ol dek-bâz

İ 42a

Yola dâ’ir ne ise virdi nizâm
Anı hâzırlamış idi bed-nâm

Didi oğlan ne turursuñ var git
Sen dañi başma bir dermân it

1730 İşidicek anı ol tâze nihâl
Didi kim n’oldı nedür bu ahyâl

Didi üstâduñ olan nâ-şâduñ
Bir ‘adûsı var imiş berbâduñ

1724 Geldi:Bekledi İ, niçe:hayli İ
1728:-YK

YK 38b

Şimdi haşmı aña dûcâr oldı
Anı def itmede nâcâr oldı

Dögüşüp itdi 'adûsın i' dâm
Lîk İstanbul aña oldı harâm

Eyledi Edirneye toğrı firâr
Ben de gitsem gerek âhir nâcâr

1735 Sen dağı kaydını gör itme ziyân
Tutulrsuñ olur encâmı yamân

İşidicek am ol bî-çâre
Ağlayup oldı katı âvâre

Didi terk itme beni de kerem it
Gitdiđüñ yire benimle bile git

Didi çün böyle ise turma hemân
Yohsa iş müşkil olur şimdi amân

'Aceyleyle idüp oğlamı süvâr
Eyledi Edrineye toğrı firâr

1740 Türbede am gözetsün üstâd
Gide tursun o habîş ü berbâd

Katı çokdur bu revîşde insân
Mekr ü tezvîr ile fettân-ı cihân

1733 'adusın:egerçi İ

1734 toğrı:doğrı İ

1735 itme ziyân:durma hemân İ

1738 turma:durma İ//şimdi:şofıra İ

1739 toğrı:doğrı İ

1740 Gidetursun:Gidedursun İ

Her gün iblise virtür niçe sebak
Şerlerinden bizi mahfûz ide Hâk

DESÎSE-İ MUĞLİM -İ TAVASSUṬ-PİŞE*

Yine bir muğlîm-i mekkâr u 'atîk
İder idi bu 'ilmde tedkîk

Niçe vahşileri itmişdi şikâr
Dâne vü dam kurup ol mekkâr

1745 Var idi bir çeleb-i nevres
Anı şayd itmege itmişdi heves

Delü vü divâne idi fikr ile
Göñlîm añlardı anuñ zîkr ile

Haber aldı ki anı ol fâsik
O da bir tâzeye olmuş 'âşik

Didi bundan güzel olmaz fırsat
Lâzım oldu aña bezl-i şan'at

Araya girdi vasâtâd itdi
Hod be-hod yapma kıyâdet itdi

1750 Çelebiden getirüp yapma selâm
Aşlı yokdan iderek 'arz ı merâm

Va'de-i vaşlı idüp piş-nihâd
Kıldı ol 'âşik-ı zârî dil-şâd

YK 39a

Vardı ma'sûka dahi bî-pervâ
Va'd idüp niçe nuḡûd-ı vükelâ

* Bu hikaye I'de yoktur.

Celb idüp hâtrın itdi tanzîm
Vakt-i cem'iyet olındı taşmîm

Tarafın oldı hemân âmâde
Kalmadı gayri şaded arada

1755 Bulcağ vakt ü maḥal cümle nizâm
Yerlû yirin bulcağ dâne vi dâm

İbtidâ 'âşıkını şayd itdi
Soñra ma'sûkını daḥi kayd itdi

Hem kavuşdırdı iki ma ḥbûbı
Hem ḥuşûle getirüp maḥlûbı

Hâşılı eyledi taḥşîl-i emel
O gulâm-pâre -i mekrûh 'amel

MENKİBE-İ ZEN-İ MEKKÂRE BÂ-ZENDÛST-I BÎ-ÇÂRE*

Var idi bir kişi pek zen-pâre
İşi zenlerle idi yek-pâre

1760 Çok serâncâm görüp işitmiş idi
O da ḥâlince çok iş itmiş idi

Her ne işitidi ise mekr-i zenân
Anı yazmışdı o gafil hayvan

İ 42b

Bir kitâb itdi geçen aḥvâli
Derc idüp cümlesini icmâli

1759 zenlerle idi yek-pâre:zen-dostluk idi hem-vâre İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir zenpârcnüñ tarîk-i mezkûrda başına gelen serencâmı itdiği duḥterden bir ḥile itmiş bunda daḥi kayd olunması ihtâ itmiş fıkrası

Anı da'vâ ider idi ki eger
Olmursa aña mekr itmeyeler

'Avrata gâlib ola dünyâda
Anı aldatmayalar da'vâda

1765 İşidicek anı bir mekkâre
Didi gör imdi sen ey bî-çâre

Saňa bir dâm kurayım ben ki hemân
Bilesün niçe imiş mekr-i zenân

Şimdi bir vâsıta itdi peydâ
Nâme gönderdi muhabbetle aña

İtdi kâşânesine ol 'avdet
Va'de-i vaşl ile anı da'vet

Bu daği râzı olup bâ-dil ü cân
Oldı h'âhişger-i vaşl-ı cânân

1770 'Avratuñ hânesine 'azm itdi*
Vuşlat u zevk u şefâya gitdi

Varıcağ görđi ki bir bezm-i laţif
Şöyle a'laki olmmaz ta'rif

Nûş iderken ikisi bâde-i nâb
Zikr olındı arada vaşf-ı kitâb

'Azm idüp hâne-i yâre gitdi**
'Âkıbet aña mülâkat itdi

1768 İtdi:Anı İ

1766 kurayım:ideyüm İ

* 1770,1771,1772. beyitler YK'de yok.

** 1773,1774,17755. beyitler İ'de yok.

Kırılıp meclis-i mey-i şâhâne
Geçdi çok nâz u niyâz dostâne

YK 39b

1775 Zîkr olındı aralık yirde kitâb
Didi 'avrat virelüm aña cevâb

Bu şaded üzre idiler nâgâh
'Avratuñ geldi eri eyledi âh

Didi zevcem olacak ol hûnı
Gelecek oldı göre mağbûnı

Çâre yok gir şu turan tolaba
Şimdi gafletle varur ol h'aba

Çâresini buluruz şoñra anuñ
Böyledür 'âdeti çün devrânuñ

1780 İşidicek anı ol merd-i hazîn
Oldı bî-çâre tolâb içre mekîn

Bildi ki çekse gerek çile-i miñnet
Didi kim böyle imiş tâli' tâli' u baht

Aldı mift,âh-ı tolâbı 'avrat
Didi havf itme otur bî-minnet

Kendisi itdi erüñ istikbâl
Pür-neşâf olmış idi fâfig-i bâl

1779:-YK

1780 tolâb:dolab İ

1781:-YK

1782 tolâbı:dolab İ

1783:-YK

İ 43a

Giricek hânesine şâhibdâr
Gördi bir yâd kişinün pâpûşı var

1785 Anı kâsd itmiş idi mekkâre
Herifi itmek için âvâre

Şübhelendi gâzab aldı anı
Eleminden çıkayâzâdı câmı

Bu gâzabla gelür iden medhûş
Haykırup dirdi kimüfî bu pâpûş

İşidüp karşıladı ‘avrat anı
Didi gelme gâzaba diñle beni

Çünkü tıyıldı bir işdür oldu
Bir kazâ idi çü şûret buldı

1790 ‘Afv iderseñ beni tövbe iderem
Eger ıtlâk ider iseñ giderem

Doğrusı girdi araya şeytân
Eyledüm kaşd-ı günâh u ‘işyân

Şunda bir tâze civân var meh-rû
Vuşlatın eyledüm anuñ arzû

Getürüp şimdi iderdük şöhet
Geldinüz gitdi ümîd-i vuşlat

1784 yâd:er İ

1787 iden:iken i//haykırup:Çağırup İ

1791 Doğrusı:Doğrusı İ

Nefse uydum bunı kendüm itdüm
Bilmedüm râh-ı haţâyâ gitdüm

1795 Lîk vallâh yapışmadı bana
Olmadı başuñ içün fi'l-i haţâ

Amı tolaba kodum toğrı budur
Al bu miftâh ile aç gör kim odur

Gerek öldür gerek eyle âzad
Çün bilür halümüzü Rabbü'l-'ibâd

İ'tirâf eyleyerek 'özü iderek
Şundi mifâhı dağı ağlayarak

YK 40a

Alıcak destine miftâhı hemân
Aña yâdest çağırup hande-künân

1800 Kahkahalar koparup mekkâre
Herifi itdi bir ateş pâre

Meger itmiş idi anlar bâzı
Resm-i yâdest ile enbâzı

Biñ guruşa idi bahş-i yâdest
Añlayınca herif oldu ser-mest

İ 43b

Atup ol qahr ile miftâhı hemân
Didi la'net işiñe hey şeytân

1796 tolaba:dolaba İ,doğrı:doğrı İ/kim:ki İ

1799 destine:ol dağı İ//çağırup hande-künân:diye dışdı fettân İ

Nereden hatırına geldi bu iş
Nice fikr eyledüñ ey çok bilmiş

1805 Hamd ola olmadı arada kazâ
Ateş olmuşdı vücûdım zîrâ

Didi 'avrat şadedi şöyle bırak
Başümüz üzre hemân akçeye bak

İsterem kavlimüz üzre bu gün
Yoğsa ne olmalı ise olsun

Gördi ki vrimiyor aşlâ mühlet
Çâresiz itdi yirinden hareket

Gitdi şarrâfa degin bî-çâre
Şavdı başdan herifi mekkâre

1810 Hod be-hod hem gider idi o kıpdı
Başım şallayarak hem dir idi

Beni igzâb idüp ol sehğâre
Pek inandurdu hele bu kâra

Gerçi aldanmaz idüm ben âsân
İtdi pâpûşî beni ser gerdân

Hâşih gitdi ol ahmağ-ı berbâd
Oldılar kayd-ı emelden âzâd

Bâ-huşûş olmuş idi cân-ı civân
Havf u dehşetle hazîn ü lertzân

1815 Çıkarup anı didi var mı bu fen
Defter mekr-i zenân içredi sen

Hayret elvirmiş idi çünkü aña
Yoğ idi nuṭka mecâli aşlâ

Görüp ol işleri 'aklı gitdi
Heves-i vaşlı ferâmuş itdi

Hâtırın tesliye kıldı ammâ
Didi kim böyle olur ahyânâ

'Aşkbâzlık ger olaydı âsân
Heves eylerdi aña her nâdân

YK 40b

1820 Şimdicek zevk ü şafâya bakalum
Şevkle bâde-i hamrâ çakalum

Meclis-i 'işrete virdi düzeni
Didi hem aña begüm mekr-i zeni

İ 44a

Cümlesinden biridür fen tolab
Bunu da yaz okusunlar aḥbâb

İ'timâd itme şakın nisvâna
Nefs-i emmâreye hem şeytâna

1818 Didi kim:Diyerck İ

1820 Şimdicek:Şimdi biz İ

1822 tolab:dolab İ

Bu imiş hâşılı ma'nâyı tolab
Mesel itmiş o zamândan ahbab

**KIŞSA-İ MUĞLİM -İ HİLE-KÂR Kİ BE-MEKR-İ DUHTER-İ HOD
MATLÛB-RÂ TAŞŞİL KERD. ***

1825 Var idi bir kişi kim rind-i cihân
Dâ'imâ kârı idi şayd-ı civân

Şeyh Tanbûri idi adı anuñ
Kâtı maqbûli idi yârânuñ

Zen ile itmez idi hiç ülfet
Tâzeler ile iderdi şohbet

Nerede görse idi tâze civân
Aña meftûn olur idi o hemân

Her ne vech ile olursa âhir
Anı şayd eyler idi ol fâcir

1830 Mübtelâ oldu o bir maḥbûba
Tarz u eṭvârı güzel bir ḥûba

Lîk refârı levendâne idi
Ġamze-i nergisi mestâne idi

1824 tolab:dolab İ

1825 rind-i:merd-i İ//şayd-ı:celb-i İ

1826:-YK

1828 o hemân:der-ân İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Hilekâr bir muğlimin ... ele getürmek için kendi kerimesi gibi mezkûre hile ile 'ırzı... hiledede oğlanı mercî eylediği kışa-i pür-ḥışsesi

Kan akardı bıçağından anuñ**
Âfet-i cânı idi dünyânuñ

Haddi mi var idi bir kimse aña
Diye rahm eyle vişalüñle baña

Qatı eşbeh geçinüp dünyâda
Zene mâ'il idi fevka'l-âde

1835 Görse bir duhter maħbûba nigâr
'Aşkla sûziş iderdi izhâr

Kendüsi olmuş iken âfet-i cân
Aña eskende iken cümle cihân

Görse bir fâhişe-i mürdârı
Sürinirdi aña eşbeh-vâri

Añlayup meşreb-i maħbûb-ı herif
Düşinüp kırdı aña dâm-ı lañif

Bir kıızı var idi anuñ ra'nâ
Ere meyl itmemiş idi aşlâ

1840 Bâğ-ı hüsn içre açılmış gül idi**
Ruħları üzre saçı sünbül idi

Gelse reftâra o servi endâm
İtse tûbâ gibi nâziyla ħırâm

1839 Ere meyl itmemiş idi aşlâ:Qatı maħbûba idi mestâne İ

* 1832,1833. beyitler İ'de yok

**1840-1843. beyitleri arası YK'de yok

İ 44b

Aña reşk eyler idi hûr-i cinân
Görse aşufte olurdu ğilmân

İ'tibâr itmez idi lîk ere
İltifâtı yog idi kimselere

Mühre-zenlikle iderdi bâzî
Ya'ni sehhağalaruñ mümtâzı

YK 41a

1845 Qatı hûsna idi ammâ o nigâr
Niçeler olmuş idi 'âşık-ı zâr

Vaşlına lâyıq idi ol hûbun
O da bir mişli idi maħbûbın

İkisinüñ daħı hayf u efsûs
Tab' u meşrebleri vech-i ma'kûs

İ'tibâr itmez idi ol da ere
İltifâtı yog idi kimselere

Yalvarup ana didi ey duħter
Merħamet eyle baña cân-ı peder

1850 Şöyle bir derde şataşdı cânım
Yok 'ilâc eylemege dermânım

Pederün derd ile elden ğideyor
Bir civân var beni mecnûn ideyor

Bildirüp hâlümü 'arz eyleyemem
Merhamet eyle diyüp söyleyemem

Eger itmek dileysem aña hitâb
Bıçak ucıyla virir şofıra cevâb

Lik itdüm aña lâyk tedbîr
Luğ idüp eylemesen de takşîr

1855 Saña kaldı kerem ü luğ u himem
Sözüm işgâ idüp olma dirhem

Şerrüñ ehvence seni itmelidür
Beteri cânibine gitmelidür

Didi duhter ne ise ra'y-ı rezîn
İdfîüz gûşuma anı telkîn

Emriñüz üzre olmsun icrâ
İdeyüm lâykı vech ile edâ

Didi dâ'im ol ey 'ömrüm vâri
Peder-i müşfikünün gamh'ârı

1860 O civân kim beni meftûn itdi
Şûriş-i 'aşkla mecnûn itdi

Zene mâ'il geçinür ol hûn-h'âr
Seni gördükde olur 'âşık-ı zar

Olacağdur saña elbet meftûn
Eyle ol serkeşi 'aşkuñla zebûn

1856:-İ

1858 lâykı vech ile edâ:mümkün ise ben de aña İ

Anı şayd ile düşür bir dâma
Kıl ri'âyet peder-i nâ-kâma

Her ne iderseñ idüp âhir-i kâr
Kıl beni nâ'il-i vaşl-ı dildâr

1865 Añladı çünkü merâmı duhter
Didi bu kâra tedâbir ister

YK 41b İ 45a

Mehel alup bir iki gün mekkâre
İdecek oldu aña bir çâre

Kendüye virdi murâdmca nizâm
Nâz u refât iderek kıldı hurâm

Görinüp oğlam izlâl itdi
Şeyveler göstererek âl itdi

Arada geçdi niçe hîle vü dâm
İtdi biñ h'âhiş ile emrine râm

1870 Duhtere 'âşık olup ol mañbûb
'Âkıbet vuşlatım itdi matlûb

Didi kız cânuma minnet ammâ
Olamaz bu gicelerde aşlâ

Şevherüm var katı hûmı zâlim
Pek yamandur anuñ ile hâlim

Bir iki hefta dañi itse güzer
Çekmece göllerine şayda gider

1864:-İ

1868 izlâl itdi:itdi izlâl İ//âl itdi:eyledi âl İ

Haftalarca gelemes anda alur
O zamn vulatımız lyık olur

1875 Ne zamn gider ise ol idbr
Hk-pye iderm ben ihbr

ki t gice aflar srerz
aysız bri bir 'lem iderz

Va'de valı iitdkde glm
B-uu byle ekmne kelm

Sevinp oldu buraya 'il
abere muntazır oldu gfil

Bu arafdan bitirp ii nigr
Pederine gelp itdi ihbr

1880 Didi her ankı gice ise malb
Mjdeler gelse gerekdr mabb

Feraından uayazdı berbd
Bildi kim feth olıca bb-ı murd

Aa alsa o gice ister idi
Lk duter anı men' eyler idi

Bir iki haftayı itdi imrr
Ba'de glama itdi ihbr

ntizr itmi idi anı zebn
eker idi keder gna-gn

1885 Gelicek imdi peym-ı da'vet
Oldı pr-ev-i md-i vulat

İ 45b

Arı bilmezdi ki düşdi dâma
Gelecek başa niçe hengâme

YK 42a

Kendüye virdi nizâm ol mahebûb
Oldı bir kât dahi hûb ender hûb

Çünkü zen-dostluğa giderdi gulâm
Zîr ü bâlâsına hep virdi nizâm

Tarayup perçemi kât ender kât
Misk ü 'anber koğusu virdi hayat

1890 Didigi gice hemân geldi civân
Oldı cânanaya gûyâ mihmân

O dahi 'arz-ı meveddetler idüp
Mekr ile şeyve vü şan'atlar idüp

İtdi hoş âmed ile istikbâl
Hâtır-ı nâzikini kıldı su'âl

İntizârından idicek şekvâ
'Özr idüp fâcire-i mekr-ârâ

Didi kim gitdi henüz ol hûmı
Size evvel dîmiş idüm onı

1895 Def' idince ne belalar geçdi
Çareyeñ niçe zehirler içdi

1887:-İ

1894 hımı:zâlim İ// Size evvel dîmiş idüm onı:Âh bileydün anuñla hâlüm İ

1895:-YK

Şimdi bir kaç gice inşaallah
İdemez bu tarafa 'atf-ı nigâh

İderüz biz daği çok zevk u şafâ
Şöyle tursun hele kayd-ı ferdâ

Eyledi meclisi pür-zînet ü zîb
Kıldı bir bezm-i süreyyâ tertîb

İderek niçe niçe şive vü nâz
Eyledi mekr ü füsûna âgâz

1900 İçirüp ol güzele hayli şarâb
İtdi bî-çâreyi ser-mest ü harâb

Şoyup ol goncayı nâz iderek
Hud'a vü hîleye âgâz iderek

Arada geçdi nice bûs u kenâr
Yatmağa geldi şaded âhîr-i kâr

Bir iş üstünde iken lezzet ile
Kapuyı urdı herif hiddet ile

İşidicek amı oldı gannâk
Gûyiyâ oldı hemân gamla helâk

1905 Âh idüp didi yine ol zâlim
'Avdet itmiş n'ola bilmem hâlim

Şadedi fehm idicek şimdi gulâm
Cân havfi amı itdi sersâm

Didi ey şüh nedür şimdi 'ilâc
Tîr-i gadra beni itdüñ amac

1898:-İ

1899:-YK

Didi 'avrat baña oldu olacak
Tuyâr ise beni sağ mı koyacak

Lîk yat böyle döşekde râhat
Amı igfâl iderem ben elbet

YK 42b

1910 O da mest-i mey ü lâ-ya'kıldır
Şadedi fehm idemez gâfildür

Bu vatan kim diyerek söyler ise
Bileyüm diyü 'inâd eyler ise

Seni duhter dirüm elbet inanur
Komşulukdan birintüñ kıızı şanur

Sen hemân uyhuya var eyle sükût
Ses çıkarma kerem it yat mebhût

Yoḥsa tıyarsa 'iyâzen billâh
İkimüzi de ider şimdi tebâh

1915 Belleyüp bu şadedi yatdı hemân
Yalfüz pîrehen ile o civân

Yüzi üzre dönüp o mest ü harâb
Ditrerdi şanasuñ sîm-i müzâb

İçerü girdi herif de güyâ
Didi kim var ola bunda ayâ

O döşek içre yatan kim olacak
Kimse yoğ idi bu gün bu n'olacak

1914:-İ

1915 civân:cânân İ

1918 bu n'olacak:kim olacak İ

Didi gelmez bilür idüm bu şeb
Eyledüm komşu kızın ben taleb

1920 Hâşılı komşu kıızı bir duhter
Yalñuz diyü ayakdaşlık ider

Didi kimdür ne şekl duhterdür
Yalñuzlıkda saña hem-serdür

Didi komşu kıızıdur varma yakîn
Keyf-i bâdeyle haţâ itme şakın

Uyumuşdur döşeginde o nigâr
Şakınup olmayasuñ h`âhişkâr

İşidicek bu kelâmı lûtfi
Didi kimdür göreyüm ol tûtfi

Didi 'avrat ki bikrdür duhter
Yanına varma şakın eyle hâzer

1925 Didi bikrine tokunmam vallâh
Sen eger ister iseñ eyle nigâh

Bikrine eyler isem dest-i dirâz
Çürüsün iki elüm ey tamâz

İ 46b

Vatı ider isem anı öñünden
Üç talak ile boş ol sen benden

Ohşayum lik uyurken anı
Hâberi yog iken ol cânâmı

1923:-İ

1926 tokunmam:doğunmam İ

Yanına varmağa aña ne olur*
Şevkle belki miyân-ı pâ ce(?) olur

1930 H'âbından ben anı bîdâr itmem
Hâş dururken reh-i 'ama gitmem

Belki ardından olursa bir iş
O da koñşu pâyıdur bî-teşvîş

YK 43a

Bunları diñler idi cümle çocuk
Bir belâ idi velî çâresi yok

Hod be-hod dirdi beni şandı nigâr**
Eñseme de olsa gerek hâhişkâr

Ses çıkarmam ne iderse itsün
Bilmesün bâri yıkılsun gitsün

1935 Çünkü oldu bu kazâya dûçâr
Çekmeme de gayri anı çâre mi var

Künün itdi siper tîr-i belâ
Oldı ser-dâde-i ahkâm-ı kazâ

Varıcağ görđi anı ol meyhûr
Ki temâm istediği gibi yatur

Ber-meyân paça iken 'ahd-i dâmân
Oldı tetric ile ğarğ-ı perrân

1931 koñşu:komşu İ

1938 ğarğ-ı:ğarğa İ

* 1929,1930. beyitler YK'de yok

**1933,1934,1935. beyitler YK'de yok.

Hâsılı şubha degin anı habîş
İstedigi kadar itdi telvîş

1940 Kışşadan hişşedür ancak behre
Bâ-huşûş nev-hevesân dehre

Zene mâ'il geçinen dilberler
Afilasunlar kişiye neylerler

KIŞŞA-İ 'ACÎBE-İ ZEN-İ KATTÂLE -İ MA'ZÛRE *

Diñle bu kışşa-i pür-hâlâtı
Ya'ni a'cûbe-i menkûlâtı

Birisi hacca giderdi her sâl
Şarf idüp hak yolına çok emvâl

Dâimâ yolda görürdi bir zen
Her sene hacca gelür ol sîm-i ten

İ 47a

1945 Hem piyâde ideyor haccı edâ
İtmiyor bir senesin fevt aşlâ

Afia bir gün yanaşup itdi su'âl
Didi lutf eyle nedür bu ahvâl

Ne sebedür ki piyâde tenhâ
Her sene haccı idersiz icrâ

Yalvarup itdi aña çok ibrâm
Ne ola aşlı diyü isti'lâm

1941:-YK

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: İşbu kışşa-i pür-hikmet ... kemâl-i dikkatle okuyup anlamalı

Didi kim ben Hemedandan oluram
Her sene böyle piyâde gelürem

1950 Aşlı budur ki mukaddem cânâ
Pederüm idi reîsü'l-'ulemâ

Ders-i 'âm ile olurdu meşgûl
Lağab olmuşdı aña fahr-ı fuḥûl

Beni gâyetle severdi pederüm
Yoğ idi mâder ü kardaşlarum

Daḥi ben tıfl iken çok tâlib
'Akd ü tezvîcüme oldu râğib

Virmedi kimseye amma ki beni
Ben idüm vâlidemüñ cân u teni

1955 Ben idüm ḥidmet iden şubḥla şâm
Câriye itmez idi istiḥdâm

YK 43b

Diler idi bula bir pâk-i neĵâd
İçerüye alup ide dâmâd

Giderek ben de bulûğa irdüm
'Âķibet yigirmi yaşına girdüm

Nefs ü şehvet baña itdi te'sîr
İtdi aḥkâmı icrâ taķdîr

Bir civân-ı tâze götürdüm her an
Mâ'il oldum aña ben ez-dil ü cân

1960 Kalmadı şabra mecâl ü tâkat
İstedüm idem anuñla ülfet

Eyledüm ben de aña 'arz-ı cemâl
O dañi itdi temennâyı vişâl

Dañi pek genc idi ol şûh-ı zarîf
İdemem hüsnini anuñ ta'rîf

Pederüm derse gidicek bir gün
Da'vet idüp anı oldum memnûn

O civân geldi henüz hânemüze
Ayagın başdı çü kâşânemüze

1965 Biñ hicâb ile idüp istikbâl
Yanına varur iken ben der-hâl

Anı gördüm ki hilaf-ı 'âdet
Pederüm eyledi yine 'avdet

Kapuyı urup ider idi nidâ
Dir idi gel kızum aç babı baña

Şaşırup ol dem iki bî-çâre
Araduk derdümüze bir çâre

Didüm ol şûha efendim cânım
Şu küpüñi içine gir sultânım

1960:-YK

1963 memnûn:mecnûn İ

1964 kâşânemüze:virânemüze İ

1967:-İ

1970 Ğalle ĞurduĞ var idi bir kb
Dermend içine girdi ortop

zerine bir iki Şey atdum
O civâmı Ğatı müfte satdum

Pederüm geldi idüp istiĞbâl
Aña didüm ne efendim bu Ğâl

Bu zamân itmez idiñüz ‘avdet
Ne içün böyle Ğilâf-ı ‘âdet

Didi kim Şimdi filân adlu kitâb
Lâzım oldu diler anı ullâb

1975 Eyledük anuñ içün böyle sefer
Sebebi budur ayâ nr-ı başar

Arayup gerçi kitâbı buldı
Lk müddet iki sâ‘at oldu

Pederüm taşra gidicek vardum
‘Acele ile kpi açup gördüm

YK 44a

Buñalup eylemiş ol kbde vefât
Göricek başuma teng oldu cihât

Ğayret elvirdi baña kim n’ideyüm
Ğâlmi ben kime taĞrr ideyüm

1980 B-Ğnâh âdemi itdüm ifnâ
YoĞ iken cürm  kuŐr aşla

1976 iki sâ‘at:bir Ğaylice İ

1977 vardum:fi‘l-Ğâl İ//‘Acele ile kpi açup gördüm:İtdüm iħrâcı içün isti‘câl İ

Bir tarafından ğam-ı yâr-ı mağdûr
Bir tarafından keder-i şerr ü şürûr

Pederüm iderem havf u hayâ
Akrabadan iderem istihyâ

Hâl bu kim ben de henüz endek-sâl
Baña şâyeste degül bu ahvâl

‘Aşk u sevda beni igfâl itdi
Nefs ü şeytân ise izlâl itdi

1985 Arada kana şerîk oldum ben
Çocuğun hiç günâhı yoğ iken

İ 48a

Cümlesi bir taraf olsun ammâ
İtmelü lâşeyi defn ü ilgâ

Küb içinden anı lâzım ihrâc
Buña elbette refîka muhtâc

Yalñuz eyleyemem anı muhâl
Bende yoğ görmege bu kârı mecâl

‘Âkıbet eyledüm anı tedbîr
Çün zuhûra gelccckmiş tağdır

1990 Pâdişâhuñ var idi ağurı
Yakın idi evimüz aşurı

Bir sâyis turur idi anda sipâh
İder idi kapuya toğrı nigâh

1983:-İ

1988:-İ

1991 toğrı:doğrı İ

Çâresüz aña işâret itdüm
Añladup hâlümü minnet itdüm

Aña virdüm katı vâfir dînâr
Eyledüm râz-ı nihâm iş'âr

Didüm elbet çıkarup anı hemân
İdegör zîr-i zemîne pinhân

1995 Senüñ olsun bu kadar güher gevher-dâr
Beni bu kayd-ı elemden kırtar

İşidicek şadedi şimdi sipâh
Olacak hâl-i me'âle âgâh

Baňa itmiş tama'ı ol da meger
İtmedi mâl ile dînâra nazar

Didi vaşluñ gerek alamam mâh
Yoħsa şâyi' kılarum aħvâli

Hep cihân mâlını itseñ i'tâ
İderem anı ben elbet ifşâ

2000 Añladum anı ki hep halk-ı cihân*
Olacak vâkıf-ı esrâr nihân

Telef-i nefse iderdüm himmet
Yoğ idi aña da vaqt ü fırsat

YK 44b

Çâresüz maṭlabın itdüm hâşıl
Ba'de oldu merâma kâ'il

1955:-YK

1997 ol da meger:ol dem eşer İ

1998:-İ

* 20002001. beyitler YK'de yok.

Çıkarup anı götürdi gitdi
Ol civân lâşesini defn itdi

Gerçi def ' oldu bu hâlet ammâ
Başuma oldu sâysis kara belâ

2005 Ahşup baña musallaat oldu
Cevr ü teklifi nihâyet buldı

Ne zamân itse tekâza şehvet**
Gelür idi kapuya bî-minnet

Çâre yok ben de olurdum teslim
Görelüm neyleyecek Rabbü'l-'alim

Yine bir gice hemân vaqt-i 'işâ
Anı gördüm ki ider def'-i şadâ

İ 48b

Pederüm çuya diyü havf itdüm
Tizcek yanma varup gıtdüm

2010 Didüm ey yâr nedür yine merâm
Yapçecik şavt ile eyle i'lâm

Didi harbende sâysis yârânı
Da'vet itdüm bu gice bil anı

Sen de elbette gelürsün şimdi**
Beni bekletme hemân gel imdi

2011 harbende sâysis:ahurda olan İ

2012 şimdi:bu şeb İ//Beni bekletme hemân gel imdi:Gelecek sâ'irünün 'avrata hep İ

* 2006,2007. beyitler İ'de yok

** 2012,2013. beyitler İ'de yok.

Dostları dağı gelüp yârânũ*
Yanlarında hepisi anlarũ

Sen dağı çũnki benũmsũn tız gel
Görsün anlar da senũn gibi güzel

2015 Herkesũn dostı olan gelse gerek
Yanlarında bu gice kıalsa gerek

Didüm ihsân it uyusun pederüm
Şimdi arduñca segirdür giderüm

Hele def' itdüm anı bir miqdâr
Didüm ey Rabb-i gayûr u settâr

Sen bilürsũn benüm ağvâlümü hep
Kudretũnle beni kıurtar yâ Rab

Eyledüm ise dağı cürm ü günâh
Cümlesinden yine sensũn âgâh

2020 Nice nâlişle münâcât itdüm
'Arz-ı sũziş ile hâcât itdüm

Anı gördüm yine geldi o ĥabîş
Didi gelmezseñ olur iş telviş

Hâşılı bulmadım aşlâ çâre
Gİtdüm âĥir o şekâvetkâre

Gördüm anda şakârî mel'ûnlar
Halka olmış oturur mağbûnlar

YK 45a

Her biri 'avratın olmuş yanına
Ellerin takmış anuñ gerdamına

2025 Cümlesi mest-i mey-i fişk u fucûr
Gözleri kapuda bi-'akl u şu'ûr

Beni gördükde idüp cümle kıyâm
Eylediler baña gûyâ ikrâm

Çâre yok cümlesine aşk itdüm
Ben de sâysis kucağına gitdüm

Bilicek şimdi beni 'avratlar
Gülüşüp tanz u cefâ eylediler

Didiler şimdi reîsü'l-'ulemâ
Görse bu duhteri n'eylerdi ayâ

2030 Nûş idüp cümlesin oldum hâmûş
İtmedüm bâdeden ammâ hiç nûş

Her kaçan itdiler ise teklif
Yalvarup eyler idüm def '-i laţif

İ 49a

Hem niyâz ile dir idüm yârân
Baña sâkiligi eyleñ ihsân

Kan giderdi yüregümden ammâ
Yine sâkilik iderdüm icrâ

2030 Nûş:Gûş İ

2031:-İ

2032 Hem:Çün İ

Virdüm anlara ben ol deñlü şarâb
Oldılar her biri ser-mest ü harâb

2035 Eyledüm cümlesin öyle serhoş
Cümle lâ-ya'kıl olup oldu hamûş

Elime girdi hemân bir sikkîn
Lîk gâyetle bilenmiş keskîn

Yigirmi beş kimse idi sertâ-pâ
Hep bıçağdan geçüp oldu ifnâ

Merd ü zen cümlesin itdüm i'dâm
Buldı bir pâre derûnum ârâm

Eyledüm şimdi ferahla 'avdet
Kerem itdi baña Mevlâ nuşret

2040 İrtesi velveleye geldi cihân
Olmadı kimseye esrâr 'ayân

Arası geçdi anuñ bir niçe dem
Bilmedi hikmetini bir 'âdem

Gör belâyı ki yine menkûb
Pederümden beni itmiş mañlûb

Ol dañi râzı olup söylemiş
Haberüm yoğ iken işler bitmiş

Gelüp ahvâli baña söylediler
Der-'ağab 'ağd-i nikâh eylediler

YK 45b

2045 Hâşılı vâkt-i zifâf oldu 'ayân
Fikr-i bikr ile işüm oldu yaman

Dir idüm vâkıf olursa pederüm
'Âkıbet kendimi de yoğ iderüm

Bu kadar katl-i nufûsa cür'et
Setr-i 'ırz için idi bî-minnet

Ger isâ'et ger işâbet itdüm
'İrz u nâmusı şiyânet itdüm

Yine sendendür ilâhi imdâd
Dergahuñden iderem istimdâd

2050 Düşünüp aña da itdüm tedbîr
Eger olursa muvâfık taqdîr

Pederüm itdi cihâz için 'aâ
Baña bir câriye-i nekre edâ

İ 49b

Cümle endâmı baña beñzer idi
Benden on kât dañi hoş-manzar idi

Aña esrârımı açdum nâcâr
Yalvarup maṭlabum itdüm iş'âr

Vâkt-i gerdek olıcağ hâzır ol
Her ne emr eyler isem nâzır ol

2045 vâkt-i zifâf:vâkt ü zamân İ

2046 yoğ:yok İ

2055 Seni âzâd ideyüm mâlumdan
Hem çırâğ eyleyem emvâlümden

Eyledük böylece 'ahd ü peyman
Lîk sehv itdi şofunda nâdân

İdicek leyle-i ma'hûde hûlûl
İtdi zevcim daği 'âdetce duhûl

Vaşlumı itdiği dem ol arzû
Çıkıvırdüm kapudan ben tışaru

Mess-i hacet ile gıtdüm gûyâ
Muntazır oldu döşek içre baña

2060 Mütevazzâya gider gibi hemân
Şoyunup cümle libâsum der-an

Câriye hâzır idi didüm aña
Giy libâsımı vekâletle baña

İçerü gir seni der-piş itsün
'Âdet olduğu gibi iş itsün

Şofra çık taşra yanında turma
Varıram ben ötesini şorma

Oldı bunlar ne didiysek icrâ
Ol gice eyledi 'ahdine vefâ

2065 Olmadı kimse bu sırdan âgâh
Bilür idi anı bir de Allah

YK 46a

Lîk ol câriye-i bed-âmûz
Başladı itmege işrâb-ı rumûz

Añladum anı ki bir kaç gün eger
 Kalacak olur ise çok iş ider

Hep hebâ eyliyecek sa'yimüzü
 Cümle ibtâl idecek ra'yımuza

Bi'z-zarûr anı da itdüm tesmîm
 'Âleme gelmediye döndi le'im

2070 Aradan geçdi zamân u evkât
 Cümle zevcim pederüm itdi vefât

İ 50a

Lâk havf ı gazab-ı Rabb-i rahîm
 Göñlüme eyledi te'sîr-i 'azîm

Şimdi her şahşa birer hac iderem
 Böyle تنها vü piyâde giderem

Ola kim afv ide Mevlâ-yı enâm
 Budur itdüm saña hâlüm i'lâm

MENKİBE-İ 'ARÂBÎ-İ BAHÎL-İ BÂ-BEDEVÎ*

Bir gün eylerdi yine bir bedevî
 Bâdiye içre düşüp râhrevî

2075 Bir 'Arab gördi oturmuş tenhâ
 Hegbesi var kucağında ammâ

2067 ider:açar İ

2068 ra'yımuza:râzımuza İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir 'Arabuñ yolda bir bedeviye rast gelüp cilveyle etmegini ekl itmesi

Ṭolu sögüş idi andan yer idi
Kemügin bir köpege ata idi

Bu daḥi aç idi bî-çâre ‘arab
Yitecek idi aña ḥaşr-ı taleb

Sevinüp geldi aña virdi selâm
Ol daḥi redd-i selâm itdi temâm

Oturup yanına ac u muḥtâc
Açlık itmiş idi cânın iḥrâc

2080 Bedevî ise sögüş yerdî hemân
Hem şorardı buña kim ey yârân

Neredendür ola aya seferüñ
Ḥaymegâhumdan olaydı ḥaberüñ

Ḳatı mesrûr olur idüm el-ḥaḳ
Luṭf u iḥsâna olurduk el-yak

Bilür idi meger anı bedevî
Ḳandedür anuñ ‘aşiretle evi

Didi ben el-filândan oluram
Hem ḳabileñ ṭarafından gelürem

2085 İçlerinden geçüp oldum mihmân
Cümle aşḥâb-ı hryâm-âbâdân

İşidicek anı oldı mesrûr
Şordı aşḥâbını bî-kesr ü ḳuşûr

2079 cânın iḥrâc:anı iz‘âc İ

2082:-YK

2086:-YK

Didi var bir köpegüm nâmi çumar
Am gördüñ mi ola ey dâder

YK 46b

Didi gördüm am gâyet hoş-ğâl
Bekliyor hergeleyi rûz u leyâl

İ 50b

Didi âyâ püserüm Hâlid ile
Mâderinden haberüñ var mı bile

2090 Didi Hâlid okuyordu Kur'an
Mâderi Hâk bu ki fahr-ı nisvân

Çatı 'işmet de tahâretde idi
Her biri 'izzet ü şihhat de idi

Didi âbkeş devemi gördüñ mi
Nicedür hâli 'aceb sorduñ mi

Didi gâyetle semüz-i ra'nâdur
Hâlleri birbirinüñ a'lâdur

İşidüp am 'Arab çünki temâm
Oldı şihhat-i haber ile hûşkâm

2095 Yemege başladı tekrâr etden
Virmedi loğma denâ'iyetden

Ziflenür idi hemân biryânı
'Arabuñsa çıkayazdı cânı

Kemügi kelbe atup ol bed-nâm
Eyledi gitmege tasmîm-i kıyâm

Ol bakıyye söğüş koydı kıpdı
Hegbenüñ ağzını hem bağlar idi

Çün 'arab gördi iniñe gideyor
Aña bu gadrı açıqdan ideyor

2100 Didi ya aḡ senüñ eski çumar
Şu tıran kelbe katı pek beñizer

Bilürem lik girmüşdür o
Şağ olaydı dir idüm odur bu

İşidicek anı ol dem bi-'ar
Didi n'oldı çumara kıl iş'âr

Didi âbkeş şotar olduğda hemân
Çumarufı olmuş idi ḡalı yamân

Didi n'oldı şotar-ı âbkeşe hem
Ki ola ḡâk-i helâka munzam

2105 Didigüm mâder-i Ḥâlid olıcak
Bu qazâ onlara nâ-geh gelicek

Mâteminde aña qurbân oldu
Cân işi olmağa biryân oldu

Didi n'oldı ya benüm 'avratuma
Ne belâ geldi ola devletüme

2102 şotar:deveñ ĩ,hemân:helâk ĩ// Çumarufı olmuş idi ḡalı yamân:Çumar olmuşdi üftâde-i ḡâk ĩ

2106 aña:deve ĩ

2107 n'oldı ya benüm 'avratuma:yâ Ḥâlid eyle mâderine ĩ//devletüme:her birine ĩ

İ 51a

Didi kim hiç haberüñ yok mı meger
Ki kabileñde neler oldu neler

Gerçi ketm idicek olmuşdum anı*
Şoñra levn itmeyesin baña diyi

2110 İşte aḥbâr iderem anı saña
Böyledür ḥâl-i melâl-i dünyâ

YK 47a

Ḥâlidüñ fevti peyâmı gelicek
Aña tafşîl-i helâkı dinicek

Aña şabr idemeyüp bî-çâre
Nice urmuşsa başım divara

Ḥurd olup beyni o da oldu helâk
Oldı ol derd ile üftâde-i ḥâk

Didi Ḥâlid nice olmuş aya
O ne vech ile helâk olmuş ola

2115 Didi kim bâdiyeye gitmiş imiş
Ya'ni kim kaçd-ı şikâr itmiş imiş

Anı şayd eylemiş âḥir arslan
Bilesün togrıcası böyle hemân

İşidüp anı 'Arab âh iderek
Gitdi çölden yaña eyvâh iderek

2111 Aña tafşîl-i helâkı dinicek:Mâderi anı muḥakkak bilicek İ

2113 o da:hemân İ

2116 âḥir:anda İ

* 2109, 2110. beyitler YK'de yok.

Atdı bâki kalan ol biryânı
Ağzını bağıladığı enbâm

Alup ekl itdi anı ola helâl
Kâtı şâyân idi aña bu hâl

2120 Taş urup sinesine nevha-künân*
Yıkılıp getirse bahîl ü nâdân

Bedevî aldı yedi biryânı
Yirine geldi garîbüñ cânı

Böyledür hâl-i bahîl-i nâkes
Düşmen-i cân olur aña herkes

MENKİBE-İ LAÛİFE-İ A'RÂBİ'BA-ĤALİFE MEHDÎ**

Şayda çıkmış idi bir gün Mehdî
Geşt-i şahrâ idi 'azm u kaçdı

Refte refte iderek şayd-ı cedîd
'Askerinden anı itdi teb'îd

2125 Refikâdan uzayup dūr oldu
Yalfuzluk ile mehcûr oldu

Yolu bilmezdi o sułtân-ı benâm
Gördiği yirlere sevğ itdi licâm

İ 51b

Kâtı kerem idi hevâda ammâ
Yoğ idi sâyeye dâir aşlâ

2119:-İ

* 2120, 2121. beyitler YK'de yok.

** YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Mehdîñtûñ şayd-gaha yolu ġâ'ib olup bir 'Arab haymesine nüzül ile 'Arabla olan mükâmele-i lañifesi

Hem şusuz idi alife hem a
Sâye vü âb ile nâna muhtâc

Giderek gördi ırakdan nâgâh
Bedevî haymeleri çölde sipâh

2130 Cân atup çadıra o hümâm
Bir ‘Arab urur idi virdi selâm

Didi mihmânıum ey şeyh-i cihân
Beni it‘âma olur mı imkân

Nazar itdükde ‘Arab didi aña
Pek cesîm âdem olursuñ ammâ

YK 47b

Zannum oldur ki ekâbirdensüñ
Ne iseñ yine büyük yirdensüñ

Saña gönlünce ta‘âmum yokdur
Şîr ü nân ister iseñ pek çokdur

2135 İşidicek şaded-i şîr ile nân
İndi ol çadıra h‘âhişle hemân

Karşulayup o da ta‘zîm itdi
Bildigi mertebe tekrîm itdi

İndirüp çadırına sultânı
O da oldı ‘Arabuñ mihmânı

Lîk bilmezdi ‘Arab kimdür o zât
Aña dîr miydi alife heyhât

Öñüne koydı süd ile nânı
Aç idi sildi süpürdi anı

2140 Götürüp hem daği bir kûze şarâb
Didi nûş eyle begüm keyfüñ yap

Hoşuna geldi bu iş Mehdîñüñ
Oturup yanına ol destîmüñ

Bir iki câm idicek andan nûş
Eyledi keyfiyet-i bâde ħurûş

'Araba didi ki bildün mi kimüm
Didi vallah ya seyidi bilmem

Didi Mehdî-i şeh-i devrânufî
Ben ħavâşşındanum ol sultânufî

2145 İşidüp anı 'Arab itdi şenâ
Bir piyâle daği itdi i'tâ

İ 52a

Keyf-i bâdeyle yine itdi su'âl
Didi bildüñise ħaber vir der-ħâl

Didi buyurmuş idüñ bildüm anı
Ĥâdim-i ħâşşa-i sultânı

Didi lâ belki vezîrüm ħâlâ
O nazar ile nazar eyle baña

İşidüp kıldı ta 'accüble şenâ
Bûs idüp dâmenini itdi duâ

2147:-İ

2149 kıldı ta'accüble:anı 'Arab kıldı İ

2150 Arturup hidmet ü ta'zîmi 'Arab
Bâde şundi yine bâ-hüsn-i edeb

Lîk ser-germ olıcak şeh fi'l-hâl
İtdi evvelki gibi yine su'âl

Yine virdükde 'Arab aña cevâb
İtdi bu def'a dönüp aña hitâb

Bil ki Mehdî benüm eyle iz'ân
Nazar-ı hûb ile eyle im'ân

YK 48a

İşidicek şadedi a'râbî
Arturup hayret ü istiğrâbî

2155 Añladum didi hemân şaldırdı
Bâdenüñ destisini kaldırdı

Didi Mehdî niçün itdüñ böyle
Sebebi ne idi toğrı söyle

O dañi virdi aña hoşça cevâb
Didi kaldırmasıdır emr-i şevâb

Her kadeh kim içer idüñ zîrâ
Rütbe rütbe seni kıldı bâlâ

Bir dañi olur iseñ nûş idecek
Ben nebiyüm diyeceksüñ bî-şek

2160 Bir dañi nûş ide idüñ farazâ
Teñgriyüm diyü iderdüñ da'vâ

2151 fil-hâl:der-hâl İ

2159 olur iseñ:oısañ eger İ

Eyüsi câm-ı mey itdüm dūr
İtmeye cevfi dimâguñ pür-şūr

Ta zuhūr eylemeden bu âşâr
Bâri bu mertebede eyle qarâr

Güldürüp Mehdiyi gâyetle ‘Arab
Anı gâşy itdi o ħandeye tarab

Bu şaded üzre idiler nâgâh
Başladı gelmeğe etbâ’ ü sipâh

2165 Her biri geldi zemîn büü iderek
Toldı ‘askerle o şahrâ giderek

İ 52b

‘Arab ol dem mütefattın oldu
Bildı ħâlî müteyakkin oldu

Qatı ħavf itdi görüp lik ‘Arab
Tutdı bi-çâreyi hem lerze-i teb

Görđi Mehdi anı ki ħavf u ħayâ
Eyledi ol ‘Arabı istilâ

Tesliyetler kılup ihsân itdi
Anı igna kılup öyle gitdi

2170 ‘Arabı da‘vet idüp Bağdâda
Saltanat resmin idüp âmâde

2168 Görđi: Bildi İ

2170 ‘Arabı: Hem daĥı İ

Vaqt-i dîvân-ı maşâlihde hemân
Didiler gel seni ister sultân

Vüzerâ vü ümerâ vü 'ulemâ
Nice biñ ehl-i merâtib-i hüdemâ

Göriccek debdebe-i sultânı
Hayretinden çıkayazdı cânı

Didi şâdık imiş ol da'vâda
Yoğ imiş mişli meger dünyâda

YK 48b

2175 Ger nübüvvetle ulûhhiyyet ile
İtse da'vâ bu kadar miknet ile

Toğrusı çok da degülmiş Hakkâ
Aña lâyıq imiş itse da'vâ

Viricek böyle laţifeye neşât
İtdi Mehdî de keremde ifrât

Didi hep bendesiyüz Mevlânufî
'Abd-ı 'âciz kûluyum ben de anufî

Sebeb-i devlet olup vaq'a aña
'Arabı eyledi Mehdî ihyâ

2180 Pâdişâhlar iner imiş evvel
Fuğara menzilineba'zı mağal

Sebeb-i luţf u 'inâyettür ol
Kerem ü himmete âletdür ol

2175:-İ

2187 neşâs:cevâb I// İtdi Mehdî de keremde ifrâs:Kerem itdi o da bi-ğadd ü ğesâb İ

Andan ol pâdişeh zül gelmez
 Kâdr-i sultâna tenezzül gelmez

DİGER MÜRÜVVET-İ MEHDÎ*

Yine bir def'a gezerdi Mehdi
 Halka in'âm idi anuñ kaşdı

Bir uzun boylu 'Arab yolda aña
 'Arz-ı hâl şundi işiçün gûyâ

İ 53a

2185 Atı uruñup yire çaldı anı
 Tutdı huddâm o tavîl nâdâm

İtdiler darb ile te'dibe kıyâm
 Ta ki 'ibret alalar sâ'ir enâm

Lîk men' itdi o sultân-ı kerîm
 İtdi huddâmına hep levm-i 'azîm

'Arz-ı hâlin alup itdi ihsân
 Haç çeküp kıldı kabûlin i'lân

Böyledür hilkat-i cûd u re'fet
 Söylenür haşre degin bî-minnet

KIŞŞA-İ İHÜSN-İ TEDBİR-İ İMÂM-I A'ZAM RADİYALLAHU ANIH**

2183 anuñ:azm u İ

2187 Lîk:Yine İ//hep:çok İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Mehdînuñ 'arz-ı hâk taqdim eden 'Arabdan atı ürküp yere düşmesi hikâyesi

** YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir zât İmâm-ı Ebû Hanîfa Hazretleriniñ şer'iyesiyle diger bir zâtdan mâlınıñ istidâdı hikâyesi

2190 Didi bir vakıf-ı ahvâl-i cihân
Hulefâ devri idi vaqt ü zamân

Birisi hacca 'azîmet itdi
Beyte yüz sürmege niyyet itdi

Yoğ idi kimsesi hiç dünyâda
Bir mücerred kişi idi sâde

Maşraf-ı rahlesin itdi hesâb
İtdi yanınca anı istişhâb

Mâ-beka her ne ise ol dâna
Anı ta'dâd idüp itdi ibkâ

YK 49a

2195 Hâdisât-ı felegi zıkr itdi
İhtimâlat-ı cihân fikr itdi

Diledi bulmağa bir merd-i güzîn
Şâdıku'l-kavl ola hem şâhib-i dîn

İde ol âdeme anı teslim
Şübheden vü vesveseden ola selim

Öyle bir kimse iderdi dër-h'âst*
Yine geldükde vire bî-kem ü kâst

'Ulemâdan var idi bir âdem
Hüsni-zân eyler idi hep 'âlim

2200 Anda mevcûd idi hep 'ilm ü 'amel
Hakkına itmez idi kimse cedel

* 2198,2199. beyitler İ'de yok.

Hakkına itmez idi kimse cedel

Şurreyi anda emânte itdi
Ba'de kendüsi hacca gitdi

Çünkü hacdan yine itdi 'avdet
Diledi şuresini bî-minnet

Eyledi lik o zâhid inkâr
Didi hayr ola nedür bu efkâr

Ne diyâr âdemisün bilmem ben
Garazıñ ne anı tefhîm it sen

İ 53b

2205 Ne seni görmüş idüm ben ne zeri
Çeşm-i im'ân ile eyle nazarı

Bizi zan itmeyesün ber-âhir
Didigüñ biz degilüz ey dâder

İşidicek şadedi bî-çâre
Oldı ol dehşet ile âvâre

Düşünüp didi bunu keşf itsem
Şer'le râh-ı cidâle gitsem

Beni tekzîb idecek halk-ı cihân
Belki tekdîr ide şâyed sultân

2210 İtmedi hıffet idüp vâveyla
Çâre-cûy oldı suhûletle aña

'Ukelâdan birine keşf itdi
Mâcerâyı aña hep vaşf itdi

Didi ol 'âkil aña ey yârân
Bu ise kimsden olmaz dermân

Meger ol nâzım-ı ahvâl-i enâm
Hâme-i şer'-i nebî ya'ni imâm

Bu hanîfe katına 'azm idesüñ
Saña gösterdiği raha gidesüñ

2215 Her ne ra'y eyler ise ol fâzıl
Ra'y-ı pâkile anuñ ol 'âmil

YK 49b

Hâşılı nezd-i imâma gitdi
Ağladı hâlini tafşil itdi

İşidicek anı ol baħr-ı 'ulûm
Añladı ki anı olmuş mazlûm

Aña buyurdi imâm-ı ber-Hâk
Haber olduğda bize ol mulhâk

Turma var eyle taleb ol mâh
Görelüm nice olur ahvâli

2220 Ba'd ezân gönderüp ol şahşa peyâm
Da'vet itdi anı lutf ile imâm

Gelicek itdi kıyâm u ta'zîm
Anı bilmezdi niçündür o le'îm

2213 Hâme-i:Câmi'-i İ

2218 ber-Hâk:dânâ İ// Haber olduğda bize ol mulhâk:Ne zamân saña idersem imâ İ

2219:-YK

Didi ma'lûm fazîlet hâlâ
 Bize teklîf olmur emr-i kazâ
 Biz ise derse kıyâm eylemişüz
 Hizmet-i din-i enâm eylemişüz

İ 54a

Eyledük 'afv-ı şehensâhı recâ
 'Özrümüz oldı kabûle ahra

2225 Lîk emr eyledi sultân-ı enâm
 Mu'temed bir kişi bul ide kıyam

Müşerri' ola şâhib-i perhîz
 İtmeye emr-i hilâfî tecvîz

Ehl-i takvâ şâhib-i perhîz
 İtmeye emr-i hilâfî tecvîz

Biz dahi sizleri gördük lâyıq
 Cümleden 'ilm ü 'amelde fâ'ik

Hakkınızda şanu mı ki bu zuhûr
 Ola bâdî-i sürûr-ı mevûr

2230 Anuñ içün sizi itdük da'vet
 Size teklîf olmur bu hizmet

İstihâre iditüz siz de bu şeb
 Yine yârın iderüz sizi taleb

Ger mukadderse hemân 'azm iderüz

2223 derse:'ilme İ

2226 perhîz:dîn İ// İtmeye emr-i hilâfî tecvîz:Ola tenfiz-i hükûmetde metîn İ

2227:-YK

2230 teklif:taşmîm İ

Olmur yeminle taklîd-i kazâ
İde tevfiq-i cenâb-ı Mevlâ

Fehm idicek şadedi ol kallâb
Şevk-i câhile toplup hîle me'âb

2235 Ferahından çıkayazdı cânı
Hırşla topldı hemân her yanı

Olmasa hâ'il eger aña hicâb
O dem eylerdi kabûlin işrâb

Lîk n'itsün ki o zât-ı dâna
İstihâre yolın itdi imâ

Çâre yok gitdi o şeb bed-mâye
İntizâr eyleyerek ferdâya

YK 50a

Gidicek hânesine ol nâ-kâm
İtdi zer şâhibin ihzâr imâm

2240 Mâcerâdan anı itdi âgâh
Didi yarın gelür inşaallah

Sen de gel eyle taleb ol mâh
Görelüm n'olsa gerek ahvâli

Lîk zan eylerüm itmez inkâr
Gördügi dem seni eyler ikrâr

Fi'l-hakîka varıcağ didi aña*
İntizâr üzre idem ben de saña

2240:-İ

2242 Lîk:Anı İ

* 2243,2244,2245,2246. beyitler YK'de yok.

İ 54b

Çıldı teslîm-i emânet ol dem
Ağz idüp mâlmı oldu hurrem

2245 Gelicek nezd-i imâma o kişi
Didi sayeñde bitürdüm ben işi

Cân u dilden iderek hayr du'â
İşte gitdi o merd-i dâna

İrtesi geldi vakâr ile hemân*
Eyledi hüsn-i kabûlin i'lân

O şaded üzre idiler nâgâh
Degül idi bu tarafından âgâh

Meclise dâhil olup şâhib-i zer
Güyyâ bilmeyerek itdi güzzer

2250 Eyledi yine merâmın der-piş
İstedi akçesini bî-teşvîş

Anı zan itdi teşâdüf gaddâr
Oldı âlûde-i kayd-ı efkâr

Hubb-ı câhı zere itdi taqdîm
İtdi ikrar-ı emânet o le'im

Çok du'â itdi imâma o kişi
Yohsa pejmürde idi anuñ işi

Niceler var ki koyun başlu kurd
İtmez itdigini anuñ Nemrûd

* 2246-2256 beyitleri arası İ'de yok.

2255 Nerede var ise ol gûne la'ın
İde Mevlâ bizi şerrinden emîn

KİŞŞA-İ PÂDİŞÂH-I FERÂSETKÂRDUR Kİ HÜSN-İ TEDBİR İLE
(SÂRİKİ) İHÂFE İDÜP ŞAN'ATLA YİNE MÂLİ SÂRİKA
GETÜRTMİŞDÜR.*

Var idi bir şeh-i tâbende zamîr
Yog idi aña ferâsetde nazîr

'Âkıbet n'olsa gerekdür bir iş
Kâr-ı evvelde iderdi der-piş

Var idi hâzin-i mâlı anuñ
Şâdıq u mu'temedi sultânıñ

Bilür idi anuñ ahvâlini şâh
Hîleden eyledigin istikrâh

2260 Aña teslîm idi cân u mâlı
Çünkü olmuşdı mücerreb hâli

Nezd-i sultâna gelüp ol birgün
Turdı şöyle mütekedder maḥzûn

YK 50b

Didi ma'lûm ola ey şâh-ı cihân
Bu gice oldı hazîneye tâlân

Ya'ni bu şeb bize sâriq gelmiş
Kıatı çok mâl u mücevher almış

2255:-i

2259 Hîleden eyledigin istikrâh: Dâ'im eylerdi aña ḥüsn-i nigâh İ

* YK:İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Pâdişâhuñ hazîncisi soyulup yine tedbîr-i şâh ile eşyânıñ maḥalline geldiği

Yoğ iken dâirede bî-gâne
 Çayriden hâir iken kâşâne

2265 Kime 'uzv itmelidür bu kârı
 Yine etbâumuzun girdârı

Daği ben kimseye keşf eylemedüm
 Şâhdan gayriye söz söylemedüm

Lîk huddâma eziyyet ister
 Cümlesi bunda siyâset ister

Zâhire çıkmalıdurbu sirkat
 Hem de sâ'irlere olsun 'ibret

Düşünüp pâdişeh-i dâna-dil
 Didi tedbir-i pendide degül

2270 Niçe biñ dürlü şemâtet olacak
 Bu havâdiş ile 'âlem tolacak

İ 55a

Bize râci' yine levmi lâ'im
 Buña bir gizlüce şan'at lâzım

Ki hep ol mâl-ı mücevher ne ki var
 İde sâriq anı kendi ihzâr

Kendüsi yine getürsin mâlı
 Bilmesün kimse geçen ahvâli

Vâkıf olma bu işe sen hâlâ
 Haberün olmamış olsun gûyâ

2268 Hem de sâ'irlere olsun:Kim ise olmalı halka İ

2269 tedbir-i pendide:bu ray-ı pesendide İ

2275 Bir mücerreb kişiye kıl ta'lim
Aña tenbiye idüp eyle tefhîm

Sirkat itsün o da cüz'î eşyâ
Götürüp şaklasun anı gûyâ

Gidecegi yire aḥbâr itsün
Alup ol mâh berâber gitsün

Sen daḥi künhi ile söyle baña
Eyle tafsil ile ḥâli inhâ

Zâhirâ soñra şikâyet eyle
Bildirüp ḥâli hikâyet eyle

2280 İstihâre iderüm ben de hemân
Gûyiyâ olur o iş baña 'ayân

Nice oldıysa anı vaş iderem
Nerede oldıgımı keşf iderem

Didigüm yirde bulurlar anı
Getürirler kim ise o oğlanı

YK 51a

Zâhire çıkdığı dem sıdık-ı kelâm
İ'tikâd eyler aña cümle 'avâm

Zâhiren eylerem anı te'dîb
Şoñra maḥfice olınsun tatıyb

2285 Böyle ta'lim idüp itdi imâ
İtdi ḥâzin daḥi emrin icrâ

2278 Eyle tafsil ile ḡali:Nerede oldıgımı kıl İ
2279:-İ
2280 olur o iş:olmuş olur İ

Var idi mahremi bir yahşi gulâm
Pâdişâh emrini kıldı ifhâm

İtdi icrâ ne didiyse evvel
Bî-kuşûr eyledi tekml-i 'amel

Güyyâ sirkat idüp itdi firâr
Pâdişah buldı veli âhir-i kâr

Fî'l-hakîka ne didiyse sultân
Zâhire aynı ile çıkdı hemân

2290 Buldılar didigi yirde mevcûd
Bile sençe idi mâl-ı mefkûd

İ 55b

Habs olındı o gulâm zindâna
Mâl alındı taraf-ı sultâna

Oldı 'âlem buña deng ü hayrân
Didiler gâ'ibi buldı sultân

Kimisi nev'-i kehânet didiler
Kimi de keşf ü kerâmet didiler

Cümleden sâriq evvel hâli
Göricek tüzce getürdi mâli

2295 Ol gice koydı tamâmen yirine
Eyledi vaz'-ı kadîm üzre yine

İrtesi yokladılar gelmiş hep
Kâtı çok mâl idi bî-renc ü ta'ab

2287 İtdi:Kıldı İ

2289 Zâhire:Gördiler İ

2292 deng ü:gâyet İ

İşini böyle görünce sultân
Hâzine didi ki öğren nâdân

Bir daği hoşca gözet emvâli
Hem de sır eyle geçen ahvâli

Var iken vech-i suhûlet-i şan'at
İtme tedbîr-i 'amelde gîlzet

2300 Hep şanâyî'le döner kâr-ı cihân
Zûr u kuvvetle degüldür her an

KIŞŞA-İ GIYÂSET KAĞI ŞÜREYH Kİ İHRÂC OLINMIŞ MÂL-I
MEDFÛNİ ŞAN'ATLA BULMIŞDUR.*

Birisi Kağı Şüreyhe bir gün
Geldi gâyet mütekeddir maħzûn

Cân u dilden iderek vâveyla
Didi ey vâkıf-ı ahkâm-ı kaža

YK 51b

El-meded baña 'inâyet eyle
Kerem ü luğ u mürüvvet eyle

Baña senden olur olursa medcd
Meded ey Kağı-ı şer'-i sermed

2305 Didi ol söyle nedür bu sûriş
Ne içündür bu gedâziş-i sûziş

2298 sır:setr İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bi hâkimüñ kemâl-i desîseyle bulunan mâl-ı medfûn
... laîfidir

Didi kim var idi biñ dînârum
Dâr-ı dñnyâda ol idi vârum

Hıfzı bâbında çekerdüm şıklet
Mûcib-i fikret idi ol hâlet

Bir gün icrâ-yı hamâkat itdüm
Belki işbat-ı cehâet itdüm

Bir yire defn için itdüm niyet*
Hâtıra gelmek için emniyyet

2310 Bir çalı görmüş idüm şahrada
Aña beñzer yog idi orada

Bir dikenli ot idi pîçâ-pîç
Beñzemezdi aña sâ'irleri hiç

Hey'et ü heykelini itdi beyân
Cümle evşâfı ile kıldı 'ayân

Defn idüp ortasına dînârı
Güyyâ oldum elemden 'ârı

Arada yoklar idüm ben gâh gâh
Yine vardum idi bir gün nâgâh

2315 Ne çalı kalmış o yirde ne 'alef
Olmış asîbzede-i dest-i telef

Ben ü bî-hîle anı almışlar
Zer-i medfûmı bütün çalmışlar

İşidicek şadedi ol dâna
Didi keşf itme bunı sen hâlâ

2308 hamâkat:şadâkat İ

* 2308-2327 beyitleri rarası İ'de yok.

Görelüm ra'ye uyarsa taqdir
Olmur elbet aña bir tedbir

O gice itdi te'emmül-i bisyâr
Tab'ma lâyiğ olup âhir-i kâr

2320 İrtesi itdi makâmında kıyâm
Oturup şadr-ı kazâyâ o benâm

Didi var mı bu şehirde meşhûr
Tıbb u hikmet ile gâyet ma'mûr

Didiler şunda filân menzilde
Bir tabib söyleniyor pek dilde

İşidicek anı da'vet itdi
Getürüp 'arz-ı muhabbet itdi

YK 52a

Her taraftan iderek baş-ı kelâm
İtdi tıbdan nicesi isti'lâm

2325 Didi şol güne dikenli çalı
Nicedür tıbda anuñ ahvâli

Nef 'î var mı bedene insâna
Müekkel olur mı ola hayvâna

İ 56a

Didi ol ot nerede bitdi ise
Bün ü piçenle devâ niçrise

Dünki gün idi filânçün hatta
Eyledüm anı sipâriş hâlâ

Zannum oldur anı taḥşil itmiş
Ekl idüp 'illeti andan gitmiş

2330 İşidicek şadedi Mevlânâ
Didi luḥf eyle ṭabîb-i dâná

Bilmemişsün anı sen var ise
Münḥaşır itdün anı niḳrîse

Ḥaşasuñ bilmediñüz var ise
Anı ḥaşr eylediñüz niḳrîse

Derd-i iflâsa devâdur o nebât
Ṭab'-ı insâna ne virür şevḳ ü hayât

'Alemün aradığı otdur ol
Cümle adeviyeden a'lâ maḳbûl

2335 Vâkıf olduḳda ṭabîb esrâra
İtdi sâbâş u pesend ol kâra

'Âḳibet itdi 'alîli iḫzâr
Eyledi ol daḫi nâçâr iḳrâr

Zâhire çıḳdı o mâl-ı medfün*
Çıkarup ṭaḳımıyla altun

2331:-İ

2332:-YK

2334:-YK

2336 ol daḫi nâçâr iḳrâr:künhi ile istifsâr i

*2337,2338. beyitler YK'de yok.

Şimdi kağı Şüreyh oldu hakîm
Eyledi hak buña tebdîr-i 'azîm

Kıldı zer şâhibine böyle 'ilâc
İtdi dînârı tamâm istihrâc

DİĞER FERÂSET-İ KAĞI İYÂS RAHİMEHULLAH*

2340 Bir gün oturur idi Kadı İyâs
Geçdi bir vaq'a-i pür-ra'b u hırâs

Anda bulunmuş idi üç hâtun
Oldılar havf u hırâs ile zebûn

Çünkü def oldu yine ol hâlet
Gelicek cümlesine emniyet

Didi Kağı şu turan hâtunlar
Zannum üzre mi su'âl itsünler

Birisi murzi'a dûşîze biri
Biri bîkr ola alîfuz haberi

2345 Şordılar geldi muţâbık-ı şöhet
Didiler bunda ne olsun hikmet

Didi insân ne zamân olsa eger
Cism ü cân havfı ile zîr ü zeber

Eşref-i 'uzvı siyânet eyler
Cümleden anı himâyet eyler

YK 52b

Bunlaruñ biri tutup pistânın
Birisi tutdı şikemden yanın

* Bu hikaye İ'de yok

Biri de itdi kes-i nazîna el
Eyledüm ben de bu kavlı ile ‘amel

2350 Geldi akvâle muṭâbık a‘mâl
Didigüm gibi imiş çün aḥvâl

Murzi‘a ḥıfz idermiş pistân
Şikemini şakmur ḥâmil olan

Bıkr ise ferçin ider ḥıfz u emîn
Ki ola dâmen-i ‘işmetde mekîn

DİGER FERÂSET-İ KAĞI İYÂS *

Geldi bir gün iki ehl-i da‘vâ
İtdiler kağıya ḥâli inhâ

Müdde‘i didi buña ben bir gün
Virmiş idüm şu kadar yüz altun

2355 Şimdi inkâr idüp eyler ısrâr
Baña ğadr eylemek ister ğaddâr

Râzıyum her ne ise emr-i Hudâ
Ne için eylemeyem ḥaḳkum edâ

İ 56b

Didi kağı aña var mı şâhid
Ola ta ḥaḳḳ-ı şarîḥüñ ‘âid

Didi yok şâhid ü işbât ammâ
O bilür virdüm o altunı aña

2356:-YK

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bu dağı bir medyûnuñ inkârıyla ḥâkim-i şer‘in ḥilesiyle akçe-i ikrârı kışşası

Ki filân yirde var idi bir ağac
Şâyesinde virüp itdüm ihrâc

2360 İdicek kaçdı anı istifsâr
Aşlı yokdur diyüp itdi inkâr

Lîk bildi ki ferâsetle anı
Müdde'înüñ şadedi hakkâni

Didi kaçdı aña çün böyledür iş
Ol ağac sâyesine şimdi iriş

Kıl namazla niyâzla du'â
Belki fetḥ ide bu eşkâli ḥudâ

Sen gelince tura ḥaşmuñ bunda
Biline n'olacağı şofıunda

2365 Müdde'î gitdi ḥulûş üzre hemân
Ḥaşmı olurdı girüden ḥandân

Çün mürûr eyleyicek nîm sâ'at
Didi kaçdı aña eyle diḳḳat

Didi kim ḳandedür ayâ o şecer
Bu ḥavâfide yakîn ola meger

Müdde'î 'avdet ider deñlü zamân
Oldı mı ola baña eyle 'ayân

Anı bilmem diyecek yerde kıpdî
Şaşırup togrucasm böyle didi

2366 Didi:İtdi İ, diḳḳat:şan'at İ

2367:-YK

YK 53a

2370 Ki henüz varamadı ol şecere
İki sâ'atdür ağac iş bu yire

İşidicek anı kağı İyâs
Didi ey zâlim-i bî-havf u hrâs

Hakkımı vir o kişnüñ tekmiñ
İderem yoħsa siyâsetle rezil

Qalmadı bir dağı inkâra mecâl
İ'tirâf itdi kuşûra der-hâl

Virdi hakkın gelicek aña temâm
Böyle dâna gerek el-hakk-ı hukkâm

MENKİBE-İ BÂZERGÂN-I 'ACEM Ü PİR Ü CİVÂN*

İ 57a

2375 Biri tüccâr-ı 'Acemden her sâl
Çine naql eyler idi çok emvâl

Bir emîn âdem idi bâzergân
İnanurlardı aña sûd u ziyân

Cihet-i fâ'iz için herkes aña
Mâlî defterle iderlerdi edâ

Gelicek fâ'iz ü sermâyeyi hep
Mâl-ı aşhâbı iderlerdi taleb

2372 siyâsetle:seni şimdi İ

2373 kuşûra:kuşuruñ İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir habiş vârişinden kaçırılmış olduğu mâlî hikmet-i Hudâ ile mâl-ı mezkûr vâriş-i mezbûra vüşûl bulduğı hikâye-i nefsesi

İder idi o da defterle edâ
İ'timâd eyler idi herkes aña

2380 Yine mu'tâdı gibi bâzergân
Sefer-i Çine hazırlandı hemân

Geldi bir pîr-i 'amelânânde kişi
Öyle pîr idi o kim bitmiş işi

Didi bir kaç çuvâlüm var memhûr
Tulu kal'ı ile kıldum mestûr

Ser be-mühr eylemişem şâfi raşâş
Götürüp Çine beni eyle halâş

Gerçi bir nesne degüldür ammâ
İhtimâl anda ola bey'e sezâ

2385 Sâ'iri gibi furûhte eyle anı
Bulurâm soñra bu defterle seni

'Âdeti üzre o da itdi kabûl
İtdi ol şartla anı maqbûl

Çine varduğda ne kim var mevcûd
Şatılup oldı bahâsı menkûd

Qabz idüp cümle-i mâlı tâcir
'Aceme eyledi 'avdet âhir

Gelicek defter ile gördi hesâb
Cümlesin aldılar anuñ aşhâb

2390 Gelmedi şahib-i kal'ı ammâ
İde defter ile mâlın i'tâ

YK 53b

Şoricağ didiler anı oldu
Sen gidicek o daği fevt oldu

Şordı kim vârişi yok mı aya
Aña teslim ider idük farazâ

Didiler vârişi bir tâze civân
Var idi gerçi bilürüz alan

İ 57b

Lik eylerdi civânı tekdir
Kâtı hâm idi o pîr-i şerîr

2395 Red ider idi civânı her yâr
Eyledi anuñ için terk-i diyâr

Daği fevt olmadan ol bî-şefkat
İhtiyâr itdi diyâr-ı ğurbet

Qalmadı vâriş-i âhir aşlâ
Ol civândur neredeyse hâlâ

İşidicek anı ol bâzergân
Didi vâriş gelür ise ne zamân

Aña teslim iderem ben mâli
Şimdi hıfz eyleyelüm icmâli

2400 Geçdi böyle arada hayli zamân
Geldi bir gün aña bir şahş-ı civân

Didi Çin memleketinde bize siz
Qal'ı nâm nesne furûht eylediñüz

Ben kalây almış idüm çıktı zehb
O çuval içre turur cümlesi hep

Kızıl altun imiş anı bildüm
Anı tebdîl için 'avdet kıldum

Ben kalay nâmı ile aldum anı
Şâhibin bul da halâş ile beni

2405 Sen kalaydur diyüp itdün ihbâr
Bilmeyüp oldum aña h'âhişkâr

İdemem mâl-ı harâmı der-pîş
Baña lâzım degül aşlâ bu iş

İşidicek anı tüccâr-ı 'Acem
Didi vallâh ben aşlm bilmem

Gider olduğda getürdi bir pîr
Baña kal'ı diyü itdi tezvîr

Şart idüp açmamak üzere memhûr
Virmiş idi gider iken mestûr

2410 Deftere kayd olunup kañârı
Biline diyü hemân miqdârı

Anı kal'ı diyü şatdum ol dem
Ben dañi kizb ü durûg eyleyemem

Vârişi var imiş anı ararum
Ben dañi anı gelelden şorarum

İşidicek şadedi şimdi civân
Eyledi şükr-i Cenâb-ı Yezdân

YK 54a

Vârişi kendi imiş ol pîrûñ
Yeğeniymiş meger ol şerîrûñ

İ 58a

2415 Bildi kim kendisidür vâriş-i Hâk*
Ezeli kendi naşîbi mutlak

Karadaşı oğlu imiş ol pîrûñ
Akrabasından imiş şerîrûñ

Khahr-ı pîr ile idüp terk-i diyâr
Çine dek itmiş o bî-çâre firâr

Ketm idermiş yeğeninden mâlı
Zâhire çıktı bilindi hâli

Viricek bir kulma Rabb-i Kadîr
Anı men' ide mi ehl-i tedbîr

2420 Lîk her demde şadâkatdedür iş
İdegör şıdķ u hulûsı der-pîş

KIŞSA-İ DELLÂL-I BAĞDÂDÎ VE TÜCCÂR-I İJORÂSÂNÎ DER-BEYÂN-I
ZUHÛR-I MUĞADDERÂT**

Diñle bu menkıbeyi bâlá cemâl
Hulefâ vaķti idi bu ahvâl

2414:-i

* 2415,2416. beyitler YK'de yok

**YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Hırâsân şâhınıñ bir tâcire emâneten verilmiş olduğı bî-kıymet bir la'l taşın tâcir-i mezkûr gâ'ib idüp ba'de bularuñ hikmet-i ilâhiye ile yine mağfûr(?) olan taşın bulunduğı

Var idi bir recül-i Bağdâdi
Kesb ü kâr idi anuñ irâdi

Horâsândan getirirdi her sâl
Bir bâzergân katı vâfir emvâl

Aña dellâllik iderdi maḥşûş
Hidmet eyler idi bâ-şıdk u hulûş

2425 Mekseb olmışdı aña bu şûret
Her sene iderdi hidmet

Lik bir kaç sene geçdi ezmân
Gelmedi şehre yine bâzergân

Ülfeti yog idi âhir-i kâra
Bulmadı derdine gayri çâre

Aña iflâs-ı elîm el virdi
Çâresüz hayli duyûna girdi

Qaldı ortada zelîl ü muhtâc
Bulmadı derdine dermân u 'ilâc

2430 İktizâ itmekle bir gün aña
Dicleye girdi ki ğasl ide edâ

Ayağı altına bir şey geldi
Eğilüp añu eliyle aldı

Gördi ki bir kisedür mâlâ mâl
Zer-i meskûk idi oldu hoş-hâl

2422: irâdi:miqdârı İ

2425: Her sene:Ol bâzergâna İ

2429: -YK

İ 58b

Şaydı biñ dane idi miqdârı
Bildi kim luḡf-ı Cenâb-ı Bârî

Anı der-ceb idüp 'avdet
Eyledi lîk derûm niyyet

2435 Ki eger şâhibi eylerse zuhûr
İde teslim aña bî-kesr ü kuşûr

Pür-zarûret iken anuñ hâli
Yine hayr olmuş idi âmâli*

Gördiği kiseye yok bir tâlib
Çıkmadı kimse o mâla şâhib

Qalmadı bezl-i taharrîde kuşûr
İtmedi şâhibi ammâki zuhûr

Şimdilik itdi hele ser-mâye
Kullanup kârın idüp bî-gâye

2440 Buldı ol mâl ile ser-mâye
Kullanup kârıñ idüp bî-gâye

YK 54b

On biñ altuna dek itdi iblâğ
Aldı emlak u 'aḡâr bağce vü bâğ

Otururken yine bir gün hoş-hâl
Gördi bir sâ'ili eylerdi su'âl

2440:-YK

* 2436,2437,2438. beyitler YK'de yok.

Nazar itdükde anı bildi hemân
Hidmetin eylediği bâzergân

Yanına aldı ri'âyet kıldı*
Ni'met-i sâbıka hürmet kıldı

2445 Didi cânâna bu hâl u ahvâl
Sebeb-i nekbetini itdi su'âl

Didi kim n'olsa gerek hüküm ü kazâ
Bir kuşûrum var imiş geldi başa

Naql idüp hâli hikâyet itdi
Dehrden hayli şikâyet kıldı

Ben gelürdüm yine her sâl ammâ
Başuma geldi benim niçe kazâ

Bir sene 'âzim idüm yine hemân
Taleb itdi beni şâh-ı Horâsân

2450 İdicek nezd-i şehensâha duhûl
Taleb itdi beni şâh-ı Horsân

Var idi anuñ elinde bir taş
Şu'lesi virür idi çeşme hırâş

Didi bu cevheri cânuñ gibi tut
Var idi aya kadar bir yâkut

Buña dirler güher-i rummânî
Yokdur 'âlemde bunuñı akrâmı

2446: n'olsa gerek:câriye iken İ

2447: Naql idüp:Ağlayup İ

2450: -YK

* 2444,2445. beyitler İ'de yok.

İ 59a

Varıcağ memleket-i Bağdâda
Eyle ol taşî hemân âmâde

2455 Şatılığdur diyü ile iş'âr
Pâdişâh olur aña h'âhişkâr

İşidür anı halife elbet
Anı cüyende olur bî-minnet

Gerçi olmaz aña taqdiri bahâ
Lîk biñ kiseye vir eñ ednâ

Çâresüz aldum o yâkutî hemân
Bir muşemme'le idüp der-hemyân

Bir hasîn kise idi dîkdüm aña
Biñ de altun koymış idüm ammâ

2460 Kendi koynumda taşurdum her bâr
Ėayri fikrüm yoğ idi hiç deyyâr

Şehr-i Bağdâda olunca dâhil
Dicle ırmağına olduk vâşıl

Ėatı kerem idi o gün cümle cihân
İtdi dünyâyı harâret-i süzân

Dicleye girmeği itdüm arzû
Hüküm-i taqdir-i Hudâ imiş bu

2455: -YK

2459: -İ

2460: Ėayri fikrüm yoğ idi hiç deyyâr: Ėayd-ı fikrüm ol idi leyl ü nehâr İ

2462: -İ

YK 55a

Çıkarup koymış idüm hemyâm
Unudup anda bıraktım anı

2465 Hatıra geldi ise irtesi gün
Baña teng oldu bu rub'-ı sükûn

Cüst-cû itdüm anı yokdur eşer
Hâşılı zerle güher gitdi gider

Unudup kar ile kesbi yekser
Eyledüm yine Horâsâna sefer

İşidicek bunı şâh-ı Horâsân
Katl ü i'dâmuma itdi fermân

Qurtarup ehl-i şefâ'at cânım
Kalmadı lîk ser ü sâmânım

2470 Hep esir oldum 'iyal ü evlâd
Zabt olup mâl u menâl ü irâd

Yine bu cânibe geldüm nâçâr
Budur ahvâl-i hazînüm ey yâr

Ağlayup itdi hikâyet hâli
Bu imiş mâ-şaşal-i ahvâli

İşidicek anı didi dellâl
Hâtıruñ hoşca tıutup itme melâl

Gerçi gevher didigüñ şey mefkûd
Lîk hemeyân ile altun mevcûd

2475 Mâcerâyı idicek ol da beyân
Didi turur mı ola ol hemyân

İ 59b

Didi mevcûd o daği ey dâder
Lîk yok anuñ içinde gevher

Şâd olup didi getür hemyânı
Bulayum kise içinde anı

Meger ol kise imiş bir kaç kât
Bilmeyen nice bulaydı heyhât

Getürince bulup oldu zâhir
Âya deñlü idi seng-i fâhir

2480 Secde-i şükr iderek Sübhâna
Kıldı altunı hibe şükrâna

Eyledi yine Hürâsâna sefer
Vaqt-i Mehdîde bu oldu dirler

Luţf ider böyle Cenâb bî-çün
Olcağ şıdğ u hulûşa maqrûn

Hem muqadder ne ise elbet olur
Ne naşîb itmiş ise anı bulur

KIŞŞA-İ BÂZERĠÂN-I ‘ACEM Kİ HİCAZDA CEVÂHİR ĠAYB İDÜP
KENDİ MEMLEKETİNDE BULDI*

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: A ‘niyâdan bir hacınuñ kemer ile aqçasınıdan soñraçmücevherâtını fezâ-yı....ğâ’ib idüp ba’de dünyânıñ germ ü serdinüñ gördükten soñraihsân itmesidür.

YK 55b

Bir bâzergân var idi ehl-i 'Acem
Niçe biñ kiseye mâlik idi hem

2485 Ğalibâ mâlma oldı mağrûr
Mübtelâ itdi anı Rabb-i Ğayûr

Hacca niyyet idüp ol bâzergân
'Azm idüp mâl ü 'iyâliyle hemân

Mekkeye geldi idüp dâd u sitâd
Oldı bir kat dañi mâli müzdâd

'Umreye gitmiş idi ol bir gün
Kemerinde var idi biñ altun

Dañi üç kıt'a var idi gevher
Yüz biñ altun idi kıymet yekser

2490 Yolda çün def'-i tağâzâ itdi
O güherler kemeriyle gitdi

Ya'ni çaldırdı anı ber-takrîb
Sûret-i hileyi bilmezdi Ğarîb

Hayret el virdi aña dehşetle
Çadıra 'avdet idüp miñnetle

Gördi çadırda da var vâveylâ
Didi n'oldı size de şimdi âyâ

İ 60a

Didiler gitdi büttün mâl u menâl
Sirka vü gârete gitdi emvâl

2495 Mütehayyir olup ol bî-çâre
Kaldı çöllerde garîb âvâre

Her ne hâl ise fakîr ü berbâd
Vaţana döndi yine ol nâ-şâd

Lik aĥvâli şemâtet buldı
Hâlet-i fark ise gâyet buldı

Teng ü târ oldı aña memleket
Oldı dûçâr ĥalel memleketi

Alup evlâd u 'iyâlin nâçâr
İhtiyâr eyledi ol terk-i diyâr

2500 Var idi şehr-i Buĥârâda meger
Akraba nâmına bir kaç kişiler

'Azm idüp semt-i Buĥâra diyerek
Çekilüp gider idi sürinerek

Hem de gâyetle şedîd idi şitâ
Kıplamış idi cihâm sermâ

İtdi bir kıryeye ehliyle nüzûl
Buldı bir ĥân bucaĥm itdi duĥûl

2494: Sirka vü: Sirkat ü İ

2495: -i

2498: -YK

1500: -YK

2502: Hem de gâyetle şedîd idi: O sene var idi şiddetlü İ

Var idi hamlı meger zevcesinüñ
Vakti gelmiş güninüñ gicesinüñ

2505 Veca'-ı haml olıcağ şimdi 'iyân
'Avratıyla bile oldı nâlân

Yakacakla yiyecek isterdi
Başka bir gâ'ile yüz gösterdi

YK 56a

Didi 'avrat bize pek emr-i mühim
Azacığ sükker ile yağ lâzım

Çâre yok mendilini virdi hemân
Aldı bakıldan olup hâne revân

Düşinüp gördi ki yok aña 'ilâc*
Yine şeye furûhte muhtâc

2510 Mendilün şatdı hemân bî-çâre
Bir iki akçe alup âvâre

Hele bakıldan alup yağ u şeker
Bir çanak içine koymışdı meger

Hüzn ile aldı eline der-hâl
Götürüp ehline ide îşâl

Çünkü buz tutmuş idi hep yollar
Ayağı kaydı olup zîr ü zeber

2505: -YK

2508: -YK

* 2509,2510,2511,2512. beyitler YK'de yok.

Dökülüp revğan u sükker gitdi
Hem de eşvâbını berbâd itdi

2515 Göricek bumı daħı itdi bükâ
Inçkurup ağladı kûdekâsâ

İ 60b

Ağniyâdan var idi meger
Revzen-i dârdan eylerdi nazar

Didi pîrüm ne içün ađlarsuñ
Bu kadar şey'e bükâ eylersüñ

İşidicek anı pîr-i giryân
Didi kim öyle degül naqş-ı cihân

Niçe yüz kise dige cevherümi
Kisesiyle tolu iken zerümi

2520 Ğâ'ib itdüm yine ben ağlamadum
Bu kadar hayf u bükâ eylemedüm

Şimdi hâlüm benüm encâm buldı
Bilmezem hâl-i 'iyâlüm n'oldı

Yohsa kim ağlar idi hey âdem
Şimdi teng oldı baña bu 'âlem

Didi ne güne kiseñ oldı ziyân
Ne şekl-i güher idi eyle beyân

2519: Kisesiyle:Niçe kise İ

2522: -YK

İşidicek anı ol bî-vâye
 Haml idüp hâlet-i istihzâya

2525 İdiecek pençereden böyle hitâb
 bî-maḥal eylicek isticvâb*

Bu kelâmuñ anuñ bî-vâye
 Haml idüp hâlet-i istihzâya

Didi hiç yok mı havf-ı Hudâ
 İdesüñ böyle maḥal istihzâ

Baḥa yetmez mi cefâ-yı gerdûn
 Sen daḥi eylesin baḡrumı ḥûn

Ol kişi didi 'iyâzen billâh
 İtmezem kaşd-ı temshûr vallâh

2530 Bilesüñ anı ki gitdi idbâr
 Tâli' uñ oldı saḡa devlet ü yâr

Meger ol bulmuş idi hemyâmı
 O daḥi dâ'im arardı anı

Aña gelmişdi meger ber-taḡrîb
 Gûher güm-şüdesi emr-i ḡarîb

İçerü aldı idüp istikbâl
 Bilinüp cümle me'âl ü aḡvâl

Bunları ḡânesine aldı hemân
 İtdi ehliyle berâber miḡmân

2524: -i
 2528: -YK
 2532: -YK
 2534: -YK
 *2525,2526. beyitler YK'de yok

İ 61a

2535 Hâşılı şâhibini buldı hâk
Hep muqadder olan olur muṭlak

Kederi oldı surûra tahvîl
'Âķibet buldı yine ecr-i cemîl

KIŞSA-İ ŞÂH-I BUĞÂRÂ VÜ DELLÂL -İ CIVÂNMERD*

Hulefâ vâķti idi yine zamân
Oldı diler bunı bî-şek ü gümân

YK 56b

Bir sene Belḡ ü Buğârâ şâhı
'Azm-ı hac itmek idi dil-h'âhı

Farzı iskât idi çünki maṭlab
Terk idüp ṭavr-ı mülûkâneyi hep

2540 Hey'et ü nâmmı tebdîl itdi
Aña uydurđı libâsı gitdi

Gören anı diyemez idi sultân
Güyyâ hac idecek bâzergân

Geldi Bağdâda Buğârâdan o şâh
Oldı hâcılar ile 'azîm-i râh

İdicek hacc-ı şerîfi itmâm
Eyledi 'avdet için şarf-ı zimâm

2536: -YK

2539: -İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir pâdişâh ṭarîk-i hacda bir maḡbûbeye 'âşık olup Bağdâda vüşûlünde mezbûreñin zevce-i hikâye buyurulduķda ol daği zevcentiñi ıtlaķ ile pâdişaha verilmesi

Ķâfileyle gelür idi bir gün
Bir perî peykere oldu meftûn

2545 Bir nigâra nazarı duş oldu
Gördiği dem anı medhûş oldu

Havdec içinde iken ol ra'nâ
Şâha gösterdi anı hük-m-i kâzâ

Lîk şol deñlü aña itdi eşer
Râhat u hâb u huzûr oldu beder

Geldi Bağdâda bu hâl üzre hemân
Oldı şehr içre o havdec pinhân

Nereye gittigini bilmedi hiç
Oldı bu ateş ile pîçâ-pîç

2550 Var idi dostı meger bir dellâl
Aña karşı eyledi ba' zı ahvâl

Kendüsin bildirüp ol bî-çâre
İstedi derdine andan çâre

Ağlayup didi mekânın bilmem
Şormağa nâm u nişânın bilmem

Başuma geldi benüm böyle kâzâ
ĶorĶarum ide vücûdum ifnâ

İşidicek anı şimdi dellâl
Tesliye kıldı didi çekme melâl

İ 61 b

2555 Bulayum kânde ise o güher
Al nikâh ile anı ol şevher

Götür iklim-i Buhârâyâ anı
O da nisvânuñi ola sultânı

Anı bilmez idi kim zevcesidür
Kendi cânâna eglencesidür

Çünkü itmişdi o da hacca sefer
Anı göstermiş idi hüküm-i kader

YK 57a

Cüst-cû eyledi kâşâneleri
Ka'beden 'avdet iden hâneleri

2560 Kendinüñ ehli imiş bildi anı
Kıldı talik o mürüvvet-i kâm

Şâha bildirmeyüp aqd itdi aña
Nâil-i vaşl ola diyü ammâ

O nigâr zevcene pek 'âşık idi
Hem vefâdâr idi hem şâdik idi

Ağlayup olmadı teslim aña
Dir idi zulm-i 'azîm oldu baña

Şeb ü rûz ehlini yâd eylerdi
Baña gâdr oldu diyü ağlardı

2565 Hâşılı itdi huşûnet izhâr
'Akîbet eyledi keşf-i esrâr

2556: nisvânuñi ola sultânı:sultânunuñi ola nisvânı İ

2557: cânâna:cânânesi İ

2558: hüküm-i:şâha İ

2562: zevcine:ise aña İ

2564: ağlardı:söylerdı İ

Olıcağ vâkıf-ı aḫvâl ol şâh
İtmedi bir daḫi vechine nigâh

Lîk çıkmışdı Buḫârâya diyü
Dönmesi müşkil idi yine girü

Didi şimden girü hemşirem ol
Ğam yeme hiç şaḫın ḫurrem ol

'Ahdüm olsun yine zevcefile seni
Ber-murâd eyleyeyüm ḫaḫḫ-ı nebî

2570 Mülkine vardı otırdı sulṫân
İtdi ḫatunı saraya iskân

Lîk dellâla dimişdi cânâ
Gelesün sen de Buḫârâya baña

Bizde ifâ-yı mürüvvet idelüm
Niçe dem ülfet ü şoḫbet idelüm

Aña mebnâ bu daḫi itdi ḫurûc
Eyledi şehri Buḫârâya vulûc

İ 62a

Görüşüp şâhla buldı 'izzet
İtdi sulṫân aña yüz biñ minnet

2575 Didi şimden girü olmaz Baḡdâd
Seni itsem gerek âḫir dâmâd

Ḥâherüm var saña tezvîc ideyüm
Rûtbe vü câḫmı tervîc ideyüm

Olasın sen de emîr-i devlet
Hep ricâlüm saña itsün hürmet

'Akd idüp zevcesini yine aña
Eyledi resm-i mürüvvet icrâ

Hâher-i şâh diyerek aldı anı
Gördi kim kendisinin cân u teni

YK 57b

2580 Mâcerâyı bilicek itdi du'â
Şöyle kim oldu yeñiden ihyâ

Oldı ol 'âşık uma' şûk ol dem
Yeñiden biri birine maḥrem

İtdiler resm-i fütuvvet icrâ
İkisi biri birinden a'lâ

BAGDÂDDA ÜÇ NEFER TARRÂR-I GADDÂRUN DİHKÂNÎ-I
HAMÂKATKÂRA EYLEDÜKLERİ*

Var idi üç nefer-iehl-i Bağdâd
Üçi de pür-hıyel ü ehl-i fesâd

İsti'âzc ider idi her an
Eger anları göreydi şeytân

2585 Otururlardı yol üzere bir gün
Düşünürlerdi yine sihr ü füsûn

Gördiler bir kişi pîr-i fâni
Aḥmaḫ u sâde-dil ü dihkânî

2582: -î

* YK: i nüshası fihristteki başlık şöyledir: Üç hilekârıñ bir külünüñ keçisini ve eşegini ve eşvâbını hile ile sirkat itdükleridür.

Bir h m ra binüp eyler reft r
Ardına bağlu anu  bir keçi var

Bir  el  il geçirüp gerd nına
Der-pey itmiş anı merkeb yanına

G yiy  Őatmak için b -çare
Götürür idi anı b z ra

2590 Gösterüp birbirine anı hem n
İtdiler Şan'ata 'ahd   peym n

Birisi oldu keçiyi alacak
Tuymadan anı o merd-i a mak

Birisi didi h m r  da i ben
Aluram bu kişi fehm eylemeden

Didi  incisi kim her ne kadar
Var ise cümle lib s  der-ber

Anı da ben aluram b -teşviş
İderüz Őo ra  amusın der-piş

İ 62b

2595 Böylece rab -ı kel m eylediler
  i de k ra  ry m eylediler

Biri uydurdu yanınca ayağı
Keçiden  ozdi hem n  n ırağı

Merkeb n   uyruğına rab  itdi
Keçiyi çaldı götürdi gitdi

2587: Bir h m ra binüp eyler: H m ra binmiş iderdi İ
2588: İ

Münkaṭı' olmaz idi çünki şadâ
Zan iderdi keçi mevcûd hâlâ

Ardına bakmaz idi ol aḥmak
Keçiyi bile şanurdu muṭlak

YK. 58a

2600 Öñine geçdiler anuñ rüfekâ
Oturur gibi yol üzre farazâ

Gülüşüp eylediler güft ü şenîd
Didiler seyr idinüz şavr-ı cedîd

Çınkırağuß yiri iken gerdân
Göre kuyruğa geçürmiş gövden

Rustâyîler 'aceb âdemdür
İşleri 'aksinedür mübhemdür

İşidüp ardına bakdı nâgâh
Oldı bî-çâre oyundan âgâh

2605 Âh idüp gitdi keçü diyü hemân
Eyledi nâliş ü sûzişle fiğân

Didiler şimdi bir âdem geçdi
Keçü var idi elünde kaçdı

Gâliba ol kişi çalmışdur anı*
Eylemiş böylece âvâresini

Şu şoķak cânibine gitdi hemân
Birisi giyse anı görür 'iyân

2598: -î

2603: -î

* 2607,2608. beyitleri İ'de yok.

İşidiçek anı ol bî-çâre
Keçi derdiyle olup âvâre

2610 Didi lutf it eşeğim tüt gideyüm
Ola kim keçümi taḥşil ideyüm

Eşeği itdi eliyle teslîm
Keçisin bulmağa gitdi o le'im

Bir iki gezdi yürüdi keçi yok
Aradı izledi anı katı çok

Keçiden geldi ana ye's-i temâm
Eşegün isteyü geldi nâ-kâm

Gördi merkeb daḥi yok eyledi âh
Oldı ol şâde-dilün hâli tebâh

2615 Didi kim fâ'ide yok gitdi eşek
Keçinün gitdiği yire bî-şek

Çün muḳadder bu imiş gitdi gider
Çekmeyem ben daḥi beyhûde keder

'Avdet itdi bu söz ile nâçâr
Lîk olmuşdı cânından bîzâr

Gider iken o yine şimdi yayan
Karşusunda birisi oldu 'iyân

Bir kuyu başuna gelmiş ağlar
Kendi kendüsine feryâd eyler

İ 63a

2620 Unudup derdini acıdı aña
Didi adam niye bu vâveylâ

YK 58b

Ne için böyle figân eylersün
Kuyu başında turup ağlarsun

Didi ol kimse nice ağlamayam
Âh u zâr ile figân eylemeyem

Gitdi bir heğbe tolusu mâlum
Ol idi maḥsül-i emvâlüm

Şu alurken kuyudan oldu kazâ
Düşdi heğbem içine vâ-ḥayfâ

2625 Bilemem şimdi nedür ana 'ilâc
Ne şekl ideyüm anı iḥrâc

Giremem çâhâ elümden gelemem
O kadar mâl ise hiç terk olamaz

Eger inüp çıkarursañ ey yâr
Vireyüm saña ḥelâl on dînâr

İşidicek şadedi dihkânî
Tam'a düşdi fakîrün câmı

Didi kim gitdi ise keçi eşek
Yirine iki katı gelse gerek

2624: vâ-ḥayfâ:vâveylâ İ

2628: -İ

2630 Şoyınup çâhâ inince hayvân
Gitdi esvâb daği kaldı 'üryân

Çıkup ahvâle olunca âgâh
Didi lâ kuvvetü illâ billâh

Aña kalmışdı faķaķ bir deĝnek
Anı aldı eline levn iderek

İki yanına şalup gider idi
Gâh hânde gehî şetm ider idi

Didiler deĝnegi şalmaķda ne var
Kimi kôrķutmaķ içündür bu kâr

2635 Didi nefsümi şiyânet iderem
Çalmasun diyü diķķat iderem

Geçdi vakti ile bu kâr-ı ĝarîb
Bu cihânda neler olmuşdur 'acîb

KIŞŞA-İ AĝMAĝ-I DİĝER*

Humaķâdan biri bir ĝün nâĝâh
Merkebin zâyî' idüp ol ĝüm-râh

Didi dellâla nidâ eyle anı
Ola kim biz de bulayduķ bulanı

Çün münâni anı eylerdi nidâ
Bu da eylerdi bile şükr ü şenâ

2636: -YK

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir:) Eşegi zâyî' olan zâtıñ bulunmayıcakdellâlüñ arķası.....ĝâ'ib olmadığını şükreylemesi

İ 63b

2640 Sebeb-i şükri su'âl eylediler
Taleb-i keşf-i me'âl eylediler

YK 59a

Didi ben nice teşekkür itmem
Ni'met-i hakkı tezekkür itmem

Gâ'ib olduğu zamân hayvânüñ
Eger üstünde bulınsaydum anuñ

Ben dañi gâ'ib olurdum elbet
Kim iderdi baña sa'y u himmet

Kim bilür kande olurdum şimdi
Nice şükr eylemeyem gör imdi

2645 Lillâhi'l-ğamd eşegi ben araram
Kendi mâlum idi kendüm soraram

Beni gayb itmedi Mevlâ-yı Kerîm
Eyledi mazhar-ı ihsân-ı 'azîm

Bulmur böyle niçe sâde-derûn
Olur ahvâlleri gûnâ-gûn

Naql iderler bunu aşhâb-ı eşer*
Var idi bir kişi vaqt ile meger

Pederinden aña kaldı çok mâl
Oldı dünyâsı anuñ mâlâ-mâl

2647: -i

* 2648- 2845 beyitleri arasındaki hikayeler YK nüshasında yoktur.

2650 Lâk bilmezdi nedür kıymetini
İtdi beyhûde telef ni'metini

Zene mâ'il idi çün tab'-ı harı
Kalmadı gitdi gınânın eşeri

Tükenüp gitdi nuqûd-ı hâzır
Zimemât ahzına düşdi âhir

O dahi buldı nihâyet gitdi
Şarf-ı 'âm itdi o servet gitdi

Didiler bir gün anuñ aḥbâbı
Hüsn-i tedbîr-i himem aşhabı

2655 Pederüñ eşerine git kâr eyle
Yetişür fişk u f ücûr 'âr eyle

O ticâretle gezerdi her bâr
'Âdeti olmuş idi kesb ile kâr

Sen ise hâzır itdüñ itlâf
Eyledüñ mâh hebâ vü isrâf

İdicek böyle naşîhat yârân
H'ab u gâfletden uyandı o hemân

Eyledi niyyet-i işlâḥ-ı 'amel
Şöyle kim kalmaya hiç ta'ne maḥal

İ 64a

2660 Pederi gibi ide kesb ile kâr
Dûr ide kâr u ticâretle diyâr

Her ne kalmışsa 'aḳâr u emlâk
Şatdı şavdı anı cümle bî-bâk

Haşılı oldu yine on biñ dînâr
Kıldı hemyân-ı temellükde qarâr

Anı ser-mâye idüp hıfz itdi
Baır ile cânib-i Hinde gitdi

Gösterüp tañana vü 'üvânı
Yine arturdu o nâm u şanı

2665 Müte'addid haşem ü hizmetkâr
Oldı keştiye bu hâletle süvâr

'Âkıbet hinde duhûl itdi civân
Şâhib-i hıyel ü haşem pür-'üvân

Varıcağ sordı ki sükkânımdan
Bulınur mı ola bir boş mahzen

İşidicek şadedi ehl-i beled
İtdiler fikr ü te'accüb bi-had

Didiler var ise bu tâze civân
Mâlmunî gâyeti yok bâzergân

2670 Kâtı çok şeyle gelmiş elbet
Ki ider hıfz için anı dikkat

Buldılar istedigı gibi maħal
'Ukde-i maṭlabı oldu münħal

Ya'ni bir mahzen idi vâsi' u pāk
İtdi hıccetle anı istimlāk

Naql idüp māl u metâ' vâruñ
Gizledi her ne ise esrâruñ

Vaz' idüp yanma bir kûfl-ı 'azîm
Bir çocuk kundağı gûyâ ki cesîm

2675 Hep görenler anı hayrân oldu
Bu havâdiş Katı şöhret buldı

Didiler Rûmî bâzergân el-ğak
Mâldârân-ı cihândur ancak

Lik bilmezler idi anı hemânü
Kurdı bir dagdağı-i şöhret ü şân

Aşlı ser-mâyesi on biñ dînâr
Mâldârâna göre kadri mi var

İ 64b

Ne kadar var ise tüccâr-ı benâm
İtdiler aña tekâbü ikrâm

2680 Anlaruñ ise katı ednâsı
Rum tâcirlerinüñ a'lâsı

Lik hissetle olup âlûde
Maşraf itmezler idi beyhûde

Didiler olmasa mâl-ı kârûn
Bu kadar maşraf olur mı her gün

Düşünürdi ol ise bî-çâre
Fikr ile olmuş idi âvâre

Gün-be-gün harc u maşârif der-kâr
'Âkıbet keşf olacak bir esrâr

2685 Yine bir gün düşünürken nâgâh
İder iken pes ü pişine nigâh

Bir nigâra nazarı hûş oldu
Bâde-i şevkle medhûş oldu

Şordı kindür diyü ol bu güzeli
Bir haber almağa ol bî-bedeli

Didiler var idi bir bâzergân
Fevt olup eyliceğ 'azm-i cinân

Bir oğul bir kıızı kaldı ammâ
Ere virmek dileyorlar hâlâ

2690 Pederî anuñ 'acîb şart itmiş
Bir iki olmayacak hâl itmiş

Ol sebebden alamaz kimse anı
Yoğsa bulunmaz idi akrânı

İşidiceğ şadedi itdi su'âl
Didi âyâ ki nedür ol ahvâl

Didiler havf-ı fakrdan nâşî
Eylemiş gayri münâsib bu işi

Hîn-i fevtinde vaşiyet itmiş
Şart idüp böylece ölmüş gitmiş

2695 Ya'ni her kim kızımı itse taleb
Çekmesün yok yire beyhûde ta'ab

Kim virürse gicede biñ altun
Vuşlatıyla anuñ olsun memmûn

Bulmursa bu şekl zî-kıymet
Hem rızâsıyla iderse ragbet

İ 65a

Virîñüz añ ahelâli olsun
Nâ'il-i zevk-i vişâli olsun

Fevt olaldan pederi niçe zamân
Bulmadı almağa kimse imkân

2700 Kimsede yokdur o deñlü kuvvet
Ki ide şart-ı edâya himmet

Bir qarındaşı da vardur tüccâr
Öyle bir kudreti çok kimse arar

Toğrısı böylecedür kim muṭlak
Size lâyıq yine bu kız ancak

Añlayıcağ şadedi şimdi civân
Gerçi efkâr ile oldu hayrân

İtmeyüp yine anı istigrâb
Kıldı şart-ı pederi istişvâb

2705 Eyledi aña göñülden niyyet
Ki ola nâ'il-i zevk-i vuşlat

Kam ala bir iki gün dünyâdan
Şormaya mes'ele-i ferdâdan

Didi 'âkil imiş anuñ pederi
Ki kabûl itmedi her derbederi

Muktedir olmasa bir gice aña
İtmese her gice oö şartı edâ

Nice lâyıq aña şevher olmak
Hayf olurdu o nigâra muṭlak

2710 Çün münâsib didiñüz anı bize
Râzıyum ben de sizitiñ ra'yıñuza

Fehm idicek bu sözi anda olan
Oldılar bu söze deng ü hayrân

Didiler olmasa bunda kudret
Tâlib olmazdı aña bî-mimmet

Hâşılı eyleyerek istifrâb
İtdiler 'ağdine ta'cıl ü şitâb

Vardılar müjdeyle dâverine
Didiler geldi şurûtuñ yirine

2715 Hâl u ahvâli beyân eylediler
Olınan şöhetini hep söylediler

Her gice virse gerek büñ altun
Gâlibâ mâlik-i mâl-ı kârûn

İ 65b

İşidüp hâli karındaş-ı nigâr
Virdi anlar da rızâ vü ikrâr

Ber-murâd oldu vişâliyle vefi
Hâşıl oldu o civânuñ emeli

Cümleden sever olınca itmâm
Şarf olup gitdi biñ altunı temâm

2720 Her gice başka yine biñ altun
Virüp eylerdi şafâ ol mecnûn

Gitdi dört gicede beşbiñ altun
Oldı efkâr u kederle mecnun

Çün beşinci gice oldı encâm
Eyleyüp şart-ı edâ vü itmâm

Ol nigâr ile iderken şohbet
İtdi izhâr-ı kemâl-i haclet

Ya'ni envâ'-ı te'essüfler ile
Hüsn-i ta'bîr ü ta'tîfler ile

2725 Didi kor mı felek-i nâdire-sâz
Nâ'il-i lu'f olalum biz de birâz

Çok görüp bir iki gün zevkümüzü
Kıldı maqrûn-ı keder şevkümüzü

Bâri bir kaç gün olaydı mühlet
Çare yok gitmeli yarın elbet

Anuñ için oluram zâr u nizâr
Bizi mi gördi bu çerh-i gaddâr

Didi n'oldı kerem eyle cânâ
Tîzcek hikmetini söyle başña

2730 Bitmez iş mi ola bu 'âlemde
Virmese rişte şakm hussâda

Didi geldi bize bu gün mektûb
Bizi itmiş şürakâmuz maflûb

İskele cânibine gitmelidir
Bir iki hefte sefer itmelidür

Çare yok gayre sipâriş olamaz
Bed-âhîr şüret bulamaz

Bir taraftan keder-i hicr ü melâl
 Bir taraftan nice olur bundaki mâl

2735 Yalnız kalsa gerektür mahzûn
 Nice tedbîr ideyüm bilmem ben

İ 66a

Tek ü tenhâ gidemem âdemsiz
 Görelüm siz de ne eylersiz

Güş idüp firqat ü hicrânı nigâr
 Kızarıp gonca 'izârı gül-vâr

Başladı şevherini tesliyete
 Didi sa'y itmelidür maşlahata

Ki birâder kuluñuz olsa vekîl
 Görinür her işiñüz bî-ta'îl

2740 Lîk kabûl ise ger terk-i sefer
 Bedel olsaydı size ber-âhir

Çünkü gitmek gerek imiş bizzât
 Müktezâsınca gerektür harekât

Ne isc lâzime-i ra'y-ı zemn
 Anicrâda gerektür nemekîn

Hâk selâmet vire 'ömrüm-vârı
 Yine tîz 'avdet idiñüz bâri

Hâşih aldayup ol 'işvegeri
 Eyledi irtesi 'azm-i seferi

2745 Kaldı yanındaki üçbiñ altun
 Gitdi ol hâlet ile zâr u zebûn

Dil ü cân ile münâcât iderek
‘Arz-ihâcât u zarûrât iderek

Dirdi pâdişeh bî-enbâz
Hâlık-ı kevn ü mekân vâkif-ı râz

Sen bilürsin benüm ahvâlümü hep
İtme şerminde vü rüsvâ yâ Rab

Gerçi âlûde-i nefsum ammâ
Bâb-ı ihşân ki geldüm hâlâ

2750 Bu tarafda bu münâcât atsun
Serseri râh-ı firâra gitsün

İşiden her biri bir söz didiler
Kaçdı bî-çâre diyü söylediler

Kimi de dirdi niye gelse gerek
Ne ise maşlahatunı görse gerek

Kimini hânde kimini istifrâb
Her biri eyledi bir güne hesâb

Çünkü ol şan‘atla gitmiş idi
Kaynım işe vekil itmiş idi

İ 66b

2755 O daği dâd u sitad eyler idi
Ya‘ni kim bir ulu sevdâger idi

Şürekâsı var idi başka anuñ
Birisiyda o da bâzergânuñ

Geldi bir gün aña gerçi bir mektûb
Eylemiş mâl-ı firâvân mañlûb

Şöyle kimbir iki gün içre meger
Virmez ise olacak külli zarar

Neyleyüp n'idecegin bilmedi hiç
Oldı bu hayret ile piçâ-piç

2760 Didiler ba'zı ehibbâsı aña
Bu zarûret saña lâyıq mı ola

Ne kadar lâzım ise mahzenden
Çıkar al var mı dirği senden

Diyicek böyle şerik ü ihvân
Eyledi kendi daği istihsân

İtdi hemşiresine ol da hayr
Didi zan itme ola havf u hatar

Şimdilik maşlahatum bitmek için
Açayum mahzeni onunla bu gün

2765 Alalum lâzım olan deñlü nuķûd
Ola bâ-ma'rifet ehl-i şuhûd

Çün eniştem(?) gele inşâallah
Virirüz 'aynını bâ-luţf-ı ilah

O daği dâderine virdi rızâ
Didi al soñra yine eyle edâ

Oldılar cümle ferîh u şâdân
Getirdiler mahzene toğrı ol ân

Kurşun akatmış idi bâzergân
Yoğ idi açmağa anı imkân

2770 Oldılar biri biriyle yârân
Olarak pîş ü peşine nigerân

Görmediler eşer-i mâl ü menâl
Bilmediler ki nedür bu ahvâl

Bir bucağında faķaķ köhne ĥakîr
Turur idi bir iki eski ĥaşır

Ĥayret elvirdi bâzergâna
Ĥande geldi bulman ihvâna

İ 67a

Dost olan oldu kederle giryân
Düşmenan ise gönülden şâdân

2775 Düşünürken bu işi kaynı anuñ
Zâhir oldu ĥükmi Mevlânuñ

Ĥalbine yol bulup ilhâm-ı Ĥudâ
Didi şîş getirin şimdi baña

Bildigim gibi eniştemse eger
Eylemişdür aña tebbîr meger

Şübhe yok mâlını defn itmişdür
Ba‘de maşlahata gitmişdür

Bundadır her ne ise mâl-ı defn
Günc-i maĥzende olunur taĥmîn

2780 Şîşi alup eline urdı hemân
Mâl-ı medfün-ı eşeri oldu ‘ayân

Var idi dört bucağında ört ĥum
Şîşi urduķda öterdi güm güm

Dost düşmen aña hayrân oldı
Bu havâdiş ile 'âlem taldı

Diledigi kadar aldı mâlı
Gördi herkes bu 'aceb ahvâli

İşiden itdi pesend ü tahsîn
Didiler böyle gerek mâl-ı defin

2785 Bu tarafda ise âhîr o civân
Bulmadı kaçmağa râh-ı imkân

Yolları bilmez idi bî-çâre
Bir iki hefte gezüp âvâre

Kendü kendüye didi olmaz bu
'Âkıbet gitmelidir yine girü

Gayri güne olamazsa bâri
Alayum şan'atla dînârı

İdeyüm soñra firâr u gaybet
Fz-derûn eyledi böyle niyyet

2790 Hâşılı 'avdet idüp döndi yine
Geldi bî-çâre o gamla evine

Müjdeye geldi görenler anı
Geldiler karşı aña yârânı

İ 67b

Merhabâlar ta'zîm iderek
Kâtı tebcîl ile tekrîm iderek

Cümleden kaynı idüp istikbâl
Hâlini hâtırını itdi su'âl

Gördi evvelkiden efzûn ikrâm
Bilmedi n'ola gerekdür encâm

2795 Yoḥsa fâş oldu mı sırrum âyâ
Anuñ içün ideler istihzâ

Çün nüzûl itdi gelüp ḥânesine
Cân atup menzil-i cânânesine

Ehli karşılayup itdi ta'zîm
İtdi evvelkiden artuḡ tekrîm

Sebebüñ bilmez idi bî-çâre
Fıkr ile olmuş idi âvâre

Oldı bu hâl ile yine aḥşâm
İtdi evvelkiden şurûḡa ikdâm

2800 Hâzır itmışdi o biñ altun
Çıkarup didi yine al bunı

Göricek aḡçeyi şimdi o niḡâr
Gülerek didi gerekmez zinhâr

Ṭarafeynüñ ola aḥvâli 'ayân
Arada ḡalmadı hiç şekk ü gümân

Hem degül idi merâm u maḡşûd
Ki der-âmed idelüm mâl-ı nuḡûd

Pederüm ḡavf-ı faḡrdan nâşı
Şarḡ idüp eylemiş idi bu işi

2805 Yoḥsa lâyıḡ mı bu iş dünyâda
Ola tekliḡ-i ḡilâf-ı 'âde

İmtihân idi murâdı anuñ
Nice ahvâli olur dünyânuñ

Yoğsa kim ola 'iyâl ü evlâd
Arada câri ola böyle fesâd

Ûşallahu 'iyazen billâh
Bu işe râzî degüldür Allah

Cümle mihriyle turur her ne ki siz
Bundan aqdem kerem itmiş idifüz

2810 Hele şimdengirü lâzım ancak
Bize tahşil-i rızâñuz mutlak

İ 68a

İtizâr eyleyerek böyle nigâr
Didi el-ân tururol dînâr

Lik bir başka niyâzum dañi var
Kerem it kulumi itme âzâr

İderem gâyet ile şerm ü hicâb
'avf idüp cürmümüzi kılna 'itâb

İşidicek bu mezâyâyı civân
Başk ma' nâ virüp oldı hayrân

2815 Hod-be-hod dirdi tıyuldı miskîn
Seni tırd itmek içündür bu zemîn

Ĝâlibâ mañzeni keşf itdiler
Fehm idüp hâlimüz söylediler

Tıyulup kaçdıgumuz besbellü
Zâhire çıkdı ne var ise kamu

Yine gayretle metânet kıldı
Hele icrâ-yı feţânet kıldı

Didi yâ n'olsa gerek recâ
İdesiz söylemege havf u hayâ

2820 Ne ise çün ola şâyân-ı kabûl
Hâtır geçüp anı itdüm maqbûl

Diyicek böyle hemân itdi du'â
Geçen ahvâli haber virdi aña

Çün şaded mahzene geldükde hemân
Oldı 'âr u eleminden bî-cân

Şofıra tafşil idicek medfûm
Husrevâniler ile altum

'Arz idüp cümle me'al-i hâli
Maḥzen içinde geçen ahvâli

2825 İşidüp bunları oldı hayrân
Bildi ki luḫf-ı Cenâb-ı Yezdân

Didi teklif ü tekellûf bu kadar
Başka emvâl u metâ'um çokdur

İtdigüñ cümle münâsin olmış
Maşlahat ise maḥalliñ bulmuş

İrtesi mahzene cân atdı gidi
'Aklı zirâ ki kabûl itmez idi

Çün gelüp gördi şahîḫ ol mâli
Şükr idüp kabzaya aldı mâli

İ 68b

2830 Lik bilmezdi kimündür bu mâl
Dirdi gönülden olaydı bu hâl

Hâşılı hõra geçürdi gitdi
Anı tetric ile hep hazm itdi

Câmi'a gitmiş idi bir gün zât
Ki edâ ide cemâ'atle şalât

Gördi câmi' kapusunda bir pîr
Köhne eşvâb ile a'mâ vü haķîr

Ťurayõr hüzn ü elemle ğamĝîn
Hâlet-i faķr ile pür-zâr u enîn

2835 Acıyup aña gönülden nâĝâh
Nesnecik virdi rızâ-i lillâh

Ahcı destine anı a'mâ
Yalvarup şimdi suâl itdi aña

Didi şõl Rûmi bâzergân-ı civân
Sen misin söyle be-haķķ-ı Yezdân

Didi Rûmi bu faķîrüm ammâ
Ne sebeble bildün âyâ

Didi sen bulduñ ola altum
Hüsrevâniler ile medfûm

2840 Çün anı itdi saña 'inâyet Haķ
Vir zekât u şadakâtuñ mutlaķ

Pederümden baña kalmışdı õ mâl
Eyledüm saña rızâm ile helâl

Fuķarâ fırķasını görme zelif
Bu yeter saña bu da'vâya delil

Oldı gâçib nazarından anuñ
Bir velî kulu imiş Mevlânuñ

Hikmetüñ gösterüp ol Rabb-i Mucîb
Oldı vaķtı ile bu emr-i ğarîb

BIĀAĐI KIRILAN ADAM HİKÂYESİ*

2845 Naķl iderler bunı erbâb-ı fûnûn
Pâdişâh idi Yezîd-i mel'ûn

Ehl-i Şamdan var idi bir âdem
'Askerîlik idi kârı her dem

Binüp inmek idi anuñ hüneri
'Askerilerle iderdi seferi

İ 69a

Zevcesi var idi anuñ ammâ
Hüsne olmuş idi müsteĝnâ

Ķatı meftûn idi oö zevcesine
Mâ'il olmuş idi eglencesine

2850 Dâ'im eylerdi anuñla şoĝbet
Ne ise lâzıme-i zevciyyet

Didi ol merd-i ğayûr u mümtâz
Murĝveş n'olur idersem pervâz

Ya'ni bâmdan aşıĝı atlamak
İsteyor bu gice göñlüm muṭlak

* İ nüshası fihristteki başlık.

İdeyüm şimdi aşağı pür-tâb
İdesin sen de görüp istifrâb

İşidicek bu kelâmı o nigâr
Eyledi anı işle inkâr

2855 Didi kim böyle laîfe olmaz
Kişi cânını yabanda bulmaz

Kerem it söyleme bu gûne kelâm
Zararuñ çekse gereksin encâm

Yine ol dinlemeyüp oldu muşır
Didi vardur bu huşûşda bir sır

Çün kelâmında buyurdu Mevlâ
'Amel itmekle hilâf-ı şûrâ

Meşveretsizler ile itmelidir
Hem hilâfınca anuñ gitmelidir

2860 Ataram kendümi şimdi muṭlak
Yirine gelmelidir hikmet-i Hâk

Bir taraftan ol iderdi feryâd
Bu ise eyler idi yine 'inâd

'Âkıbet aşağı pür-tâb itdi
Bir ayacığgı kırıldı gitdi

İtdi feryâd u fiğan u zârı
Ağladı başı ucında yâri

Didi gördin mi ne oldu âhir
Saña nuşsh eylemedüm mi vâfir

2865 Şimdi feryâd u figân eylersin
Kendi kendine ziyân eylersin

Hâşılı oldu 'alî-i berbab
Döşege düşdi o merd-i nâ-şâd

İ 69b

Bir iki gün geçecek aradan
Aldı hisşe hüküm-i Mevlâdan

Meger ol vaqt Yezîd-i mel'ûn
'Askeri yazar idi ol mağbûn

Kerbelâ vaq'asına kavm-i Yezîd
Cem'iyet üzre idi niçe pelîd

2870 Hep münâdîler iderlerdi nidâ
Çalmaya kimse anda aşlâ

Aranup hâne-be-hâne 'asker
İtdirürler idi haber ile sefer

Bu civâna daği geldi nevbet
İtdiler anı da cenge da'vet

İ'tizâr itdi bilindi hâli
Devlete oldu sebep ahvâli

Gitmedi âl-i Muhammed üzere
Sebeb-i mağfiret oldu şofıra

2875 İhtilâf-ı 'amel-i ra'y-ı zenân
Oldı bâdî-i şevâb u gufrân

Bilinüp hikmet-i Mevlâ-yı 'azîm
Zâhir oldu eşer-i Rabb-i Kerîm

Olmasa öyle Yezîd-i fâcir
Nice kaçır o Yahûdi kafir

Gönderürdi anı da cümle ile
Bulmurdı o da 'askerle bile

Düzenbazlardan olurdu muṭlak
Şakladı luṭfi ile Ḥazret-i Ḥak

2880 Var ḥayâl eyle zenân aḥvâlûñ
İstimâ' itmeyegör aḳvâlûñ

Ne kadar olsa daḥi 'âkilesi
İ'timâd itme kırkdur çilesi

Her ne dirlerse ḥilâfuñ eyle
Lîk luṭf ile yavaşça söyle

Ne ise ḥâşılı maṭlûb u merâm
Kıl müdârâ ile kârûñ itmâm

Rıfḳ ile söyle biter cümle umûr
Böyledür tecrübe-i ehl-i şu'ûr

HİKÂYE-İ DİĞER

İ 70a

2885 Diñle bu menkıbeyi bâlâ-cemâl
Gelmesün ḥâtırına renc ü melâl

Dimeyin devlete niçün iremem
Sa'y ile zevḳ u şafâlar süremem

Ḳadre eylemiş Allah merbût
Ḳul iseñ saña rızâdur meşrût

Bir zamân ile 'îmâdü'd-devle
Pâdişâh oldu o şâhib-şavle

Â-i Büveyye dinilürdi bu nâm
Nâm u şöhretleri meşhûr-i enâm

2890 Çünkü seyf ile hürûc itdi 'îmâd
Saltanat mülkine urdı bünyâd

Evc-i ikbâlün olup şehbâzı
Feth idüp memleket-i Şîrâzı

Şâf olup kendüye ol belde-i pâk
İtdi ahkâmı icrâ bî-pâk

Gerçi 'asker çoğ idi yanında
Ağçesi yok idi hemyânında

Nil-i dem idi ki ol 'askerine
Söz virür idi 'ulûfe yirine

2895 Gerçi feth eyledi Şîrâzı temâm
Zabt idüp kıldı derûnında kıyâm

Lik yoğ idi hazîne aşlâ
Ki ide 'askerine ol da edâ

Cem' idüp bunca vezâif nâ-çâr
Lâzım idi aña mâl-ı bisyâr

'Askeri başladılar 'işyâna
İhtiyâr eylediler tuğyâna

Didiler gâret idüp dâ'iresin
Aluruz mâmelek-i sâ'iresin

2900 Hem perâkende perişân oluruz
Sâlik-i vâdi-i 'iştân oluruz

'Âkıbet va' de virüp ferdâya
Fikr ile düşdi 'aceb sevdâya

Eleminden ider iken ol er
Arkası üzre yatup sakfa nazar

Nâ-gehân gördi ki bir mâr-ı siyâh
Sakf arasından ider aña nigâh

i 70b

Çağırup sür'atle huddâmı
Eyledi katli için ibrâmı

2905 Çıkdılar sakfa gürûh-ı huddâm
Ağz-ı mâr için iderken ikdâm

Gördiler tam arasında mahfi
Nice zarûra turur şöyle hafî

Bırağup ga'ile-i mârı hemân
İtdiler müjde ile hâli beyân

Didiler sakfuñ içinde şâhâ
Turuyor niçe şanâdık eşyâ

Götürüp cümlesini itdi nazar
Tâ-bilüp sîm ü zerü düür ü güher

2910 Yalnız biri kumaş ile tolu
Şâfi zer-bâf 'acemle memlû

Göricek secde-i şükr itdi hemân
Bildî kim luğf-ı Cenâb-ı Yezdân

'Askere virdi vezâ' if ol gün
Cümlesin itdi keremle memnûn

Ƙatı pejmürde idi eşvâbı
Böyledür çünki sefer aşhâbı

Diledi Ƙal' ide bir Ƙac zer-bâf
İde kendüsine mahşûş eşvâb

2915 Didi var mı ola şunda hayyât
Lîk üstâd ola gâyet ifrât

Arayup şorıcaƘ anı huddâm
Didiler işte şu hayyât-ı benâm

Götürüp bir kişi kim gâyet pîr
Turur idi eli ayağı fakîr

Didiler vâlî-i sâbıƘda aña
Biçdürür idi libâs ahyânâ

'Aceyleyle anı Ƙıldı ihzâr
Pâdişâh itdi merâmuñ iş'âr

2920 Didi endâze vü mikrâz Ƙanı
Çünki derzi didiler baña seni

Meger ol şağır idi bî-çâre
Yañış añlardı sözi hem-vâre

Didi şâhum beni itme nâ-kâm
Yigirmi şandukdur olan anda temâm

İ 71a

Cümle mihriyle turur hep memhûr
Ƙuluñuz hıfz için ol dem me'mûr

Ne var içindebilürsem hâlâ
Kılıcak boynuma olsun şâhâ

2925 İşidicek şadedi şimdi 'îmâd
Bu meserret ile oldı dil-şâd

Olıcak haşıl o deñlü emvâl
Oldı cîb-i emeli mâla-mâl

Oldı bu kışşa esâs-ı devlet
Geldi günden güne vüs' u kudret

Tâhî'i yâr olcak bir kişünñ
Hâk olur kayırcısı her işünñ

Bundan a'lâ ola mı 'ibret-i tâm
Deng olur bunda 'uqûl u ifhâm

..... BİR NÂ-MİZÂCUÑ MEHDÎ OL DEM .KALKMASI HİKÂYESİ *

2930 Humakâdan biri oldı bîmâr
Döşege düşmiş idi meyt-vâr

Aña aḥbâb-ı 'iyâdet itdi
Hâk dostı bî-ri'âyet itdi

Şordılar hâtırınñ yârânı
Tesliyet eyleyerekden anı

Didiler hâlini kıl şerḥ u beyân
Nicedür şimdi mizâcuñ el-ân

Didi kim olmadayum mevte qarîb
Ba'zı tedbir ideyor gerçi tabîb

* İ nüshası fihristteki başlık.

2935 Didiler böyle dime hey insân
Çok yaşarsın dahi niçe ezmân

İşidicek şadedi şimdi gidi
Döşek üzre oturup böyle didi

Ki 'inâyet kılup eyle iğbâr
Benüm için ne işitdün ey yâr

Taşrada var mı havâdiş böyle
Anı ketm itme kerem kıl söyle

Ġâlibâ olmışa beñzer bu kelâm
Luţf idtup eyle kuşûruñ itmâm

2940 İtdiler aña 'azîm istifrâb
İçlerinden birisi virdi cevâb

İ 71b

Ki senüñ haqqına nisvân u ricâl
Dirler âhir olacağdur deccâl

İşidicek anı taşdıķ itdi
Kendi kendine taķıķ itdi

Didi şol gözime hatta evvel
'Ârız olmuşdı remed birle 'ilel

Sebebi bu imiş anuñ haqqâ
Eylemiş böyle mukadder Mevlâ

2945 Gidi oldu müteselli ma'mûr
Giyinüp taşraya çıkdı mesrûr

Gülüşürlerdi aña haķ-ı cihân
Eglenürlerdi işiden ihvân

(.....) HÜKEMÂNUN BEŞ DELİL BULDUKLARI HİKÂYESİ*

Hükemâ eyledi böyle tafsîl
Beş ‘alâmet didiler humka delîl

Ya‘ni beş nesne olunmaz itmâm
Olmadan lâzime-i şartı temâm

Evvelâ birine irse zarar
Olsa bir kimse kazâya mazhar

2950 Ya‘ni bir âhîrine irse kazâ
Olsa dûçâr sürû u gavgâ

Menfâ‘at itme taşavvur andan
İt tehâşi eşer-i hasr andan

Hamakâ defterine kayd olma
Sen de ol nâmla şöhet bulma

Düşmenün daği olursa bir kes
İtme bu zîkr olunan hâle heves

Sâniyen eylese bir kimse ümîd
Bî-‘ibâdât-ı Hudâ ecr-i mezîd

2955 O daği ‘aynı hamâkatdan imiş
‘Ulemâ vü hükemâ böyle dimiş

Biri de cevr ü huşûmet iderek
Tarz u tavrında huşûmet iderek

Şayd-ı nisvâna talebkâr olmak
Eşer-i humk u belâhet muṭlak

* İ nüshası fihristteki başlık.

Lâzım ise eger ins ü ülfet
Lâzım anlara müdârâ elbet

İ 72a

Daği bir kimse eger leyl ü nehâr
Herkesse itse huşûmet izhâr

2960 Sû-i zan üzre olup halka hemîn
Gösterüp ‘unf u gâzab çîn ü cebîn

Ya‘ni bu hâl ile ol bî-ser ü pâ
Nâsdan eylese ümîd-i vefâ

Çatı ahmağ dinilür elbet aña
Niceler var bu revîşde halâ

Daği bir nev‘ide bî-renc ü ta‘ab
‘İlmi taḥşîle ider bezl-i taleb

Ya‘ni bî-kayd u meşakḳat-âsân
İder ümîd-i ‘ulûm u ‘irfân

2965 Bu daği cehl ü hamâkatdandır
Hâşılı vaḳt-i izâ‘atdeendür

DÜNYADA MEZMÛM OLAN BEŞ HÂLÛÑ HİKÂYESİ*

Daği beş nesnede yok nef‘ u şebât
‘Uḳelâ itidler amı işbât

Bî-‘amel-i ḳula şaḳın virme vucûd
Bî-hurd-ı mâl daği virmez sûd

Bî-şalâḫ olsa eger ‘ilm ü fînûn
Dinmez ‘âlim aña dirler mağbûn

* İ nüshası fihristteki başlık.

Zendegânı ola hem bî-sıhhat
Hem taşdik olıcak bî-niyet

- 2970 Bunlaruñ fâ'ide vü lezzeti yok
Nezd-i 'âkılda hele hürmeti yok

KEŞRET-İ CEM' SEBEBİYLE ÜÇ ADED ŞAYYÂDUÑ VE ÜÇ ADED
ŞAYDUÑ HELÂK OLMASI.*

Bir zamân şle meger bir şayyâd
Şayd-ı 'ilminde geçerdı üstâd

Düşürüp dâmâ nice hayvânı
Teng idüp başlarına devrânı

Kendüye itmiş idi anı ma'aş
Dâ'im eylerdi vuhuş şavâş

Yine bir gün bu işe gitmiş idi
Dâmen-i kûha kemîn itmiş idi

- 2975 Nâgehân dâma düşüp bir nahcîr
Oldı gaflet ile şayyâd esîr

İ 72b

Havli cân ile yine bî-çâre
Dâma şayyâdı kılup şad-pâre

Eyledi şiddet ile 'azme qarâr
Âşiyânında kıla tâ ki qarar

Göriccek hâli hemân ol şayyâd
İtdi tedbîr ile hâlûñ berbâd

* İ nüshası fihristteki başlık.

Zebh idüp eyledi kâruñ itmâm
Götürüp gitmek için kıldı kıyâm

2980 O sürûr ile giderken serbâz
Gördi kim karşuda bir dâne kirâz(?)

Tiğ-i dendân u cesim ü çâlâk
Gezinür vâdi içinde bi-bâk

Ṭama' u hırşî tekâzâ itdi
Göricek fikr-i kanâ'at gitdi

Aña da eyledi bir ok perrân
Gerçi nâfindan urıldı hayvân

Lik havl ü harâretle o dem
Tiğ-i dendân ile çaldı mümkün

2985 Ya'ni ol hûk-eşer-i pîl-endâm
Kıldı şayyâdı dişîyle i'dâm

Olup âğişte-i serhûn-ı helâk
Üçi de oldılar âlûde-i hâk

Geldi bir gürisne gürk nâgâh
İderek şayd için eṭrâfa nigâh

Gördi bu hâli hilâf-ı me'mûl
Bi-ta'ab girdi eline maḥşûl

Birine teşne iken dünyâda
Üçi birden olıcaḳ âmâde

2990 Ḥayret elvirdi fakîre der-ân
Düşdi tedbîre o hırş ile hemân

Didi bu işde tedebbür ister
Nefs-i bed-ḥ'âha tecebbür ister

Her zamân deste bu devlet gelmez
Birâz isrâfa cevâz elvirmez

Şağlarum anı zaḥîrem olsun
Bir iki mâha kefâbet kılsun

Bâri âhûdan ideydi iftâr
Ref'-i cû' eyler idi bir miqdâr

İ 73a

2995 Tâma' u hırşla ol bî-çâre
Düşdi bir tûl u dirâz-ı efkâra

Didi yâyuñ girişi me'kûldür
İbtidâ anı yemek ma'kûldür

Zihni itdi kemânuñ der-pîş
Diş ile çiyner iken kopdı giriş

Katı pek saht idi ammâ ki kemân
Boşanup itdi faķîri bî-cân

Ya'ni bögrinden urup itdi helâk
Eyledi gürgide üftâde-i ḥâk

3000 Gürg ü naḥcîr ü gürân(?) u şayyâd
Oldılar hırş u tâma'la berbâd

Tâma' u hırş-ı emelden cânâ
İde maḥfûz Cenâb-ı Mevlâ

Şâhib-i pâk-ı Humâyunnâme
Eylemiş böylece zîb-i ḥâme

BİR SEYYÂHIN SEYÂHATI ZAMÂNINDA BAŞINA GELEN
VUKÛ'ATIN BEYÂNI*

Hişem adlu var idi bir Kûfi
'Arab ahbârına vâkıf şûfi

Hulefâdan aña Mehdî bir gün
Didi ey vâkıf-ı ahbâr u fînûn

3005 Sen bilürsin 'arabuñ 'âdetini
Nîk ü bed her birinüñ haşletini

Kimisi dir 'Arab u 'urebâya
Kerem (ü) cûd ider büberâya

Buhl u şah(?) ile kimi yâd eyler
Nice ahvâlini ta'dâd eyler

Sen ne dirseñ bize kıl şerh u beyân
Bilürem biz dañi bî-şek ü gümân

Didi baş üzre beyân eyleyelüm
Nîk ü bed gördüğimi söyleyeyüm

3010 Bir zamân eyler idüm seyr ü sefer
Bâdiye içre gezerdüm ekşer

Bir 'Arab haymesine vaqt-i gurûb
Vâşıl oldumkatı aç u menkûb

Hayme içre var idi bir 'avrat
Çehersinden bilinürdi hisset

* İ nüshası fihristteki başlık.

İ 73b

Göricek didi nedür kimsin sen
Maṭlabuñ ne çâdira gelmekten

Ben didüm bu gicelük mihmânım
Tâlib-i merhamet ü ihsânım

3015 Didi hiddetle hemân ol ‘avrat
Görmedüñ mi şu kazâyı nekbet

Hân kıyâs itdüñ ise yañlışdur
İşine git bu ne olmaz işdür

Ba‘de kaıkup o hiddetle hemân
İçerü çâdira girdi gazbân

Anı gördüm ki biraz hınça-i pâk
Çıkarup anı o gitdi çâlâk

Tabh idüp hâşılı bir nân-ı ‘aziz
Ekl idüp cümlesini pâk u temîz

3020 İder iken aña hayretle nigâh
Bir ‘Arab geldi irakdan nâgâh

Bir elinde var idi zarfla şîr
Hem gülec yüzli idi vecchi münîr

‘Avratuñ zevci imiş ol âdem
Gülerek yanuma geldi ol dem

Virüp envâ‘-ı beşâsetle selâm
Merhaba resmini kıldı taleb

Didi mihmânına virdüñ mi ta‘am
Eyledüñ mi ola âyâ ikrâm

3025 Gerçi virdüm dir idi ol bî-‘âr
Lîk ben eylemez idüm ikrâr

Şundi ol şîri didi nûş eyle
Ta‘ab-ı râhı ferâmuş eyle

Giricek destüme çün kûze-i şîr
İtmedüm içmede aşlâ takşîr

Gördigüm h‘âhişle nûş itdüm
Ta‘ab-ı râhı ferâmuş itdüm

Gürsine olduğumu bildi hemân
Didi toğrısını söyle mihmân

3030 Ben daği vâkı‘ı itdüm ihbâr
Eyledüm çünki şikâyet izhâr

İ 74a

İçerü girdi hemân şetm iderek
Başladı ta‘n u şenî‘a sögerek

‘Avratı dirdi aña hey âdem
Yiyecek nesnemi halka viremem

Anı gördüm ki ‘Arab çıkdı yine
Bir bıçak almış idi hem eline

Dirdi mihmânımı ben itmem ac
Ger kalursam daği ac u muhtâc

3035 Var imiş nâkacığı bir hayvân
Anı zebh itdi benümçün der-ân

Der-‘akab tabh u kebâb itdi baña
Eyledi resm-i mürüvvet icrâ

Arada ‘avrata da virür idi
Hem de la-et‘ amukallah dir idi

İrtesi bir cemel-i âteş-‘inân
Aña rağmen baña itdi ihsân

Rû-be-rû itdi kerem kıldı baña
Eyledüm ben de aña hayr du‘â

3040 Gidüp aḥşama dek ol gün kâmil
Yine bir haymeye oldum vâsıl

Var idi anda yine bir ‘avrat
Göricek itdi kemâl-i ‘izzet

Gülerek aldı selâmum o nigâr
İtdi elṭâf u nevâziş izhâr

Devemi aldı hemân rabṭ itdi
Der-‘aḳab bugday unı öğitdi

Yogırup şîr ile bir pâre hamîr
Ṭabḥ idüp gül gibi bir nân-ı faṭîr

3045 Cân u dilden ider iken ikrâm
Mâ-ḥazarla beni kıldı it‘âm

Dünki aḥvâli idüp der-hâṭır
‘Aks-i eṭvâra olurken nâzır

Am gördüm ki kerfihü’l-manzar
Bir ‘Arab geldi ki dive beñzer

O daḥî şordı didi kimsin sen
Ne murâduñ buraya gelmekden

Didüm ey fahr-ı 'Arab mihmânım
Luţf u ihsânıñuza çeşbânım

İ 74 b

3050 Fehm idicek şadedi şimdi herif
Eyledi 'avratına şetm-i 'anif

Didi mel'ûna niçün mâlumı sen
Telef eylersüñ izinsiz benden

Ac ise zift ü zehir ekl itsün
Koğvir geldiği yire gitsün

Hâşılı kahr u sitemlerle 'Arab
Eyledi 'avrata izhâr gâzab

Ben ise bu işe hayrân oldum
Fikr idüp vaq'ayı handân oldum

3055 Sebeb-i handemi itdükde su'âl
Dünki ahvâli didüm bâlâ-cemâl

Didi ol dünki didigün 'avrat
Baña hemşiredür ol bi-'iffet

Zevci ehlümle karındaşlardur
Hilkati birbirine hemserdür

Dyicek bildüm anuñ hikmetini
Herkesüñ lâzıme-i fıtratını

Hâşılı bir degül ahlâk-ı 'Arab
Ne 'Arab belki kamu 'âlem hep

3060 Lîk gâlib budur Allah-ı A'lem
Yokdur 'âlemde 'Arabdan ekrem

BİR SULTÂNUÑHAREMİNÜÑ VUKÛ‘ -I HİYÂNETİNİ SULTÂN
VEZİRİNE BEYÂN İTMESİ. VEZİR DA Hİ KENDİ KIZINA TAMÂMEN
HİKÂYE İTMESİ SEBEBİYLE MEKKÂRE... ANDANHABERDÂR OLUP
OL DAHİ DOSTUNA İŞİ BEYÂN İLE HEM PÂDİŞÂHUÑ VE VEZİRÜÑ
MEKKÂRENÜÑ DOSTLUGINA HINZIRUÑ İGFÂL(?) OLMALARI
HİKÂYE-İ PÜR-HİŞŞESİDİR. *

Bir zamân ile meger bir sultân
Mülk-i Keşmîrde iderdi fermân

Ol idi pâdişeh şâhib-i tâc
Niçe şehlerden alur idi harâc

Ma‘deletde yog idi akrânı
‘Âleme câri idi fermânı

Memleket-i halkı bütûn bây u gedâ
Sâtesinde anuñ eylerdi şafâ

3065 Zevcesi var idi bir tâze fidân
Aña efkende idi ez-dil ü cân

Katı meftûn idi bî-çâre aña
Yog idi mişli hüsnde zîrâ

Lik yok idi muhabbet anda
Degül idi nazarı sultânda

İ 75a

Pâdişahuñ var idi başka meger
Bir gulâmı katı tâze vü ter

Dâhil-i meclis-i esrârı idi
Pâdişahuñ o dañı yârı idi

* İ nüshası fihristteki başlık.

3070 Bu nigâr aña idüp rabṭ-ı derûn
Şevk-ı vaşhyla olurdı memnûn

Birbirine iderek 'arz-ı merâm
Oldılar 'âşık u ma'sûk encâmü

Pâdişâhuñ bu huşûşa ammâ
İttılâ'ı yoğ idi hiç aşlâ

Arturup kâmeti bunlar giderek
Birbiriyle 'alâk iderek

'Âşıkâne geçerek 'işve vü nâz
Oldılar birbiri ile hem-râz

3075 'Âşık etrâfını dîvâr şanur
Ne tehâşi ider ne utanur

'Âkîbet eylediler keşf ü beyân
Hâl-i esrârı ol iki nâdân

Bir gün eylerler idi şoḥbet-i h'âş
Cem' olup meclis-i şâhîde h'âs

Göricek birbirini iki habîş
İtdiler meclis-i pâkı telvâş

Arada remz ü işâret geçdi
'Âşıkâne niçe hâlet geçdi

3080 Zâhire çıkdı hep ahvâl-i nukûş
Olduñ şâhuñ nazarı anlara dûş

Göricek kendi göziyle anı
Şu'lelendi gazab-ı sultân

Selb olup 'aşk u mihabbet gitdi
Anlaruñ katline niyyet itdi

Diledi kim ikisin dañi hemân
Katl için eyleye emr ü fermân

İhtiyâten yine ol şâh-ı benâm
İtdi te'hîr ü te'enniyle kıyâm

Gerçi ta'cîl ü şitâb eylemedi
Lîk re'yinde şevâb eylemedi

3085 Lâzım idi ol iki fettânı
Der-'ağab katle ide fermânı

İ 75b

Şabr idüp irteye kıldı imhâl
Ki ide meşveret ile bir hâl

Ber-çaraf oldu rusûm-ı şöhet
Tağılup her ne ise cem'iyet

Bir vezîri var idi ehl-i kemâl
Meşveret itdi anuñla der-hâl

3090 Vâkıf olduğda bu ahvâle vezîr
O dañi katl ile itdi tedbîr

Böylece eylediler ra'y-ı rezîn
İtdiler vaqt u zamânı ta'yîn

Sır idüp maşlahatı şâh u vezîr
Vaqt-i mev'ûde olındı te'hîr

O yine 'avdet idüp ol düstûr
Kıldı bu sırr-ı nihânı mestûr

Bir kıızı var idi anuñ ammâ
 Kâtı mâ'il idi bî-çâre aña

3095 Taşradan gelse idüp istikbâl
 Sorışurlar idi hâl ü ahvâl

Karşu geldi aña mağbûn u hazîn
 Ağlayup eyleyerek âh u enîn

Meger ol gün harem-i sultâna
 Gitmiş idi o da mihmâna

Arada geçmiş idi ba'zı kelâm
 Tab'ma gelmiş idi nefret-i tâm

Nice yüzden iderek cevr ü cefâ
 İtmış ol duhterini istihzâ

3100 Geçen ahvâli hikâyet itdi
 Ağlayup hayli şikâyet itdi

Ğazaba geldi işidüp pederi
 İtdi te'sîr aña ğâyet kederi

Acıdı vâkıf olup ahvâle
 Didi şabr eyle kızum bu hâle

Çünkü tuğyân ideyor ol bed-hû
 Bulacağdı o biri de ğisû

İşidicek bu mezâyâmı nigâr
 Eyledi künhi ile istihbâr

3105 Didi tafsîl ü 'inâyet eyle
 Kerem ü luğf u mürüvvet eyle

İ 76a

Ben de mesrûr olayum bâri biraz
Mâşallah kim olam kâşif-i râz

Pederi gördüğü yok çâre aña
Vak'ayı kıldı beyân er ser ü pâ

Ketm için eyledi te'kîd-i şedîd
Güyyâ kıldı nigâm tehdîd

Nice 'âkil dinür ol bed-kâra
'Avratı mahrem ide esrâra

3110 'Âkıbet gör nice virdi encâm
Ne mülk kaldı ne düstûr-ı benâm

Müzmezîl oldu bütün devlet ü şâh
Saltanat mâl ile cân oldu tebâh

Çünkü keşf itdi kıza esrârûñ
Güyyâ tesliyet itdi yârûñ

Sevinüp itdi du'âlar pedere
Muntazır oldu zuhûra eşere

Meger ol hâle nigâr-ı sultân
Nâdim olmuşdı hemân ez-dil ü cân

3115 Niçün itdüm diyü kesr-i hâtır
İ'tizâr itmek düşdi âhir

Bir yakîn câriyesin ol fi'l-hâl
'Özr için eylemiş idi irsâl

İdüp âdâbla tenlîg-i selâm
Tesliyet için idicek ikdâm

Yeñi başdan gâzabla geldi nigâr
Başladı itmege keşf-i esrâr

Fehm idüp hâli gelen mekkâre
Vâkıf olmak diledi esrâra

3120 Kaşd ile itdi şikâyet vâfir
Mâcerâyı haber aldı bir bir

‘Avdet itdi bu havâdişle hemân
Kıldı keyfiyeti tafşil ü beyân

İşidicek şadedi gaddâra
Ne fesâd itdi gör ol mekkâre

Tizcek virdi haber oğlana
O da etrâfi olan a‘vâna

Bir alay hâ’in ü bî-dîn ü edeb
Derilüp meşveret itdiler hep

İ 76b

3125 O gice katl idüp ol sultânı
Hem vezîr ile nice a‘yânı

Žabt idüp memleketi cümle temâm
Saltanat tahtına geçgi o gulâm

Sırrı keşf itmede var niçe belâ
Bâ-huşûş ide zenâna ifşâ

Evvela pâdişâh bî-tedbîr
İtdi ra’yında ‘acâyib taşvîr

Kendi olmuşdı çün ahvâle habîr
Neye lâzım idi tedbîr-i vezîr

3130 Beñizemez gayre hele ‘arzla cân
İhtiyât anda degüldür şâyân

Bir güzel menkıbedür ‘ibret al
Bu cihândur geçe belki imşâl

DÜNYÂDA ALTI ŞEYDE SEBÂT OLMADIGI HİŞŞESİDÜR.*

Böyle yazmış bunu erbâb-ı kemâl
Şakınuş itme hilâfıyla su’âl

Altı şeyde yoğ imiş hal-i şebât
Eylemişler anı birbir işbât

İtme ümîd-i bekâ anlardan
Diñle bu nuş u lañifi benden

3135 Ola sâye-i ebr-i zâ’il
Ne kadar olsa da şems-i hâ’il

Yok şebâtı anuñ ey nûr-ı başar
Geldigi gibi yine tizce gider

İ’timâd itme aña aldanma
Münkalibdür anı kâim şanma

Sâniyen ülfet-i erbâb-ı gâraş
Olur âlûde-i esbâb-ı ‘arz

Ne kadar itse muhabbet izhâr
İ’timâd eyleme bil hilmeti var

3140 Ne ise senden ümîd ü mañlab
Aña mebnîdür anuñ dostluğı hep

* İ nüshası fihristteki başlık.

Böyledür hâl-i zamâna ekşer
 Garaz-âlûde tekâpû eyler

Emeli kalmasa dostluk kalmaz
 Belki de tafırı selâmuñ almaz

İ 77a

Mağv oldur cüz'i sebeble ülfet
 Kalmaya çünki ümîd-i hâcet

Başkadur hâlet-i erbâb-ı hulûş
 Olur aşhâb-ı derûna maşşûş

3145 Gerçi nâdir bulnur 'âlemde
 Bulnur yine benî âdemde

Sâlişen 'aşk-ı zenândur didiler
 Anı da böyle beyan eylediler

Bulur ednâ şey ile mağv u sükûn
 Ne kadar olsa da gönîli meftûn

Medh u zem nîk ü bed ü redd ü kabûl
 Bî-sebeb nakz-ı 'ahd-ı va'd o nükûl

Yanlarında Kâtı sehl ü âsân
 Dâ'imâ böylecedür hâl-i zenân

3150 Hüsne olsa da gâyet dil—cû
 Olma üftâde-i dâm-ı gîsû

Hâşılı eyleme ümid-i vefâ
 Olmaz ol tâ'ifede şıdk u şafâ

Râbi'an hüsni cemâl-i zîbâ
 Ne kadar olsa dahî bî-hemtâ

Âhiri n'olsa gerekdür ma'lûm
Olur elbetde o hâlet ma'lûm

Ber-devâm olmaz anuñ evkâtı
'Arzîdür o degüldür zâtı

3155 İtme andan dañi ümîd-i vefâ
'Âkıbet olsa gerek çünki fenâ

Hâmisâvelvele-i medh-i durûğ
Bil anı yokdur eşâsında fîrûğ

Aşlı fer'î yok anuñ hiç aşlâ
Âdemi olan ider mi işğâ

Sâdisen mâl u metâ'-ı dünyâ
Cem' olup olsa da Kârûnâsâ

'Âdetidür dime bâkî cânâ
İtme ümîd-i şebât-ı dünyâ

KIŞSA -İ HULEFÂ

İ 77-b

3160 Hulefâ vañtı Ebû 'İsâdan
Ya'ni ol şâ'ir-i bî-hemtâdan

Kayd-ı târih iden erbâb-ı eşer
Böylece naql ü rivâyet eyler

Bir gün ol şâ'ir-i şâhib-temkîn
Vüzerâdan birine oldı qarîn

Bermekîler keremüñ eyledi yâd
Eyleyüp ba'zı kaşayd inşâd

Eyleyüp medh ü şenâda itrâ
Nice kim şöhreti vârid hâlâ

3165 İşidicek anı düstûr-ı vakûr
İstimâ'ından anuñ kıldı nüfûr

Didi ifrât idüp anı şu'arâ
Ciblerinden düzüp itmiş itrâ

Nice mümkün ola bu rütbe kerem
İnanurlar mı aña hey âdem

Aşlı yokdan bir alay lâf u güzâf
Gerçek ise dañi biraz isrâf

Nice teslim ider anı 'ukelâ
Dinilür mi aña hiç cüd u sehä

3170 Diyicek böyle Ebû 'Aynâya
Ėazab elvirdi o nâ-binâyâ

Didi ÷andeyle aña mâşaallah
ide idrâkını müzdâd Allah

Ne için şimdi gurûh-ı şu'arâ
İtmiyorlar size isnâd-ı sehä

Bir alay şahş-ı meddâhîn âyâ
Ne için itmeye itrây-ı şenâ

Yoħsa hiç kalmadı mı kizb ü hilâf
Yire mi geçdi ola lâf u güzâf

3175 Ne sebeble sizi yâd itmezler
Meslek-i sâbıkaya gitmezler

Çatı pür-gâ idi ol şahş-ı zarîr
İtdi bu gûne cevâbuñ takrîr

Hak bu kim itdi vezîrî ilzâm
Çünkü zâtında odur hak kelâm

İ 78a

BİR ŞÂİRÜN BERMEKÎLERÜN İHSÂNINI YÂD İLE İNŞÂD İTMİŞ
OLDIĞI KAŞİDEYİ BİR VEZİRE VİRMESİ HİKÂYESİ.*

Yine dirler bu Ebû ‘Aynâya
Birisi olmuş idi hem-sâye

Şürefâdan idi ammâ ol kes
Dâ’imâ eyler fişka heves

3180 Aña eylerdi naşîhat dâ’im
Arada oldu huşûmet kâ’im

İtdiler birbirine cerb ü şetûm
Nitekim ‘âdet –i erbâb-ı huşûm

Didi ol seyid-i bî-fehm ü zekâ
Niçün itmezsüñ ola şerm ü hayâ

Ben degül miyim âl-i resûl
Ne sebebden idesin Hağdan ‘adûl

İdesin çünkü şalâtıyla selâm
Beni yâd eylesin şubhla şâm

3185 Ve ‘alâ âl-i Muhammed diyesüñ
Gice gündüz beni zıkr eylesüñ

* İ nüshası fihristteki başlık.

Şimdi bi-ķayd u ĥayâ Şetm itmek
Ne revâ râh-ı ĥatâya gitmek

Saĥa Şâyân ola mı inşâf it
Tövbeler Şle derûnuĥ Şâf it

Fehm idicek Şadedi nâ-bî-nâ
Didi kim öyle degüldür ĥâŐâ

İdicek zıkr-i Şalâtıyla selâm
Virirem Őayyib ü Őâhirlle ĥitâm

3190 İçlerinden seni ihrâc iderem
Őayyib ü Őâhiri idrâc iderem

Yine ĥâricde ĥalursun ĥâlâ
Âl-i pâk olmuş olur müsteşnâ

Böylece seyidi kıldı iskât
Nuş u pend idi murâdı bi`z-zât

Vâkı'an lâyıķ olan evlâda
İķtifâ itmelidir ecdâda

BİR NÂDÂNUNĖ KELÂM MA'NASINDAN İLZÂM OLDIGI ĖİKÂYESİ.*

Yinc bir gün o Darîr-i ĥoŐ-gû
Őoĥbet eylerdi laĥîf ü dil-cû

İ 78b

3195 Gelüp oturdı yanında birzât
Eyledi ol daĥi ĥiss ü ĥarekât

Çünkü a'mâ idi görmezdi anı
Didi kimsin bileyüm söyle seni

* İ nüşhası fihristteki başlık.

Gücentüp aña o şahş-ı nâdân
İtdi izhâr-ı hamâkat der-ân

Didi evlâdiyum âdem atanuñ
Ya'ni zürriyetiyüm ben de anuñ

İşidicek didi mâşaallah
Kıatı havf üzre idüm ben her gâh

3200 Ki ola münkariz ibn-i âdem
Âdemîden ola hâli 'âlem

Hamd lillah ki senüñ gibi vücûd
Var imiş şimdi cihânda mevcûd

Hâtırum oldı efendüm memnûn
Gün-be-gün neslünüz olsun efrüz

Sözini bilmez idi çünki herîf
İtdi te'dîb anı ammâ ki laţîf

BERMEKİLERDEN YAHYA BİN FAZLUÑ KOMŞUSU OLAN BİR ZÂTA
SİNNİ(?) MİKDÂRI OLARAĞ OTUZBEŞBİN ALTUN İHSÂN İTMESİ
HİKÂYE-İ LAŦİFESİDÜR.*

Bermekîlerden ol ibn-i Yahyâ
Ya'ni kim fazl u fezâ'il-pîrâ

3205 Bir gün itmişdi vaqârıyla ku'ûd
Hep havâşî vü tevâbı' mevcûd

Oturup eyler idi şohbet-i hâş
Anda cem' olmuş idi cümle havâş

Bir yigit meclise girdi nâgâh
İderek şermle etrâfa nigâh

* İ nüshası fihristteki başlık.

Virdi ta'zîm ü edeb birle selâm
Eyledi şarf-ı tevâbi' de kıyâm

Ķatı hoş-manzar idi şûretde
Pek fakîr idi velî hey'etde

3210 Görđi ġayretle hicâb üzre civân
Aña teklif-i ku'ûd itdi hemân

Didi dostum ne ola maţlab âyâ
Buyuruñ eyleyelüm anı revâ

Didi kâfirdür ider şerh ü beyân
Hâlümü köhne libâsum el-ân

İ 79a

Lîk vardur ere başka sebeb
Anı tefhîm ü beyândur maţlab

Vardur ey şâh kerem-i nisbet-i tâm
İdeyüm izzetüñ olursa ifhâm

3215 Didi kim eyle beyân işidelüm
Muġtezâsınca anuñ iş idelüm

Didi vardur nice dürlü nisbet
Bâ-ġuşûş dâ'iyeye-i ġurbiyyet

Hânemüz hâneñüze oldı ġarîb
Oldı ġurbiyyetimüz bu taġrîb

Hem tevellüdle daġı nisbet-vâr
İdeyüm anı da şimdi iş'âr

Bâ'işmeñharetüm bendenüzüñ
Toġmışam toġdıġıñuz gice sizüñ

3220 Vâlidem câriyeñüz virdi baña
İntisâb itmek için biz de aña

İsmiñi bil ki fazîl eylemişem
Seni ben fazla tañfil eylemişem

İttibâ'en bize şâyân ancak
Bu kadardur aña pādâş olmak

Fehm idicek gülerek fazl-ı benâm
Didi câ'iz k'ola ber-vefk-i kelâm

İttifâkî olur anlar ammâ
Sinn ü sâlûñ ne kadar söyle baña

3225 Didi otuz beşe irdi sâlüm
Böyledür mâ-ğaşal-i añvâlüm

Zâhir oldu eşer-i şıdğ-ı kelâm
Añlaşıldı ne ise aşl-ı merâm

Mâderindem şoricak anı hemân
Didi koc başña oldu kurbân

Didi ma'lûm mukadderdür hep
Cedd ü sa'y u 'amel cehd ü taleb

Bâ-ğuşûş mâni' idi sin ile sâl
Yog idi kudret-i tedbîr-i mecâl

3230 Merhamet itdi aña fazl-ı kerîm
Emr idüp eyledi ihsân-ı 'azîm

Virdi her sinni kadar biñ altun
Anı kıldı keremiyle memnûn

İ 79b

Bir fakîr iken anı itdi ganî
Eyledi gâ'iladen müstagnî

Bermekîler idi çün ehl-i kerem
Yâd ider anları hâlâ 'âlem

ÜÇ YÂR-I ŞÂDIKUÑ BİRBİRLERİNDEN İSTİKRAZ İTMİŞ OLDUĞLARI
AKÇE DOLAŞARAĞDAN YİNE ESKİ Ç İKDİĞİ MAHALLE VÜŞÛL
HİKÂYESİ LATİFDÜR.*

Vâkıdı şöyle rivâyet itmiş
Kendi tahrîr ü hikâyet itmiş

3235 Var idi iki refîk u yârum
Hayr-h'âhum idiler gam-h'ârum

Hâşimi idi birisi anuñ
Rind-i pâkı idi hem yârânuñ

Yek vücûd olmuş idük üç yârân
Bize dirlerdî görenler ihvân

Lîk düşmüş idüm ol günlerde
Hâl-i dünyâ işe müşkil-i derde

Beni âzurde idüp kayd-ı ma'âş
Kederi virmiş idi câna hırâş

3240 İztırâb üzre idi ahvâlüm
Hakka kalmış idi ancak hâlüm

Çapanup da'ire-i dâd u sitâd
Kimseden yok idi aşlâ imdâd

* İ nüshası fihristteki başlık.

Hod-be-hod fikr ü teemmül itdüm
Hâzret-i hâkdan tevekkül itdüm

Kerem-i hâkka idüp rabt-ı derûn
Dâ'imâ eyler idüm şabr u sükûn

Lik yaklaşmış idi 'îd-i sa'îd
Gam u aḫzânımı itdi tecdîd

3245 Var idi niçe şabi evlâdum
Hâşılı 'ömrüm* idi ekbâdum

Didi bir gün baña zevcem nâgâh
Buña râzı ola mı hiç Allah

Yarım elbet olıcak 'îd-i şerîf
Herkes evlâduñidicek talâtîf

Giyinüp cümle kâbâ-yı zerrîn
Bizüm evlâdımız olsun mı ḫazîn

Hiç imdâd olamazsa senden
Bâri bir kimseden al karz-ı ḫasen

İ 80a

3250 Diyicek böyle eşer itdi baña
Aradum çâre vü tedbîr aña

'Âkıbet tezkîre taḫrîr itdüm
Hâşimi dostuma tesyîr itdüm

Didi ey yâr-ı vefâdâr-ı kadîm
Mümkün ise bize kıl luḫf-ı 'azîm

* Metinde şöyle:Hâşılı mrüm

Harc için oldu zarûret der-kâr
Lâzım oldu bize bir kaç dînâr

Anı gördüm ki hemân biñ dirhem
Gönderüp eylemiş ihsân u kerem

3255 Kâtı makbûle geçüp bu hâlet
Eyledüm aña du'âlar gâyet

Bu şaded üzre iken ben de hemân
Bize de tezkire geldi ol ân

Yazmış ahvâlini ol yâr-ı diger
O da bizden dilemiş akçe meger

Geldigi gibi o nakdi fi'l-hâl
Taķımıyla aña itdüm irsâl

Hiçbir söz dimedi hâtunum
Didi ben de bu işe memnûnum

3260 Şıdķla böyle gerekdür temkîn
Olalar birbirine yâr u ma'în

Gör ternâşâyı 'acübü'l-hâli
Hâşimi göndericek ol mâlı

Pek tehi vâye ķalup bî-ķâre
Tezkire yazmış o da ol yâre

Dilemiş ol dahî andan imdâd
Eylemiş harçlık istimdâd

Taķımıyla o da itmiş fi'l-hâl
Hâşimiye o nukûdı irsâl

3265 Şurresi hey'eti ile kâmil
Hâşimiye yine olmuş vâşıl

Göricemihri ile ol mâlı
Añlayup bilmiş olan ahvâli

Eyledi geldi anı istifsâr
Ben dañi eyledüm aşlın iñbâr

'Âķibet böyle olındı taşmîm
Eyledük üç kişi birden taķsîm

İ 80b

İşidüp bunı halife Me'mûn
Oldı gâyetle bu işden memmûn

3270 Ki zamânında benüm ehl-i vefâ
Var imiş diyü idüp hamd ü şenâ

İtdi luţf u kereminden îşâr
Her birine ikişer biñ dînâr

Ķıldı hâtunı de başka memmûn
Gönderüp aña dañi biñ altun

Böyle lâzımdur uñuvvet lillâh
İde me'cûr Cenâb-ı Allah

**BİR SULTÂN HACCA N İYET İTMİŞ İKEN MA'AN MEN' OLDIĞI
HİKÂYESİDÜR.***

Böyle naql iderler ehl-i şuhûd
Hallikân tercümesinde mevcûd

* İ nüshası fihristteki başlık.

3275 Hâc için hâzret-i düstür-ı nızâm
Bir sene itmiş idi nasb-ı hıyâm

Hâric-i hısn-ı behişt-âsâda
Otağın itmiş idi îstâde

Niyet-i hacc-ı şerîf ile hemân
İtdi tekâmîl-i levâzım ol ân

Dir ki 'ulemâdan bir zât
Çün gider oldu ol asûde-şifât

Herkes eylerdi vedâ'a ikdâm
Ben dahi eylemedüm ol kâra kıyâm

3280 Çadıra toğrı giderüm nâgâh
Bir kişi itdi baña 'a'f-ı nigâh

'Arz-ı hâli var idi şundi baña
Didi kıl bunı nizâma a'tâ

Ki emânetdür anı kıl tefhîm
Yedine eyle elüfle teslim

Alup ol kağıdı itdüm iblâğ
Çün odur kâ'ide-i resm-i belâğ

Varıcağ nezd-i nizâma der-hâl
Eyledüm anı yedümle işâl

3285 Açup ol kağıda itdükde nazar
Başladı ağlamağa ol dâder

Çün emânet dimiş idi ol er
İtmemiş idüm açup aña nazar

İ 81a

Göriccek hâl-i perîşân oldum
İtdigim işe peşîman oldum

Hod-be-hod levn ü 'itâb eyler idüm
Kendi nefsimе hitâb eyler idüm

Didi yâ şeyh gelüp eyle nigâh
Olasın sen de habîr ü âgâh

3290 Elime şundı nazar itdüm aña
Geldi bir hâlet-i a'cûbe baña

Dimiş ol zat-ı kerâmet-perver
Böyle buyurdu baña peygamber

Ya'ni ol bâ'is-i kevn ü imkân
İtdi rü'yâda bu gûnâ fermân

Var anı eyle ifâde hüsne
Ki odur kendüye hacc u hasene

Dimedüñ mi aña bundan evvel
İtmesün hac için ol haşr-ı 'amel

3295 Pâdişâha o vezerât itsün
Dâ'imâ halkı himâyet itsün

Oldığı yirdür aña Beyt-i harâm
Emr ü tenbîhimi eyle ifhâm

Eylesün şimdi girtüye 'avdet
Gitmek yokdur anuñçün ruşat

Oқыyup vâkıf olup ben de aña
Eyledüm hâlet-i şiddetle bekâ

Didi luṭf eyle varup ŧimdi aña
Da'vet eyle getür ol zâti baña

3300 Bir du'âsın alabilestüfi zîrâ
Ki mübârek kiŧi imiŧ haḳḳâ

Görmiŧ idüm ben anı ma'nâda
Gelmemiŧ idi velâkin yâda

Aradum yog idi hiç nam u niŧân
Gitmiŧ idi yirine ol sultân

Der-'aḳab 'avdet idüp Baḡdâda
Oldı hac eylemeden âzâde

Dir ki râvi yine bir gün anı
Sâhil-i Diclede ol sultânı

3305 Gördüm eŧvâbuñ iderdi taḥhîr
Eyledüm yanña varup tevḳîr

İ 81b

Didüm ey ŧeyḥ vezîr itdi ricâ
Ki mülâḳat idesiz ŧimdi aña

Didi yok anlar ile ülfetümüz
Vâŧta olmak idi hidmetümüz

Maŧlaḥat her ne isc oldı temâm
Eyledük emr-i ŧerîfi itmâm

Bu cevâbı virerek gitdi hemân
Ḳaldum ol ḥayret ile ser-gerdân

3310 Çünki düstûr-ı vaḳûr a'nâ Nizâm
Hem daḫi ŧâh Melik ŧâh-ı benâm

Çün 'Acem ülkesine gitdiler
İşfehân semtine 'azm itdiler

Varıcağ hâk-ı nihâvende hemân
Hem onuncı günü şehri-i Ramazân

Geçdi meclisde kelâm bî-had
Geldi çün feth-i nihâvende şaded

Zıkr olındı şühedâ-yı aşhâb
Vaqt-i pâk 'Ömer İbnü'l-Haţţâb

3315 Didi kim niçe sa'âdetdür aña
Ki ola nâ'il-i lutf-ı Mevlâ

Ola hem-sâye-i aşhâb-ı resûl
İdeler hâk-ı nihâvende kabûl

Diyerek böyle hemân itdi kıyâm
Haremi cânibine kıldı hırâm

Geldi bir şahş-ı sitemkâr yezîd
Eyledi ańsızın ol zâtı şehîd

İde ihsânaña mazhar Mevlâ
Raĥmetallahu 'aleyh ebedâ

BİR KİMYÂ-GERÜN MİSÂFİR OLDIĞI HÂNE ŞÂHİBİNÜN KAZGANINI
ALTUN İTMESİ *

3320 Bir zamân ile meger bir 'ârif
Kimyâ 'ilminde oldı vâkıf

Sâlik-i râh-ı tarîkat er idi
'Âleme geşt ü güzâr eyler idi

* İ nüshası fihristteki başlık.

Hep seyâhat idi anuñ kârı
Dûr iderdi bu harâbe zârı

Hayli iksîr olup yanında
Gezdirürdi anı hemyânında

İ 82a

Dir idi var mı ‘aceb aqrânım
Başlu başıma buñdan sulţânım

3325 Hâberi yog idi ammâ anuñ
O da marziyesi degül Mevlânuñ

Kim kanâ‘atle olursa dilsîr
Şaylur mâlik-i fenn-i iksîr

Hâşılı bir gün o merd-i âgâh
Gezerek bir köye geldi nâgâh

Ahşam olmışdı velî vaqt u zamân
İtmedi kimse o zâtı mihmân

Gezinüp arar idi bir mesken
Dimedi kimse aña kimsin sen

3330 Bâ-huşûş itmiş idi berd-i şedîd
‘Âlemi ol gice hem-reng-i hadîd

Nâgehân gördigi bir pîr-i fakîr
Köhne eşvâbdlar ile hor u hakîr

Çalı yüklenmiş idi bî-çâre
Evine gelür idi âvâre

Yañaşup aña didi sulţânım
Bu gice kıryeñüzde mihmânım

Yoğunum hayli irakdan geldüm
Almadı kimse yayanda kaldum

3335 Kerem-i Bârî kabûl eyle beni
Yâd idem ben de du'â ile seni

Baňa lâzım degül envâ'-ı ta'âm
Bir kurı tãm ile eyle ikrâm

Fehm idicek bunı pîr-i fâni
Hele mihmân idüp aldı anı

Didi oğlum buyurın hâne sizüñ
Bu gice kûşe-i kâşâne sizüñ

Lâk bir merd-i fakîrüm ben de
İtme ümîd-i tekellûf sen de

3340 Her ne virdiyse Cenâb-ı Mevlâ
Aña kâni' olup itme gavgâ

Mâ-şaşal her ne bulındıysa o şeb
Anı bezl eyledi mihmân ki hep

İstirâhat idüp oldu memnûn
Gördi ikrâmını hâdden efzûn

İ 82b

Çün şubh oldu kıyâm eylediler
Pîr ile feth-i kelâm eylediler

Kimyâger anı kıldı niyyet
Ki mükâfâtüñ ide bî-minnet

3345 Didi ey pîr-i felâket-âşâr
Saňa bir başka niyâzum dañı var

Bulunur mı ola hânende âyâ
Ba'zı âvân-ı nühâas-ı hamrâ

Her ne var ise bakır âvâni
Getürüp eyle baña ihsânı

Bir iki tabh idicek nesnem var
Muktezîdür kerem it kıl ihzâr

Dimedi hikmetini hiç gûyâ
Añsızuñ ide fakîri ihyâ

3350 Gûş idicek şadedi dihkâni
Didi kim n'ola nühâs âvâni

Biz fakîrüz bize dirler muhtâc
Sâkîdür kaplarımız yâhud ağac

Kimyâger didi çün böyle bu hâl
Koñşulardan birini 'âriyet al

Düşinüp aña didi ey mihmân
'Acebâ olsa olur mı kazgân

Bir vakf-ı kazganum var zîrâ
Köy imâmında emânet hâlâ

3355 Emriñüz olur ise ben gideyüm
Anı sultânuma ihzâr ideyüm

Hâşılı vardı getürdi anı
Öñine koydı vakf-ı kazgâm

Gidicek kendisi âhir-i kâra
Kazgânı koydı o sâ'at nâra

Ṭarḥ idüp aña ğubâr-ı iksîr
Kimyâ hâlini itdi te'şîr

Şâfi altun olup ol cism- şakîl
Oldı mâhiyet-i hâli tebdîl

3360 Geçecek bir iki sâ'at nâgâh
Geldi ol pîre habîr ü âgâh

Didi kim maşlahat oldı mı temâm
Muntazır kazğâna zîrâ ki imâm

İ 83a

Kimyâger didi neylersüñ anı
Ber-ṭaraf eyle imâmı filânı

İşte kazğân saña altun oldı
Ṭâli'üñ devlete maqrûn oldı

Çünkü itdüñ bize luṭf u ikrâm
Eyledük biz de mükâfâta kıyâm

3365 Bizi dûr itme gönülден ammâ
Yâd idüp ḥayr du'â eyle baña

Oğul oğluna yeter saña bu mâl
Ḳayd-ı dünyâdan olup fâriğ-i bâl

Çün işitdi bunı pîr-i dihkân
Âh vâh eyleyerek kıldı fiğân

Didi kazğânı ne yapduñ söyle
Nice itdüñ beni âgâh eyle

Ḳatı ol vaḳf-ı emânet kazğân
Anı söyle yine eyle ihsân

3370 Saña virdükde bakır virdüm anı
Ben bakırdan dilerim kazgâni

Sîm ü zer baña gerekmez cânâ
Âhire eyle 'inâyet cânâ

Kimyâger didi gönülden aña
Ne 'aceb gâfil ü kec-fehm ü edâ

Görmedüm böyle gabî âdem hiç
Olayor bakır için pîçâ-pîç

Anı bilmez ki bu altun el-ân
Getürür öyle niçe biñ kazgân

3375 Secde-i şükre varup eyle şenâ
Budur ihsân-ı Cenâb-ı Mevlâ

İşidicek bunı pîr-i âgâh
Didi lâ-kuvvete illâ billâh

Ben bu yüzden iderem baş-ı merâm
Sen ne vech ile idersin ibrâm

Ben direm baña gerekmez altun
Olmam üftade-i çâh-ı kârûn

Kimüñ izniyle hem altun itdüñ
Hod-be-hod râh-ı hilâfa gitdüñ

3380 Çün nühsâsı idebildüñ altun
Yine bakır idüp eyle memnûn

İ 83b

Anı bir gayrisine eyle kerem
Anı ben başuma kayd eyleyemem

Niye lâzım baña dînâr-ı denî
Derde dût itme kerem eyle beni

Haşılı bakır iderseñ bum sen
Budur akşâ-yı merâmum senden

Kimyâger bumı fehm eyliyecek
Toğrıdan toğrısını söyleyecek

3385 Hayret elvirdi fakîre der-ân
Tövbeler eyleyerek ez-dil ü cân

Didi vüs'umda degüldür anı bil
İdem altum nühâsa tebdîl

Aña kâdir idüm itdüm mesi zer
Zerî mes itmek yok bende hüner

İtmişüz güheri beyhûde telef
Geldi çağdı eşer-i nuşh-ı selef

Ne revâ idi ola dihkâni
Nâ'il-i mevhibe-i Yezdâni

3390 Göricek 'aczini pîr-i dâna
Didi ey sâlik-i nâ-puhte-edâ

Niçe mahfi kulı var Mevlânufî
Mazhar-ı kudretidür Yezdânufî

Şuretâ gerçi fakîr ü bî-kes
Sîretâ her birisi ehl-i nefes

Her biri pâdişeh-i ma'nâdur
Kişver-i ma'rifete dârâdur

Ger inanmazsañ aña eyle nazâr
Gör anı ehl-i vilâyet ne ider

3395 Mes idüp dest-i şerîfiyle hemân
Kıldı izhâr-ı kerâmet ol ân

Bir hitâb itdi didi ey altun
İzn-i haq ile yine aşlına dön

Diyicek böyle be-hükmi Yezdân
Bağıra döndi yine ol kazgân

Meger ol pîr-i kerâmet mu'tâd
Eylemiş böyle berây-ı irşâd

Kuṭb-ı vaqt imiş o zât-ı yektâ
Sâliküñ varlığıñ itmez ifnâ

İ 84a

3400 Bilicek kim idüğüñ ol pîrüñ
Yabana saçdı bütün iksiri

Düşüp ayağına sürdi yüzini
Buldu Kimyâ-yı sa'âdet tozını

Oldı dirler o daği vâsılı Hak
Mürşid-i raha olıcaq mulḥaq

'Âhire 'ibret olur işbu maḳâl
Hişsesin alur olan ehl-i kemâl

BİR ŞEYHÜN MÜŞÂHEDE EYLEDİĞİ ESRÂR -I 'ACİBE*

Bir 'aceb menkıbe yazmış yârân
İtimâ' ile anı ez-dil ü cân

* İ nüshası fihristteki başlık.

3405 Bir zamân var idi bir zâhid-i hâş
İ'tibâr eyler idi aña havâş

Pâdişâh eyledi bir gün da'vet
Kerem itdi aña zîbâ hil'at

Alup ol hil'ati çün şeyh-i benâm
Hânîkâh cânibine kıldı hırâm

Nâgehân geldi aña bir âdem
Eyledi tövbe inâbet ol dem

Oldı dervîş-i tarîkat gûyâ
İ'timâd itdirüp ol bî-ser ü pâ

3410 Hil'ati çaldı götürdi gitdi
Âhîr icrâ-yı hıyânet itdi

Gider iken iki nahcîr-i cesîm
Yolda turmuş ideyor ceng-i 'azîm

İkisinüñ aqayor qanı revân
Ceng iderken iki erkek hayvân

Aña hayretle ider idi nigâh
Geldi tâ ki arada bir rûbâh

Yalayup hırş u tama'la qanı
Sevinürdi bu huşûşa câmı

3415 Aralıkda yalar iken bî-pâk
Şadme geldi aña kıldı helâk

İ 84b

İntifâ' eyler iken virdi seri
Âhîret semtine düşdi seferi

Kendü kendüye didi şeyh-i cihân
Dilküyi itdi tama' ser-gerdân

Seyr idüp gitdi yolına zâhid
Ola vaqti ile şehre vârid

Ahşama kalmış idi lîk zamân
Bulmadı şehre duhûle imkân

3420 Geldi dervâze-i şehre nâgâh
İderek pîş ü pese 'atf-ı nigâh

Bir ev içre var idi bir 'avrat
Eyledi hâline şeyhüñ diğkat

Bildi kim meskeni yok merd-i garîb
Çağırup eyledi şeyhi tatyîb

O gice kıldı onda mihmân
Başka bir hücrede itdi iskân

Meger ol fâcîre-i mekkâre
Düşmiş idi bir 'acâyib kâra

3425 Var idi niçe cevârîsi benâm
Bezeyüp anları virmişdi nizâm

Kâr-hâne açup itmişdi ma'âş
Gelür idi aña ba'zı kallâş

Hüsn-i endâma göre kıymetini
Ka' idüp kesmiş idi ücretini

Var idi câriyeler içre meger
Kâtı ra'nâ vü güzel bir dilber

Anı isterdi görenler elbet
Ne ise virürler idi kıymet

3430 Lâk hem-sâyesi bir tâze civân
Kıza üftâde idi ez-dil ü cân

İkisi 'âşık idi birbirine
Râzı olmazlar idi âhırine

Ne zamân gelse idi anda gulâm
Eyleyüp 'avrata cebr ü iqdâm

O nigârı ider idi der-pîş
'Avratuñ cânna yetmişdi bu iş

Niyyet itmişdi 'acûze ammâ
Zehr ile ide civânı ifnâ

İ 85a

3435 O gice hikmet-i Hağ geldi yine
Girdi o fâcirenüñ hânesine

'Âdeti her ne ise yine hemân
İtdi o gice bî-nokşân *

Şarılup yatdı gulâm ile nigâr
H'âba vardı heme yâr u ağıyâr

Geldi 'avrat o civânüñ yanına
Kaşd ile eylemiş idi cânna

Bir kemiş içre koyup zehr-i gubâr
Üflemek kaydına oldu der-kâr

* Beyit eksik.

3440 Burnuna nefh idecek demde hemân
‘Aşsedâr oldu o hâletle civân

Añsırımca o gulâm şiddet ile
‘Aksine oldu ‘amel hikmet ile

‘Avratuñ ağızına tıldı o ğubâr
Añsızun yutdı ğabârı nâ-çâr

Der-‘aķab fâcireyi itdi helâk
Gördi bu hâli daĥi zâhid-i pâk

Çok te‘accüb kılarak itdi kıyâm
Eyledi çünkü reh-i şehre hırâm

3445 Bir keşger var idi yârândan
Eylemiş idi inâbet andan

Aña dûçâr olıcaķ şeyh-i cihân
O daĥi eyledi şeyhi mihmân

‘Avratı var idi bir mekkâre
‘Âşık idi o daĥi bir pâre

Bir civân sevmiş idi ez-dil ü cân
Yoĝ idi gecmege andan imkân

Ne zamân bulsa idi bir fırsat
Çaĝırurdu o civânı ‘avrat

3450 Var idi vâsıta bir mekkâre
O daĥi koñşı idi sehğhare

Zevci haccâm idi anuñ ammâ
Dâ’im eylerdi o kârı icrâ

Bunu sezmişdi keşşger evvel
Olmamış idi bu 'ağde münhal(?)

Görmemiş idi göziyle zîrâ
İştibâh üzre idi ol hâlâ

İ 85b

Çün murâdı idi şeyhe ikrâm
Diledi ide rusûmı itmâm

3455 Taşraya çıkdı idi pâzâde
Getüre ba'zı levâzım dâra

'Avratuñı dostı görünce anı
Çıkayazdı ferahından cânı

Anı zan itdi gider tûl u dirâz
Didi varup göreyüm dostı birâz

Çapuya geldi ide da'vet yâr
Eyelele hâtırını isifsâr

Diye gelmez ise zecûñı bu şeb
Biz dañı bir yire gelsek mi 'aceb

3460 Nâgehân itdi keşşger 'avdet
Çapuda gördi iderken şöhet

Şübhesi zâ'il olup bildi hemân
Başına oldu bu 'âlem zindân

İçerü girdi katı şiddet ile
'Avrata sebb iderek hiddet ile

Yağasından tutup ol bî-'ârı
Dögdi ol fâhişe-i mudârı

Bağlayup bir ağaca bend itdi
Bırağup şöylece anı gitdi

3465 Dostı vâkıf degül idi kâra
O mülâkâta arardı çâre

Vâasıta 'avrata kıldı iğbâr
Didi kim yârimi eyle iğzâr

Bu gice gelmelidir söyle aña
Kalmadı şabra mecâlüm aşlâ

Çünkü vardur erinüfmihmânı
Vaktidür eyleye meşgûl anı

Eyledi 'avrata bu gûne niyâz
'Âsıkâne iderek sûz u güdâz

3470 O daği merhamet itdi nâ-çâr
İdecek oldu nigâra iğbâr

Geldi koñşu kapusundan nâgâh
Eyledi 'âdeti üzre âgâh

Ya'ni çağırdı nigârı 'avrat
Yanına eyledi gûyâ da'vet

İ 86a

Anı bilmezdi ağacda bağılu
Yüregi hasret odıyla tağılu

İşidicek anı ol mekkâre
Başladı yapçacak âh uzâra

3475 Didi gel bundayum ey yâr-i güzîn
Bağluyum bu gice gâm-gîn ü hazîn

Yanına geldi görüp ol hâli
Söyledi ol da geçen ahvâli

Ağlayup didi cesâret idemem
Bağluyum hâlümü gördüñ gidemem

Meger ihsânüñ olursa şâyân
Giderem ben de o şüretde hemân

Bu ağacdan çözesin şimdi beni
Yirime bend ideyüm ben de seni

3480 Varayum yârimi memnûn ideyüm
Yüzüm üstüne sürünüp gideyüm

Gice içre herîf eylerse nazar
Seni gördükde beni zan eyler

Yine geldükde beni bağlarsuñ
Çatı ihsân u kerem eylersüñ

Yalvarup itdi ricâ vü zârı
'Âkıbet merhamet itdi qarı

İki başdan aña oldı minnet
'Avrat düşdi kemâl-i 'izzet

3485 Bağladup kendüsini bî-çâre
Râzı oldı bu 'acâyib kâra

Kendisi kaldı ağacda bağlu
Dostına gitdi nigâr hoş-rû

Uyanup şimdi keşşger nâgâh
Ol ağac cânibine kıldı nigâh

Görđi ‘avrat ıurayor bağlu ĥazın
İdeyor gâhice âheste enın

Didi mel‘ûna saña azdur bu
Bire rüsvây-ı büride-gîsû

3490 Sen ne fikr ile cesâret itdün
Baña bu gûne ĥıyânet itdün

Niçün itdün sen o oğlanı taleb
Ķapuma gelmesine n’oldı sebeb

İ 86b

Vir cevâbın diyü idüp ibrâm
Yatdığı yirden iderdi iĥdâm

Ĥacamatcı ĥarısı mel‘ûna
Ĥavf-ı cân ile dönüp mecnûna

Âhdan ĥayri cevâb eylemedi
Ĥerîfe ĥiç kelâm söylemedi

3495 Ķazaba geldi herîf ez-ser-nev
Ateş olmışdı yalınlandı ‘alev

Didi ey fâcire-i bed-endiş
Nicedür göstereyüm saña bu iş

O ĥazabla bıçadı aldı hemân
‘Avratın yanına girdi der-ân

Burnını kesdi bütün dibinden
Öñüne atdı didi al bunı sen

Dostuñia eyle hediye anı
Hız ider görse anuñda cânı

3500 Yine vardı yirine yatdı hemân
Kaldı 'avrat iderek âh u figân

Geldi âhir öteki mekkâre
Vâkıf oldu bu geçen esrâra

İ'tizâr itdi velî fâ'ide yok
Burnı gitdi bir â'ide yok

Çâre yok yine anı rabı itdi
Ağaca bağladı kendi gitdi

Yine uyandı keşşger nâgâh
Eyledi 'avratına toğrı nigâh

3505 Gördi feryâd ile eyler zârı
Dir ki yâ Rab baña kıl yârı

Yoğ iken cürm ü günâhum aşlâ
Eyledi 'uzvumı kaç' u ifnâ

Sen bilüsen benüm ahvâlümü hep
Koma bu zâlime anı yâ Rab

Vâhimeyle beni mecrûh itdi
Zîver-i hüsn ü cemâlüm gitdi

Kereminden iderem anı recâ
Yoğ ise cürm ü günâhum aşlâ

3510 Yine burnum baña ihsân eyle
Sıdk u ihlâşuma bürhân eyle

İ 87a

İşide hâlümüzi hâş ile 'âm
Söylene bâri bu tâ rûz-ı kıyâm

Fehm idüp anı keşşger nâgâh
Didi sen bilmemisin ey güm-râh

Zâm vü zâniyeyi Haâret-i Hağ
Yakacak nâr-ı cahîm muṭlak

Evveli fahş-ı kabâhat idesin
Yine ümîd icâbet idesin

3515 Sen ki 'âşık olasın itme du'â
Anı maḳbûl ide mi Mevlâ

Böylece lev m ü 'itâb eylerken
'Avrata zecr ü 'itâb eylerken

Başladı eylemege şükr ü senâ
Didi gel gör ki ne yaptı Mevlâ

Şâdıkı kâzibi bilmez mi Hudâ
O senüñ gibi degüldür hâşâ

Burnumu ḥamd ola itdi iḥsân
Gel nazâr kıl da inan hey ḥayvân

3520 Şayḥalar eyker idi sâḥte düzen
Dir idi oldı 'inâyet Hağdan

İşidüp anı keşşger nâgâh
Eyledi burnına diḳkatle nigâh

Gördi yokdur eşeri hicrânüñ
Burnı öteki gibidür anuñ

Şaşırup ‘aklı perîşân oldu
İtdigi kâra peşimân oldu

Elini öpdi hemân hayretten
İ‘tizâr eyleyerek ‘avratdan

3525 Didi fi‘lümde haţâ eylemişem
Sözimi bilmeyerek söylemişem

Hâsılı aldayup ol sâde-dili
Dek ile başa çıkardı ‘ameli

Bunları cümle götürdi zâhid
Hîle vü hud‘aya oldu şâhid

İsti‘âz ile iderdi seyrân
Geçen ahvâle olurdu hayrân

Gelelüm vâsıta-i bed-kâra
Niçe tedbîr idecek mekkâre

İ 87b

3530 Gidicek burnu elinde ol şeb
Düşinüp eyledi bir hîle taleb

Kocası bî-hayr idi haccâm
Yatur idi yatağında sersâm

Çün şabâh oldu kıyâm itdi gidi
Ustura kurdu bir âlet var idi

Ya‘ni var idi meşîn enbânı
‘Avratından taleb itdi anı

Lîk mekkâre işitmezlendi
Yorgân altında yatup gizlendi

3535 Ne kadar itdi ise isti'câl
Yatdı mekkâre yine fâriğ-i bâl

Hâzır idi kesilen burnı hemân
Vaqtini bekler idi ol şeytân

Bir iki esdi şavurdı haccâm
'Âkıbet nâz iderek kıldı kıyâm

Ateş oldı gâzabından nâ-şâd
Didi enbânımı vir hey berbâd

Görđi 'avrat ki temâm vaqt oldı
Ġâzab u Ġayzı nişâbuñ buldı

3540 Çıkarup usturalardan birini
Eline şundı şalmı gerini

Alicağ destine hiddetle hemân
Yire çaldı gâzabından der-ân

Didi enbânı direm ey mel'ûn
Sen ise itmedesin baña oyun

'Avrat âh eyleyerek düşdi hemân
Gitdi burnum diyerek kıldı fiğân

Gâh bayıldı gehi ol ayıldı
Âh u zâr eyleyerek yayıldı

3545 İşidicek bu şadâyı haccâm
Şem'a yakup nazâr itdi sersâm

Görđi kim burnı kesilmiş gitmiş
Hadd-i zâtında 'aceb iş itmiş

Kendüsinden bilüp oldı mebhût
Bir kazâdur diyerek kıldı sükût

Lik 'avrat katı feryâd itdi
Koñşılar çağırup iîşhâd itdi

İ 88a

İrtesi bir yire geldi işrâr
Akrabâ koñşısı kabîle ne ki vâr

3550 Şer'a da'vet idüp ol haccâmı
Kat öñün eylediler nâkâmı

Kağı-i maħkemeye girdiler
Taleb-i ħükm-i kışâş itdiler

Bu aralıkda daği şeyĥ-i benâm
Seyr idüp gice o ħâlâtı temâm

İrtesi çıkmış idi bazara
İşine bulmak içün bir çâre

Sâriki eyler iken istifsâr
Eylemişlerdi muħlik iĥbâr

3555 O daği maħkemeye oldı revân
Bula taĥşîline anuñ imkân

Nezd-i kağı da iderken ârâm
Nâgehân geldi ĥuşûm-ı haccâm

Koparup maħkemede ġavgayı
Cümlesi birden idüp da'varı

Unf-ı maĥtû'ı atup meydâna
Aġlaşup başladılar efgâna

Eyledi hâkim aña istifrâb
Didi icrâ olmur hüküm-i kitâb

3560 Eger olursa şübût-ı da'vâ
Olmur vech-i kışâş ile cezâ

Didi ey hâkim-i şer'-i garrâ
İtme ta'cîl ü şitâb ile haţâ

Bir sözüm var size takrîr ideyüm
Anı sultânuma taşvîr ideyüm

Hil'ati almadı sârik evvel
Tama'-ı şeyhle oldu bu 'amel

Tilkünüñ halli daği zâhirdür
Kikden olmadığı bâhirdür

3565 'Avratı itmadi tesmîm civân
Kendü kendisini itdi bî-cân

Kefşger kimseye bed söylemedi
'Avratuñ burnını kaţ' eylemedi

İtirâdur bu daği haccâm
Sehv ü gadr itmeyesiz nâkâma

İ 88b

Her kişi itdigini bulmuşdur
Ma'nevî cümle kışâş olmuşdur

Kimisi oldu tama'dan nâşî
Kimi nefesine uyup itdi işi

3570 Hâşılı eyledi tafşîl-i me'al
Bilinüp cümle me'al ü ahvâl

İtdiler her birisi şeyhe du‘â
Faşl olındı bu ‘acâyib da‘vâ

Ṭama‘ u hîle vü hırs u şehvet
İder îrâş-ı fesâd u nekbet

KIŞSA-İ ḤAMAMCI VÜ SİPÂHÎ Kİ ḤAMAMCISIN İNŞÂF İLE DARB-I
MESELİNE SEBEB OLMİŞDUR.*

Bir sipâhî var idi hîle güzâr
Hîleyi itmiş idi kendüye kâr

Ne zamân girse idi ḥammâma
Koparurdu bir eyü hengâme

3575 Dir idi gitdi benüm hemyânım
Hem filân ile filân haber dâim

Bir bahâne ile iderdi ğavgâ
Aradup eyler idi dürlü cefâ

‘Âkıbet virmez idi ücretini
Def iderdi oradan şikletini

Ṭuyulup bu hıyel ü hengâme
Koymadılar anı bir ḥammâma

Kâr idüp cânına âhîr-i encâam
İtdi biñ şerm ile ‘azm-i ḥammâm

3580 Yalvarup eyledi ‘ahd ü peymân
Bir dahi itmeyecek oldı hemân

Şoyunup girdigi dem ḥammâma
Didi ḥammâmçı dahi huddâma

* Bu hikaye I’de yok.

Bu herif itdi bize çok tezvîr
İdelüm biz de münâsib tedbîr

Öyle bir reng idelüm şimdi aña
O ad görstün niçe cevri ü cefâ

İtdiler cüle libâsın pinhân
Dest-mâline varınca yârân

3585 Çünkü şaklandı cemî'an essvâb
Oldılar seyrine nâzır aḥbâb

YK 59b

Câmekâna çıkıcaḳ itdi nazâr
Görmedi çünkü libâsından eşer

Hurdeyi(?) tıydu mükâfat olcaḳ
İtdiği gibi cezâsın bulacaḳ

Bir iki sâ'at oturdu 'ürÿân
Gördi kim olmadı bir nuḳ 'iyân

'Âḳibet eyledi bî-çâre kıyâm
Hâl diliyle iderek istirhâm

3590 Öñine ardına koyup elini
Bir öte bir beri gitdi şalını

Didi ḥammâmcı sen inşâf eyle
Kineden sînefi gel şâfi eyle

Böyle mi geldüm idi evvel ben
Söylemem gerçi sen inşâf itsen

Bu meşel-i ḍarb olunur inşâfda
'Adem-i şefḳat ile evşâfda

KIŞŞA-İ ŞÂ'İRĤARRÂR BÂ -BAĤÎL-İ BÎ-'ÂR*

Aġniyâdan biri var idi meger
Buhl u imsâk aña itmişdi eşer

3595 Ĥâlini bilmeyerek bir şâ'ir
MedĤini nazma getürdi vâfir

'Arz idüp kendüye ol eş'ârı
Zâde-i ṭab'ı olan âaşârı

Şilla me'mûlı idi aşl-ı merâm
Bulmadı lîk merâmı encâm

Virmedi nazmı içün Ĥibe aña
Yüzine bakmadı anuñ aşlâ

Başladı hicve işitirdi şaded
Ki bu yüzden ola kendüye meded

3600 Yine oldu emeĤi cümle hebâ
Olmadı bir eşer andan peydâ

Geldi ol şâ'ire de şimdi ġazab
Telef olduĤı içün zahmeti hep

Didi kim ben degülüm ehl-i hüner
Şillamı almaz isem senden eger

Menzilinde Ĥerifüñ şubĤ u mesâ
Niçe eyyâm oturup itdi cefâ

Gerçi eylerler idi istiskâl
Ṭab'ma virmez idi lîk kelâl

* Bu hikaye İ'de yok.

3605 Ol bahîl aîladı ki bu şâ'ir
Cerr-i eşkâl 'amelinde mâhir

YK 60a

Eylemiş rahat-ı ikâmet ilkâ
Olcağ hânesi cây-ı meştâ

'Âkıbet didi aña ey âdem
Ne içündür bu eziyyet bilmem

Medhümi hicvümi itdün icrâ
Eşeri olmadı gördüñ aşlâ

Daği bundan girü niçtin bu kıyâm
İşife eyleseñe şarf-ı zimâm

3610 Didi ol şâ'ir-i mâhir cânâ
Mağşadum böyledür ancağ hâlâ

Medhiñi hicviñi itdüm itmâm
Dilerem merşiyeyi ile itmâm

Beklerem vaktine dek bunda hemân
Haber-i fevtiñe oldum nigerân

İdicek böyle merâmın ta'rîf
O zamân itdi şılayla talîf

Böyledür hâl-i zamân ser-tâ-pâ
Biter ibrâm u taşannu'la recâ

KIŞSA-İ LATİFE-İ MERD-İ ZARÎF BÂ-ZÂBİT-I 'ANÎF DER-HAKK-I
ÂLET-İ ZİNÂ*

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir şubaşınuñ başına gelen belâ kışçası

3615 Var idi bir kişi zâbıt ammâ
‘Unf ile eyler idi halka cefâ

Ġâfil ü zâhil idi ol nâdân
Sitem ü zulmi şanurdu ihsân

Bir gün eylerdi o çarşıya güzer
Bir civân gördi ki sür‘atle gider

Bir tehî şişe görüp yanında
Aña serhoş didi vicdânında

Didi huddâma tutun baña şunu
Tâ ki te’dîb ideyüm mel‘ûm

3620 Başına uruñ anuñ peyder-pey
Bir daği olmaya ol tâlib-i mey

İşidicek anı ol merd-i zarîf
Didi niçün bize bu vaz‘-ı ‘anîf

Didi ey bî-edeb ü havf u hayâ
Âlet-i şarab ile tutdum hâlâ

Saña yetmez mi kabâhat bu fesâd
Daği cürmüñ şorup eylersüñ ‘inâd

Meger ol şahş-ı letâfet-küster
Nüktedân âdem imiş ehl-i hüner

3625 İşidicek sebab-i töhmetini
Çakşırından çıkarup âletini

3620 ol tâlib-i: tâ şarab-ı İ

3621: -İ

YK 60b

Gösterüp didi zerâfetle aña
İşte herkesde var âlât-ı zinâ

Lîk 'ömrümde zinâ itmemişüm
Meslek-i ma'şiyete gitmemişüm

Şîşe-i meyde bunufi gibi hemân
Ne senedle ola töhmet hayvân

İ 89a

İşiden hande idüp güldi aña
Levm ü ta'n eylediler bâu u gedâ

MÂCERÂ-YI İMÂM-I ZARȚA-ZEN*

3630 Birisi olmuş idi köyde imâm
Dâim eylerdi cemâ'atle kıyâm

Kılar iken o cemâ'atle namâz
Ġâfilen itdi hâdeş-i tûl o dirâz

İ 89b

Ya'ni bir zarȚa kaçurdu o hemân
Utanup eyledi terk-i evtân

Niçe yıl gezdi o hâib-i hâsir
Unudıldı diyü geldi âhir

Köy kenârına gelüp itdi nuzûl
Bir civân gördi iş ile meşgûl

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir imâmaufi namazda zarȚa kaçırması.

3635 Sinn ü sâlin yanaşup şordı aña
O civân didi ki bilmem ammâ

Bir imâm bir hades itmiş o zamân
Gelmişem ben daği dünyâya hemân

İşidicek anı ol bî-çâre
Oldı hacletle katı âvâre

Bildi ki zarfası târih olmuş
Bu hades beldede şöhet bulmuş

Eyledi yine hemân terk-i diyâr
Yine gurbetlere düşdi nâçâr

LAÛİFE-İ İMÂM MÜBERRED BÂ-CÂRIYE-İ ZARÎF*

3640 Lamiye şerhi içinde cânâ
Bu laûife yazılıdur hâlâ

‘İlm-i nahv içre Müberred-i meşhûr
Katı zen-dûst idi bî-ğayd u fütûr

Mu‘taşım dâiresinde o imâm
Mu‘teber h̄âce idi ya‘ni benâm

Oldı bir câriyeye ol meftûn
Oldı vaşlı hevesiyle mecnûn

İtdi tedbîr ü temennâ-yı vişâl
‘Akıbet oldı qarîn-i âmâl

3641 ‘İlm-i: Fenn-i İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir ihtiyârufi zenpârelikde aleti işine yaramadığı hikâyesidür.

YK 61a

3645 Niçe tedbîr ü tedârikle o pîr
İtdi gerçi o pîriyi teshîr

Lîk yâr olamdı hamdânı aña
Oldı sa'y u emeli cümle hebâ

Geçmedi hiç sözi âletine
Sebeb oldı katı pek hacletine

İtdi bu hâlet anuñ cânına kâr
Eyledi câriyeden gâyet 'âr

Anı zîra ki idince taşşıl
Mâl u cânıyla çalırdı niçe yıl

İ 90a

3650 Bağlanup hikmet ile her yanı
Eleminden çıkayazdı cânı

O gâzab ile olup bir sikîn
Diledi kat' ide gûyâ miskîn

Göricek câriye bu hâli hemân
Didi bir kat dañi gel itme ziyân

Bâri hiç olmaz ise bu murdâr
Bevl için belki yine işe yarar

Gûyiyâ itdi teselli anı
Ateş-i şermle yandı cânı

MUTÂYEBE*

3655 Var idi bir kişi eşvârı laşif
Nükte perdâz idi ol merd-i zarîf

Oldı oğlancığı anuğ ĥasta
Kederi itdi anı dem-beste

Didiler bir kişi var nüşha yazar
Ne şurursuği aña varup yalvar

İşidüp aña ‘azîmet itdi
Diledi nüşhayı minnet itdi

şordı ki vâlidesi ismi nedür
Nüşhalar vâlidesi isminedür

3660 Ol kişi didi benümdür evlâd
Benüm ismüm şorar iseği Behzâd

Niye lâzım saña ism-i mâder
Var iken ĥazır ism-i peder

Ĥikmetin ile beyân sultânüm**
Biz de vâkıf olalum hey cânüm

Didi kim şüphelidür nâm-ı peder
Anuğ için gerek ism-i mâder

İtme beyhûde yire sen de cedel
Ĥükemâ kavli ile eyle ‘amel

* Bu hikaye İ’de 89a’da yer almaktadır.

İ nüşhası fihristteki başlık şöyledir: Bir zât ĥasta olan evlâdına nüşha alması ĥikâyesi.

** 3662,3663. beyitler İ’de yok

YK 61b

3665 Gerçi zâhirde sentüfdür evlâd
Lîk câ'iz ola bî-gâne nevad

Mâder isminde velî şek yoktur
Pederine gelicek söz çokdur

Şıhhati lâzım ise ger ancak
Mâderi ismi gerekdür muṭlak

Fehm idicek şadedi merd-i zarîf
Didi ismüm saña didüm be herîf

Yazar isefi benüm ismüm ile yaz
Dime hikmet şadedin tûl u dirâz

3670 Eger evlâdum ise hoş olsun
Degül ise emegüm boş olsun

MUTÂYEBE-İ ṬABÎB BÂ-ṬAVÂŞÎ*

Derd-i ser 'ârız olup bir şâha
Ugradı bir vec'-i cângâha

Nabz u kârûreye bakdı çü hekim
Sebebin añlayup itdi tevhîm

Didi kim lâzıme-i tab' u mizâc
Kan alınmaqdur ayağından 'ilâc

Ṭurur idi ṭavâşî bir hâdim
Didi kim bunda taḥarrî lâzım

3675 Başı kânde ayağı kânde şehûñ
Derd-i serdür marazı pâdişehûñ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir hekimüñ bir pâdişâhufi ayağından kan alması

Başa ayakdan ulansın mı 'ilâc
Bu mıdur raṭb ile teşhîs-i mizâc

Fehm idicek şadedi şimdi ṭabîb
İtdi bu vech ile anı te'dîb

Didi hikmetle ṭabîb-i nâyâb
Ḳanı rîş ile barutuñdı cevâb

Çıkacak hâyalaruñ esfelden
Gitdi rîş ile barutuñ elden

3680 Ḳande baş Ḳande maḥal-i ma'hûd
Mû-yı rûyuñ niçün oldu meḤûd

Utanup ḳıldı sükût ol nâdân
İtdi fehminde ḳuşûrın iz'ân

Böyledür cehl-i mürekkep hâli
Suhre-i 'âlem olur aḳvâli

LAṬİFE VÛ MEZÂMIN BOZA VÛ ŞARÂB*

İ 90b

Var idi bir şeh 'âlf-himmet
Ehl-i 'irfânı severdi gâyet

Gördi bir gün gideyor bir mestî
Var şarâb ile elinde destî

3676 Bu mıdur raṭb ile: Fenn-i ṭıbda bu mı İ

3677: -YK

3678: -YK

11793: -YK

*Yk: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir meselede pâdişâh cevâb-ı laṭif virmesi.

3685 ‘Avdet itmiş geliyor meygededen
Yemiş içmiş bütün âlûde beden

Didi ol destideki söyle nedür
Didi sultânım o ra‘na bozadur

Didi âdem bu kızıldur boza ak
İkisinüñ arası hayli irak

Fehm idicek bu sözi merd-i zarîf
Eyledi böylece ta‘bîr-i latîf

YK 62a

Didi cürminden utanup kızarur
Şerm iden geh kızarur geh bozarur

3690 Şimdi sizden utanup deng oldu
Beñzi uçdı katı bed-reng oldu

‘Avf idüp eyledi vâfir ihsân
Didi kim pek kızıl itme her ân

‘Aşk ola öyle şeh-i zîşâna
Ki latîfe ide dervîşâne

TA‘N-I DUĞTER-İ A‘MEŞ BÂ-ŞÛRET-İ MUTÂYEBE*

Var idi A‘meş-i nahvî ma‘rûf
‘Arabiyetde imâm-ı mevşûf

3685: -YK

3688: -YK

3690: -YK

3692: -YK

*YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir veled pederini akçe talebinde mahçub itmesi.

Nekre-gû kimse idi lik imâm
Mâ'il idi sözine cümle enâm

3695 Gülerek çıktı evinden bir gün
Hayret izhâr ider idi efzûn

Şordular handesintüñ hikmetini
Ne sebeddendür anuñ hayretini

Didi bir kızcağazum var dilbâz
Dañi dört yaşma girdi ÷annâz

Taşra 'azm itmiş idüm geldi baña
İtdi bir aqçe hemân istid'â

Didi bir aqçecik eyle i'tâ*
Meyve alsam gerek anuñla bayâ

3700 Yoğ idi aqçe te'abbüs itdüm
Yüzine bakmadum anuñ gitdüm

Eyledüm 'özümi aña taqrîr
Oldı ammâ bu vaz'dan dilkîr

Yoğ idi 'özümi itdüm taqrîr
İşidicek anı oldı dilgîr

İ 91a

Mâderinden yaña döndi ol ân
Didi sağılıkla selâmetle hemân

3694: -YK

3702: -İ

*3699,3700,3701. beyitler YK'de yok.

Varmayayduñ bu gedâya evvel
Biz dañi çekmez idük fakr u kesel

3705 Kalmamış mıydı kişi dünyâda
'Avrat olduñ bu şekl berbâda

Bir dilenci kocadur aqçesi yok
Gice gündüz ne belâ zahmeti çok

İşidüp andan o sözi gülerem
O sebebdür ki zehr-ğand iderem

O zamân öyle olıcaq ahvâl*
Hâl-i 'aşrı idegör fehm ü hayâl

Gerçi şüretde latîfe ammâ
Böyledür hâl-i melâl-i dünyâ

LATİFE-İ KADIŞÜREYH BÂ -ZEVCE Ü ZEVCE**

3710 Bir gün itdi erini bir 'avrat
Meclis-i kağı Şüreyhe da'vet

Didi şer'an beni itlâk idinüz
Meslek-i 'adl u şalâha gidinüz

Şevher olmaz bu kişi 'innîndür
Erligi yokdur anuñ miskîndür

Ben ise taze civân hüsnyum
Dilbertüm şuh-ı cihân-ârâyum

3706 Gice gündüz ne belâ: Vüs'ati kudreti yok İ

3711 Meslek-i 'adl u şalâha gidinüz: Luğ idüp hakkımı ihkâk idinüz İ

* 3708,3709. byitler YK'de yok.

** YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir 'avret erinden hâkime gitmesi hikâyesi.

İsterem mel'abe-i zevciyyet
Bu herifde aña yokdur kudret

3715 İşidüp kaçdı Şüreyh ol şadedi
Ol civâna acıyup böyle didi

YK 62b

Ki bu 'illet şûm 'illetdür
Zevce tahtlıkine hem 'illetdür

Bu siyâk üzre ger tahtkik
Şer' ile anı idersüñi tahtkik

Diñleyüp anı tehavvürle civân
Didi inanma efendüm o yalan

Aletüm taş gibidür peklikde
Serçe kuşu gici çâpüklükde

3720 Câiz ise vireyüm destüñüze
Düşeni eylesesiz üstüñüze

İ 91b

Didi kaçdı aña sus aşılcağ
İkiñüzüñi de belâsın vire Hâk

Elime virmeden ise hammâl
'Avratuñi fercine eyle idhâl

İkisin de koğup itdi azâr
Çekdi kaçdı bu belâyı nâçâr

LAÛFE-İ ÂHİR-İ KAÇDI ŞÜREYH BÂ-ZEVC Ü ZEVCE*

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bu dağı 'avretüñi erinden iştikâ kefâleti lañfesi.

Yine bir gün iki zevc ü zevce
Geldiler kaçdı Şüreyhe bilece

3725 Zen şikâyetle idüp bast-ı maqâl
Didi ey kaçdı-i ferhunda hisâl

Nazar it hüsnüme eyle inşâf
Ne gün için ola 'adl ü iltâf

Bu civân hakkımı virmez tenbel
Her gice eylerüz anuñla cedel

Hayf ki âvan-ı şebâbum gideyor
Mâh-ı hüsnün tef ü tâbı gideyor

Bilmiyor cevherinün kıymetini
Ayağıyla depeyor devletini

3730 Kerem it söyle ki ıtlâk itsün
Bu sözüm hak ise ihkâk itsün

Didi kaçdı niçün itdün takşir
Zevceñi niçün idersün tekdîr

Her zamân böyle nigâr-ı ra'nâ
Eline girmese şâyed zirâ

Didi ol tâze civân ey kaçdı
Zikri lâyıq mıdur olsa mâzi

Ben aña niçe emek şarf itdüm
Anı bir gicede on kez dikdüm

3735 Gelmiyor şimdi hesâba ammâ
Taakatüm kalmadı gayri aşlâ

Sen ne emr eyler iseñ eyle hemân
Anı icrâ ideyüm yahşi yamân

YK 63a

Didi kaçdı baña düşmez da'vâ
'Avratuñdur burada ra'y u rızâ

İşidicek anı ol şehvet-keş
Didi beş def'a gerekdür bu iş

İ 92a

O civân dir idi kim beş çokdur
Her gice aña taħammül yoқdur

3740 Üçden artık idemem yoқ tākāt
Zindegânî ise aña hâcet

Beş ile üçde idi çünki kelâm
İktizâ itdi tevassatla nizâm

Didi kaçdı üç olunca tahşil
İkisin dañi idersüñ tekmiñ

Gerçi kaçdıya kefalet düşmez
Kimseye bunda vekâlet düşmez

Lik қalmca ikiye da'vâ
Ben kefilüm idüñ anı işgâ

3745 Yine tecviz-i kuşûr eyler ise
Ya'ni sa'yinde fütür eyler ise

Ben zaminim ideyüm anı edâ
Bu civânuñ 'amelinden a'lâ

Rind meşreb idi kağı-ı zamân
İtdi der-‘uhde-i ahkâm-ı zamân

Bu laţife ile geçüp niçe mizâh
Oldılar ‘akîbeti şulh u şalâh

LAṬİFE-İ ṬABİB BÂ-‘ALİL*

Biri derd-i şikeminden bir gün
Ağlayup geldi ṭabîbe maḥzûn

3750 Söyleyüp hâli şikâyet itdi
Derdini vaşf-ı hikâyet itdi

Didi ol hâzîk-i şâhib-i ‘irfân
Ne ki ekl itdün ise eyle beyân

Didi yanmış idi bir nân-pâre
Anı ḥâşişle geçürdüm ḥâre

Ya’ni ekl itdüm o yanık nânı
Bir ‘ilâc it ki gidersün anı

Didi kim gerçi yanık itmekdür
Lîk bilmem ki ‘ilâc n’itmekdür

3755 İşidüp anı ṭabîb-i dâná
Didi ğam çekme ‘ilâc vardur aña

Eyledi mükheleden kühl iḥrâc
Didi çek gözleriñe budur ‘ilâc

3753: -YK

3755 İşidüp: Fehm İ// ‘ilâc vardur: devâ olur İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir marîzün ḥekime ğitmesi hikâyesi.

İstimâ' eyliceck sâde-derûn
Didi luţf it beni itme maḥzûn

YK 63b İ 92b

Söylerem derd-i şikemden saña ben
Göz 'ilâcını virürsün baña sen

Didi ey gâfil ü nâdân u aḥmâk
İki göz eylemiş ihsân saña ḥaḳ

3760 Olmasa çeşmüñ eger nâ-bîn
Eylemezdün o yanık nâmı gıdâ

Göziñe lâzım anuñcün tedbîr
İtmesün bir daḥi böyle taḳşîr

İtdi ilzâm anı bu sözle hemâan
Ekşeri böylecedür sâde-dilân

LATİFE-İ TABİB*

Birisi yine tabîbe geldi
Derd-i mâderle şikâyet kıldı

Didi kim vâlidemüñ gerdânı
Ya'ni boğazi içi her yanı

3765 Şöyle teng oldu marâzdan cânâ
İtmedi bir iki gün ekl-i gıdâ

Hem daḥi şöyle ḥarâretle yanar
Şanki içinde anuñ ateş var

3757 İstimâ' cyliccek: İşidiccek anı ol İ
* Bu hikaye İ'de yok.

İşidicek didi ol merd-i tabîb
‘Avratum fercine olaydı naşîb

Ya‘ni tengî vü harâret marazı
Ferc-i ‘avratda olaydı farazı

Ne güzel ‘illet idi ol ‘illet
Mucib-i celb-i şifâ vü şihhat

3770 Bunuñ ‘aksi daği var bir hâlet
Ya‘ni ifrâṭ-ı burûdet-i vüs‘at

Zevceme ‘arız olup ol ahyâi
Bî-ḥuzur itdi beni rûz u leyâl

Bir birisine olaydı bedel
Olur idi katı ra‘na vü güzel

LAṬİFE - İ MÜTENEBBÎ Kİ MERD-İ ZARİF HÛD *

Geldi bir gün biri efkârâne
‘Arz-ı hâl itdi şeh-i devrâna

Didi peygamber-i vaḳtam şâhâ
Beni ba‘ş itdi Cenâb-ı Mevlâ

3775 Cümleyi da‘vete oldum me‘mûr
Şaḳımup itmeyüñ inkâr u kuşûr

Didiler mu‘cize lâzımdur aña
Şıdka maḳrûn ola ḥatta da‘vâ

YK 64a

Didi kim maṭlabıñuz idüñ ‘iyân
İdeyüm ben de edâ-yı bürhân

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir zarifüñ da‘vâ-yı nebeviye itmesi laṭifesi.

Çün şitâ vaqti idi ol günler
Didiler qarpuz ola tâze vü ter

Diledi ol daği üç gün mühlet
İde ityânına anuñ himmet

3780 Eyleye Hâkdan anı istid'â
Yarada anı Cenâb-ı Mevlâ

Pâdişâh didi ki mühlet olmaz
Enbiyâya bu şu'ûbet olmaz

Hâşılı şimdi gerekdür bürhân
İdelüm biz daği aña imân

Didi ol rind-i zarîf ü lifâf
Sözümü dîñleyüp idüñ inşâf

Hâlık u kâdir iken ol mutlak
Altı ayda yaradur qarpuzı Hâk

3785 Ben ise kuluyum anuñ hâlâ
Gerçi peygamber ismi de farazâ

İ 93a

Görinüz çok mıdur üç gün mühlet
Siz de inşâf idinüz ey ümmet

Pâdişâh gördi ki bir merd-i zarîf
'Avf idüp cürmüni kıldı talîf

Tövbekâr itdi anı kıldı 'atâ
Fakra dûçâr idi hâli zirâ

3780: -YK

3781 Enbiyâya bu şu'ûbet olmaz: Mu'cize-i mehl ile şüret bulamaz İ

3785: -İ

Hoş laţif idi veli itdi güzer
Nakl iden virdi anı böyle haber

LAŦİFE-İ NEDİM BÂ-MANŞÛR *

3790 Bir gün eylerdi Halife Mansûr
Nedimâsı ile baĥş-i mevfûr

Anlara eyledi tevciye ĥitâb
İtdi bu gûne niçe levm ü 'itâb

Didi ĥadrüm yine bilmez eclâf
Yine ĥaĥķumda olur niçe ĥilâf

Ben culûs eyliceĥ salţanata
Nas gitmekde idi âĥirete

Ya'ni itmiş idi dünyâyı vebâ
Şöyle kim zir ü zeber ser-tâ-pâ

3795 Ben culûs eyliceĥ def' oldı
Bu cihândan o belâ ref' oldı

İdiñüz şükr ü şenâyı taĥdîm
Ki mükâfat ide ol Rabb-i Kerîm

Bilüñüz ĥadrümi hem kıymetümi
Luţf u ni'met bilüñüz devletümi

YK 64b

İşidiceĥ anı bir pâk-neĥâd
Eyledi ol daĥi böyle îrâd

*YK:İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir nedimüñ sultânı ilzâm ilzâm eylemesi ĥikâyesi.
11889 Şöyle kim zir ü zeber ser-tâ-pâ: Keşret-i şiddet ile istilâ İ

Bir nedîmi var idi nükte-şinâs
İderek halka taqđim-i sipâs

3800 Didi Mevlâ-yı Kerîm erhamdur
Atadan anadan ol ekremdür

İki vech ile ider mi tekdîr
Birisini ider elbet te'hîr

Tahta iclâsuñuz olmışdı belâ
O belâ ile def' oldı vebâ

Her taraftan hiç ider mi tazâyık
Bir alay kullarını Rabb-i Şefik

Zâhiren hezl ü mizâh idi hemân
Lîk zâlim idigin kıldı 'iyân

İ 93b

LATİFE-İ BEDEVÎ BÂ-HEZZAL*

3805 Zürefâdan idi bir ucbe kişi
Dâima hezl ü mizâh idi işi

Hilkatinde yoğ idi şerm ü hicâb
Aña mâ'il idiler şeyh ile şâb

Katı uğhûke idi eţvârı
Halkı güldürmek idi hep kârı

Bir gün eyler idi çarşuyu güzêr
Serseri bir bedevî gördi gezer

3799: -YK

3800 Atadan anadan ol ekremdür: Cümleden eşfek ü hem erhamdur İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir hezel-gû kendi mizâhından hicâbı.

Bildi kim gördüğü yok şehri aşlâ
Zîr ü bâlâya bakar gav-âsâ

3810 Anı zan itid ki ebleh bir ‘Arab
Didi taşkılsam aña olmaz ‘aceb

Aña didi beri gel yâr-ı ecel
Bir su’âlüm saña vardur müşkil

Hiçbir görmedigüñ nesneye sen
Anı görmüş gibi şek eylemede

Eyleyüp aña şehâdet bizzât
İdebilür misüñ âyâ işbât

Güyyâ itse gerek idi su’âl*
Ba’zı zevke müye’allık ahvâl

3815 Bilmiyecek o su’âli gûyâ
İdecek idi anı istihzâ

İşidicek bedevî didi ne’am
Ben aña şimdi şehâdet iderem

Ki senüñ mâderüñi dikdi biri
Şokdı ma’hûdesi içre zekeri

Sen o mekrûheden olduñ hatta
İderem böyle şehâdet cânâ

Ma’-hazâ ben anı görmemişim
Vâliden yanına hiç varmamışım

3817: -YK

3818 cânâ: hâlâ l

* 3814, 3815. beyitler YK’de yok

3820 Alicak pâkca cevâbı hezzâl
Utanup oldu hemân ebkem ü lâl

YK 65a

Yoğ iken zerre kadar şerm ü hayâ
Nasdan itdi bu kez istihyâ

Böyledür hezl ü mizâh aşhâbı
Âhîr azüred olur erbâbı

İ 94a

LATİFE*

Fukahâdan birine geldi biri
Didi bu mes'eleden vir haberi

İktizâ itse eger şahrâda
Baña gâsl itmesi hasbe'l-'âde

3825 Şoynup gâsl ider iken anda
Lâyıkıyla 'amel itsem ben de

Yönümi kânde çevürsem efdâl
Ki edâ olmuş ola hayr-ı 'amel

Didi esvâbıña kıl hoşça nazar
İtmesün sâriğ o tarafa güzer

Cümleden efdâlidür hıfz-ı libâs
Böyledür zübde-i kânun u kıyâs

LATİFE-İ MOLLA CÂMİKÜDDİSE SIRRUHU *

3820 pâkca: böyle İ

3821 Nasdan: Ye'sden İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir zarîfün sâ'ile cevâb-ı zarîfânesi.

Bir beled var idi nâmu idi Gûr
Horâsân illeri içre meşhûr

3830 Kağı-i belde idi bir âdem
Lîk menfûr u melûm-ı ‘âlem

Hey’eti bed idi hem cildi şâkîl
Yoğ idi beldede hiç aña mişîl

Dağı pür-mûy idi her atrâfi
Katı a‘cube idi evşâfi

Bir cîhet ile Herâta geldi
Eglenüp vâfir ikâmet kıldı

Şeyh câmiye gelürdi gâh gâh
Yine ‘azm eyledi bir gün nâgâh

3835 Şoĥbet eşnâsı cenâb-ı Câmi
Didi taţîf içün ol nâkâmı

Ĥayli dem terk-i diyâr eyledifüz
Dâr-ı ĥurbetde qarâr eyledifüz

Vaţanı terke nedür ola sebeb
Çekeyorsız burada böyle ta‘ab

Memleket-i dâr u ‘iyâl u evlâd
Cism ü cândan olmurken ta‘dâd

İşidicek ĥazaba geldi hemân
Öykelendi bu su‘âle nâdân

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Monla Cafertüñ bir eblehi ilzâm eylemesi.

İ 94b

3840 Didi kim Ğürda ħanâzîr çoğdur
Anda olsağ bize râhat yoğdur

YK 65b

Didi monlâ-yı kerâmet mu'tâd(?)
İdeliden beri siz terk-i diyâr

Ğalmanı şımdı ħanâzîr aşıâ
Degül evvelki gibi zemme-sezâ

Şımdı ğür ehli şafâda el-ân*
Kâr u kesbinde ferîh u şâdân

Siz ħağıkatde olurken kâ'im
Didiğünüz gibi idi dâ'im

3845 Ğatı hoş geçdi bu ma'nâ-yı lağif
Oldı bir fığra-i merğûb u zarif

LAĞİFE-İ MÜŞÂRUN-İLEYH**

Fuğahâdan var idi biri meğer
Aña dırlardı Ğıyâseddin-i ħar

Zurefâdan biri itmiş talkîb
Böylece ħalmış idi ber-tağrîb

Kendi zâtında keşif ü gevden
Şân degül idi benî âdemden

3840: -YK

*3843,3844. beyitler YK'de yok.

** Bu fığra İ'de yok.

Hem kulağı daği işitmez idi
Âdemîler gibi iş itmez idi

3850 Geldi bir cum'a günü monlâya
Meclis-i câmf-i bî-hemtâya

Didi ol bahr-ı 'ulûm u 'irfân
Nereden geldüñ anı eyle beyân

Didi kim ucm'ayı îfâ itdüm
Ba'de meclis-i va'za yetdüm

Didi vâ'iz ne buyurdi söyle
Ne mağalden idi îzâh eyle

Didi ki vâ'iz irak düşdi baña
İrmedi gûşuma hiç şavt u şadâ

3855 Didiler luğf ile subhânallah
Size lâyıq olan oldur her gâh

Ki kaçan gûşuñuza irmeye söz
Gûşuñuzsuz o yire ırgirüñüz

Var iken her amelüñ âsânı
İhtiyâr itmeli âdem anı

LAÛFE-İ MÜŞÂRUN İLEYH*

Şu'arâdan biri monlâya gelüp
Ba'zı hâlât ile fahriyye kı lup

Didi dün gice gelüp Hızır nebi
Vâkı'anda didi kum ya çelebi

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Müşârun ileyhüñ bir şâ'iri tekzîb eylemesi.

3860 Ben daħi eyledüm ol demde kıyâm
İdem ol Hızr nebiyye ikrâm

Ağzı yârin baña itdi ilķâ
Hamd ola yutdum anı nûr-âsâ

YK 66a

Baňa keşf oldı hemân nazm-ı suhen
Daħi bir şey' murâd eylemeden

İşidicek anı monlâ-yı cihân
Didi yabana didüñ ey hayvân

Galat itme sözi toğrı söyle
Aşlı var ise degüldür böyle

3865 Şakalıña yükürüp Hızr nebi
Seni levm itmek için aç lebi

Ağzuñ açuķ bulunup yudmıssuñ
Böyledür toğrusı unudmıssuñ

LAŦİFE-İ MÜŞÂRUN İLEYH*

Var idi müteşâ'ir âdem
'Arz-ı kâlâ ider idi her dem

Ŧab'-ı monlâya virürdi şıklet
Nâ-becâ eyler idi çok hareket

3862 Daħi bir şey' murâd eylemeden: Şimdi yokdur söze kıadrinden İ

3865 aç lebi: ey çelesi İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Yine müşârun ileyhüñi bir şâ'iri istihzâ eylemesi.

İ 95a

Hod-be-hod eyler idi medh u şenâ*
Kendüye dirdi reis-i şu'arâ

3870 Şi'ri de 'aklı gibi nâ-mevzûn
'Ucube bir kimse idi ol mecnûn

Yine bir gün getürüp bir gazeli
Didi kim bu gazel-i bî-bedeli

Der-i sultâna idem âvizân
Ola manzûr-ı suhendân-ı cihân

Bileler sözlerimüfî kıymetini
Görelere meretebe-i rif'atini

Difileyüp anı cenâb-ı monlâ
Didi lâyıq olan oldur hâlâ

3875 Seni de itmeltü şî'rünle hemân
Der-i sultâna bile âvizân

Zâtını görüp okurlar şî'rünü
Bilinür 'âlem içinde kâdrünü

LAṬİFE-İ NEDİM, TALḤUK(?) BÂ- SULTÂN MAḤMÛD*

Ġaznevî Ġâzi-i Sultân MaḤmûd
Bir gün olmışdı Ġazabla âlûd

İnkıyâzı var idi Ġâyetle
Zîr ü bâlâya bakup şiddetle

*YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Biri Ġazab-ı pâdişâhı teskîn eylemesi laṭifesi.

** 3869,3870. beyitler İ'de yok

Kimseye itmez idi 'atf-ı nigâh
Bâg köşkinde oturmuşdı o şâh

3880 Hâyet el virdi muğarrıblerine
Havf-ı cân düşdi bütün her birine

Nüdemâ bir yire geldi âhir
Pâdişâh diye bir söz aşlâ

İtmedi kimse cesâret ammâ
Pâdişâh diye bir söz aşlâ

YK 66b

Bir nedîmi var idi pek müzhik
Aña dirlerdi Nedîm Talhuk

Didi ben pâdişehi güldüreyüm
Aradan bu ğazabı kaldrayum

3885 Ne virürsüz baña eyleñ i'lân
Ben dañi terk ideyüm cân u cihân

İkiden hâli degül bu bâzâr
Ya öte ya beridür âhir-i kâr

İ 95b

Didiler işte saña biñ altun
Keremüñle bizi eyle memnûn

Alup altunı hemân 'azm itdi
Bu işüñ bitmesini cezm itid

Gitdi yanın kıçın egri bügri
Güyyâ yog idi işden haberi

3889 yog: yok İ, işden: aşlâ İ

3890 Pâdişâh ise oturmuş ğazbân
Hâlet-i çîn-i cebîn ile hemân

Nazar eyler idi bildârlara
Dikilen sebze vü eşcârelere

Sebze ğars olınacak yerler idi
Ekmege anı hâzırlar idi

Şimdi Talhuk varup anda tırdı
Bî-tekellûf anı şâha şordı

Didi âmâde iderler ammâ
Ne ekerler ola şâhum âyâ

3895 Ğazabından didi aña sultân
Kîr-i har ekse gerek baĝçevân

İşidicek anı Talhuk nâĝâh
Didi lâ-kuvvete illâ billâh

Bu maĝal kurb-ı haremdür olamaz
Kîr-i har bunda kemâlin bulamaz

Bitmege başlayacak kîr-i harân
Olacaklar harem ehli nigerân

Nazarı anlaruñ eyler herbâd
Bitmeden anı iderler efsâd

3900 Anı olmaĝa komaz ehl-i haram
Bana kalursa münâsib diyemem

Güldürüp ‘âkıbet anı Talhuk
Kırdı altum ħabîs ü müzhik

Lik inşâf olunur ise eger
Bu laîfe katı çok akçe deger

LAÎFE-İ NEDİM-İ YEZÎD 'ALEYHÎ'L-LA'NE*

Saltanat vakti ezîd-i mel'ûn
Çıkdı bir gğn hareminden mağbûn

YK 67a

Görđi kim iki nedîm şöhet ider
Lik gizlüce fısıldı eyler

İ 96a

3905 Didi kim şöhetüfütüz âyâ ne
Biri birifütüz ile sırrâne

Didiler n'olsa gerek idi meger
Zıkr-i hayriyyeñ ile hüsn-i eşer

Bu cihân kurulalı ser-tâ-pâ
Mişlüfütüz gelmedi dehre hâlâ

Anı tezkîr iderüz itmeñ şek
Böyledür pâdişehüm bil gerçek

İnanup eyledi in'âm ol sek
Ma'nîsin fehm idemedi o köpek

LAÎFE-İ MANŞÛR BÂ -NEDİM-İ HOD EZHER**

3906 hayriyyeñ ile: hayruñ ile hep İ

3907 hâlâ: aşlâ İ

3909 fehm idemedi: bilmedi ya'ni İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Yezîd-i Pelidüñ hâl-i nikbeti..... nüdemâda cereyânı hikâyesi.

** YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Manşuruñ nüdemâsından birini ilzâm eylemesi

3910 Pâdişâh oldu halife Manşûr
İtdi etrâfa 'atâ-yı mevfûr

Bir nedîmi var idi Ezher nâm
İtmiş idi aña hayli ikrâm

Pek gümüş göz idi ol bi-çâre
Hâli deryüze idi hemvâre

Tehniyet maşlahatı için şâha
O dahi gelmiş idi dergâha

Bulmadı lik duhûle ruşat
Men'i bâbında olındı diğkat

3915 İzn-i 'âm oldığı gün buldı mecâl
'Âkıbet kendüsin itdi idhâl

Didi Manşûr niye geldüñ ola sen
Didi kim tehniyete geldüm ben

Emr idüp aña virildi nâçâr
Şıkleti ref'i için biñ dînâr

Didiler tehniyeti itdüñ edâ
Bir dahi gelme izinsüz aşlâ

Böyle emr itdi halife bilesüñ
Emr-i sultanla 'âmil olasuñ

3920 İşidüp anı du'âlar itdi
Çekilüp geldiği yire gitdi

Sene-i âtiyede itdi kufûl
Eyledi yine tekellüfle duhûl

Didi Manşûr niye geldüñ yine sen
Bir daği gelme dimişdüm saña ben

Didi işitdüm anı sû-i mizâc
Ṭab'-ı şâhâneyi itmiş iz'âc

İ 96b YK 67b

Size bu def'a 'iyâdet itdüm
Ya'ni icrâ-yı şadâkat itdüm

3925 Bes yine virdi aña biñ dînâr
Didi kim gelme şakm diger bâr

Ben şahîh âdemüm olmam hasta
Olma kaydumla benüm dil-beste

İRte sâl oldı yine geldi kıpdî
Güyyâ böyle şadedler yoğ idi

Eyledi yine tekellüfle duḥûl
Kıldı hem meclis-i Manşûra muşûl

Göriccek anı ḥalife nâgâh
Ġazab ile didi subhânallâh

3930 Niye geldüñ yine bu sâl âyâ
Bu kadar itmiş iken def'-i belâ

Didi okurdu cenâb-ı devlet
Bir du'â ba'zı berây-ı ḥâcet

Müstecâb olur idi ol fi'l-ḥâl
O du'âdur ġarazum mâ-fi'l-bâl

Didi yokdur o du'âda te'sîr
Yohsa itmezdüm edâda takşîr

Okımuşdum niçe def'a anı
Bir daği görmeyesüñi diyü beni

3935 Yine geldüñi beni itdüñ ta'cîz
Her sene itmedesüñi cev'r ü sitîz

Müstecâb olsa idi şimdi eger
Lâzım idi ki ide saña eşer

Al bu altum kerem kıl ammâ
Bir daği gelme olur şofñ fenâ

LATÎFE-İ EBÛ DELLÂME*

Fevt olup 'amm-ı halîfe Mansûr
Defnîne hazır idi hep cumhûr

Oturup anda halîfe maḥzûn
Nazar eylerdi olınca medfûn

3940 Çıkageldi çü Ebû Dellâme
Gör'di müvehḥiş bir 'aceb hengâme

Bağdı herkes otururlar mebhût
İtdi nâçâr o daği vaz'-ı sukût

İ 97a

Nazar idüp aña toğrı Mansûr
Didi ey bî-ḥaber-i dehr-i duhûr

3938 'amm-1: biri İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Pâdişâh nedîm ile mükâmelede iken kelâm-ı nedimden hicâbı hikâyesi.

Ne tedârik ide bildüñ âyâ
 Kâbr için sen daği eyle inhâ

YK 68a

İşidicek didi ol suhre-şi'âr
 Şimdilik 'ammüñüz itdük ihzâr

3945 Ya'ni bu mürdeyi itdüm hâzır
 Olme luğ ile şikeste hâtır

Bi'z-zarûr oldu halife handân
 Hüzn ile olmuş iken ol nâlân

KIŞŞA-İ EBÛ DELLÂME BÂ-SEFFÂH*

Bu dellâme ile bir gün Seffâh
 Söyleşüp eyler idi lâğ u mizâh

Didi Seffâh ne murâduñ ise hep
 Vireyüm cümlesini eyle taleb

Bu Dellâme didi lâzım elbet
 Benümki esb-i kavîyyüs-sür'at

3950 Viridiler amı daği aldı hemân
 Didi dâim ol âyâ şâh-ı cihân

Ata bakmağa gerek bir de gulâm
 Şaydı tabğ itmeli hem ola ta'âm

Ya'ni bir câriye de lâzım añâ
 Yokdur halka gerek hem seknâ

3944 'ammüñüz: bunı İ

3945: -YK

3946 Hüzn ile olmuş iken ol nâlân: Eyledi niçe 'atâ vü ihsân İ

* Bu hikaye İ'de yok.

Didi Seffâh ne ise virsünler
Cümle-i lâzıme yi görsünler

Pîr öpüp didi aña sultânım
Çoğalup artdı ser ü sâ mân

3955 Bu kadar halk u 'iyâl ü evlâd
İster elbette ma'în-i îrâd

İşidicek bu kelâmı sultân
Eyledi haqq-ı humâyûn-ı ihsân

Yüz cerîb yir virile 'âmireden
Yüz daği bile gâmireden

Bu Dellâme didi kim 'âmireyi
Bildüm ammâ bilemem gâmireyi

Didiler gâmire arz-ı şûrdur
Zer' u maşsûl olamaz mağmûrdur

3960 Bu Dellâme didi ki ben de size
'Arşa-i hâliyeden cümleñüze

İtdüm i'tâ niçe biñ kere cerîb
Eger anuñla olursa tatıyb

Hâşılı aldı 'atâyayı gidi
Gitmeyüp yine laţıfeyle didi

Pâdişâhum kerem it kılma melîl
İdeyüm dest-i şerîfüñ taqbîl

YK 68b

Didi Seffâh aña kim bu mes'ûl
Olamazsın bilesüñ anı kabûl

3965 Bu Dellâme didi bundan aşlâ
Ne 'iyâlûme zarar var ne baña

Öperem câriyeyi oğlanı
İstirâhat iderem cismâni

Çatı pek müzhik idi ol fettân
Çok hikâyâtını söyler yârân

KIŞSA-İ EBÛ DELLÂME BÂ-VELED-İ HOD DELLÂME*

Bu Dellâme otururken bir gün
Cümle cîrân u 'aşîretle bütün

Şohbet eylerler idi taşılarak
Her kişi tutmuş idi aña kulak

3970 Oğlı Dellâme gelüp şimdi hemân
Meclis erbâbına didi yârân

Siz bilürsüz ki benüm vâlidemüñ
Ya'ni kim bu peder-i mâcidemüñ

Bünye-i zâtını te'sîr-i haram
Gün be-gün itmede pâmâl-i seğam

Benüm ise sebab-i devletüm o
Bâ'is-i meşharat ü rif'atüm o

Dilerem tul-i beğâsıyla anuñ
Bulayum lezzetini dünyânun

3975 Aña tedbîr ü tedâvî iderem
Kaşd-ı ta'dîl ü tesâvî iderem

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir. Bir veled-i zinâ evüñ vâlidesi için pederini kaşdına getirmek cima'dan men' için pederinüñ helâlini kesmek için itmesi hikâyesi laîfdir.

Diñlemez pend ü naşihat aşıla
Yine ol bildigin eyler icra

Gerçi ol bildigi gibi ideyor
Neyleyüm kendüsi elden gideyor

Luğ idüp siz de mürüvvet idüñüz
Aña tefhüm ü naşihat idüñüz

Yalvarup her birine itdi niyâz
Çok şikayetler ile tül u dirâz

3980 Diñleyüp bu şadedi hep yârân
Didiler aña hücüm ile hemân

İ 97b

Niçün pl pendi kabûl itmezsün
Hağ söz ola niçün işitmezsün

Püser-i müşfik ise ancak olur
Böyle evlâdı kişi kande bulur

Serzeniş eylediler yer yerden
Tanz u ta'n eylediler hep birden

YK 69a

Bu Dellâme didi yârân-ı şafâ
İtmeyün kavlı-i habîsi aşgâ

3985 Didigi gibi degül başka şaded
İltifât itmeyünüz aña meded

Baňa tiryâk didigi semm-i helâk
Beni itmek diler üftâde-i hak

Nuşh u pendî ne imiş şoruñ anı
Zecr u tevbîh idüñüz şofra beni

Vâkı'a eylediler istifsâr
Didiler eyle zamîrûñ izhâr

Yollu iş ise şehâdet idelüm
Biz dañi aña i'ânet idelüm

3990 Didi Dellâme ki yârân-ı şafâ
Sem'-i inşâf ile idüñi işgâ

Pederüm eyledi tıs'îni güzêr
Yine her gice o cem'iyet ider

Aña lâyıq mı 'aceb bu hâlet
Hâliyâ ola esîr-i şehvet

Bir kişi olsa bile endek-i sâl
Virtür elbette yine za'f u kelâl

Pederüm gerçi bilür bu şadedi
Lîk vüs'ında degül yok mededi

3995 Âleti aña itâ'at itmez
Cem'iyet itmese râhât itmez

Eyüsi kaç' ider ol âletini
Eger isterse hemân râhatım

İşidicek anı şimdi yârân
Oldılar cümlesi birden handân

Didiler sendendür buña cevâb
Didi ehlümden idüñ isticvâb

Didi ehlümden idüñ istifsâr
Didiler eyle zamîrûñ iş'âr

4000 İbtidâ vâldesinden şoruñuz
Niçe tedbîr ider anı görüñüz

İ 98a

İdecek cümle gelüp anı su'âl
Oldı cümle gelüp anı aḥvâl

Didi Dellâme henüz çocukdur
Bilürem anda ṭabâbet yoḫdur

İbtidâ tecrübe itsün görelüm
Şoñra kendüden o ḥâli şoralum

Viricek böyle zarîfâne cevâb
İtdiler gülüşerek istişvâb

4005 Kâ'il olmadı işüñ şâhibesi
Yâd olur şimdi anuñ menkıbesi
YK 69a

EBÛ DELLÂME OĞLI DELLÂME İLE CÂRİYE ḤUSÛSİYÇÜN
İTDÜKLERİ VÂḲ'Â*

3998 Didi ehlümden idüñ isticvâb: Bize ḫalsa idertüz istişvâb İ

3999: -YK

4002: -İ

4003 İbtidâ: Kendisi İ

4004 zarîfâne: münâsibce İ // İtdiler gülüşerek istişvâb: Hep pend itdi işiden aḥbâb İ

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: Bir ḫerîfüñ vâldesintüfi maṭlûb eylemesi ḫikâyesi.

Yine bir gün bu Ebû Dellâme
Çıkarup başa ‘aceb hengâme

Bir kaçışde yazup ol ‘acbe maqâl
Hep şikâyetle idüp mâlâ-mâl

Mâder-i şâha şunup ol nâkâm
İtdi nazm içre niçe istirhâm

Vaşf idüp kendi vücûdım evvel
Didi kâr itdi baña kehl ü kesel

4010 Hûlefâ hizmetin itdüm niçe sâl
Olmadum nâ’il-i kâm u âmâl

Bâ-huşûş ‘avratumuñ bitdi işi
Şaçı ağardı kalmadı dişî

Hidmetüm eyleyemez fertûte
Buñamış ‘aqlı gidüp mebhûte

Bu mıdur luğf u mürüvvet âyâ
Âhir-i ‘ömrümde çekem renc ü ‘anâ

Baña siz rahm u kerem itmeyesiz
Meslek-i merhamete gitmeyesiz

4015 Hâşılı vâlideden ol menkûb
Bir güzel câriye itdi maqlûb

Rahm idüp valide sultân âhir
Güldi hem acıdı aña vâfir

Bir güzel câriye-i bî-hemtâ
Eylediler aña bahş ü i’tâ

Bir tavâşiyle olındı irsâl
Hânesini bulup itdi îşâl

Lîk bulunmadı o da nâkâm
Olmadı vaşlı ile şîrîn-kâm

4020 Sâde-dil idi tavâşi aq cinîş
Eyledi maşlahatı ol telvîş

İ 98b

Ne şekl kimsedür ol merd-i zarîf*
Te'accüb böyle iderler taltîf

Hem de bilmezdi anı kim hâlâ
Bu Dellâme kime dirler âyâ

Hiç bilmezdi nedür bu ahvâl**
Ne için itdiler anı irsâl

Getürüp câriyeyi virdi hemân
Didi emr itdi anı kim sultân

4025 Bu Dellâme bumı alsun ammâ
Hoş geçinüp ideler hayr du'â

Anı bilmezdi tavâşi hayvân
Bu Dellâme kime dirler el-ân

'Avratma idüp anı teslîm
Sebeb oldı niçe gavgaya le'im

4020 Eyledi maşlahatı: Bilmeyüp itdi umûrî İ

* 4021,4022. beyitler YK'de yok.

**4023-4027 arası İ'de yok

Hânesinde yoğ iken şâhib-dâr
 Kırdâ kapdurdı şikârı murdâr

YK 70a

Çünkü 'avrat anı aldı içeri
 Nazar itdi ki güzel bir meh-rû

4030 Aşlmı aıladı bildi fi'l-hâl
 İtdi bir hücreye anı idhâl

Didi hay koca habîs ü nekbet
 Sen de gör nice olurmuş şan'at

Ben de bir iş ideyüm şimdi saña*
 Kimse gûş itmemiş olsun aşlâ

Ez-każâ ođlı gelüp Dellâme
 Gördi eyler anası hengâme

Şaçmı yolar idi ol rûbâh
 'Arşa çıkmışdı şdâ-yı eyvâh

4035 Gelicek şimdi püser-i Dellâme
 Eyledi ağlayarak hengâme

Didi ey vâlide n'oldı ki saña
 İdeyorsuñ baña izhâr-ı bükâ

Didi n'olsa gerek ey mâye-i cân
 Pederüfiden iderem zâr u figân

Aña ahvâli hikâyet kıldı
 Ağlayup niçe şikâyet kıldı

4028: -YK

4036 İdeyor baña izhâr-ı: Ola bu mertebe bâdi-i İ

* 4032-4034 arası YK'de yok.

Didi oğlan ki nedür aña 'ilâc
İdeyüm mi anı evden iħrâc

4040 Sen ne emr iseñ ey mâder*
Anı icrâ iderem itme keder

Didi iħrâca degüldür ĥâcet
Saña layıkdur o ĥurşid-ťal'at

Sen var iken burada tâze civân
Saña şâyestedür ancak cânân

Pederinden saña on kat şâyân
Beni dinlersin ođul ťur hemân

ťurma var bikrin izale eyle
Sen benümsüñ diyüp öyle söyle

4045 Göricek mâ'il olur saña nigâr*
Eylemez ťavr-ı ĥuşûnet izhâr

İ 99a

Sen civânsın begenür gördiği dem
Olagör şimdi anuñla hem-dem

Bilmez ol aşlını olur teslîm
Şonrasın iderem anuñ ta'lim

4040: -YK

4041 ĥurşid: nâzik İ

4043: -YK

* 4045,4046. beyitler YK'de yok.

Pederüñ gelmeden ol şîrîn-kâm*
Câriye tâ ki ola aña harâm

Yüz otuz yaşma girdi bed-hû
Neye lâzım ona böyle meh-rû

4050 Ne bir insâf idüp elden utanur
Gice gündüz dilkeşden uşlanur

Yetişür gayri senüñdür nöbet
Saña lâzım idi biri elbet

Kısmetüñ irdi saña bî-teşvîş
Turma var eyle nigârı der-pîş

Sen aña vaıy idüp ol şîrîn-kâm
Câriye tâ ki ola aña harâm

İşidicek anı ol endek-sâl
Vardı yanına nigârüñ fi'l-hâl

4055 İzn-i mâderle ola böyle şafa**
Âdem eyler mi aña istiğnâ

Yanına vardı nigârufi der-hâl
İlâlini hâtırını itdi su'âl

Gördi mañbûbe anı tâze civân
Şâhibi zan idüp oldı şâdân

Nâz ile ğunc u delâl eyleyerek
Saña geldüm ben efendüm diyerek

4054 Vardı yanına nigârufi fi'l-hâl: Bellü kim n'olsa gerekdür ahvâl i

*4048, 4049. beyitler YK'de yok.

** 4055-4059 arası YK'de yok.

Birbirin buldı iki tâze vü ter
Lâyıkın eyledi ahkâm-ı kader

4060 Görđi maĥbûbe güzeldür o nigâr
Oldı vaşlıçün ĥâhişkâr

Câriye göricek oldı meftûn
Şâhibin zan idüp oldı memnûn

Bikrini itdi izâle der-ĥâl
Eyleyüp zîver-i agûş-ı vaşâl

Câriye şandı ki ol şahibdür
Vaşlına anuñ tâlibdür

Hâşılı görđi işi Dellâme
Ġasl içün gitdi varup ĥammâma

4065 Bu Dellâme degül idi âgâĥ
Evine toĝrı gelürdi nâgâĥ

YK 70b

Vâkıf-ı ĥâl olanuñ biri aña
Didi kim câriyeñüz kuth ola

Kıssayı işidicek şimdi hemân
Cân atup şevk ile kaldırdı tabân

İ 99b

Gelicek ĥâneye itdi nazarı
Görđi kim 'avratınuñ var kederi

Dir idi ĥod be-ĥod ey fertûte
Bile mi girmeliyüz tâbûta

4070 Âhir-i 'ömrümde n'olur ben de biraz
Şarayum sîneye bu 'işve-nüvâz

Yetişür ellisine çekdüm emek
Daği yetmez mi seni vaṭy itmek

Câriye oldığı yire o hemân
Şaldırup girdi beşûş u ḥandân

Gördi bir tâze perî-çehre nigâr
Eylemiş köşede nâz ile qarâr

Bunı gördükde ğazab gösterdi
Tügleri câriyenüñ ürperdi

4075 Aḳ şaḳal sîned e geldi bir pîr
Göricek câriye oldu tekdîr

Aña ḥayretle baḳup itdi sukût
Kim ola diyü oldu tekdîr

Bu Dellâme dir idi şimdi nigâr
İdeyor nâz u niyâzun iş'âr

Atıcaḳ gerdanma dest-i ümîd
Eyledi 'unf u ğazabla teb'id

Didi kimsüñ baña bî-ḥavf u ḥayâ
İdesüñ vaz'-ı şeqâvet icrâ

4080 Şimdi feryâd iderem çık tışaru
Ḳankı mezhebde olur âyâ bu

Bu Dellâme işidicek şadedi
Ḥayret el virdi aña böyle didi

Ki seni hâlfî itdi ihsân
Baña temlik idüp ey cân-ı cihân

Sen ise baña cefâ eylerstün
Ma'nîsi yok niçe söz söylerstün

Didi hayretle nigâr aña hemân
İrtikâb itmez anı şâh-ı cihân

4085 Vire bir câriyeyi iki ere
Vağf ide bendesini kıpdîlere

Şâhibüm şimdi gelüp iş bitdi
Senden evvelce idi ol gitdi

İ 100a

Şimdi sen kim olasın ben bileyüm
Ben de bâri mütesellî olayum

Şadedi güş idicek şimdi hemân
Kaldı hayrân bu işe niçe zamân

YK 71a

Añlayup hurdeyi tıydı şimdi
Oğlana n'itse gerek gör imdi

4090 İbtidâ 'avratımı aldı ele
Yorılınca anı çarb itdi hele

Didi ey âlete toymaz hınzır
Oğlanı öğredüp itdüñ tezvîr

Geldi Dellâmeye şimdi nevbet
Yakasından yapışup der-sâ'at

4087: -YK

4089: -i

Sürüyüp anı götürdi gitdi
Şâha feryâd u şikâyet itdi

Göriccek şûretî ehl-i dîvân
Didiler var yine bir kışşa yamân

4095 Bu Dellâme görüñ Dellâme
Eylemişler yine bir hengâme

Baçalum aşlı nedür bu işüñ
Sebebi ne bu kadar teşvîşüñ

Olcağ şimdi haber sultâna
O dañi çıkmış idi dîvâna

Muntazır oldı bütün bây u gedâ
Didiler n'olsa gerek bu âyâ

Gördiler geldi Ebû Dellâme
Oğh içün dir idi hükkâme

4100 Dir idi şimdi Ebu Dellâme
Pâdişâhum koma bu hod-gâma

Tîz idüñ katl ile bumı te' dîb
Beni idüñ bu cihetle taţyîb

Didiler cürmi nedür kim hâlâ
Ola ol cünha anı katle sezâ

Didi kim şayd-ı helâlüm bu gulâm
Meyte hükmünde baña itdi harâm

Naql idüp ma-vağ' aı itdi bükâ
Dir idi katl iledür aña cezâ

4105 Var mı dünyâda bu gûne evlâd
Eyleye böyle hıyânetle fesâd

Didi Dellâme daği şimdi hemân
Ben de bir söz diyeyüm ey yârân

Bu herîf niçe zamândur ki hemîn
Yapıyor vâlidemi şubha degin

İ 100b

Her gice mâderümi itmekde
Aña âmed şüd idüp gitmekde

Eylesem câriyesin bir gün anuñ
Yıkılır mı diregi dünyânıñ

4110 İşidüp oldu halîfe handân
Bir kenizek daği itdi ihsân

YK 71b

Baba oğul barışup aldı naşîb
İkisi birden olındı tatıyb

Her biri hisşesin alup gitdi
Kışsasın ehl-i suhen kayd itdi

KIŞSA-İ ŞÂHZÂDE HARUN VE EMİN BÂ-MU‘ALLİM-İ HOD*

Âb-ı rû-yı hulefâ-yı ‘Abbâs
Ya‘ni Me‘mûn-ı makâdir-şinâs

Virdi şâhzâdelerin üstâda
Cehlden kılmak için âzâde

* YK: İ nüshası fihristteki başlık şöyledir: İki şehzâdenüñ arasında olan hased ri‘âyetleri hikâyesi.

4115 Kıldı Kur'anı berây-ı ta'lim
İki şahzâdeye üstâd-ı fehîm

Güyyâ her birisi dürr-i şemîn
Biri Harun idi birisi Emîn

Kıldı anlar dahi çok sa'y u cemîl
İtdiler cümle fûnûnı tahmîl

Çün mâhîr idi nahivde Ferrâ
Yog idi mişli cihânda aşlâ

Aña ta'zîm iderken gâyet
İkisi birden iderdi hizmet

4120 H'âcentüñ hizmetine iki civân
Teşne olmuşlar idi ez-dil ü cân

Bir işi düşse irâde farzâ
Birbiriyle iderdi gavgâ

Yine bir gün ol iki şahzâde
Hizmete olmuş idi âmâde

Başmağın almak için iki civân
Oldılar ikisi birden pûyân

'Âkıbet her biri aldı birini
Kışganup her birisi âhirine

4125 Pâdişehzâde iken ma'sûmlar
Hakka ta'limi edâ eylediler

Anı men' itmedi üstâd ammâ
Fi'l-i Maḥmûda idi ol zîrâ

İ 101a

Bir alây câhil anı bilmediler
Hakkına niçe kelâm eylediler

Kimi taḥsîn kimisi redd itdi
Her biri bir yire çekdi gitdi

İşidüp kıṣṣa-i âḫir Me'mûn
Cân u dilden ana oldı memnûn

4130 Lâk bildirmek için üstâda
Da'vet itdi anı ḥasbe'l-'âde

Didi şoḥbet arasında âyâ
'İzzet-i nefis ile kimdür bâlâ

Kim ola şimdi e'azz u ekrem
Bu cihânda 'aceb anı bilsem

Didi Kırrâ ki cenâb-ı sultân
Cümleden eşref ü ekrem el-ân

Var iken zât-ı ḫilâfet-pîrâ
Kim ola andan e'azz u a'lâ

4135 Didi Me'mûn ana kim şimdi hemân
O kişidür ser-eşraf-ı cihân

Ki anuñ başmağı için hatta
İki şehzâdeler ide gavgâ

İşidicek anı üstâd-ı fehîm
Eyledi böylece 'özrin taqđîm

Didi şâhum ol iki şehzâde
Cümlenüñ seyyididür dünyâda

Hiç ne haddüm benüm şâh-ı cihân
Hidmetümde ola onlar pûyân

4140 Lîk gördüm ol iki nûr-ı bâşâr
‘İlme ta’zîm ü ri’âyet eyler

Görmedüm men‘ini şâyân u revâ
Hil‘at-i nâfi‘a idi zîrâ

Anlara bu iş ile zül gelmez
Hiçbir nakş (u) tenezzül gelmez

Belki âşâr-ı necâbet idi ol
Nezd-i erbâb-ı fazîlda maqbûl

Diyicek böyle cenâb-ı Me‘mûn
Oldı bir kat daği andan memnûn

4145 Didi men‘itse idin anları sen
Hakğ-ı üstâdı edâ itmekden

İ 101b

Katı me’yûs olur idüm elbet
Tarılup safîa bi-Rabbi’l-izzet

Virdi şükrâne onar biñ altun
Üçine birden o şâh-ı gerdûn

ZENPÂREYİ İFŞÂ İÇÜN MÜEZZİNÜŃ VAKİTSİZ EZÂN VİRMESİ
HİKÂYESİ.*

Çün halîfe idi şâh Me‘mûn
Oldı dirler bu қазиyye bir gün

* İ nüshası fihristteki başlık.

Bir müezzin var idi hem hayyât
Ehl-i 'ırz âdem idi pek ifrâţ

4150 O maħalde var idi bir bed-h'âh
Bir zene itdi tasalluţ nâgâh

Görse bir fi'l-i kabîh u mezmûm
Bi't-tab' anı görürdi meş'ûm

Götürüp hânesine cebr itdi
Üstüne kapusını berk itdi

Ehl-i 'ırz idi o hâtun ammâ
İtdi tahlîşi için vâveylâ

Kimseden olmadı hiç ana meded
İçerü çekdi idüp kapuyı sed

4155 Gördi bî-çâre göziyle anı
Çıkâyâzdı eleminden cânı

Kalmadı kendüde h'âb u râhat
Men'ine yog idi çün kim kudret

Didi ihbâr-ı cemâ' at ideyüm
Çünkü vaqt ola ezâna gideyüm

Vaqt olup çünkü ezâna gitdi
Bir iki kimseye ihbâr itdi

Katı cebbâr idi çün ol zâlim
Didiler bize degül emr-i mühim

4160 Aña ser-cümle 'ilâc itmelidür
Der-i sultâna bile gitmelidür

Niye lâzım bize şimdi muṭlak
Öyle bir zâlîme dûcâr olmak

Hâşılı olmuş idi vâkt-i 'işâ
Derd-mend ide mi bu derde devâ

Geldi ol kâhr u elemden evine
Yatdı mu'tâdı gibi pisterine

Muṣtarib idi derûnı gâyet
Gelmedi çeşmine h'âb u râhat

İ 102a

4165 'Âkıbet ana cenâb-ı 'Allâm
Eyledi kalbine birden ilhâm

Didi lâyıḳ degül ol mestûre
Ḳala bu şeb orada maḡdûre

Mescide vardı kıyâm itdi hemân
Bir ezân okudı bî-vâkt u zamân

İşidüp oldı cemâ'at âgâh
Didiler n'olsa gerek bu nâgâh

Cem' olup mescide hep cümle enâm
Aşlını eyler iken isti'lâm

4170 Ez-każâ geçdi o yirden sultân
İşidüp ol daḡı gülbank-ı ezân

Didi şoruñ ne ola aña sebeb
Yine cem' olmuş ola bunlar heb

Bilcek am müezzîn der-hâl
İtdi tafşîl ile 'arz-ı ahḡvâl

Didi sâyeñde revâ mı şâhâ
Ehl-i 'ırza ola bu zulm ü cefâ

Gösterüp hânesini gaddârũñ
Yağasından yapışup bed-kârũñ

4175 İtdi icrâ-yı siyâset der-ân
Kıldılar dâre hemân âvîzân

Çatı haż itdi bu işden Me'mûn
İtdi ihsân u kerem gûnâ-gûn

Didi bildüm seni kim şâdıksın
İşe kullanmak için lâıyksın

Bu maħalde ne zamân olsa eger
Böyle bir zulm ü şarîh ü münker

Bî-vağt oğur ezân işideyüm
Müktezâsınca anuñ iş ideyüm

4180 İşte virdüm saña ğayri düstûr
Sen daħi eyleme tecvîz-i kuşûr

İşidüp anı müezzîn ol dem
Didi aşrında tekâsül itmem

Ba'd-ezân görse idi bir münker
Men' idüp diñlemese biri eger

Bir ezân oğur idi ol fi'l-ħal
Şâha ma'lûm olur idi aħvâl

İ 102b

Lâyıķı üzre olurdı icrâ
Nik ü bed her ne ise ser-tâ-pâ

4185 Sebeb-i nazm-ı umûr oldu kidi
Çok zamân böyle ‘amel eyler idi

Söylenür darb-ı meseldür el-ân
Kaldı andan okumak câna ezân

HİŞÂM İBN-İ ‘ABDULMELİK BİN FERCÂMUÑ BİR (...) DA‘VÂ-YI
HÜSN-İ HASEB VE NESEBİ.

Naql iderler am kim vaqt-i Hişâm
İbn-i ‘Abdul-Melîk bin Fercâm

Bir gün eyler iken ol ayd u şikâr
‘Askeriyle iderek geşt ü güzâr

Gördi bir kâfile ehli vâfir
Oldılar karşıu tarafından zâhir

4190 Kûfeden eylemiş anlar seferi
Sana toğrı imiş ‘azm u güzeri

Yanına aldı rikâbdârı Hişâm
Eyledi ol taraf şarf-ı zimam

Göre kimlerdür o ebnâ-yı sebîl
Bile ahvalerini bi’t-taşîl

Gördi anlar fuğarâdur ekşer
Eyledi çeşm-i hakâretle nazar

Bulmadı kendüye şâyân-ı hitâb
Dilediği gibi âdem-i nâyâb

4195 ‘Âkıbet gördüğü bir pîr-i fakîr
Âdeme beñzer idi gerçi hakîr

İlerü geldi hemân itdi su'âl
Didi âdem neredendür iqbâl

Didi ol Kûfeden itdük hareket
İderüz âm-ı şerîfe rihlet

Yükümüz şorar iseñ revgandur
Hâlümüz şorar iseñ rüşendür

Didi sen kaçkı kabîle erisüñ
Nesebüñ kim kimüñ âdemlerisüñ

4200 Bu idi çünkü 'Arabda 'âdet
Neseb ü aşla virürler ragbet

Bî-mehâbâ o dañi itdi su'âl
Hem su'âlinde idüp isti'câl

İ 103a

Çatı ifrât idicek şimdi Hişâm
Birbiri ardı sıra bî-hengâm

Müte'accib olup ol pîr-i zarîf
Eyledi ol dañi ta'bir-i lañîf

Didi ben olsam eger aşl u aşıl
Yâhud olsam çatı ednâ vü zelîl

4205 Saña ne fâ'ide 'aid ne zarar
Saña bundan ne terettüb eyler

Diyecek böyle Hişâma ol pîr
Gülerek eyledi pîri tahkîr

Didi bildüm ki kabîleñ mutlak
Cümleden aşl u nesebde alçağ

Olmasa ‘aybla meşhûr-ı cihân
Anı ketm itmez idük şimdi hemân

‘Ar idersiz anı zıkr eylemege
Utanursun adımı söylemege

4210 Çün katı çirkin idi kendi Hişâm
Yüzini gören olurdu sersâm

Kendi zâtında kerhü‘l- manzar
Sâ’irüñ ‘aybına eylerdi nazar

Ana handeyle bakup pîr-i cihân
Didi bildüm seni bi-şek ü güman

Reviş ü hâlet ü eţvârından
Hey’et ü heykel-i murdârından

Ki senüñ cümle aşl u nesebüñ
Katı bed-mâye eylemişdür hasebüñ

4215 Lâk çün aşlumı itdüñ teftiş
Diyeyüm saña anı ey bed-kîş

Ben filân adlu kabîle eriyüm
Anlaruñ ben dañi bir kemteriyüm

İşidicek anı handeyle Hişâm
Didi mahfûz ide Mevlâ-yı enâm

O şekl-i aşl u nesebden bizi heb
İtmedi şükr idelüm rûz ile şeb

Katı berbâd imiş aşl u nesebüñ
Yire geşsün o mağûle hasebüñ

4220 Olmayanlar bu nesebden ma'dûd
Eylesün hamd u şenâ-yı Ma'bûd

İ 103b

Fehm idicek bu kelâmı ol pîr
İtmedi ol da sözinde takşîr

Didi bu çeşm bu zibâ tal'at
Var iken sizde bu ra'nâ hilkat

Size lâyıq bu idi ki Hakkâ
Kimseye itmeyesiz cevr ü cefâ

Bâri söyle nesebüñ kimdensin
Sen dahi kangı 'aşîretdensin

4225 İftihâr eylemeye var mı sebep
Bilelüm biz de anun aşlını hep

Didi ben âl-i Kureyşim ey pîr
Degülüm sencileyin âl-i hakîr

Didi pîr öyle ise söz yokdur
Lîk enva'ı Kureyşün çokdur

Var ekâbirle eşâgirleri hem
Kangısından olasın sen bilmem

Var e'âli vü esâfil hâlâ
Hep Kureyşi dürür anlar ammâ

4230 Kangı batnından isefî söyle hemân
İdeyüm ben daği evşâfuñ 'iyân

Didi evlâd-ı Ümeyye gibi hep
Var mı anlar da e'azz u ekrem

Anlaruñ eşrefiyüm ben hâlâ
Ol şerâfette menem dü-bâlâ

Olamaz kimse nesebde pâdâş
İdemez kimse bizüm ile şavâş

Gerçi 'âlemde kabâ'il çokdur
Bize gâlib gelür aslâ yokdur

4235 Çü Hişâm eyliyecek aşlını yâd
İdicek böyle baña pek ta'dâd

Gülerek cûşa gelüp pîr-i cihân
Kahkaha eyelerek didi hemân

Merhabâ ya ben-i Ümeyye hakkâ
Kerem itdüñ beni kıldun ihya

Eylemişdün beni tağlî evvel
Zihnüme gelmiş idi hayli kesel

Beni ihbâr idüp itdün âgâh
Bidüm aslı nesebün ey güm-râh

İ 104a

4240 Hasebün toğrısı hûb u zibâ
Nesebün ise cihânda yektâ

Bilürem kavm u kabîleñ memdûh
Cümlenden sizi tutarlar mercûh

Hânedânun katı a'lâ bilürem
Cümlenden ben hele ra'nâ bilürem

Hayf şad hayf ki mülevveş murdâr
Siz de yok zerre kadar gayret ü 'âr

İstima' eylemedük miydi meger
Câhiliyetde ribâ-ğ'âr idiler

4245 Ğazavât emri olucağ zâhir
Alıcağ mâl u ğanîmet vâfir

İşidüp âl-i Ümeyye anı
Mâla rabt eylediler îmânı

Evvel İslâma olanlar maşhûb
Oldılar hâl ile me'lûf kulûb

Anları itdi huşâm-ı dünyâ
Vâsıl-ı ni'met-i taşdik ammâ

Hânedân-ı nebevîye âhir
El uzatdı o gürûh-ı fâcir

4250 Pişvâñuz idi evvel hammâr
Şimdi hâlâ oluñuz bir cebbâr

Gösterüp arkañuzı ğavgada
Hep firâr eylemege âmâde

Sizlerüñ 'âr u ğamından el-ân
Âb-ı rûy-ı 'Arab oldı rîzân

Ķatı bed-mâyedür ol şahş-ı zelif
Ki ola anlara eñvârı delîl

Bâ-ñuşûş ħazret-i fâñr-ı 'âlem
Dûzehî dimedi mi sizlere hem

4255 Eriñüz 'avratıñuz hep medñûl
Ķabş-i tıynet olmuş mecbûl

'Utbe kim kâ'id – i küffâr idi hem
Yevm-i bedr olmadı mı şâhib 'âlem

Ol daği sizlere oldu mensûb
İtdiñüz idi siz anı maşhûb

Hem daği Hind-i la'ine murdâr
Cigeri 'ammî yedi ol bed-kâr

İ 104b

Müfe'allik size ol da bilesiz
Düşünüp bunları inşâf kılasız

4260 Hem anuñ zevci degül mi bizzât
Ne şekl vaķ'aya oldu âlât

Yevm-i bedr olmadı mı ol nekbet
Sebeb-i keşr-i kulûb-ı ümmet

Diyeyüm saña Ebi Süfyânı
Bileyüm dirsene egerçi anı

Câhiliyetde olup ol ħammâr
Şan'atı olmuş idi hem baytâr

Aña fi'l-cümle gelicek şurût
Başladı itmege sû-ı niyyet

4265 Kıldı tertîb-i cunûd-ı idbâr
Eyledi kad-ı Nebiyy-i Muhtâr

Niçe kez idi o vâdiye sulûk
Kaşd-ı peygamber ile ol şa'lûk

Görürdüñ mu‘cizey-i pâk-ı resûl
‘Âkıbet itdiler îmnâna duhûl

Lîk bir lâzıme-i fıtrat-ı Hâk
Dâne başka şuyı başka muṭlak

Oldular gerçi qarîn-i İslâm
Buldı dünyâları da hüsni-nizâm

4270 Yedi kez İbn-i Ebi Süfyâna
Didi peygamberümüz şâhâne

Ki ‘Alidür size bil re’s-i re’îs
Olasız anuñ ile bile enîs

Hüsni-ülfet idesiz lâyıkdur
Ol sizüñ cümleñüze fâikdür

İbn-i ‘ammim o vaşiy-i ekrem
Cümleñüzden baña oldur aḳdem

Diyü buyurmuş iken fahr-ı cihân
İtdüñüz yine ‘uḳûḳı i‘lân

4275 İdüp anuñla niçe ceng ü cedel
İtmeyüp emri ile anuñ ‘amel

O kadar eyledi ihdâş-ı fesâd
Kâni mümkün degül itmek ta‘dâd

Eşer-i şerr-i şurûrı hâlâ
Ṭutdı dünyâ yüzini ser-tâ-pâ

İ 105a

İtdi muḥtel-i nizâm-ı ümmet
Ḳıldı teşniyet-i cumû‘-ı millet

Dağı bundan girü tâ yevm-i kıyâm
Neler olsa gerek âhir-i encâm

4280 Hâric-i vus'-ı beşerdür ta'rîf
Anı mümkün degül itmek tavşîf

Biri ez-cümle ki bâdî-i fesâd
Ya'ni meçhûl-i neseb İbn-i Ziyâd

'Âlemüñ hâin ü merdûdı iken
Cümleñüñ şerriyle matrûdı iken

Dünyevî bir iş için mel'ûnı
İtdi ilhâk-ı neseb-i mağbûnı

Didi hakkında karımdâşumdur
Hem-nesebdür baña pâdâşumdur

4285 İrtikâb itdi o gûnâ 'ârı
Kâtı nâ-mârzi idi eţvârı

Becerüp maşlahat-ı dünyâyı
Almadı hâtırına 'uqbâyı

Çünkü encâma irişdi devlet
Bulcağ müddet-i 'ömri gâyet

Veled zinâyı idüp halka belâ
Başına koydı cihânuñ gavgâ

Ya'ni kim oğlı yezid-i fâcir
Nice fâcir o la'în ki zâhir

4290 Çünkü olmuşdı velî 'ahdi
Tahta iclâs idi 'azm ü kaşdı

Anda zâhir iken envâ'-ı fesâd
Cebbesinde yazılı iken bî-dâd

İtdi dünyâ anı âhir-i tağlît
O dahi itdi yezîdi taslît

Eleyüp sünnet-i pâk-ı tebdîl
Bid'ata eyledi naql u taḥvîl

Hânedânân-ı nebiyy-i eḥhar
Oldılar niçe cefâya mazhar

4295 Kerbelâ vaḳ'asın iden idrâk
Hiç itmez mi gerîbânını çâk

Ḳurret-i 'ayn-ı resûle n'oldı
Anlaruñ ḥâli ne şûret buldı

İ 105b

Gerçi var anda niçe sırr-ı ḥafi
Bilürüz derk-i beşerden maḥfi

Anlara virse gerek Rabb-i Raḥîm
Devlet-i vuşlat-ı cennât-ı na'îm

Yoḥsa ol Şirzime-i murdârûñ
Ne vücûdı olacaḳ eşrârûñ

4300 Lîk sizlersiñüz âlât-ı fesâd
İtdiñüz cümle cihâmı ifsâd

Biri de 'uḳba degül mi âyâ
Ṭard idüp anı resûl-i Mevlâ

Ḳureşden olınurken ma'dûd
Nesebinden anı itdi merdûd

Götürüp dâhil-i ensâb itdi
Akrabâsm virüp aḥbâb itdi

Yeni damâd idüp ol bî-nesebi
Celb-i dünyâ idi aṣl ü ḥasebi

4305 Nerede kaldı rızâ-yı nebevî
Bu mı fermân-berî-i Muṣṭafavî

Biri de 'Uḳbânuñ oḡlydı Velîd
Kûfede mest-i mey iken o belîd

Çün sabâḥ vaḳti idi oldu imâm
İki rek'atla olurken itmâm

Dört idüp rek'ati ol bâde-perest
Eyledi böyle nida ol ser-mest

Didi isterseñüz ey ehl-i ṣalât
Kılayum daḡi bir iki rek'at

4310 Bugün iḳbâl ü neṣâtum zîrâ
Heyecân itdi dilümde ḡâla

İşte bunlar size mensûb elḡaḳ
Emevi bendeleridür muṭlak

Biri 'Abdul-Melik şâḡib-i taḡt
İşit anda nice ol bed-baḡt

Üdebâ vü nüdemâsı içre
Vüzerâ vü umerâsı içre

Cümleden a'dili idi Ḥaccâc
Anı tafşîle degüldür muḡtâc

4315 Öyle bir hâ'in ü gaddâr idiler
Âl ü evlâdı esîr eylediler

İ 106a

İtdiler beyt-i Hudâyı tahrib
Niçe aşhabı da katl u ta'zib

İtmeyin şafha-i tarihe nazar
Anlaruñ n'itdigini bilmezler

Sizleruñ evvelüñüz bed-kirdâr
Evsât u âhirüñüzdür gaddâr

Çünkü pîr itdi kelâmuñ tekmiñ
Kavl-i râst üzre anı bi't-tafşîl

4320 Dinledüp itdi Hişâmı hayrân
İdicek bunları tafşîl ü beyân

Şaşırup bulamadı nuḡka mecâl
Bildi kim neydigini bu ahvâl

Eyledi 'avdet idüp şarf-ı licâm
'Askeri cânibine ol bed-kâm

Nice âdem imiş ol koca gidi
Belledüñ mi ola âyâ ne didi

Didi vallah efendüm birini
Ġazabumdan anuñ ol sözlerini

4325 İstimâ' eylemeyüp hiç aḡlâ
Muntazır olmuş idüm ki hâlâ

Ḡocanuñ katlini fermân idesiz
Anı i'dâm idüp öyle gidesiz

Bu cevâbı alıcak şimdi Hişâm
Göñli râhat bulup oldu hoş-kâm

Didi bileydük eger bil ki hemân
Seni katl eyler idüm şimdi inan

Lik var ise dañi der-hâtır
Şakın itme anı aşlâ zâhir

4330 Yohsa katl ile olursun te'dîb
Kimseye dime anı ber-takrîb

Varıcak 'askerine soñra Hişâm
Aradı pîri olunca ahşâm

Bulamadılar eşer-i pîri velî
Padişâh oldığını bildi fakîr

Şaklanup bir tarafa itdi güzer
Didiler yokdur anı gitdi gider

Tâ ki fevt olmayıcak kendi Hişâm
Kimseye söylemedi anı gulâm

İ 106b

KIŞSA-İ DİĞER

ME'MUN CÂRİYE İLE MEL'ABESİNİ NEDÎMİNÜN MÜŞÂHADE İTMESİ HİKÂYESİ *

4335 Bir gice oldu halife Me'mûn
Şihhat-i zevk u şafâya maqrûn

Ne kadar var ise esbâb-ı tarab
O gice hâzır idi cümlesi hep

* İ nüshası fihristteki başlık.

Var idi câriyeler nâ-ma'dûd
İtdiler cümle teganniyle surûd

Cümleden meclise viridi revnak
Bu nevâs-ı suhan-ârâ muṭlak

Güldürüp pâdişehi peyder-pey
Niçe mazmûnla bâ-neşe-i mey

4340 İstirâhat demi oldu encâm
Virdiler cem'iyet-i bezme hitâm

Bu Nûvâs eyliyecek 'azm-ı kıyâm
İtdi Me'mûn aña cebr ü ibrâm

Didi bu şeb burada eyle huzır
Gitme lutf it beni eyle mesrûr

Yat benüm zîr-i serîrüm de bu şeb
Saña bir nâm ola bu beynel-'Arab

Didi lutf eyle kerem kıl itme
Reh-i nâ-refteye sen de gitme

4345 Niçe maḥzûrı olur şofira anuñ
Niçe bâzicesi var devrânuñ

Didi ḥalṭ itme gelüp ol nâ'im
Olalum vaqt-i seherde kâ'im

Keyf-i bâdeyle idüp bir de ḳasem
Didi gitmeklige ruḥşat virmem

Hâşılı gördi ki yok aña 'ilâc
Çâresüz yatmağa oldu muḥtâc

Girdi ol zîr-i serîre ammâ
Gelmedi uyhu gözine aşlâ

4350 Hod-be-hod dirdi eger kim Me'mûn
Câriyeye çıkarursa bir oyun

Bilmeseydi beni bî-dâr idi kim
Sezmemiş olsa haberdâr idi kim

Ses çıkarmayup uyurdu gûyâ
Hareket itmeyerek hiç aşlâ

İ 107a

Katı şehvânî idi mekkâre
Dâ'imaâtâlib idi ol kâra

Bu Nüvâsı çün uyurdu didiler
İkisi bed'en kelâm eylediler

4355 Başladı câriye-i hoş-âmûz
İtmege nâz ile 'işrâb-ı rumûz

Ta halîfe ola yine der-kâr
Tevsen-i vuşlatına ola süvâr

Lîk bî-tâb idi Me'mûn ol şeb
Didi vüs'umda degül itme taleb

Hareket itmege yok bende mecâl
Ben kıyâm eyleyemem emr-i mahâl

Lîk maflûbuñ ise bu gice iş
İdegör kendi umûruñ der-piş

4360 İşte endâze-i kâlâ-yı vişâl
Kendüñ ölçüp biçer iseñ fi'l-hâl

Turayor mülçe-i kible -nümâ
Cânibi vuşlatı eyler îmâ

Baş açuk râh-ı muhabbetde bir er
Turayor eyle külâhı ber-ser

Bu işi şimdi görsün dirsen
Üstüne ol işüm olsun dirsen

İşidicek şadedi şimdi nigâr
Oldı matlûbı gibi h'âhişkâr

4365 Eyledi kesb-i hevâ yüksekden
'Âkıbet itdi yire tümsekden

Bu Nüvâs oldı bütün vâkıf-ı hâl
Hep işitdi anı ber-vech-i me'âl

Ses çıkaramazdı uyurdu gûyâ
Bî-haber idi cihândan aşlâ

Kıldı Me'mûn ana cehr ile nidâ
Bu Nüvâs uyhuda mısun hâlâ

İşidicek o dahi didi ne'am
Zîr-i sâyeñde 'aceb uyhudayam

4370 Niçe rü'yâ-yı garâbet seçdüm
Seyr idüp hayli menâzil geçdüm

Didi oldı mı ola vaqt-i şabâh
Ya müezzın didi mi hayyâen felâh

İ 107b

Didi kim ise ezâna bitmiş
Ki minâre üzerinden inmiş

Aña şor pâdişehüm itme ‘itâb
O bilür vaqtini virsün o cevâb

Diyecek böyle halife Me’mûn
İtdi ihsân aña vâfir altun

BİR (.....) YAZISUZ KAĞID İLE AQRABASINDAN MEKTÛB
GETÜRDÜM DİYÜ DÜĞÜN EVİNE (...)*

4375 Bir tufeylî gidi gördi bir gün
Bir maḥâlde olayor ‘âli düğün

Geliyor da‘vet olanlar ammâ
Olayor resm-i ziyâfet icrâ

Hep gelenler idi ehl-i da‘vet
Hiç bigânelere yok ruḥşat

Gelinüñ var idi gurbetde meger
Bir qarındâşı ki almışdı haber

Dürdi bir kağıdı mektûba nazîr
Mum ile üstini kıldı temhîr

4380 Götürüp düğün evine anı
O varakpâre-i bî-‘ünvânı

Didi qardaşı ‘arûsuñ ḥâlâ
Kendüsi virdi bu mektûbı baña

Gördiler yazusu yok sâde varak
Anı mümkün degül idi okumak

Gerçi mum ile olunmuş temhîr
Lîk olunmamış üsti tahrîr

* İ nüshası fihristteki başlık.

Didiler böyle olur mı mektûb
Yazusu yok kime olsun mensûb

4385 Didi zannum gibi çıkarsa eger
Yok içinde daği yazudan eşer

‘Acele çıkmış idüm ben ol dem
Sebeb oldur aña Alah-ı a‘lem

Gülüşüp itdiler anı it‘âm
İrdi maqşûdına âhir nâ-kâm

MEKTEB H‘ÂCESİ TULLÂB İLE MÜŞÂVELE İTMESİ BİR VELED-İ
ZİNÂ ELİNDEN FERYÂDİ*

Var idi h‘âce-i mekteb birisi
Aña dirlerdı ‘ibâdet dirisi

İ 108a

Humakâdan idi gâyet ol pîr
Şakalı uzun idi ‘aklı kışır

4390 Ekşeri çünkü olur sâde-derûn
Nicesi de bayağıca mecnûn

İderek ülfet-i sıbyâm enâm
Olur elbetde dimâğı sersâm

Niçe edhûke menâkıbları var
Güldürür ehl-i mezâkı nâ-çâr

Bu daği özge idi sâde-derûn
Var idi çocuğı hâdden efzûn

* İ nüshası fihristteki başlık.

Bir şakirdi var idi kim şeytân
İsti'âze ider idi her ân

4395 Pek haram-zâde idi ol ammâ
Görse iblîsi iderdi igvâ

Gec gelürdi ne zamân gelse fakîr
Vaqt-i âzâde iderdi te'hîr

Niçe kerre anı itdi âzâr
Dögdi sögdi o cenbini tekrâr

İtmedi aña naşîhat te'sîr
Dâ'im üstâdı iderdi tekdîr

Düşünüp h'âce-i pâk u dâna
İtdi tebdîr-i meşâlih gûyâ

4400 İde ol nâ-halefe nuş-ı eşer
Okuya yaza habîş ü ebter

Ola şıbyâna daği şevk-i cedîd
İdeler okumağa sa'y-ı mezîd

Arada terbiyet ola o gulâm
İde anı daği merbût-ı nizâm

Didi bir gün işdin ey şıbyân
Sizüñ ile idelüm 'ahd ü emân

Benden evvel kim olursa vâşıl
Mektebe her kim olursa dâhil

4405 Eñiseme ursun o gün iki şamâr
İdelüm sizüñ ile kavlı ü qarâr

İşidicek bu şurûtı oğlan
Sıçrayup tırdı yerinden der-ân

H'âcenüñ ellerüñ itdi taķbîl
Didi gerçek mi sözüñ kıl tafşîl

İ 108b

İ'timâd eyleyeyüm ben de aña
İdeyüm lâzime-i şartı edâ

Darılup şofra beni dögmeyesin
Bir bahâne iderek sögmeyesin

4410 Eyledi olda şülüşe ile kaşem
Şartı icrâ ider ise dögmem

Benden evvel gelür olursa hemân
Eñsime ursun iki sille yamân

Anı gelmez bilür idi muṭlaķ
İtdi bu 'ahd ü emânı aḥmak

Alıcaķ bu haberi ol nâ-kâm
Altı ay itdi bu emre iķdâm

Nışf-ı leyl oldıģı gibi oğlan
Cânib-i mektebe olurdı revân

4415 Der-i mektebde bulurdı her dem
Anı üstâd ḥar-ı lâ-yefham

Merḥabâ (biñ) diyerek ol şeytân
Günde bir mûcib-i 'ahd u peymân

İkişer silleyi yevmiyye temâm
Urmada itmedi taķşîr gulâm

Gice vakti işidicek sesini
Çevirür idi hemân eñsesini

O dañi urur idi iki şamâr
Bu belâyı çeker idi nâ-çâr

4420 Arada gelmiş idi vaqt-i şitâ
Kıplamış idi cihâmı ammâ

Bir kişi var idi sũfidi meger
Her gice câmi‘a eylerdi güzer

Bâb-ı mektebden ider idi mürûr
Gördi bir kûdek bî-çâre turur

Üşümüş köhne libâsıyla fakîr
Titreyüp oturur idi tîr tîr

Muşhafuñ boynına aşmış çü çocuk
Üsti başı ayacığı çıplak

4425 Acıyup merhamet itdi nâ-gâh
Kendü kendüye didi inşâallah

Şimdi câmi‘den idince ‘avdet
Diyeyüm h‘âceye virsün ruḥşat

İ 109a

Aña râzı ola mı hiç Mevlâ
Gündüze bâri izn virsün aña

Fi‘l – ḥaḳıka anı i‘lâm itdi
Yalvarup h‘âceye ibrâm itdi

Didi hiç böyle şabiyy-i nâ-kâm
Böyle sermâda seb-i nâ-hengâm

4430 Bâb-ı mektebde turur aç u fakîr
Aña rzaı mı olur Rabb-i Qadîr

İşidüp anı mu'allim der-hâl
İtdi tafşıl-i me'âl u ahvâl

Didi kim baña gerek raḥm u kerem
Baña it merḥameti ey âdem

Keremüñle beni ondan kırtar
Qalmışam anuñ elinde nâ-çâr

Aña benden ola izn ü ruḥşat
Öyleden şofıraya qalsun nekbet

4435 Hiç gelmezse eger câna şafâ
Bir kat eşvâb ideyüm şimdi 'ağâ

Eñsesin gösterüp ol bî-çâre
Yandı yakıldı hemân âvâre

Araya girdi ḥaḳîkatde ḥerîf
Yalvarup itdi gulâmı talîf

Qırtarup aldı elinden anı
Qoğdılar gitdi ḥabîş oğlanı

**MEKTEB Ḥ'ACESİNÜÑ ŞİBYÂNA TA'LÎMİTESİ BA'DE QUYUYA
DÜŞMESİ.***

Yine mektebde bir üstâd-ı fehîm
Cümle şıbyâna iderdi ta'lim

4440 Ögredüp her birine 'ilm ü edeb
Sa'y u himmetde idi rûz u şeb

* İ nüshası fihristteki başlık.

Yine bir gün ider iken ta'lim
Ba'zı adâbı iderken tefhîm

Didi ben ańsırır isem nâ-gâh
Diyesiz siz dağı yerhamukallah

Böyle dinmekde olur niçe sevâb
Hem dağı dinmesidür emr-i şavâb

Edebe sa'y u ri'âyet lâzım
Bu mişüllülere diğkat lâzım

İ 109b

4445 Nezlesi gâlib idi lik anuñ
Çü gayri 'aşsesi ol nâdânuñ

Uşanup anı çocuklar her dem
İdemezlerdi edâ-yı yerham

Tarı lup h'âce 'itâb eyler idi
Her birine niçe söz söyler idi

Didi ben 'aşe idicek o zamân
Ne kadar var ise ger sizde hemân

Uruñuz elleriñüz birbirine
Gösterüp her biriñüz âhirine

4450 Diyesiz şavt ile yerhamukallah
Olayum ben dağı te'dîb ü cezâ

Böyle öğretmiş idi şıbyâmı
Böyle eylerdi çocuklar anı

'Aşsedâr olsa idi ger üstâd
Koparur idi çocuklar feryâd

Ellerüñ uruşarak hep nâ-gâh
 Çağırusurlar idi hep yerhamukallah

Ellerüñ urmayanı ol aħmak
 Dögüp âzâr ider idi muṭlak

4455 Şimdi bir gün қоға düşdi қuyууа
 Oldı mektebde zarûret şууа

Şaldılar çâha çocuklar çengâl
 Gördiler çıkmayacak emr-i mahâl

Didiler çıkmadı ey h'âce қоға
 Nice şâyân ola bu iş çocuға

Yine siz itmelisüz şarf-ı himem
 Yoħsa çıkmaz қалur Allahu a'lem

İşidicek bu peyâmı üstâd
 Aldı çengeli ele ol nâ-şâd

4460 O daħi idemedi aña 'ilâc
 Olmadı қоға қууудан ihrâc

Ṭarılıp didi aña ben gireyüm
 Nerede қaldı gözümle göreyüm

Bağladı bir ipi kendi beline
 Ucını virdi çocuklar eline

İ 110a

İnüp ol câh-ı 'umıka nâdân
 Aradı қоғayı bir һayli zamân

Buldı âħir çıkarup şudan anı
 Çağırup didi çekün şimdi beni

4465 Yapışup aña çocuklar birden
Çıkarurken anı şimdi birden

Nezlesi itdi kuyuda hareket
Afısırık tutdı anı der-sâ'at

'Aşsedâr oldığı demde şıbyân
Yerhamallah didiler dest-efşân

Ellerinden boşanup habl-ı metin
İndi baş kıç aşağı buldı yirin

Eşer-i terbiyyeti itdi zuhûr
Böyle lâzım kişide 'aql u şu'ûr

4470 Yarılıp başı dışı hürd oldı
'Âkıbet kendi cezâsın buldı

BİR AĞMAK ŞAĞALINI KİŞALMAK MURÂDIYLA MUMDA YÜZİNİ
UZATMASI HİKÂYESİ.*

Yine biri humakâdan nâ-gâh
Gice mecmû'a eylerdi nigâh

Görđi yazmışlar anı ehl-i eşer
Şakalı kaddi tavîl olsa eger

Nâmı da olur ise hem Mağmûd
Anda elbette Ėamâkat mevcûd

Olur ol kimse cihânda ağmak
Şüphe lâzım degül imiş muğlak

4475 Mütekeddir olup ol demde hemân
Didi gördüñ mi meger ĖulĖ-ı cihân

* İ nüshası fihristteki başlık.

Baňa aħmak nazarıyla niçe dem
Nazar eylerler imiş hep ‘âlem

Her dirîğa degül idüm âgâh
Yohsa bir çâre iderdüm eyvâh

Düşünüp hod-be-hod itdi tebdîr
Liħyesin idecek oldu tağyîr

Ƙadd ü nâmum olamaz çün tebdîl
İdeyüm rîşimi bari tahvîl

4480 Birisi bâri tahallûf itsün
Üç şurûtuñ biri olsun gitsün

İ 110b

Ƙalmaya diyü şabâha der-ân
Bir maķaş aradı bî-çâre hemân

Bulamadı ne maķaş ne sikkîn
Öleyazdı giderekden miskîn

Didi şem‘ ile yaķarsam anı
Olmaz evvelki gibi tûlâni

Aña mıķrâşe degüldür hâcet
Yaķarum şem‘a ile der-sâ‘at

4485 İki desteyle tütam itdi hemân
Artam itdi alevle suzân

Ƙalmadı yüzde ne rîş ü ne burût
Ƙaldı şimdi müteħayyir mebhût

Yazılan bildi meger gerçekmiş
Söylenir o sözi toğrı dimiş

MEKTEB H'ÂCESİ ŞİBYÂNA TA'ZİR İKEN KENDÜSİNÜŦ TARAFA-I
CEYBİNDEN TA'ZİR OLMASI.*

Bir zamân ile yine bir üstâd
Ders okutmak idi aña mu'tâd

Üç nefer idi şâkirdi ammâ
Üçi de biri birinden dânâ

4490 Tarılup 'âdeti üzre bir gün
Sebb ü ta'n eyler iken gûnû-gûn

Didi siz üç kişisiz gâyet eşek
Kıatı hayvân gidilersiz bî-şek

İçlerinden birisi didi hemân
Gâhice dört oluruz itme gümân

BİR ÂDEM KAYINVALİDESİNİ GÖRMEK MURÂD İTMESİ HİKÂYESİ**

Birisi eyledi üstâda su'âl
Didi câ'iz mi ola bu ahvâl

Ki kayınvalidemi görsem eger
Anı görmekte var mı bana zarar

4495 İşidicek anı ol merd-i zarîf
Ana virdi bu cevâbı ki latîf

Kızı yetmez mi görünmekte saña
İdesin validesin istid'â

Yetişür eyle kıızıyla ülfet
Añası saña degüldür hâcet

* İ nüshası fihristteki başlık.

** İ nüshası fihristteki başlık.

İ 111a

BİR İSLÂM OLAN ÂDEMÜN NAMAZA ‘ADEM-İ DEVÂMINI SU‘ÂL
EYLEMESİ HİKÂYESİ. **

Birine oldu hidâyet rehber
Oldı İslâmla vechi enver

Lik itmezdi namâza ikdâm
Ne kadar itseler idi ikrâm

4500 Tarılup aña cemâ‘at bir gün
Tanz u ta‘n eylediler günâ-gün

‘Âkibet şer‘e olındı ihzâr
İtdi kadı aña hiddet-i izhâr

Didi islâmla küfri muṭlaḳ
Bu namâz ayırur oḡlum ancak

Mühṭedi gûş idicek bu şadedi
Kadı-ı şer‘a dönüp böyle didi

Ki ben islâma gelicek yine siz
Baña tebşîr iderek söylediler

4505 Didiñüz baña be-ḥakk-ı yezdân
Yeni toḡmış gibisin şimdi hemân

Pâk u pâkize çocuḡsın ḥâlâ
Şaḡki cennetde melâikâsâ

Ben müselmân olalıdan bu gün
Altı aydır degül andan efzûn

** İ nüshası fihristteki başlık

Hiç ma'sûma olur mı teklîf
Baña şâyeste mi bu cebr ü 'anîf

Altı aylık çocuğa haram u şalât
Nice tecvîz olabilür heyhât

4510 Gülüşüp kıldılar âhir tefhîm
Kıldılar resm-i şalâtı ta'lim

BİR ŞÂHUÑ EVLADLARINDAN MÂLINİ HIFZ İTMESİ HİKÂYESİ.*

Var idi mülk-i Halebde bir şâh
Hâl ü ahvâl-i cihâna âgâh

Mutaşarrıf idi taht-ı Halebe
Hüküm ider idi cemî'-i 'Araba

Bilür idi ki nizâm-ı 'âlem
Bir karar üzere degüldür her dem

Var idi iki 'adv-i ferzendi
Püser-i pâk-ı sa'âdetümüzi

İ 111b

4515 Görür idi ki iki şehzâde
Gam-ı 'âlemden olup âzâde

Haşmet ü câh u celâle mağrûr
Mâl-ı bisyâr-ı pederle mesrûr

Bâde-i gaflet ile mest ü harâb
Mâ'il-i demdeme-i çeng ü rebâb

Çün bilür idi cihânuñ hâlûñ
'Âkıbet n'olsa gerek ahvâlûñ

* İ nüshası fihristteki başlık.

Çün nukûdı var idi nâ-ma' dûd
Daği eşyâ-yı cevâhir mevcûd

4520 Cem ' olunca o kadar mâl ü menâl
İrtikâb itmiş idi niçe vebâl

Göricek bunalruñ ahvâlini şâh
Oldı encâm-ı umûra âgâh

Didi ger olsa gerekdür taqđîr
Şimdiden kâ'ide virmez tedbîr

Lîk oldukça tedârik ideyüm
Meslek-i ra'y-ı rezîne gideyüm

Ola tursun yine taqđîr-i Hudâ
Mülk anuñdur ne ki eylerse revâ

4525 Ol havâlide meger bir zâhid
İ 'tikâf üzre olurdu 'âbid

Oturup şavme'asında dâ'im
Gice kâ'im idi gündüz sâ'im

Âşinâ idi anuñla ol şâh
Görüştürlerdi ikisi her gâh

Oldı ol şeyhle bir gün hem-dem
Kıldı esrârına anı mahrem

Ne kadar var ise emvâl-i nukûd
Cümle eşyâ vü mücevher mevcûd

4530 Hufyeten şavma' aya defn itdi
Ġayb idüp şaklayup anı gitdi

İ 'timâdı var idi çünkü aña
Eyledi andan anı istid'â

Ki yarım iki nefer-i şehzâde
Mâl u servetden olup âzâde

Olcağ hâl-i zarûretle tebâh
Ol zamân anlarsa eyle âgâh

İ 112a

Belki inşâf idüp anlar ol dem
İdeler şarf-ı zarûrâtı ehem

4535 Eyledi olda vaşâyâyı kabûl
Ketm ü ihfâ ile oldu meşgûl

Şimdi fikr itdi ki şâh-ı dâná
Muttali' ola biri belki aña

Ber-çaraf itmek için muhtemeli
Yaydı tahsine sezâ bu 'ameli

Ki sarâyında düzüp bir mahzen
Gûyiyâ eyledi cây-ı medfen

Didi şâhzâdelere bir gün o şâh
Olasız siz daği bundan âgâh

4540 Bundadur mâl u mücevherle nuğûd
Eyledüm size müheyyâ mevcûd

Hâşılı virdi umurma nizam
Kıldı mahzen ile tağlît-i enâm

Lîk gör hâli ki ahkâm-ı kader
Ne muqadder ise anı eyler

Şâh ile zâhid-i sutûde-şîfât
İtdiler birbiri ardınca vefât

Yek biñ eylediler ‘azm-i bekâ
Kimse vâkıf degül idi aşlâ

4545 Kaldı ol şavme‘ada mâl-ı nuķûd
Vaz‘ olındığı gibice mevcûd

Zabı idüp mülki büyük şehzâde
Kaldı devlet aña hasbe’l-‘âde

Küçügi gerçi çalışdı ammâ
Fâ‘ide virmedi sa‘yi aşlâ

Şınayup tâli‘ini cenk itdi
Hayli ‘asker ile geldi gitdi

Büyügi gâlib olup ‘âkıbeti
Ahz ü zabı itdi bütün memleketi

4550 Çalışup küçigini i‘dâma
Çok cefâ eyledi ol nâ-kâma

‘Âkıbet eyleyerek istihkâm
Aña gönderdi bu vech ile peyâm

Ki aña lâyıķ imiş taht ile tâc
Haķ mübârek ide itmem iz‘âc

İ 112b

Lîk şol mâl ki koydı pederüm
Hîşse-i irşümi maţlûb iderüm

Eger eyler ise andan ihsân
Müstakillen anuñ olsun bu cihân

4555 İtmedi lîk ricâsın işgâ
Anuñ i' dâmu maṭlab aña

Gördi kim fâ'ide yok âhîr-i kâr
İtmelü gâ'ib olup terk-i diyâr

Düşüntüp didi ne semte gideyüm
Yine bir fitne mi ihdâs ideyüm

Saltanat kesbi için bugün ben
İdeyüm mi yine ikâz-ı fiten

Çünki ḥaḳkumda bu imiş taḳdîr
Nice mümkün ola men' -i taḳdîr

4560 Mütevekkil olayum Allaha
Cebhemi vaz' ideyüm dergâha

Göreyüm n'itse gerekdür Mevlâ
Râziyum her ne ider ise Ḥudâ

Dir ki Ḥaḳḳa idüp rabṭ-ı derûn
İnkısâr-ı dil ile ol maḥzûn

Diledi kendüyi ide gâlib
Olmadı bir gizlü maḥle tâlib

Didi ol zâhid-i şâhib-i 'iffet
Pedertüm ile iderdi ülfet

4565 Varayum şavma'asına anuñ
Bârını çekmeyeyüm dünyânuñ

Varıcaḳ şavma'aya bî-minnet
Gördi zâhid dahi itmiş rihlet

İtdi rûhundan anuñ istimdâd
Oldı dünyâ eleminden âzâd

Döşeyüp hânîkaha post-ı rızâ
Oldı teslîm-i cenâb-ı Mevlâ

Şeb ü rûz anda 'ibâdetde idi
Ğam u endûh-ı melâletde idi

4570 Hânîkahda var idi bir mecrâ
Şuyı andan olmurdı icrâ

Bozulup tâ ki o kârîz-i kadîm
Kalmayup bir eşeri oldu 'adîm

İ 113a

Âb-dest almağa çün yoğ idi âb
Kaldı bî-âb u tahâret aḥbâb

Kendisi girdi o kârîze hemân
Göre var mı şu yolında noḡsân

Cüst -cû eyler iken ol hâli
Buldı ol defn olman emvâli

4575 Secde-i şükre varup ol der-ân
Bildi iḥsân-ı cenâb-ı Yezdân

Kardaşı ise anuñ ol günler
Halka cevri sitem eylerdi meger

Gice gündüz içerek bâde-i nâb
Şöyle lâ-ya'kıl idi mest ü ḥarâb

Var idi düşmeni şâhib-i 'asker
Aña kaşd itmişdi ol da meger

Mâl-ı medfûna idüp rabt-ı derûn
Tayanur idi aña ol mecnûn

4580 Dir idi var iken ol deflû nuqûd
Baña hâzır mı degül hıyel ü cünûd

Göricek hâli bu gâna gafil
Der-‘aķab maħzende oldu vâşıl

Keşf idüp gördi ki yoķ sim ile zer
Mâla dâ’ir yoĝ idi hiç eşer

Müteħayyir olup âhir nâdân
Çıķdı mevcûd olan ‘askerle hemân

O şavaş içre bir oķ girdi aña
Oldı âsib-zede-i dest-i ķazâ

4585 Düşmenine daħi irdi bir tır
‘Asker ile bile oldu tedmîr

Derilüp bir yire sükkân-ı Haleb
Arayup cânla şehzâdeyi hep

Buldılar hânıķah içre anı
İtdiler anı Haleb sultânı

‘Âķibet kudret-i Haķ buldı vücûd
Gösterüp hikmetini Rabb-i Vedûd

Ķaldı şehzâdeye mâl u devlet
Buldı günden güne vüs‘u miknet

İ 113b

4590 ‘Adl ü dâd ile geçirdi eyyâm
Oldı bir şâh-ı sa‘âdet-i fercâm

İKİ ÂDEMÜN BİRBİRİNE OLAN HİLELERİNÜN HİKÂYESİ.*

Olma âlûde-i dekk ü efsûn
‘İlmün ile şakın olma mağbûn

Bir zamân ile iki kimse meger
Biri biriyle ehibbâ idiler

Birinüñ nâmı idi çün hâzim
Birine daği dinürdi câzim

Merd-i câzim idi şâhib-efkâr
Ra’y u tedbîr ile eylerdi kâr

4595 Kâtı kallâş ü harâm-zâde idi
Dâ’ima hîleye âmâde idi

Hâzimüñ yoğ idi hiç iz’ânı
Başına olmaz idi dermânı

Didi bir gün bu iki yâr-ı şâdık
Olalum biz de iki kimse refik

Gezerek başka diyâra gidelüm
Varalum kesb-i ma’îset idelüm

Çün göñül birliye iki âdem
Olalar bir biri ile hem-dem

4600 Cümle müşkiller olurmuş âsân
Anı teshîl ider imiş Yezdân

İtdiler böyle diyüp ‘azm-ı sefer
Terk-i evtân u diyâr eylediler

* İ nüshası fihristteki başlık.

İkisi bile giderken bir gün
Buldılar bedre tolusı altun

Göricek ikisi de altun
Bî-nihâye o zer-i medfûm

Didi hâzım bize geldi ni‘met
İdelüm şimdi ikiye kısmet

4605 Vațana ‘avdet idüp şimdi hemân
İdelüm şükr-i cenâb-ı Yezdân

Bu idi maqşadumuz gurbetden
İrtikâb-ı mihen ü şiddetden

Varalum biz de mevnet görelüm
Biz de ‘âlemde şafâlar sürelüm

İ 114a

İşidicek bu kelâmı câzim
Başladı sihr ü füsûna zâlim

Didi şâyeste degül bu tedbîr
Bir kâbir çare düşündüm bu haqîr

4610 Şimdi taqsîme degüldür hâcet
İderüz soñra beraber kısmet

Şimdilik lâzım olan deñlü hemân
Alalum bunuñ içinden der-ân

Yine bâķisini pinhân idelüm
Defn idüp bir yire şimdi gidelüm

Ne zamân lâzım olursa dînâr
Alalum yine ikimüz tekrâr

Böyle lâzım bu işe ra'y-ı rezîn
Bu sebeble ola âfetden emîn

4615 Şimdiden kısmet olmsa zîrâ
Nice maḥzûr olacaḡdur peydâ

Birisi belki uyup şeytâna
Birden isrâf iderüz yanaba

Elimüzden çıkup ol mâl-ı keşîr
Ez-zamânda olurüz yine fakîr

Hâşılı bunda gerekdür tedbîr
Hele şâyeste degüldür taḡşîr

Ne zamân ise bizümdür bu mâl
Ne için itmelidür isti'câl

4620 Aldayup ḡazımı âḡir nâ-çâr
Eyledi niyyet-i ekl-i dînâr

İkisi aldı birer ḡabza zeheb
Ḳaldı ol yine leb-ber-leb

Götürüp yine beraberce hemân
İtdiler bir yire defn ü pinhân

Döndiler şehre gelüp evlerine
Dâḡil oldu ikisi de birine

Câzim ol gice hemân itdi kıyâm
Becerüp maşlahata virdi nizâm

4625 Şakladı melânet ol medfûm
Ekl ü bel' itmek için altum

Götürüp hânesine defn itdi
Hâlini didi hikâyet itdi

İ 114b

Ki revâ mı tura anda altun
Hâlümüz bunda ola diger gün

Gûş idicek didi hağdur bu kelâm
İtmelidür anı tağsım-i encâm

Varalum çıkaralum dînârı
Lîk şarf itmeyelüm hep vârı

4630 Gıtdiler aradılar medfûnı
Yoğ idi bulmadılar altunı

Hâzim ol hâlete oldu hayrân
Yine fehm itmedi hâli el-ân

Câzim ise koparup vâveylâ
Didi dînârı sen aldun hâlâ

Yağasından yapuşup hemân
Eyledi Hâzimi rüsvâ-yı cihân

Kendi kârın aña itdi tağmîl
İtdi bî-çâreyi gayri tağcîl

4635 ‘Âkıbet hâkime irdi da‘vâ
Büyüdi gitdi şemâtet gavğâ

Müdde‘i olmuş idi çün Câzim
Dir idi hisşemi virstün Hâzim

Didi câzim aña şâh nâ-yâb
Bilür ancak anı Rabbü’l-erbâb

Lîk me'mûl iderem Rabbü'l enâm
Kereminden beni itmez nâ-kâm

Anda mevcûd olan ecsâm u şecer
Hâzimün çaldığıñı i'lâm eyler

4640 Bir ağac var idi anda zîrâ
O şehâdet ider elbetde aña

Şâdık isen bu kelâmumda eger
O şecer baña şehâdet eyler

Müte'accib olup 'âlem bu işe
İtdi hâkim dañı çok endîşe

Lîk da'va ideyor çünkü herîf
İtmedi ol dañı redd ü tahrîf

Didiler yarın 'azîmet idelüm
Orada faşl-ı huşûmet idelüm

İ 115a

4645 İtdiler iki taraf kavlı ü qarâr
Kıldılar cümleye böyle iş'âr

Gûş iden kimselere geldi 'aceb
Hâzır oldu işiden cümlesi hep

Câzimüñ var idi bir de pederi
Bu cihânuñ o da bir derbederi

Geldi ol pîre niyâz eyleyerek
Yalvarup sûz ü güdâz eyleyerek

Mâcerayı aña itdi tafşîl
Dest ü pâyn iderekden taqbil

4650 Didi yarın olacak bu da'vâ
Gelecek hâkim-i şer'i ğarrâ

İtmek için bizi yarın ihkâk
İdecek bir şeceri istintâk

İçine girüp ağacuñ bu şeb
Ne kadar olsa daħi cevri ü ta'ab

Yarın icrâ-yı şehâdet idesin
Bu işe ğayret ü himmet idesin

Bizde kılsun bu kadar mâl-ı 'azîm
İderüz şofıra beraber taqsîm

4655 H'âh u nâ-h'âh idüp anı kâ'il
Tama' u haramla oldu mâ'il

O gice vardı girüp ol şecere
Muntazır oldu zuhûr-ı eşere

İrtesi cem' olup erbâb-ı şuhûd
Oldılar pâ-yı şecerde mevcûd

Çün su'âl oldu şecerden da'vâ
Ol daħi kıldı şehâdet ğûyâ

Mütefattın olup ol dem kağı
Didi olmam o şübûta râzı

4660 Şâhid-i zûra gerekdür te'dîb
İdeyüm nar ile anı tağdîb

Emri idüp eylediler cem'-i hatab
Yığdılar ol şecerüñ yanına hep

Urdılar ateşi hep bir yirden
İltihâb itdi ulaşdı birden

‘Âkıbet içerü itdi te’sîr
Kalmadı tâkati çıkdı ol pîr

İ 115b

Göricek hâli cemi‘-i ‘âlem
Eyledi la‘net ü nefrîn ol dem

4665 Hâzime virdiler ol mâlı tamâm
Câzim oldu hele rüsvâ-yı enâm

‘Âkıbet oldu şadâkat zâhir
Kalmadı ehl-i nifâka âhir

Böyledür ehl-i hulûş ile nifâk
İder elbet anı Mevlâ ihkâk

BİR ADEMÜN (.....) VE BA‘DEHU HELÂKI HİKÂYESİ.*

Bir zamân ile meger bir âdem
Bâgce tertîb ider idi her dem

İtdi bir bâg-ı müzeyyen peydâ
Görse dir idi biri aña

4670 Lîk tenhâda idi ol bostân
Vahşet itmîşdi derûnuñ suzân

Hâşılı ‘ömrini şarf itdi aña
Oldı günden güne gâyet ra’nâ

Yalñuz sâkin olup ol âdem
Kendi kendüye iderdi ‘âlem

* İ nüshası fihristteki başlık.

Dâmen-i kûha o şâhş-ı nâdân
Bir gün eyler idi geşt ü seyrân

Bir hors gördi irakdan nâgâh
İdeyor kendüsine 'atf-ı nigâh

4675 Câna kâr itmiş idi tenhâlık
Eyledi ol horsa âşinâlık

Ser ü destiyle işâret itdi
Gösterüp bâğceyi da'vet itdi

Fehm idüp kıldı icâbet hayvân
Geldi ol bâğ-ı laîfe der-ân

Meyvelerden koparup virdi aña
Eyledi resm-i ziyafet icrâ

Çünkü hem-hâl idiler vahşetle
Sevdiler birbirini gâyetle

4680 Ne zamân varsa eger h`âba hors
Bâgbân eyler idi redd-i meges

O dahi varsa idi h`âba hemân
Başı ucında tururdu hayvân

İ 116a

Bâgbân bir gün olurken nâ'im
Hors olmuşdı yanında kâ'im

Hıfz iderdi anı güyâ hayvân
İrmeye hem-demine şerr ü ziyân

Uyur iken nazar eylerdi hors
Gördi vechinde gezer iki meges

4685 Ğadaba geldi hemân ol hayvân
Bir taş aldı eline on batmân

Ne şekl urdı ise bî-çâre
Başını eyledi pâre pâre

Ğüyyâ hıfz için itdi tezbîr
'Âleme gelmedi ki döndi fakîr

Dost-ı nâdânuñ olur böyle işi
İ'timâd itmemele aña kişi

Bâ-huşûş ola o cins-i âşer
Hünerüñ 'âkıbet icrâ eyler

İKİ ÂDEMÜN BİRBİRLERİNE OLAN HİLE-İ ZARÎFÂNELERİ HİKÂYESİ.*

4690 Bir zamân ile murâd itdi biri
İde bir maşlahat için seferi

Dağı tüccâr idi ol merd-i güzîn
Birisıyla görüşür idi hemîn

Didi ben 'avdet idince her gâh
Mağzenüm eylesin hıfz u nigâh

Mâl u eşyâsın emanet itdi
Kendisi maşlahat için gitdi

Âheni var idi seksen kahtar
Taşdı cümlesini ol bî-'âr

4695 Gelicek şimdi seferden yârı
Karşıluyup aña itdi zârı

* İ nüshası fihristteki başlık.

Didi temürini ekl eyledi mûş
Baña hayret gelüp oldum medhûş

İşidicek şadedi şimdi herif
Hiçbir söz dimedi merd-i zarîf

Didi mûş âhene pek mâ'ildür
Daği çok olsa yimek kâbildür

Başımız sağ ola olmuş bitmiş
Olmasa hoş idi ammâ gitmiş

İ 116b

4700 Ol ise dirdi bu ahmağ ne kuşuş
Nice ekl eyleye hiç âhene mûş

Bâri bir gün şumı da'vet ideyüm
Rîşhand ile ziyâfet ideyüm

Didi yarın buyurın bendenize
Bir ziyâfet ideyüm ben de size

O daği va'de idüp ferdâya
Gider iken taraf-ı süknâya

Çocuğı turur idi anda hemân
Dâmeni altına kıldı pinhân

4705 Götürüp hâneye kıldı ihfâ
Kimse vâkıf degül idi aşlâ

Aradı şimdi çocuğı pederi
Bulmayup cânına düşdi kederi

Peder ü mâder idüp vâveylâ
Aradılar çocuğı şubh u mesâ

İrtesi yevm ziyâfet idi çün
Gelicek görđi ki yâri maẖzûn

Didi câna ne sebebdür söyle
Mütekeddir oturursın böyle

4710 Didi var idi benüm maẖdûmum
Hâşılı 'ömrüm idi ma'sûmum

Dünki gün oldu ıururken gâ'ib
Peder ü maderi olduk hâ'ib

Gûş idicek didi şâhib-i âhen
Gelür iken çocuğı gördüm ben

Bir zeğan almış idi çengâle
Götürürdi şalarak dñnbâle

İşidicek bu kelâmı pederi
Oldı bir kat dağı kahr u kederi

4715 Didi şerm eylemeden hey âdem
Nice didüñ bu yalanı bilmem

Bir çocuk ola ekalli on
Nice çengâle olur anı zağan

Didi temür ola seksen kañtar
Anı mûş eyleye ekl ü iftâr

İşidüp biz anı bildük tañkık
Ne için itmeyesiz siz taşdık

İ 117a

Hurdeyi fehmi idicek şimdi hemân
Didi âhen ıuruyor bi-noğşân

4720 Bir latîfeydi murâd u ma'şûd
Yohsa âhen tûruyor hep mevcûd

O da'hi didi latîfeydi merâm
Çocuğûñ tûruyor olma na-kâm

Değiştüp âhen ile ma'sûmı
Kurtarup aldı herîf ma'hdumı

Ekdigûñ biçse gerekdür herkes
Eyleme hîle vü efsûna heves

BİR ŞÂHUÑ RİKÂBDÂRINA KEŞF-İ ESRÂRI HASEBİYLE MURÂDINA
'ADEM-İ MUVAFFAKİYETİ HİKÂYESİ.*

Bir zamân var idi bir şâh-ı 'azîm
'Âleme olmuş idi hükmi 'amîm

4725 Sâyesi zîb ü fer-i fark-ı enâm
Mûcib-i rabîta-i hüsn-i nizâm

El açup itmiyecek aña du'â
Ekl nân itmez idiler fuqarâ

Ma'deletde yoğ idi aqrâmı
Kıplamış idi cihâmı şânı

Mâ'il-i şayd u şikâr idi o şâh
'Azim ider idi şikâra her gâh

Yine bir gün o şeh-i 'adl âşâr
'Âzim-i şayd idi bâ-'izz ü vakâr

4730. Hep beraber idiler hayl ü haşem
Cümle mevcûd idi etbâ' u hüdem

* İ nüshası fihristteki başlık.

Böyle geşt eyler iken şâhâne
‘Azm iderken o şehensâhâne

‘İzz ü ikbâl ile ol şâh-ı cihân
Emr idüp didi rikâbdâra hemân

Gel senüñle idüp irhâ-yı ‘inân
Virelüm esbümüze bir meydân

Görelüm kangısı eyler sabkât
İmtihân eyleyelüm bî-minnet

4735 İdicek böyle hitâba şâyân
O daği didi şehüfidür fermân

Sürdiler esb-i sebük-i refâtârı
Tâ görünmez olıcak âşârı

İ 117b

Gitdiler ikisi de dūr-â-dūr
Oldılar çeşm-i nazardan mehcūr

‘Âkıbet çekdi ‘inânın sultân
O daği itdi tevaqquf der-ân

Didi bildüñ mi nedür bu hâlet
Ne içün idi bu gûnâ hareket

4740 Sen benüm çünkü rikâbdarumsın
Dâ’ima hâmil-i esrârumsın

İntihâb eylemişem şimdi seni
İ’timâd itdiresin sen de beni

Saňa keşf idecegüm sırr-ı nihân
Şaķınup olmayasın hâ’in-i nân

Gûş idicek o daħi bî-minnet
Eyledi 'arz-ı hûlûş u ħidmet

Didi ey pâdişeh-i mülk-ârâ
Yoluna cânda fedâ tende fedâ

4745 Ben fedâ itmeyicek cân ile ser
Kim ola benden eşerr ü ebter

Hâşılı ketm içün kıldı yemîn
Pâdişeh de inanup oldı emîn

Didi ma'lûmuñ ola bu ħâlet
Yok qarındaşum içün emniyyet

Görürem leyl ü nehâr reftaruñ
Hiç begenmem revis ü eṭvâruñ

Sû-yı kaşd üzre baña ol zâlim
Pek yamandur anuñ ile ħâlüm

4750 Çare yok itmeli elbet i'dâm
Aña ħazırlamışam dâne vü dâm

Lîk tertîb olınca tedbîr
Mütebaşşir olup itme taḫşîr

Kâr u gerdârına eyle dikḫat
İtmeye kâr-ı fesâda cür'et

Böyle tenbîh idüp ol şâh-ı kerem
Eyledi sırrına anı maħrem

Aña va'd itdi daħi çok ihsân
İtidler böylece 'ahd ü peymân

4755 Lîk bed-mâye idi ol murdâr
Eyledi hâşş-i derûnun izhâr

i 118a

‘Avdet itdükde hemân ol sâ‘at
İtdi ikâz-ı fesâda sür‘at

Der-‘akâb dâver-i sultâna la‘în
Varup itdi bu hüşûşî tebeyyîn

Ne didiyse aña ol şâh-ı benâm
İtdi tafşîl ile naql u efhâm

Çün odur lâzime-i ğammâzı
Keşf idüp veche ‘arûs-ı râzı

4760 Taht-ı minnetde kalup dâver-i şâh
Ola vaqt ile aña câ-yı penâh

Güyyâ eyledi izhâr-ı hulûş
Kıldı icrâ-yı şadâkat-ı mahşûş

Anı bilmezdi ki ol lâ-yefham
Cümleden Hakk-ı ni‘amdur aqdem

İdicek böyle fesâda cür‘et
Dâver-i şâhâ degül mi muhabbet

Kişi mahdûmına kılduğda fedâ
Sâ‘ire eyleye mi şıdk-ı vefâ

4765 Hâşılı keşf olıcağ râz-ı nihân
Oldı şehzâde nazardan pinhân

Kendüsin ğâ‘ib idüp şehzâde
Oldı ol dâhiyeden âzâde

Arası geçdi anuñ niçe zamân
‘Âkibet bâd-ı ecel oldı vezân

İtdi ol pâdişehi âzurde
Gonca-i ‘ömrin idüp efsurde

Salṭanat kaldı yine dâverine
Ol cülûs eyledi âhir yirine

4770 İtmeden bir ise bed ü iḳdâm
Eyledi ḳatlı-i rikâbdara ḳıyâm

Gûş idicek anı feryâd itdi
Hidmet-i sâbıḳasın yâd itdi

İşidicek anı şâh-ı dâná
Didi anuñ içün ancak bu cezâ

Hiç ta‘dâda degüldür ḥâcet
Anı bil ḳatline vâzıḥ-ı ḥucet

Çün ḳarındaşuna itdün ‘iṣyân
Baña mı eyleyeceksin iḥsân

İ 118b

4775 Var iken anuñ ile ḥaḳḳ-ı ḥuḳûḳ
Bî-sebeb eyledün icrâ-yı ‘uḳûḳ

Keşf idüp râz-ı veliyyü’n – niâmı
İtdün âzurde şeh-i muḥteremi

Unudup sâbıḳa-i iḥsânı
Gördün ol şâhâ anı erzâni

Ne senedle olayum senden emîn
Kendün it anı beyân u ta‘yîn

Hâşılı eyledi dâra ber-dâr
Lâyıkın buldı habîş ü bed-kâr

4780 Keşf-i esrâr-ı veliyyü'n-ni'met
Yolına geldi anuñ bî-minnet

ÜC 'ADED HÂSÛDUÑ BÎ-SÛD HİKÂYE-İ ĞARÎBESİDÛR.*

Bir zamân var idi üç kişi refik
Birbirin buldı o üç yâr-ı şiddîk

Üçi de itmiş idi terk-i diyâr
Oldılar biribirine dûçâr

Birisi şordı birinden ki 'aceb
Ne ola ğurbete çıkmaya sebeb

Didi şehrumde benüm ba'zı kesân
İdeyor ba'zı kesâna ihsân

4785 Aña râzı olamaz tab'-ı hasûd
Çıkmadan ğurbete budur maşşûd

Görmeyem bâri gözümle her gün
Olmâyâ tab'-ı hasûdum maşşûn

İşidüp ikisi de didi hemân
Olmışuz biz de hasedle giryân

Üçi de ez-ser-i nev kıldı sürûr
Buldılar birbirini ehl-i şurûr

Şeb-rûz eyleyerek kat'-ı tarîk
Bir yire geldiler üç dane refik

* İ nüshası fihristteki başlık.

4790 Nâgehân buldılar anda medfûn
Bir 'azîm bedre ٲolusu altun

İtdiler şimdi niçe kayl ile kâl
Ser-i mû yoğ idi ma'nâ vü me'âl

Âhîr üç dâne hasûd-ı sermed
İtdiler birbirine reşk ü hased

İ 119a

Mani'-i kısmet olup birbirine
Râzı olmazdı biri âherine

Kaldılar bâdiyede ac u sebîl
Bir iki gün katı muhtâc u zefîl

4795 Didiler bir kişi lâzım ancak
Bunu taqsîm ide yoğsa mutlak

Ne zeri terk ve ne taqsîme mecâl
İki vechüñ biri de emr-i muhâl

Cedel eyler iken ol bâtıllar
Kîl ü kâl üzre iken gâfiller

Pâdişâh eyler iken şayd ü şikâr
Nâgehân eyleyerek geşt ü güzâr

Vâşıl oldu o maħalle nâgâh
Bunlaruñ cânibine kıldı nigâh

4800 Didi kim bunda n'idersiz tenhâ
Ne içündür bu nizâ' u gavgâ

Didiler pâdişehüm dâd u emân
Bizi iskât idüp eyle ihsân

Seni gönderdi bize Rabb-i Raḥîm
Bu zeri 'adl ile eyle taḳsîm

Mâcerâyı işidüp bildi o şâh
Oldı çün hâl ü me'âle âgâh

Üçi de merd-i ḥasûd-ı bed-kâr
Biri birinden eşerr ü bî-'âr

4805 Didi evvel bileyüm ḥâlûñüzi
Şofıra taḳsîm ideyüm mâluñuzu

Kaḅıñuz ise ḥasedde bed-ter
Aña ḥaddince ola kısmet-i zer

Birisi didi menüm şöyle ḥasûd
Dilemem benden ola kimseye sûd

İdemem kimseye zerre in'âm
Menüm 'âlemde ḥasûd-ı nâ-kâm

Gûş idüp didi ikincisi aña
Sen ḥasûdum diyü itme da'vâ

4810 Ben ḥasûdum ki eger bir âdem
Birine eylese mâl ile kerem

Aña râzı olamam ben şâhâ
Kaḅde kim kendüm idem ḥâlka 'atâ

İ 119b

Didi üçinci ḥasûd-ı yektâ
İkinize de dinür ehl-i seḥâ

Menüm ol dâ'ıyyede şâḥib-dem
Yokdur 'âlemde benümle tev'em

Birisi kendime itse ihsân
Hakkuma eylese luṭfuñ erzân

4815 Aña râzı degülüm ben hâşâ
Sâ'iri kande ҡalur bil şâhâ

Gûş idicek bunı şâh-ı 'âdil
Bildi kim ҡavm u hasûd u bâtl

Didi bu mâl-ı laṭife bed-kâm
Kendi fetvâñuz ile size harâm

Emr idüp soydılar evvelkisini
Ḳatl u i 'dâm idüp ol ikisini

Aldılar cümle zer-i medfûnı
Aldı mîri o ҡadar altunı

4820 Her kişi lâyıķını buldı tamâm
Ḳasedün âhiri budur encâm

BİR ŞÂH-I ZÂLİMÜN ŞAYD-GÂHDA MÜŞÂHADE EYLEDİĞİ ZUHÛR-I
(.....) ZULMÜN 'ADLE TEBDİL EYLEDİĞİ HİKÂYE-İ LAṬİFESİ.*

Bir zamân ile meger bir sultân
'Âlemi zulmle itdi vîran

Dâ'ima kârı idi cevr ü sitem
Dâd u feryâd ider idi 'âlem

Kereminden şayılrdu dögmek
Luṭf u ihsâmı idi biñ degnek

Yoğ idi kendide havf-ı Yezdân
Ḳûn-ı mazlûmı iderdi rîzân

* İ nüshası fihristteki başlık.

4825 Hiç bilmezdi nedür 'afv u kerem
Dir idi n'olsa gerek cûd u himem

Sefk-i dem eylemese ger bir gün
Olur idi mütekeddir maḥzûn

Ḳatl ü i'dâm-ı 'ibâd Mevlâ
Bir şü içmek gibi idi gûyâ

Olmuş idi bu şan'atla bed-nâm
Sebb ü la'n eyler idi cümle enâm

Laḳab olmuşdı ana zâlim şâh
Mütezarri' idiler cümle sipâh

İ 120a

4830 Dâ'ima eyler idi şayd u şikâr
Şayda çün mâ'il idi ol ğaddâr

Yine mu'tâdı gibi ol maġbûn
'Azm idüp gitdi şikâra bir gün

Eyleyüp lâzime-i şaydı temâm
İdicek 'avdet için şarf-ı zimâm

Çaġrup itdi vezîre fermân
Didi tertîb idesin bir dîvân

Vüzerâ vü 'ulemâ vü umerâ
Ḳalmaya beldeden hiç bâý u gedâ

4835 İşidüp bunları ḥayrân oldu
Ümera ḥavfla lertzân oldu

Didiler n'itse gerekdür âyâ
Kimleri ḳatl idecekdür 'acebâ

Yine bir zulm-i cedîd itse gerek
Ne ise cevr ü sitemdür bî-şek

Hâşlı çünki kuruldı dîvân
Tahtına çıkdı oturdı sultân

Cümlesi hazır olup bây u gedâ
Emre nâzır olıcağ ser-tâ-pâ

4840 Didi ey zümre-i mahlûk-ı Hudâ
Siz de şâhid olasız ki hâla

Eyledüm Rabbüm ile ‘ahd ü emân
Dökmeyem bir dahi nâ-ğak yire kan

İtmeyem râh-ı şerî’atden ‘adûl
İdeyüm lâzime-i nuşû kabûl

Böyle ma’lûmuñuz olsun el-ân
Bilesiz böyle be-ğak-ı Yezdân

Hep münâdîler ide şimdi nidâ
İşide böyle re’âyâ fuğarâ

4845 Ğak mu’ammer ider ise bizzât
İderem şıdk-ı kelâmum işbât

Lîk sizden iderem ben de recâ
İdesiz devletüme Ğayr du’â

İşidicek şadedi cümle enâm
İtdiler Ğayr du’âyâ iğdâm

Fi’l-ğakıka o şeh-i pür inşâf
Eyledi ‘âleme bezl-i eltâf

İ 120b

Gün be-gün 'adlle buldı şöhet
Görmedi bir dağı kimse miñnet

4850 Öyle hoşnûd idi 'âlem andan
'Âdil oldı laqabı zâlim iken

Bir vezîri var idi itdi su'âl
Didi ey şâh-ı 'adîmü'l-emşâl

Ne içün eylediñüz terk-i sitem
Diseñüz olur idi luğf u kerem

Bilelüm bizi de irşâd eyle
Luğf u ihsânüñ ile şâd eyle

Didi çün gitmiş idüm şayda o gün
Oldum irşâd-ı Hudâyâ maqrûn

4855 Anı gördüm ki kaçar bir rûbâh
Koğar idi anı bir kelb-i siyâh

Sifirinden ıdırur idi her ân
Akıdup kanın iderdi rîzân

Cân atup bir deliye bî-çâre
Girdi dehşetle hemân âvâre

Nâgehân zâhir olup bir âdem
Gördi aqvâli irâqdan ol dem

Bir taş atdı gâzab ile der-ân
Köpegüñ ayagını kırdı hemân

4860 Arası geçdi anuñ bir sâ'at
Eylemişdük orada cem'iyet

Gördüm ol âdemi de anda hemân
At depüp kırdı ayagıñ der-ân

‘İbret aldum bu geçen hâletden
Aña hâletle nazar eyler iken

Anı gördüm ki ol esb-i tâzî
Biri binmiş ider iken bazı

Ayağı bir delige girdi anuñ
Kırılup bitdi işi hayvânuñ

4865 İki sâ‘atde olup bu hâlet
Bunlar oldı baña ancak ‘ibret

Anı bildüm ki cezâ-yı a ‘mâl
Ne ise olsa gerekdür fi’l-hâl

Eyledüm ben dañi ‘adle niyyet
Oldı irşâda sebep bu hâlet

İ 121a

BİR ÂDEMÜN BAĞINDAKİ GÜLE ‘ÂRİZ OLAN BÜLBÜL HİKÂYESİ. *

Şâhib-i pâk-i Hümâyunnâme
Eylemiş böylece naqş-ı hâme

Bir zamân var idi bir dihkânî
Ehl-i tab‘ âdem idi haqqânî

4870 İtdi bir bâgce-i zîbâ tertîb
Gül gülistân idi ol bâg ‘acîb

Aña itmiş idi bezl-i himmet
Dir idi görse bir âdem cennet

* İ nüshası fihristteki başlık.

Gördüm ol âdemi de anda hemân
At depüp kırdı ayağın der-ân

‘İbret aldum bu geçen hâletden
Aña hâletle nazâr eyler iken

Anı gördüm ki ol esb-i tâzî
Biri binmiş ider iken bazı

Ayağı bir delige girdi anuñ
Kırılup bitdi işi hayvânuñ

4865 İki sâ‘atde olup bu hâlet
Bunlar oldı baña ancak ‘ibret

Anı bildüm ki cezâ-yı a ‘mâl
Ne ise olsa gerekdür fi’l-hâl

Eyledüm ben dahi ‘adle niyyet
Oldı irşâda sebep bu hâlet

İ 121a

BİR ÂDEMÜN BAĞINDAKİ GÜLE ‘ÂRİZ OLAN BÜLBÜL HİKÂYESİ.*

Şâhib-i pâk-i Hümâyunnâme
Eylemiş böylece naqş-ı hâme

Bir zamân var idi bir dihkânî
Ehl-i tab‘ âdem idi haqqânî

4870 İtdi bir bâgce-i zîbâ tertîb
Gül gülistân idi ol bâg ‘acîb

Aña itmiş idi bezl-i himmet
Dir idi görse bir âdem cennet

* İ nüshası fihristteki başlık.

Yoğ idi ana bu 'âlemde nazîr
Meger itseydi muşavver-i taşvîr

Cümleden var idi bir tâze fidan
Olur idi güli gâyet handân

Her budagında bütün bir gül-i ter
Biri birinden olurdu beter

4875 Eylemişdi aña rabt-ı hâtır
Şeb-rûz aña olurdu nâzır

Şakınur idi anı dostından
Kuş uçurmazdı hele üstinden

Her gün eylerdi temâşa anı
Unudup derd ü gam-ı devrânı

Yine bir gün ider iken seyrân
O ferah birle olurken şadân

Anı gördi ki gelüp bir bülbül
O da olmuş idi aşufte-i gül

4880 Sevinüp berg-i gül-i handâna
Âşinâlık ideyor mestâne

Tagıdup şevkle berg ü bârn
Dilin âzûrde iderdi yârın

Nevk-i minkâr-ı muhabbetle hemân
Gülün evrâkuñ iderdi rizân

Göricek böyle anı dihkânî
Münkesir oldu şıkıldı cânı

İrtesi gördi yine ol küstâh
Açıyor sîne-i verde sûrâh

4885 Göricek itdi gerîbânımı çâk
İzîrâb-ı dil anı itdi helâk

İ 121b

Olıcağ öyle perîşân evrâk
Yağdı yandurdı anı nâr-ı firâk

Çün üçünci gün itdi nazâr
Gördi bülbül yine küstahlık ider

Kalmadı şabr u şikîbe tâkât
Dâğ-ı dil oldu aña bu hâlet

‘Âkıbet kurdı aña dâm-ı kârîb
Şayd idüp tutdı anı ber-takrîb

4890 İtdi aşufte dili habs-i kafes
Kıldı dûçâr-ı belâ-yı maḥbes

Kendüsin buldı kafesde bülbül
Eyledi âh u enîn ü gulgul

Didi biñ sûziş ile ey dihkân
Ne sebeble beni kıldun nâlân

Ne içün habsümi itdün tecvîz
Neye mebnî bafîa bu cevri sitîz

İstima‘-ı neğamâtımsa murâd
Bâğçeñde ider idüm feryâd

4895 Âşyanum idi bostânuñda
Her zamân hazır idüm yanuñda

Ne revâ idi 'uķûbet idesin
Ne sebep oldu huşûmet idesin

Yoħsa itdüm mi ola başka günâh
Kereminden beni eyle âgâh

Bu sözi güş idicek dihkânî
Didi niçe bilemezsın anı

Ki baña az mı cefâlar itdün
Kıatı çok cevr ü ezâlar itdün

4900 Kâse kâse içürüp zehr-i firâķ
Ateş-i hicre kılduñ iħrâķ

Kıoparup berg-i gül-i ħandânı
İtdün âzurde dil-i vîrân

Saña elbetde mücâzât ister
İtdigüñi kâra mükâfat ister

Olasın yâr u diyârından dūr
Kıalasıñ ħabs-i kıafesde mehcūr

Baña itdüklerini hep bulasın
Elem ü hicr ü ile pâdâş olasın

İ 122a

4905 İşidicek bu kelâmı bülbül
Kızarup hecr ü elemde çün gül

Bâğbâna didi gel itme cefâ
İtme bu cünha içün sû-i cezâ

Eyleme kâr-ı cefâyı pîşe
Şonunı ile işin endişe

Bir güle itmekle cevr ü cefâ
Habsle oldu mükâfâta cezâ

Sen gönül kesr idicek ey dihkân
Ne cezâyâ olacağsın şâyân

4910 Bir iki berg-i gül olmakla telef
İdesin tîr-i mücâzâta hedef

Sen ise kalbüm idüp şad pâre
Urasın sîneme böyle yâre

Nice olur şofıra senüñ encâmuñ
N'olusar hâl-i dil-i nâ-kâmuñ

Gûş idince bu sözi dihkânî
Merhamet itdi acıdı câm

Eyledi habs-i kafesden âzâd
Oldı bî-çâre ferîh u dil-şâd

4915 Bâgbâna didi şâd u handân
Çünkü ihsâna cezâdur ihsân

Var filan yirde şu gûnâ eşçâr
Anuñ altında toludur dînâr

Anda vardur nice mâl-ı medfûn
Hüsrevânî tolu bir küb altun

Şâd olup işidicek dihkânî
Arayup buldı çıkardı anı

Hod be-hod kıldı te'accüb ammâ
Bülbüle itdi su'âl ile nidâ

4920 Saña mekşûf ola çün zîr-i zemîn
Göresin kânde ise mâl-ı defîn

Zîr-i şâna konan dâmi niçün
Görmeyüp kayd olasin zâr u zebûn

Didi bülbül aña subhânallah
Sen degül miydün o serden âgâh

Çünkiş nâzil ola ahkâm-ı kazâ
İder elbetde başîr i a'mâ

İ 122b

Atıcağ kavş-ı kazâ tîr-i kader
Siper olur mı aña havf u hazer

4925 Kışşadan hisşeni eyle ifrâz
Menkıbe oldı ise tûl u dirâz

ŞAYYÂDUÑ TAMA' -I ŞAYD İLE TAMA'A ŞAYD OLDIGI HİKÂYESİ.*

Böyle yazmış bunı bir ehl-i eşer
Böylece naql u hikâyet eyler

Bir zamân le meger bir şayyâd
Eylemiş idi şikârı mu'tâd

Yine şahrâda gezerken nâgâh
Gördi kim tafralanur bir rûbâh

Katı ra'nâ vü cesîm ü çâlâk
Hîle vü dek ile şâhib-ıdrâk

* İ nüshası fihristteki başlık.

4930 Postına oldu anuñ h`âhişker
İtdi şaydı hevesi aña eşer

Ardına düşdi anuñ bir iki gün
İnini belleyüp oldu memnûn

İtdi bir cife aña âmâde
Has u hâşak ile örtüp sâde

Eyledi dâne vü dâmın tertîb
Vire rûbâha bu mekr ile firîb

Kendisi hufre kazup o nâdân
Gûyiyâ oldu kemîne pinhân

4935 Nâgehân çıkdı ininden rûbâh
Oldı ol râyihadan çün âgâh

Görđi ol cifeyi hoşdur ammâ
Tab'ma lâyiğ olup bir ma'nâ

Didi bu tarz-ı revişde elbet
Muktezîdür ola sırr u hikmet

İntibâh üzre olup âhir-i kâr
İtdi âşâr-ı mekr-i istiş'ar

Hod be-hod didi güzel şey ammâ
İhtiyât andan e'azz u a'lâ

4940 Olmasaydı eger anda bir reng
Bırakır mıydı anı şîr ü pelenk

Baña nevbet mi virirlerdi sibâ'
Hiledür gâlibi bî-şekk ü zâğ

İ 123a

İstemem hâşılı ben Şâm u Haleb
Ne gerek şîr tî ne didâr-ı ‘Arab

‘Ukelâ böyle dimişler yekser
Çünkü bir şeyde ola bûy-ı haţar

Aña olma müte‘arrız aşlâ
Bulasın tehlikeden râh-ı rehâ

4945 Böyle endîşe idüp ol fettân
Semt-i sahrâya hemân oldu revân

Var idi anda meger bir de pelenk
Eylemişdi o da şayda âhenk

Alıcak râyiha-i cıfeyi hem
Cüst-cû eyleyerek geldi o dem

Göricek cıfeye pertâb itdi
Bilece hufreye girdi gitdi

İşidüp anı kemineden(?) şayyâd
Anı dilkü şanup oldu dil-şâd

4950 Hufreye atdı o da hırşla cân
Ta pelenküñ yanına düşdi hemân

Şöyle zan itdi pelenk de anı
Men ‘ ider cıfeden ol hayvâm

Eyledi hırşla şayyâdı helâk
Kıldı âğişte ser-hufre-i hâk

Ohcak hırş u tama‘la mağrûr
Muktezâsı ide elbetde zuhûr

BİR ŞAHUÑ DİL-FİRÎBİ OLAN KENÎZEKÛÑ İBRÂM EYLEMESİ
HİKÂYESİ.*

Bir zamân var idi bir dihkânî
Dihkanatda yoğ idi akrânı

4955 ‘Âlemüñ hayli şafâsın sürmiş
Niçe ahvâl-i garîbe görmiş

Germ ü serd-i felek-i dûn perver
Niçe kerre aña itmişdi eşer

Küştgir-i felek-i nîrûmend
Aña geçmişdi nice yüz pâbend

Sin ü sâli daği bulup pâyân
Eyledi hadd-i vasaţdan güzerân

‘Âkıbet eyledi çerh-i gaddâr
Giderek hâlet-i fakra dûçâr

İ 123b

4960 Hâşılın virmez olup mevrû‘ât
Hep telef oldu ziyâ‘ u âlât

Ne kadar olsa kişi devletmend
Gâh pest olsa gerek gâh bülend

Hâşılı oldu o dihkânî fakîr
Kâr ger olmadı ra’y u tedbîr

Gördi kim tâli‘i olmaz aña yâr
Eyledi bâb-ı tevekkülde karâr

* İ nüshası fibristteki başlık.

Lîk bir tâze nigâr-ı ra'nâ
Zevcesi var idi kim bî-hemtâ

4965 Yoğ idi mişl ü nazîri anuñ
Mâye-i cânı idi dihkânufî

Nazar itdükçe nigâra her ân
Gûyiyâ güne olurdu sultân

Bedel-i devleti bilmişdi anı
Eglenür idi anuñla cânı

Didi bir gün aña ol tâze nigâr
Ne içün itmeyesin kesb ile kâr

Dihkanat kârına çün kâdirsin
O şına'atda katı mâhirsin

4970 Ne içün itmeyesin sa'y u himem
Nice bir çekmelidür fakr u elem

Çalmadı çekmege tâb u tākāt
İtdi âzurde bizi bu miñnet

Hałka ta'lim ider idüñ evvel
İtsene nefsüñ içün şimdi 'amel

İtdi ol pîr-i melâmet-azâr
Kıldı bî-çâreyi cândan bî-zâr

Didi câna bu sözüñ şâdıkdur
Bu nasihatla 'amel lâyıkdur

4975 Bilürem dihkânetin 'ilmini ben
Şormazam gerçi anı âherden

Lîk görmez misün ey nûr-ı başar
Neyledi n'itdi bize hüküm-i kader

Hep telef oldu ziyâ' u emlâk
Cümlesin itdi kazâ istihlâk

Kışt ü kâr itmege yok mevrû'ât
Kanı âlât u kanı hayvânât

İ 124a

Daği lâzım aña tohm u mâye
Kalmadı ben de ise ser-mâye

4980 Şimdi kimden ideyüm istimdâd
Kim ide şimdi 'inâyet imdâd

Kimden ümîd ideyüm ben ihsân
Aña tâkât götürür mi insân

Lîk biz itsek eger terk-i vaţan
Cümleden olur idi müstehsen

Ṭa'n-ı a'dâdan olurduk me'mûn
Cevr ü levîm olmaz idi gûnâ gûn

Kimse bilmezdi bizüm hâlümüzü
Hâk bilürdi bizüm ahvâlümüzü

4985 Belki mümkün idi bir kâr itmek
Celb-i dünyâ-yı sitemkâr itmek

Ġurbete kâ'il idüp zevcesini
Celb idüp yanına eglencesini

Bilece eylediler terk-i diyâr
'Azm-i ğurbet iderek ol iki yâr

Oldılar cânib-i Bağdâda revân
Biri birine olup cismle cân

Rıhlet eşnâsı giderken bir gün
Ta'b u şiddet-i râh oldu füzûn

4990 Bir yire inüp iderken şöhet
Açılıp zıkr-i mürüvvet şefkat

Didi dihkân aña ey yâr-ı kirâm
İdeyüm difiler iseñi bast-ı kelâm

Ġurbete iki kişi 'azm itdük
Vaţanı terk idüp âhir gitdük

Bilmeyüz memleketi biz hâlâ
Bilmez anlar da kimüz biz aşlâ

Belki anlar katı ğaddâr olalar
Hileger kavm-i sitemkâr olalar

4995 Seni ol şâni'-i bi-mişl ü nazîr
Hüsn-i zîbâ ile itmiş taşvîr

Göricek cebr-i tavassat ideler
Belki de meslek-i 'özre gideler

Yâ idüp ğadr ile sihr ü efsûn
Hile vü dek ideler ğunâ ğun

İ 124b

Sen dağı hüsnüñe olup maĝrûr
İdesin belki de taşvîr-i kuşûr

Anlara mâ'il olup terk idersin
Beni ğurbetde koyup sen gidesin

5000 Eger olursa 'iyâzen billâh
Ben hayatdan iderem istikrâh

Gerçi kalmaz yanîa iy gâfil
Olur elbetde cezâsı hâşıl

Lîk hem saña olur hem de baña
Sözümü şimdiden eyle işgâ

İşidicek anı ol bî-re'fet
İnfi'âl ile didi ol âfet

Bu ne sözdür ki baña söylersin
Baña bu gözle nazar eylersin

5005 Ben de olsaydı bu günâ efkâr
İhtiyâr itmez idüm terk-i diyâr

İtmesün Hâzret-i Hâk anı naşîb
Bize göstermeye Mevlâ-yı mucîb

İşidüp pîr anı dil-şâd oldu
Kayd-ı gâmdan dili âzâd oldu

İdicek böylece baş-ı temhîd
İtdiler 'ahd-i vefâyı tecdîd

İnanup aña o pîr-i gâfil
Oldı emniyyet-i külli hâşıl

5010 O sürûr ile olup h'âb-ı âver
Kodı zânû-yı nigâr üzre o ser

Gûyiyâ râhat olup cân u dili
Kendinün bildi vefâsız güzeli

Pîr uyurdu otururdu dilber
İder idi pes ü pîşine nazar

Nâgehân gördi ki bir tâze civân
Esb-i tâzî ile eyler cevelân

Bz-ı destinde vü şâhâne libâs
Şa‘şa‘a virür idi çün elmas

5015 Meh-i çârdeh-şeb-i burc-ı devlet
Şeh-i iklîm-i cemâl ü şûret

Urnup tâc u kemer şâhâne
Nazar eylerdi şehensâhâne

İ 125a

Göricek hâlet-i ‘aşk itdi hurûş
Oldı deryâ-yı muhabbet pür-cûş

O daği gördi nigârı çün mâh
İdeyor kendine ‘aţf-ı nigâh

Aña meşşâta-i şun‘ u kudret
Zîver-i hüsne virmiş zînet

5020 O daği oldı nigâra meftûn
Heves-i vaşl ile oldı mecnûn

Padişâhzâde imiş ol mümtâz
Eylemiş şayd u şikâra âgâz

‘Askerinden uzayup şayd iderek
Yoh bu cânibe düşmiş giderek

Qalmayup kimse yanında tenhâ
Anı sevķ eylemiş ol semte kazâ

Didi siz ƙanġı ħadıƙa ġülisin
Ƙanġı bostânuñ ‘aceb sünbülisin

5025 Ne revâ kim olasin pîre enîs
Olasın böyle faƙîr ile celîs

İşidicek anı ol ġaddâra
Ƙızarup döndi ‘izârı nâra

Âh diüp itdi felekden şekvâ
Ƙıldı icmâl ile ħâlün inhâ

Didi şehzâde degüldür şâyân
Olasın ateş-i faƙra sûzân

Gel bırak pîri sentüñle gidelüm
Zevƙ ü şevƙ ile bir ‘âlem idelüm

5030 Çün nigâr ol şadedi ġuş itdi
Pîr ile ‘ahdi ferâmûş itdi

Bûy-ı vuşlat idicek istişmâm
İtdi şehzâdeye teslîm-i zimâm

Göriccek böyle anı şehzâde
Bildî kim gitmek içün âmâde

Ardına aldı nigârı ol dem
Aldı aġûşa miyânın muħkem

Pîr bî-çâre olunca bî-dâr
İtdiler cânib-i maƙşûda firâr

5035 O daħi oldu sadâdan âġâħ
Eyledi ol tarafa toġrı nigâħ

İ 125b

Görđi bir tâze civân almış anı
Kaçırup gitmededür cânâmı

Görüp ol hâleti pîr itdi hürûş
Oldı deryâ-yı hamıyyet pür-cûş

Çağırup ğayretle itdi nida
Didi kim böyle midür 'ahd-i vefâ

Didi ol pîre kim ey nâ-bâlig
Hezeyân itme yeter ol fârig

5040 Hûb-rûlarda işitdin mi vefâ
İtmedin miydi te'akkul aşlâ

Sen de var başına eyle dermân
İtme ümîd-i vişâl-i cânân

Didi ol pîr-i cihân-dîde aşa
Dilerem anı cenâb-ı Mevlâ

Ne revâ ise mükâfât itsün
Lâyıkı üzre mücâzât itsün

İltifât eylemeyüp mekkâre
Didi şehzâdeye ol ğaddâra

5045 Ne turursun gidelüm şimdi hemân
Kat'-ı ümîd itmede bizden dihkân

Oldılar gitdi nazardan ğâ'ib
Kaldı pîr öylece hâsir hâ'ib

Düşünüp hâline giryân olarak
Gitdi ol cânibe nâlân olarak

Beri cânibden ise yâr u nigâr
Gıtdiler tâ olıcağ nışf-ı nehâr

‘Âkıbet bir yire inüp ol dem
Oldılar biri biriyle hem-dem

5050 İktizâ eyledi hâtuna hemân
İde tecdîd-i tahâret der-ân

Gözedüp resm-i edeb bî-çâre
Cây-ı tenhâya varup ol kâra

Görür iken işini anda fakîr
Hazır imiş meger anda bir şîr

Gıjlayup geldi hemândem arslan
Der-‘akab itdi helâk u bî-cân

Ba‘zı aḥşâsını ekl itdi anuñ
Yedi a‘zâlarım cânânuñ

İ 126a

5055 Göricek anı o dem şehzâde
Kaçmağa oldı hemân âmâde

İtmeyüp bir daḥi ol yirde kârâr
Eyledi şehrine sūr‘atle firâr

Gelüp ol pîr o maḳâmı buldı
O yire ol daḥi vâşıl oldı

Gördi yok kimse hemân âh itdi
İzini buldı nigâruñ gitdi

Gördi mevcûd-ı eşer-i cism-teri
Turayor şöyle hemân ba‘zı yiri

5060 Bildi kim maḥz-ı mükâfât-ı Hudâ
Yolına gelmiş anuñ sû-i cezâ

Acıyup yine aña bî-çâre
Oldı hüzniyle katı âvâre

Böyledür hâl-i mükâfât-ı cihân
Nik ü bed bulmamağa yoḡ imkân

BİR DİHKÂNUÑ MENKÛHASIYLA OLAN ‘AHD-İ EMÂNI VE
MEZKÛRENÛÑ ‘AHDİNDE ‘ADEM-İ SEBÂTI .*

Bir zamân padişeh-i milket-i Çîn
Ya‘ni hâkân-ı ‘adâlet-i âyîn

Gönderüp oḡlını ḥacca bir sâl
İtdi deryâ tarafından irsâl

5065 Eyleyüp lâzıme-i ḥaccı temâm
İktizâ itdi yine şarf-ı zimâm

Cânib-i berden olup âmâde
Ugramak lâzım idi Bağdâda

İtdiler ol ḫarafa sevḫ-i zimâm
Şehr-i Bağdâda varıldı encâm

İşidüp anı ḫalife der-hâl
Eyledi ‘izzet ile istikbâl

Ḳondurup itdi kemâl-i ta‘zîm
İtdi şehzâdeye ḫayli tekrîm

5070 Niçe gün itdi ziyâfet-i ikrâm
Hep levâzım ne ise kıldı temâm

* İ nüshası fihristteki başlık.

O daħi niçe hedâyâ-yı laţif
Gönderüp itdi derûnuñ taltif

Eyledi aña huşusen ihdâ
Bir kenizüñ ki laţif ü zibâ

İ 126b

Şöyle maħbûbe idi âfet-i cân
Gören elbetde olurdu hayran

Göricek anı ħalife ol dem
Oldı gâyet ile şâd u ħurrem

5075 O kadar itdi ana rabt-ı derûn
Didiler oldu ħalife mecnûn

Şeb-rûz itdi anuñla ülfet
Oturup bile iderdi ‘izzet

Nûş iderlerdi bile bâde-i nab
Pâdişâh olmuş idi mest ü ħarâb

Giderek kaldı umûr-ı milket
Pây-mâl oldu nizâm-ı devlet

‘Âķibet cem’ olup aşĥâb-ı umûr
Meşveret eylediler ehl-i şu‘ûr

5080 Didiler n’olsa gerek bu ĥâlet
Herc ü merc oldu nizâm u devlet

Dileyüp ehl-i nefesden imdâd
Ma’nevî eylediler istimdâd

Eyleyüp ‘âķibet âşânı zuĥûr
Geldi ol pâdişehfe fehm ü şu‘ûr

Bir gice gördi huşûşen rü'yâ
Didiler n'oldı bu gafletle saña

Salṭanat saña 'atâ-yı haḳdur
Kerem ü mevhibe-i mutlaḳdur

5085 Sen ise mest-i mey bâde-i nâb
İhtilâl eyledi dünyâyı harâb

Ba'de-zîn böyle idersin ey şâh
Salṭanat gayra gider ol âgâh

Dehşet el virdi göricek anı
Muḫtarib oldu sıkıldı cânı

Ba'de-zîn itdi ḫalife fermân
Görmeye anı kenîzüñ bir ân

Gerçi yonardı dil-i vîranı
Görmege teşne idi cânânı

5090 Lîk encâmı veḫâmet der-kâr
Olacak âhiri gâyet düşvâr

Çare yok şabr ile âh eyler idi
Şafha-i çarḫı siyâh eyler idi

İ 127a

Geçdi bu hâl ile ḫayli encâm
Cebr-i nefis eyler idi şâh-ı benâm

Câriye bilmez idi n'oldı sebab
Pâdişeh eylemiyor anı taleb

O daḫi âşık idi bî-çâre
Olmuş idi daḫi pek âvâre

5095 Bir gün ol tâze nigâr-ı ra'nâ
Buldu bir vaqt-i münâsib tenhâ

Cân atup ağlayarak pâdişeh
Düşdi bî-çâre hemân pâ-yı shehe

Kızarup olmuş 'izârı gül gül
Gerdeni üzre tolaşmış kâkül

Nâz ile eyleyerek niçe sitem
Didi şâhum ne günâhum bilmem

Göricek anı şeh-i pür-şefkat
Kalmadı şabra mecâl ü tâkât

5100 Alup âgûş-ı vişâle anı
Sîneye çekdi yine cânânı

İltihâb itdi hemân nâr-ı derûn
Oldı evvelkiden on kat efzûn

Düşünüp pâdişeh anı bir gün
Didi hâlüm olısar dige-gün

Diledi kim ide kaṭ'-ı ülfet
İtmeye anuñ ile cem'iyet

Gördi mümkûn degül teb'id
Gün-be-gün olmadadır şevk-i cedîd

5105 İltihâb eylemede 'aşk-ı nigâr
Bildı vüs'ında degüldür bu kâr

Gördi kim yokdur aña çâre 'ilâc
Âhir i' dâmna oldı muhtâc

Çağırup hâcibi bir gün sultân
Didi şu câriyeyi şimdi hemân

Göttürüp Dicleye at gârķ olsun
Ateş-i fitne sukûnet bulsun

Men' olunmuş iken ol ülfetden
Anı red itmiş iken şöhetden

5110 Degül iken tarafumdan me'zûn
Ne için yanuma oldu maķrûn

İ 127b

Hâcibe itdi ğazabla teslim
Dicleye at diyü kıldı ta'lim

Didi kim şimdi hemân kıl icrâ
Eyle bu hizmet-i 'uzmâyı edâ

Alup ardınca nigârı ol dem
Göttürürken düşünüp ol âdem

Didi şimdi ğazab itdi sultân
Anı gârķ itmege kıldı fermân

5115 Lîk yarın geçicek hükmi-i ğazab
İder ise yine cânânı taleb

Eger ifnâ ider isem bulamam
Her ne dir isem yine ma'zûr olamam

İhtiyât eylemek elbet vâcib
İhtimâldür yine ola tâlib

Hâşlı aldı nigârı o hemân
İtdi bir hâneye vaz' u iskân

Didi şâhum başıñuz sağ olsun
Düşmenüñ böyle cezâsın bulsun

5120 Oldı bir mûcib-i emr ü fermân
Câriye koc başuñ için kurbân

Gûş idüp anı o şâh-ı dâna
İtmedi hiç tekellüm ammâ

Giderek eyledi sultâna eşer
Dört yanuñ aldı anuñ ceş-i keder

Bir gice içdi yine bâde-i nâb
Olcağ gâyetle mest ü harâb

Hâtıra geldi yine itdi hurûş
Oldı derya-yı muhabbet pür-cûş

5125 Çağırup hâcibi şimdi sultân
Didi kim gelmeli elbet cânân

Yoğsa gelmezse be-Haqq-ı Yezdân
İderem şimdi vücûduñ bî-cân

İşidicek bu kelâmı hâcib
İ'tizâr itmege oldı tâlib

Göricek fâ'ide yok hışm u gâzab
Eylemiş pâdişehi nâr-ı leheb

Götürüp câriyeyi âhir-i kâr
Eyledi cânını tahlişe medâr

İ 128a

5130 İhtiyâtuñ eşeri oldı bedîd
İtdi anuñla hayâtuñ tecdîd

Yine bir def'a dañi bâb-ı fesâd
Câriye birle yine oldu küşâd

Padişâh oldu cihândan gâfil
Saltanat emrini oldu zâhil

Geldi sultâna yine şevk-i cedîd
İtdiler bezm-i firâkı tecdîd

Hâşılı eyledi üç def'a murâd
Hâcibe virür idi ber-mu'tâd

5135 Eşkiyâlar beni i'dam ideyor
Zulm ü bîdâd ile nâ-kâm ideyor

Kimseden yok baña bu gün imdâd
Cinsinüzden(?) iderem istimdâd

Hâtem-i pâk-ı Süleymân hakkı
Ser-i murğı şeh-i murğân hakkı

Aña vakt ile şehâdet idesiz
Hâl dili ile işâret idesiz

Tâ keder olmamış olsun çanum
Müteselli ola rûh u cânum

5140 Ki ide katl-i nigâra ikdâm
Kurtıla dağdağadan şâh-ı benâm

İhtiyât eyler idi bî-çâre
Eli varmazdı anuñ ol kâra

Bildi kim her gice itse fermân
İhtiyât itse gerekdür der-ân

Düşünüp didi anı kim bizzât
İtmeli câriyeden selb-i hayât

Lâik zâhirde yok i'dâma sebeb
Nice itsem ola yâ Rab 'aceb

5145 Bildi kim katline vâbeste anuñ
Hâlet-i râbıtası dünyânuñ

'Âkıbet eyledi ol yâri fedâ
Vire 'uqbâda Hudâ hüsn-i cezâ

Yine bir gün ider isen ülfet
Kaşr-ı şâhîde olurken şoĥbet

Dicleye müşrif idi çün maĥâm
Câriye birle iderlerdi kelâm

İ 128b

Didi gel eyle şu geştiye nazâr
Niçe mâhi gibi cevelân eyler

5150 Leb-i bâma gelicek bî-çâre
Urdı el arĥası ile yâre

Düşürüp Dicleye itdi pür-tâb
Oldı bî-çâre ġarîĥ-i girdâb

Böyledür pâdişahan-ı 'âlem
Kıyar evlâdına olduĥda ehem

Kendisi itdi eliyle i'dâm
Kıydı dil-dâdesine şâh-ı benâm

Böyledür lâzime-i mülk-i 'aĥîm
Saltanat emri olur emr-i 'azîm

5155 ‘Âkil ü kâmil olanlar elbet
İstemez pâdişeh kurbîyyet

BİR SİPÂHUÑ BİR HAYYEYİ ATEŞTEN KURTARUP BA‘DEHU
MÛZÎDEN ÇEKDİĞİ BEYÂNDUR.*

Bir zamân ile cihân içre meger
Bir süvâr itmiş idi ‘azm-i sefer

Yalnızca gider idi tenhâ
Yog idi hiç refîkı aslâ

Bir seher vakti idi ol mağbel
Oldı bir cây-ı nüzûle vâşıl

Gördi bir kâfile ehli gideyor
Kalkup ol yirden ‘azîmet ideyor

5160 O gice anda idüp beytütet
Eylemişler idi ol dem hareket

Henüz ateşleri bâkî hâlâ
Tutuşup yanar idi ser-tâ-pâ

Rûzgâruñ var idi şiddeti hem
Eylemiş idi cihâmı derhem

Kapladı ulu ateş şahrâyı
Yakdı yandırdı bütün dünyâyı

Gördi ateş arasında nâgâh
Piç ü tâb itmede bir mâr-ı siyah

5165 Dört yanın almış anuñ nâr-ı kazâ
Aña yok râh-ı selâmet aslâ

* İ nüshası fihristteki başlık.

Çıkarup taşra lisan-ı hâlün
Güyyâ söyler idi ahvâlün

İ 129a

Yalvarur idi dilince nâ-kâm
Ol süvâriden idüp istirhâm

Göricek merd-i süvâri anı
Merhamet kıldı acıdı cânı

Didi kim gerçi bu mûzî hayvân
Âdemî zümresine düşmen-i cân

5170 Lîk ben eyleyeyüm kaşd-ı şevâb
Ecrin ihsân ide anuñ vahhâb

Mızrağı var idi gâyetle dirâz
Ucına topra geçürdi şebbâz

Ṭutıcağ anı irâqdan der-ân
Atılup girdi içine hayvân

Ḳurtarup ateş içinden mârı
İtdi icrâ-yı merâhim-i kârı

Didi ey mâr-ı 'adû-yı âdem
Saña ihsân idi itdüm bu dem

5175 Lîk şimdengirü sen de dâ'im
Olagör şıdğ u vefâda kâ'im

Kimseye urma şağın niş-i elem
Olmasun kimse yüzinden derhem

Seni kurtardı kazâdan Mevlâ
Sen de kıl resm-i teşekkür icrâ

Ba'de-zîn eyleme kaçd-ı âzâr
Olmasun kimse yüzinden izrâr

Saîa şimdengirü lâzım hâlâ
Olasın köşe güzîn ihfâ

5180 İşidicek bu naşihatları mâr
Didi sen hâlini gör ey nâ-çar

Seni şoksam gerek elbetde bu gün
Kendiñe eyle naşihat-ı mecnûn

Dost olur mı ola eski düşmen
Cânını kırtaramazsın benden

Seni elbetde helâk idecegüm
Yirmi hufre-i hâk idecegüm

Şadedi fehm idicek şimdi süvâr
Didi lâyıq mı bu hâlet ey mâr

5185 Seni ben eylemedüm mi âzâd
Ateş içre ider iken feryâd

İ 129b

Bu midur siz de cezâ-yı ihsân
Aîa râzı mı Cenâb-ı Yezdân

Rahm u şefkatde kuşûr eylemedüm
Luţf u re'fetde kûsûr eylemedüm

Didi mâr öyledür itdün ihsân
İtmedün rahm u keremde noķşân

Âdemiyet idi kılduñ icrâ
Anı inkâr idemem ben hâşâ

5190 Yerini bulmadı ammâ keremüñ
Düşmedi ehline luğ u himemüñ

Sen bilürsin anı kim biz ancak
Mazhar-ı şerr-i şurûruz muğlak

Ne kadar var ise hep cânverân
Cümlesi bizden olurlar lerzân

Bâ-huşûş âdem ile tâ bâ-ezel
Düşmañuz eylemişüz niçe cedel

Sen beni görmüş iken zâr u zebûn
Ateş-i kahr ile pür-sûz-ı derûn

5195 Niye lâzım idi tañlîş idesin
Meslek-i ehl-i vefâya gidesin

Olasın mâni'-i ahkâm-ı kazâ
Gûyiyâ eyleyesin celb-i rızâ

Beni ateşden idicek âzâd
Sâire eylemedüñ mi bî-dâd

Zâlîme itse i'ânet âdem
İtmiş olmaz mı o mazlûm sitem

Saña elbetde mükâfât ister
İtdigüñ fi'le mücâzât ister

5200 Biz 'adûyız size bi-naşş-ı mübîn
"Uğtulû" emri ise emr-i yakîn

'Akl u nakle çü muhâlif ola iş
Olur elbetde veñâmet der-piş

İtmedüñ şer'-i şerîfe rağbet
Müktezâsın göreceksin elbet

Saña şatdurmahyum şehr-i helâk
Bedenüñ olmalı âlûde-i hâk

Ola tâ âdemiýana 'ibret
İde erbâb-ı başîret diğkat

İ 130a

5205 O süvâri işidicek anı
Didi unutma geçen ahvâli

Kağı mezhebde revâdur bu kâr
Kağı milletde şerî'atde bu var

Ki saña eyleye bir kimse kerem
Sen isâ'et idesin aña o dem

Didi ben virmiş idüm saña cevâb
Yine lâzım degül idi bu hitâb

Kaldı ki dâ'iyye mi ben bizzât
İdeyüm kavlüñüz üzre işbât

5210 Ey süvâr-ı âdct-i ibn-i âdcm
İyilige kemlik iderler her dem

'İndiñüzde bu resmdür câri
Hep müşâhid turayor âşârı

Dâ'im ihsâna isâ'et sizde
Zîr-i destâne ihânet sizde

Virirem mezhebüñüzce şohbet
Seni tesmîm iderem ben elbet

Kendi fetvâñuz ile eyle ‘amel
Niye lâzım burada şimdi cedel

5215 Gördi yok çâre ef’î-i siyâh
İdecek zehre isâ’etle tebâh

Düşünüp itdi aña bir tedbîr
Ta hâlâş ola bu şûretle fakîr

Didi çün böyle idersen da’vâ
Âdeme lâyıq ola sû-i cezâ

Ne senedle ideyorsun taḥkîk
Kim ider böyle kelâmı tasdik

Gel senünle idelüm ‘ahd ü eman
Ṭarafın itmeyelüm bir nokşân

5220 Ola da’vâya muṭâbık şâhid
Ḥükm-i şer’i ola şofıra vârid

Sen ki da’vâyı idersin bizzât
Şâhid-i ‘âdil iderse işbât

Râzıyum her ne ise ḥükm-i kazâ
Olayum ben daḥi teslim-i rızâ

Gûş idicek bu sözi mâr-ı siyâh
İtdi etrâf-ı beyâbâna nigâh

İ 130b

Gördi bir gâvı gezerdi tenhâ
Yalñuz eyler idi ra’y u çirâ

5225 Göricek didi süvâriye hemân
Sâde-dilden bu ‘acâyib ḥayvân

Biltürüz anı garaždan hâli
Şoralum şimdi aña ahvâli

Didi mâr aña ki ey yâr-ı ebed
Gördüñ ‘âlemde niçe nîk ile bed

Nedür ‘âlemde cezâ-yı ihsân
Bildigüñ gibi bize eyle beyân

Didi kim kimüñ içündür bu su’âl
Âdemiler için ise ahvâl

5230 Anlar ihsâna esâa’et eyler
Dâ’imâ cevr ü ihânet eyler

İdeyüm ister iseñ anı beyân
Ola da’vâya delîl i bürhân

Âdemînüñ birine bu çâker
Eylemişdüm niçe pîl-i hizmetler

Her sene toğırur idüm bir kûsâl
Şîr ü revganla olurdu hoş-hâal

İntifâ‘ itdi nice vaqt ü zamân
‘Âkıbet geldi kuvâya noqşân

5235 Niceden kaldı vücûdum âhir
Kocalık hâleti oldu zâhir

Gördi evvelki gibi yok nef im
Mezhebinde gerek oldu def im

Nifaka virmemek için der-hâl
Kogdı şahrâya idüp istişkâl

Niçe dem başlu başuma tenhâ
İder idüm bu mağallerde çirâ

Yoğ iken gayri tımîdi benden
Yine fi'l-cümle zuhûr itdi semen

5240 Ten ü endâmumu gördi bir gün
Sevinüp oldı ziyâde memnûn

Bir kaçâb buldı getürdi encâm
Şatdı kaçşâba beni ol nâ-kâm

Getürüp gitse gerek şimdi kaçâb
İdecek zebhle bu cismümi harâb

İ 131a

Böyledür işte gürûh-ı insân
Anlara sû-ı cezâdur ihsân

Niçe şîr ü revğan ile niçe sâl
İtmiş iken evini mâlâ-mâl

5245 ‘Âkıbet cânuma kaçd itdi benüm
Hâk-sâr eyleyecekler bedenüm

İşini gör aña virmc mühlet
Yetişür saña bu deflü huccet

Didi mâr işte bilindi hâlûñ
Buña var mı ola kıl ü kâlûñ

Didi bir şâhid ile iş bitmez
Şer‘-i gırrâ anı maqbûl itmez

Diyicek böyle süvâri nâgâh
Yine mâr eyledi eţrâfa nigâh

5250 Bir dırahta nazarı oldu dūçâr
Didi bundan idelüm istifsâr

Bî-garaždur bu şecer elbetde
Befizemez gayre bu mâhiyetde

Görelüm nice şehâdet eyler
Âdemiler için söyler*

İtdi.....-vâr ol şecere böyle hitâb
İtdi evvelki gibi isticvâb**

Ya'ni ihsâna nedür hüsn-i cezâ
Bildigüñ gibi anı kıl inhâ

5255 Didi ger âdem için ise su'âl
Anı ta'rîf ideyüm ben fi'l-hâl

Âdemîde odur ancak mu'tâd
'Adl ü ihsâna cezâdur bî-dâd

İdeyüm vechini tafşıl ü beyân
Ola aşlı sebebi size 'ayân

Ben dırahtum buracığda tenhâ
Cem' olur sâyeme hep bây u gedâ

İderem hizmet-i nâsı dâ'im
Zîr-i sâyemde olurlar kâ'im

5260 Tâb-ı temmuz idicek bî-ţâkat
Zîr-i sâyemde iderler râhat

* Metin silik.

** Metin silik.

Hidmete bâl u per açmış tururam
Geldiği deñlü elümden koruram

İ 131b

Cân atup sâyeme geldükde hemân
H'âb u râhat ile olur şâdân

Uyanup şimdi ider baña nazar
Her bir endâmumu taşmîm eyler

Dir filân yiri güzel çüb olacak
Dest-i çüb olsa dañi hûb olacak

5265 Bulnur ise eger anda teber
Ele alup beni berbâd eyler

Keser idüp dal u budağum der-ân
Getürüp cismüme hayli noqşân

Eylemez zahm u mürüvvet aşlâ
Hiç dimez lâzım olur yine baña

Sâyesinde bu ağacufi her dem
İstirâhat ideyorlar 'âlem

Hâşılı böylc olur âdcmî zâd
Anlara cevr ü cefâdur mu'tâd

5270 Ne ise idecegüñ eyle hemân
Yokdur anlar için 'ahd ü peymân

Didi mâr işte işitdün ki seçer
Âdem için ne şehâdet eyler

İki oldı saña şimdi şahid
Hüküm-i şer'î olamaz mı vârid

Hâzır ol şimdi mükâfâta hemân
Hep temâm oldı delîl ü bürhân

Oı süvâri didi gerçeksın sen
Men'-i vird eyleyemem bu sözi ben

5275 Tezkiye lâzım olur lik añâ
Tâ 'adâletle olaydı icrâ

Hâşılı bir dağı olursa güvâh
Hükmine râzıyum h'âh u nâ-h'âh

Çünkü kan dökmek olur emr-i 'asîr
Sen dağı itme 'adlde taqşîr

İşidicek bu sözi mâr-ı siyâh
Yine itdi tarafını ne nigâh

Gördi bir dilgü ola etrâfi gezer
Didi andan alalum şimdi haber

5280 Meger ol hâli görürmiş rûbâh
İşidüp eyler imiş 'a'f-ı nigâh

İ 132a

Vâkıf olmuş geçen ahvâle zarîf
Hâzır itmiş añâ bir ra'y-ı la'îf

Şorıcağ şimdi süvâri de añâ
Nedür ihsâna cezâ-yı ahrâ

Lik sen mâra ne ihsân itdün
Lâayık-ı şân-ı kerîmân itdün

Anı kıl baña sen evvel ijbâr
İdeyüm ben de şehâdet ikrâr

5285 İşidicek bu sözi merd-i hazîn
Mâcerâyı aña itdi tebeyyîn

Geçen ahvâli hikâyet itdi
Mârdan hayli şikâayet itdi

Gûş idicek bunı şimdi rûbâh
Didi lâ-kuvvate illâ billâh

Sen bir ‘âkil kişiye beñzersin
Kızbi ser-mâye idüp neylersin

Mâr itdi degül o kızb ü hilâf
Toğrıdur bu sözi haķu’l-inşâf

5290 İşte bu topraya girdüm hattâ
Eyledi haķ yola taħliř ü rehâ

İ’timâd itmedi yine rûbâh
Didi kızb eylediñüz oldı günâh

Öyle bir topraya mâr-ı a’zam
Niçe küncide olurmuş bilmem

Tarıluv mâr anı itdi taħmîķ
Didi gör nice şıgarmış taħķîķ

Gireyüm topraya sen eyle nazâr
Şıdkımız zâhir ola öyle meger

5295 Atıluv topraya girdi menkûb
Kırluv yatdı içinde tor tob

Giricek topraya ol mâr-ı siyâh
Didi itse süvâra rûbâh

Ne tırursun işini görsene sen
Düşmene fırsatı elvirmiş iken

Mütenebbih olup ol bî-çâre
Topraya urdı hemân dîvâra

Kıldı havf ile anı hurd u helâk
Yire çaldı o habîsi çâlâk

İ 132b

5300 Kurtulup dâhiye-i 'uzmâdan
Fâriğ oldı bu 'aceb da'vâdan

İtdi rûbâh anı hakkan irşâd
Bildi ahvâl-i cihâm nâ-şâd

Bildi kim luğf u kerem cûd u seğâ
Ehline düşmez ise 'alîn-i hağâ

Zâlîme itse biri luğf u kerem
İtmiş olurmuş o mazlûma sitem

Daği her kim yine olsa mazhar
Anı elbetde ol icrâ eyler

5305 Dime menkıbeye tûl u dirâz
Hişşeni eyle içinden ifrâz

MAYMUNUÑ PÂSPÂN ELİNDEN SÂRİK VÂSİTASIYLA HELÂKDEN KURTULŞI HİKÂYESİ. *

Bir zamân ile meger bir sultân
Mülk-i Keşmîre iderdi fermân

* İ nüshası fihristteki başlık.

Devlet ü saltanat u haşmetde
Bir nazîri yoğ idi vüs'atde

Cümle ıstablı tolu hayvânât
Beslentürdi niçe biñ mañlûkât

Bir de püzînesi var idi anuñ
Kıatı maqbûli idi yârânuñ

5310 Ya'ni bir nekre kıyâfet-i maymun
Pâdişâha olur idi maqrûn

Niceden beslemiş idi anı
Kıatı eyler idi ol sultâmı

Anı itmiş idi havâşşa mülhak
Şâha hizmet ider idi muñlak

Mütrfañın idi ammâ gâyet
Gicelerde ider idi hizmet

Yaticak pisteri üzre ol şâh
Pâsbânlık ider idi her gâh

5315 Hancer elde olur idi kâ'im
Başı ucında gezerdi dâ'im

Her gice eyler idi hizmet-i şâh
Tâ be-şubh eyleyerek hıfz u nigâh

İ'timâd itmiş idi şeh de aña
Uyanup baksa görürdi ber-pâ

İ 133a

Şimdi bir sârık-i üstad meger
Taşradan gelmiş idi ol günler

Gezerek kûçe-i şeh̄r ü bâzâr
Yerlü bir sâriķe oldı dûçâr

5320 Buldılar bir birini şeb-i hengâm
Biri 'âķil biri ğâfil-i bed-kâm

Didi ol sâriķ-i 'âķil ki aña
Ne maħal var ki ola nakb sezâ

Çün bilürsin buranın ħâlini sen
Taşradan gelmekle bilmem ben

Bildigüñ gibi baña kıl ihbâr
Olahum işe sentüñle der-kâr

Didi ol sâriķ-i ğâfil cânâ
Aĝniyâdan biri vardur ħâlâ

5325 Bir dirâz ğuşı var anuñ ey yâr
Yok nazîri bu cihânda deyyâr

Ķatı pek sevdiği için anı
Bekledür şubħa deĝin ħayvânı

Bekçi itmiş aña iki oĝlan
Biri Behrâm birisidür Keyvân

Daħi rabt itmiş anı zencîre
Aħzı vâbeste niçe tezbîre

Bu gice şan'at anı almaķdur
Ma'rifet ol eşegi çalmaķdur

5330 Ba'd-ezîn şurada var bir züccâc
İdelüm şişelerinden ihrâc

Yükledüp anı har-ı ma'hûde
Gidelüm semt-i reh-i maqşûda

İşidüp sâriq-i 'âkil anı
Afladı mertebe-i nâdânı

Bu kelâmı ider iken nâgâh
Oldı sâriq-i 'âkil âgâh

Ki gelür gûşa başından bir ses
Bildi kim bekleyiyor anda 'ases

5335 Fehm idicek anı yan virdi hemân
Ele girdi o habîş ü nâdân

Şordılar sen ne kişisin böyle
Bunda n'itsek gerek idi söyle

İ 133b

Didi ben sâriqüm itdüm niyyet
Ki idem bir harı bu şeb sirkat

Hem daği bir şişeci dükkânufı
Açup alsam gerek idi vâruñ

Yükledüp ol hara kârûreleri
Taşraya idecek idüm seferi

5340 Anı ser-mâye iderdüm ammâ
Uymadı niyyet ü tedbire kazâ

Bir zahîf âdem idi merd-i 'ases
Didi haqqan bunı bilmez herkes

Böyle lâzım kişide fehm ü şu'ûr
İtmeye tâ ki umûrında kuşûr

Bir hârı bekleye iki âdem
Çifte zencîr ile bağlu ola hem

Anı biñ hâlle sirkat idesin
Aña şîşe çalup hem yükledesin

5345 Bâri ey aħmaq-ı bi-çâre pelid
İdeceksün buña çün sa'y u mezîd

Var hazîne yolını nakb eyle
Pâdişâh mâlını bul nehb eyle

Ele girsen de olursun ma'zûr
İtmemiş olur idüñ bâri kuşûr

Şimdiden sen ele girdüñ murdâr
Çâre yokdur olacağsın ber-dâr

Gûş iderdi anı düzd-i 'âkil
Didi oldu baña 'ibret hâşıl

5350 Urayum nefsi hazîne yolına
Belki maqşûdum o yolda bulma

Zîr-i aşr-ı şeh-i Keşmîri hemân
Başladı delmege 'ayyâr-ı cihân

Dañi şubħ olmadan itdi itmâm
Bir dlîk açdı o kaşra nâ-kâm

Baş şokup içerüye itdi nazar
Câme-h'âb-ı şeh idi pür-zîver

Taht-ı şâhîde yaturdı sultân
Şem'a olur idi şu'le-feşân

5355 Lîk var anda tûrur bir maymûn
Nazaruñ itmiş o şaha merhûn

İ 134a

Destine almış o bir hancer tîz
Gözûñ ayırmaz o şehden hergîz

Müte'accib olup ol halete çok
Dir idi bunda hele ma'nâ yok

Ne kadar olsa zekî vü şâdık
Yine bu hîdmete olmaz lâyıq

Düşünürken bunı düzd-i 'âkil
Oldı maymunda da fikret hâşıl

5360 Meger ol dem bir iki mûr-ı siyâh
Sîne-i şehde gezermiş nâgâh

Görüp ol hâli darıldı maymûn
Ğazabından öleyazdı mecnûn

Anı aşd eyledi kim ol bî-bâk
İde ol mûrçeleri katl u helâk

Çaldırup hancer-i ser-tîzi hemân
Diledi mûrçeleri ura der-ân

Göricek anı o demde hırsız
Didi çek el bu degül cây-ı sıfîz

5365 Şıçrayup hanceri aldı elden
Def' idüp nâ'ireyi sultândan

Yirine vardı yine itdi kıyâm
Muntazır oldı zuhûra nâ-kâm

Ol şemâtetden uyandı çün şâh
Oldı tafşîl me'ale âgâh

Dost-ı nadâna şaşın virme vücûd
Ki şiyânet daği eylerse çi sûd

Düşmen olsa yine merd-i 'âkil
Lâyıkından yine olmaz gâfil

BİR ŞAYYÂDU Ñ İKİ HÂCENÜN MÜBÂHESELERİNDEN LAF Zİ
ÖĞRENMESİ HİKÂYE-İ LAÛİFESİ.*

5370 Bir zamân ile meger bir şayyâd
Eylemiş idi şikârı mu'tâd

Murg u mâhîyi idüp şayd u şikâr
Şatup eylerdi bahâsı ile kâr

Murg içün kurmuş idi bir gün dâm
Eyleyüp lâzimesin hep itmâm

Bekler idi ki ide şayd-ı tuyûr
Olmaya kâr-ı ma'aşdan kuşûr

İ 134b

Girmek üzere idi dâma üç kuş
Kaçmaya diyü olurken bî-huş

5375 Nâgehân tâlib-i 'ilm iki herîf
Gördi kim itdiler anda tevķîf

Mes'ele söyleşüp ol tâlibler
Azgışup hayli nizâ' eylediler

* İ nüshası fihristteki başlık.

Yalvarup anlara dirdi şayyâd
 Ürküdüp şaydımı itmeñ ber-bâd

Yapçecik bâri tekellüm idesiz
 Dañi luţf idi bu yirden gidesiz

İşdirse bu şadâyı murgân
 Ürgüşüp birden olurlar berrân

5380 İtdifüz kâr-ı ma'âşum ibtâl
 Neye bu kadar kıl ile kâl

İtdifüz medresede böyle 'amel
 Neye lâzım burada baħş ü cedel

Didi tâlibler aña ey şayyâd
 Bize de baħş ü cedeldür mu'tâd

Çün idersün bize bu gûne niyâz
 Eyle bâri bize hişşe ifrâz

Kıl birer murgla bâri iskât
 İdelüm biz dañi kaşr-ı aşvât

5385 Nân-ı şûr bây-ı cevân ey şayyâd
 Yemedem cismümüz oldu ber-bâd

Biz de ekl eyleyelüm laħm-ı tıyûr
 İdelüm anuñ ile kesb-i şu'ûr

Didi aşlı bunuñ ancak ücdür
 İkisün size çıkarmak gücdür

Münhaşırdur aña ancak kârım
 Luţf idüp elemin âh u zârım

Didiler mümkünî yok hişşe gerek
Lâzım ise eger iskât itmek

5390 Yoħsa şimdi iderüz şavt-ı dırâz
Üçi birden anuñ ider pervâz

İde gördi o niyâzı tekrâr
İtdi tâlibler ‘inâda ısrâr

Gördi yok çâre birer kuş elbet
İtmeli anlara bezl-i kısmet

İ 135a

Hâşılı itdi şikâr-ı murgân
İkistüñ anlara kıldı ihsân

Didi virdüm size anı ammâ
İderem ben de anı istid‘â

5395 Ki nedür itdigüñüz baħş-i ‘azîm
Baña da idesiz anı tefhîm

Ben de sizden olayum fâ’idemend
Olayum ben de anuñla ħursend

Didiler itdigümüz baħş-i ħarîb
Ĥaħħ-ı münşide idi emr-i ‘acîb

Biz miħnetden iderdük güftâr
Bir birümüzden idüp istifsâr

Didi ħunsâ ne dimekdür âyâ
Daħi ta‘bîr-i miħnet ne ola

5400 Didiler ne ola ‘avrat u ne er
Aña elbetde muħannas dîrler

İşidüp anı begendi şayyâd
Hıfz idüp hâtırına eyledi yâd

'Avdet idüp evine geldi o şeb
Naql idüp 'avratına söyledi hep

Levm idüp ol gice hâtunı aña
Didi ol mes'eleden n'oldı saña

Niçün itdüñ iki murgı ifnâ
Nene lâzım idi hıfz-ı hunsâ

5405 Didi 'ilmüñ çok olur fâ'idesi
Belki de zâhir olur 'â'idesi

Çün şabâh oldı hemân itdi kıyâm
Şayd-ı mâhi içün itdi iqdâm

Bir balık eyledi Mevlâ ihsân
Hep görenler anı oldı hayrân

Ya'ni bir mâhi şikâr itdi o gün
Reng ü nakş ile hemân bukalemûn

Göriccek balığı oldı hayrân
Didi qâdrin bilür anuñ sultân

5410 Zinde iken semek bî-hemtâ
Pâdişâha anı kıldı i'tâ

Pâdişâh da meger ol eşnâda
Bir havz itmiş idi âmâde

İ 135b

Qoyup içine niçe mâhîler
Kendüsi eyler idi aña nazar

İtdi ol vaqte teşâdüf der-ân
Pâdişeh gelmiş iderdi seyrân

Göriccek ol bahguñ hey'etini
Niçe biñ rengle ol hâletini

5415 K̇atı mahzûz olup andan sultân
Biñ 'aded zer aña itdi fermân

Bir vezîri var idi dâna-dil
Didi ey şâh-ı kerîm ü 'âdil

Bir balık olmağla bukalemûn
Virilür mi aña hiç biñ altun

Ne kadar olsa da vüs' u kudret
Bu 'atâyaya götürmez tākāt

Padişeh didi sözün şâdıkdur
Bu kadar şey'e bu nâ-lâyıkdur

5420 Lîk yok çâre olındı fermân
İtmelidür anı elbet ihsân

Didi şâhum aña vardur tedbîr
İdeyüm emrûñ olursa taqrîr

Şimdi şayyâda su'âl eyleyesin
Dişi erkek mi bu âyâ diyesin

Kangı şakîni iderse izhâr
Diyesiz işini eyle ihzar

'Âciz oldukda olur iş âsân
Virilür hâline lâyıq ihsân

5425 Hâşılı böyle su'âl eylicek
Dişi mi er mi bu mâhî diyicek

Bahş-i hunşâyı idüp der-hâtır
Anlara virdi cevâb-ı hâzır

Didi bu mâhî-i a'cûbe-edâ
Ne müzekker ne mü'enneş hâlâ

Bilesiz anı muhannesdür bu
Böyle bir dane semekdür dil-cû

Gûş idicek anı şimdi sultân
İtdi bin zer dahi başka ihsân

5430 Eyledi kendüsine anı nedîm
İtdi günden güne 'izz ü tekrîm

İ 136a

Oldı bir mes'ele bâdî-i kerem
İtdi şayyâdı 'azîz ü ekrem

Şeref-i 'ilme nihâyet yokdur
Anuñ esrârına gâyet yokdur

BİR ŞÂHUÑ MA'NEVÎ SEBEB-İ HAYÂTI OLAN TOĞANI KAZÂEN
HELÂK İTMESİ HİKÂYESİ.*

Bir zamân var idi bir şâh-ı kerîm
'Azâmet şâhibi Sultân 'Azîm

'Âkil ü kâmil ü dâna-dil idi
Mütedeyyin idi hem kâmil idi

* İ nüshası fihristteki başlık.

5435 Mâ'il-i şayd u şikâr olmuş idi
Anda bir zevk-i hafî bulmuş idi

Her gün eylerdi 'azîmet şayda
O da düşmüşdi anuñla kayda

Var idi niçe toğan u bâzı
Müte'addid ider ol kuşbâzı

Cümleden var idi bir bâz-i sefid
İltifâtı aña olmuşdı mezîd

Kendi beslerdi on şeh bizzât
Görse bir şaydı muhâl idi necât

5440 Yine mu'tâdı gibi bir gün o şâh
'Azm-i şayd eyledi bâ-ğayl ü sipâh

Kola bindirmiş idi ol bâzı
Kendi altında bir esb-i tâzî

Cüst-cû eyleyerek şayd u şikâr
Tağ u şahrâyı idüp geşt ü güzâr

Bulmadı şayd idecek murğ aşlâ
Kalmamış idi cihânda gûyâ

Çünkü ol vaqt idi eyyâm-ı temmuz
Tâb-ı şems olmuş idi şu'le-fürûz

5445 Heves-i şaydla gitdi tenhâ
Teşne-i âb idi gâyet ammâ

Girüde kalmış idi hayl ü haşem
Yoğ idi şâhla etbâ' u hadem

Dahi kolında idi bâz-ı sefid
Bir maḥal gördi şu itdi ümîd

İ 136b

Dâmen-i kûh-ı ‘azîm idi meger
Şucağız gördi tekâtur eyler

Ḳatı gec tamlar idi lîk o âb
Ḳatre Ḳatre gelür idi yâb yâb

5450 Tîr-keşinde var idi çün bir câm
Çıkarup anı hemân şâh-ı benâm

Ṭıtdı ol câmı olınca memlû
Bekledi ṭırdı ṭolınca ol şu

İdicek içmege anı niyyet
Ḳıldı şâhin kolı üzre hareket

Ḳalmadı Ḳatre içinde hiç âb
Dökilüp cümlesi oldı nâ-yâb

Yine ol Ḳatreye ṭıtdı câmı
Yine bir sa ‘at idüp aramı

5455 Ṭolıcak diledi kim eyleye nûş
Ḳanadıyla yine çarpdı ol kuş

Şöyle kim Ḳalmadı hiç şudan eşer
Bir yudum olsun iĉer idi meger

Şiddet-i ḥar u ‘aşeş ile ğazab
İltihâb itdi gelüp bir yire hep

Ne şekl urdı ise yire anı
Ṭayran itdi hemândem câmı

Bir nikâbdârı var idi şâhuñ
Gezer idi o yanınca anuñ

5460 O dañi geldi yetişdi nâgâh
Eyledi şâh ile şâhine nigâh

Bildi kim ne ola aña sebeb
Pâdişeh gördi ki ber-ğayz u gâzab

Havf idüp itmedi ahvâli su'âl
Şu kadar bildi ki âşâr-ı celâl

Didi sultânıña benüm matlûbum
Maksad-ı cân u dilüm mergubum

Şu gelen ile seyr olmağdur
Ancak ol âba zafer bulmağdur

5465 Beklemek lâkin anı emr-i 'asîr
Lâzım oldı aña başka tedbîr

Sen çıkup menba'ıma eyle nigâh
Yolu sed itmiş ise ba'zı kiyâh

İ 137a

Açup ol manba'ı eyle tahtîr
Olalum tâ ki anuñla dil-i seyr

Çün rikâbdâr idüp ol emre kıyâm
Dâmen-i kûha idüp 'azm-ı hırâm

İdicek menba'ıma 'atf-ı nigâh
Görde ejder gibi bir mâr-ı siyâh

5470 Geştesi anda te'affün itmiş
Zehri âb içre qarışmış gitmiş

Zehr-i mâr itmiş o âb-ı pâkî
Gömgök olmuş o maḥallüñ ḥâkî

Göricek anı rikâbdâr ol ân
Oldı dehşetle vücûdî lerzân

Gelüp aḥvâli diyicek ol şâh
Eyledi cân u gönülden bir âh

Didi ol baz-ı sefidün ḥâlûñ
Yâd idüp aña geçen aḥvâlûñ

5475 Nice oldıysa ḥikâyet itdi
Ol rikâbdâra şikâyet itdi

O benüm yâr-i vefâdarum imiş
Ḥaḫ bu kim mûnis-i gam-ḥ'ârum imiş

Ağlayup itdi ḫatı vâveylâ
Fâ'ide virmedi ammâ aşlâ

Kâr olda gerek diḫḫat-i tâm
Ki ola ḫayr ile ḫarîn itmâm

Sû'-i ḫâlet ne ḫadar var ise hep
Sebebi cümle şitâb ile gazab

**BİR ŞÂHUÑ GÖRDİĞİ MANÂYI 'AKS OLARAK TA'BÎR... İDÂM
OLINMASI ḤİKÂYESİ.***

5480 Bir zamân var idi bir şâh-ı benâm
Hind ü Sinde yüridürdi aḫkâm

Daḫi Hilar(?) idi nâm-ı pâkî
Nâmı tutmuşdı bütûn eflâkî

* İ nüshası fihristteki başlık.

Rub '-1 meskûna iderdi fermân
Diseler lâyıq idi şâh-1 cihân

Salţanat-1 devlet-i 'izz ü iqbâl
Cümlesi bulmuş idi anda kemâl

Cümleden virmiş idi Rabb-i Kerîm
İki şehzâde-i dâná vü fehîm

İ 137b

5485 Edeb ü hilm ü hayâ 'ilm ü kemâl
Himem-i cûd u şehâ hüsni ü cemâl

Ezelî anlara maşşûş idi hep
Öyle hulk itmiş idi Hâzret-i Rab

Anlara yoğ idi 'âlemde nazîr
Biri mâh idi biri şems-i münîr

Biri de var idi bir hûb nigâr
Ya'ni hâtun-1 şeh-i 'adl- aşâr

İki şehzâdelere mâder idi
O da bir pâdişeh-i duşter idi

5490 Reşk -i hüsniünden 'arûs-1 meh-tâb
Yüzine çekmiş idi ebr-i hicâb

Nev şukûfte gül-i şad-berg-i cemâl
Zîb ü zîverde bezm-i iqbâl

Aña reşk itse revâ dürr-i Necef
İki dürr-i dâneye olmuşdı şadef

İsmine dirler idi şevk-âver
Bânû-yı şâh-1 'adalet-i küster

Pâdişâh itmiş idi rabt-ı derûn
Görmese bir dem olurdu mecnûn

5495 Kâti aşufte idi gâbgabına
Bayılır idi o şîrîn lebine

Var idi bir de vezîri anuñ
O da maqbûli idi sultânun

Aña dîrler idi düstûr-ı Hilar(?)
Yoğ idi mişl ü nazîri deyyâr

'Aql u rüşd ile cihânda meşhûr
Nâmı dillerde olurdu mezkur

Ra'y u tedbîr-i umûr-ı 'âlem
Aña tefvîz olunurdu her dem

5500 Şâhib-i 'izz ü veķâr u temkîn
Bünye-i salţanata rûkn ü rekîn

'Uhdesinde umûr-ı devlet
Aña teslim idi mülk ü millet

Var idi bir de debîr-i pâkı
Ya'ni bir münşî-i pür- idrâkı

O da mergûbı idi sultânunı
Kâtibiydi şeh-i 'âlişânunı

İ 138a

Mârifetde yoğ idi akrâmı
Namı tutmuşdı bu çâr-ı erkâmı

5505 Pîl Mahmûdı idi levni beyâz
Öyle hulķ eylemiş idi Feyyâz

Gerçi var idi nice yıl kebîr
Yoğ idi lik aña mişl ü nazîr

Var idi hem de yine iki cemel
Yoğ idi anlara dünyâda bedel

Niçe günlük yolu bir demde hemân
Kaṭ' iderlerdi ol iki hayvân

Bir de esbi var idi pîl-endâm
Berḳ-i hâtîf gibi tîz-kâm

5510 Kurre-i tob-ı zemîni yekser
Bir nefes içre hemân ḳatlı eyler

Dizginüñi tutmasalardı çekerek
Göremez tozını kaytas-ı felek

Var idi bir daḫi şemşîr-i benâm
Nâmına dirler idi hûn-âşâm

Cevheri it feth u nuşret
Zülfikâr ile tutardı nisbet

Hâşılı pâdişeh-i dâna-dil
Bunlara olmuş idi pek mâ'il

5515 Hadd-i zâtında o hayvânâtufî
Yoğ idi mişli bu mezkûr atun

Bunlar ile ider idi sultân
Pâdişâhân-ı cihâna rüçhân

İmtiyâz-ı şeh-i 'âli-himmet
Cümle anlarla idi bî-minnet

Meger ol buka'a bir cem'-i keşir
Mütevattım idi eyyâm-ı vefir

Hep Brehmen idi kavm-i Enbûh
Ehl-i hikmet geçinürdi o gürûh

5520 Hadd-i zâtında fînûn u hikmet
Niçe esrâr-ı 'ulûm u şan'at

Anlarufî zâtına vâbeste idi
Ne kadar dinse de şâyeste idi

Lîk her birisi bî-mezheb ü dîn
Mülhid ü münkir-i Hak bed-âyîn

İ 138b

Dâ'im eylerdi o kavm-i nâ-şâd
İ'tikâdât-ı 'avâmı ifsâd

Niçe efsâne vü sihr ü efsûn
Gösterürlerdi niçe gûnâ-gûn

5525 Aldanup anlara çok sâde-dilân
Niçesi olmuş idi bî-îmân

Anı gûş eylicecek şâh-ı kerîm
İtdi ol tâ'ifeye zecr-i 'azîm

Diledi kim ide Hakka irşâd
Bulalar ez-ser-i nev râh-ı sedâd

Gördi kim itmedi te'sîr-i belîg
Lâzım oldu o gürûha bir tîg

'Âkıbet pâdişeh-i kişver-i kîr
Ol Brehmenleri kıldı tedbîr

5530 Cümle oymaqların itdi gâret
Oldılar mazhar-ı züll ü nekbet

Zen ü ferzendi olup kaydâsâr
Oldılar cümle giriftâr-ı hasâr

İçlerinden bir iki kaç nâ-kâm
'İlm ü hikmet ile meşhûr-ı benâm

Şöyle kim her birisi ehl-i fînûn
Şan'ata kâdir idi gûnâ-gân

Şıgınuş sâye-i sultâna hemân
Buldılar tîg-i siyâsetden emân

5535 Ya'ni kim ba'zılara virdi necât
Yeniden eylediler kesb-i hayât

Lîk her birisi itmiş idi kîn
Buğz u gayz ile olurlardı mekîn

İntikâm almak için rûz u leyâl
Bağışurlardı o kavm-i muhtâl

Bekleyüp vakt ü zamân-ı firşât
Kûze dirlardı münâsib şan'at

Pâdişâh anlara itdi fermân
Olalar hizmet-i şâhîde hemân

5540 Arası geçdi bunufi çok eyyâm
Otururlardı o kavm-i bed-nâm

Bir gice pâdişeh-i dil-âgâh
H'âb-ı râhatda yaturken nâgâh

İ 139a

Sem'ine geldi bir a'cûbe şadâ
Yedi yirden gelür idi gûyâ

Dehşetinden olup ol da bî-dâr
Oldı bâdî-i humûm u efkâr

Der-'aķab ķalkup oturdu yine ol
Bakdı yok kimse tehî sağ ile şol

5545 Pister üzre iderek fikr-i dırâz
H'âba vardı yine şâh-ı mümtâz

Gördi bir dâne bağı-ı ser-efrâz
İdeyor evc-i hevâda pervâz

Ber-hevâ turup ider şâhâ nazar
Daği şâh ile tekellüm eyler

Mütenebbih olup ol dem sultân
Düşünüp oldu bu h'âba hayrân

Giderek yine varup h'âba o şâh
Eyledi 'âlem-i ma'nâyâ nigâh

5550 Gördi bir mâr-ı münakkağ menķûş
Üzerinde niçe biñ renk ü nukûş

Sâķ-ı sultâna hûlanup der-hâl
Gûyiyâ oldu mişâl-i ħalħâl

Uyanup yine hemân pür-dehşet
Aldı kendüyi kemâl-i dehşet

Cân u dilden iderek istigfar
H'âba vardı yine çâr u nâ-çâr

'Âlem-i gayba yine itdi nazar
Gördi endâmı bütün ser-tâ-ser

5555 Başdan ayğa olup garka-i dem
Olmış âfûde ter-i renk-i beķam

Yine vahşetle olcak âgâh
Didi la-kuvvetü illa billâh

Anı fikr eyler iken leşker-i h'âb
İtdi gâfletle yine isti'âb

Gördi bir estere olmuşdı süvâr
Cânib-i şarka iderdi reftâr

Tünd u tiz eyler idi 'azm-i sefer
İki yanına ider idi nazar

5560 Kimse yok idi aña ayakdâş
Yalñuz iki piyâde ferrâş

İ 139b

Anlar ile gider idi pek tiz
Yog idi başka tevâbi' hergiz

Yine bu dehşet ile uyandı
Nar-ı hayretle derûnı yandı

Def 'a – i sâdisede gördi yine
Ateş urmuşlar anun tâ serine

Ya'ni başında yanar şu'le-i nâr
Olmüş eţrafâ bütün ateşbâr

5565 Uyanup fikr ider iken anı
H'âba vardı yine şâhun câmı

Nâgehân gördi yedincide o şâh
Bir maħalde ider eṭrafa nigâh

Bir murğ-ı zâhir olup anda hemân
Başı üstünde iderken cevelân

Tepesi üstine kondı anun
Urarak başına ol sultânufî

Aña minkârı ile urur idi
Kınad açup orada turur idi

5570 Hevl-i cân ile uyandukda hemân
Na'ra urdı eleminden ol ân

İzṭrâb itdi anı âzurde
Oldı gâyetle dili efsurde

Hod-be-hod böyle iderdi te'vîl
Ki ola nice beliyâta delîl

Yedi iklim ideler ana hucûm
Ola enva'-ı kederle mağmûm

Mütezarır ola ol hâletden
Belki dûr ide felek devletden

5575 Dimeyüp kimseye ol esrârı
Ketm idüp şakladı bu aḥbârı

Düşünüp dirdi kime keşf ideyüm
Bu zuhûrâtla ben âyâ n'ideyüm

Kimi itsem ola âyâ maḥrem
Kim ola baña enîs ü hem-dem

Çün şabâh oldu yine şems-i münîr
Eyledi cümle cihânı tenvîr

Padişâh eyledi taht üzre kıyâm
Hâtırında idi hâlât-ı menam

İ 140a

5580 Ol Brehmenler itdi ihzâr
Eyledi anlara keşf-i esrâr

İ'tikâdı var idi anlara çün
Her biriçün dir idi Eflâtûn

Emr-i ta'bîr ü tesellî mutlak
Anlara oldu müfavvaz ancak

İ'tikâdı bu idi ol şâhuî
İ'timadı var idi pâdişehuî

Çağırup anları itdi hâlvet
İtdi tafşîl-i menama sür'at

5585 Yek bîñ itdi beyân u taqrîr
Diledi ideler anı ta'bîr

Gördiler kim eser-i havf u hrâs
Pâdişehden olmurdu ihsâs

Bildiler gâyetle havf itmiş
Şöyle kim 'aqlı başından gitmiş

Diñleyüp cümlesi bu rü'yâya
Izırâb eylediler bî-gâye

Didiler böyle sehmâk ma'na
Ne işitdün vü ne gördüñ şâhâ

5590 Pâdişâhum ider ise fermân
Varalum biz daîi şimdi der-ân

Kütüb-i hikmeti idüp ihzâr
İdelüm lâzimesin istihzâr

Görelüm n'ola gerekdür ta'bîr
İdelüm şofira huzûra takrîr

Gitdiler yerlerine pür-himmet
Derilüp eylediler cem'iyet

Didiler bizlere n'itdi bu şâh
Eyledi kavmümüzü katl u helâk

5595 Kıldı ser-cümle vatandaşan mehcûr
Millet ü dâ'ireden olduğ dür

Şimdi fırsat demidür biz de aña
İdelüm lâzım olanı icrâ

Ber-tarâf eylemeden bizleri şâh
İdelüm emrini ber-bâd u tebâh

İttifâk ile idüp baş-ı kelâm
İdelüm böylece varup i'lâm

İ 140b

Her biri bâ'is-i havf u helecân
Belki bâdî-i helâk-ı sultân

5600 Def 'ine çâre bulunmaz illâ
Yedi şey aña gerekdür ki fedâ

Eger olur ise anlar tertîb
Def ' ola emr-i kazâ bu tertîb

Ola rükn-i rekîn-i devlet
Kim ise cümle havâss-ı hazret

Daği iştabl-ı şeh-i dâverden
Pîl ü esb ü şotor u esterden

Bir-cem' olmalı zebh u qurbân
Olmalı cümle fedâ-yı sultân

5605 Qanları ile gerek gâsl itmek
Daği yanınca niçe nesne gerek

Def' olur böyle belâli rü'yâ
Ėayri dürlü olamaz aña devâ

Aldayup böyle diyüp sultânı
Arqadan kaldıralum erkânı

Yalfuz qalıcaq âsân olur iş
İderüz hîle-i âhir der-pîş

Meşveret itdi o qavm-i şerîr
İdeler şâha bu gûne taqrîr

5610 Gitdiler irtesi gün dergâha
Ser-fürû eylediler ol şâha

Didiler ola efendüm ma'lûm
Çıkdı ta'bîr-i menâmuñ pek şûm

Gerçi sâyefde olur aña 'ilâc
Lîk tedbîr-i 'azîme muhtâc

İşidicek anı sultân-ı benâm
Câmı hûmı anı itdi ser-sâm

Didi her ne ise tedbîr ü devâ
Bir kâdem-i akdem olmsun icrâ

5615 Didiler ol iki dâne semek
İki şehzâdedür anlar bî-şek

Pâdişâha dalan mâr-ı cesîm
Bânû-yı hûb-ı şehensâh-ı 'azîm

Ya'ni şevk-âver pâkize-edâ
O mişâl üzre görünmiş şâhâ

İ 141a

Daği ol bağ ki görindi ol dem
Şüphestüz ol idi pîl-i a'zam

Olmañuz ester-i ma'hûde-süvâr
Zâhir olmuş size esb-i رموار

5620 İki ferraş ki piyâde idiler
İki bahtî develer idi meger

Ser-i sultândaki ol şu'le-i nâr
O vezîr idi ki düstûr-ı Bilâr

Fark-ı şâhîyi uran murg-ı gârîb
Kâtibüñdür görünür bu takrîb

Daği kan ile pür olmak endâm
Tiğ-ı şâhîdür o kim hûn-âşâm

Lîk bir def'ada itdük tedbîr
İdelüm emrûñ olursa takrîr

5625 Evvelâ bânû-yı şâh-ı 'âlem
İki şehzâde berâber ola hem

Dağı düstür-ı Bilâr ya'ni vezîr
Biri münşî-i şeh-i kişver-gîr

İki bahtî şotor u pîl-i sefid
Biri de esb-i şehensâh-ı ferîd

Olalar tu'me-i şîr-i ma'hûd
İdeler uğrınuza bezl ü cûd

Ya'ni ol tîğ ile olup i'dâm
Çanları ahz olına cümle temâm

5630 Hem şikest idüp o hûn-âşâmı
Bile defn iderüz ol ecsâmı

Cem' olup kanı alur hıfz iderüz
Tek ü tenhâca maħalle giderüz

Oğuruz nice garâyim efsûn
Çan ile defn iderüz sultâm

Yazaruz alınma şahuñ anı
Çan ile ğasl iderüz sultânı

Bir iki sâ'at idicek imrâr
Şâhı taħhîr iderüz biz tekrâr

5635 Tâ ki ref' ola beliyât u keder
Çalmaya ref' ola hep ħavf u ħaħar

Böyle bulduğ bu zuhûrâta 'ilâc
Def' ancak buña oldu muħtâc

İ 141b

Çayri vech ile şâhâ bu aħvâl
Def' olur nesne degül emr-i muħâl

Elimüzden bu kadar gelse gerek
Mümkün olmaz anı tahvîl itmek

Padîşeh çünkü işitdi anı
Nâr-ı endûhla yandı cânı

5640 Düşünüp oldu bu hâle hayran
Tâkâti tâk olup oldu vîrân

Didi ey zümre-i a' dayı kadîm
Nice sözdür ki idersiz taqdîm

Kişi eyler mi cihânda âyâ
Devletüñ kendi eliyle ifnâ

Ol haber virdigüñüz cümlesi hep
Kendi nefesümden e'azz ü etyab

Kimisi mücib-i 'izz ü ref 'at
Kimisi rûkn ü rekîn-i devlet

5645 Cümlesi zîver-i bezm-i cânım
Bâ'îş-i kesb-i ser ü sâmnânum

Olur isem eger anlardan dûr
Cümlesinden olur isem mehcûr

Yine lâzım baña dünyâda hayât
Nice mümkün idüm anı heyhât

İstimâ' itmedifüz miydi meger
Yazdılar böyle anı ehl-i hez

HAZRET-İ SÜLEYMÂN NEBÎYE 'ARZ OLAN ÂB -I HAYÂT HİKÂYESİ*

* İ nüshası fihristteki başlık.

Bir zamân ile Süleymân-ı zamân
Cinn ü inse ider iken fermân

5650 Bir kadeh ab-ı hayâtı Mevlâ
Bir meikle aña itdi ihdâ

Didi bu âbı saña Hazret-i Hak
Gönderüp kıldı muhayyar muṭlak

Diler iseñ anı tâ nefha-i şûr
Ya'ni olmcaya dek yevm-i nuşûr

Qalasıñ zinde bu 'âlemde hemân
Olmaya bâd-ı ecel saña vezân

İşte bu âbı alup nûş eyle
Hâlet-i mevte ferâmûş eyle

İ 142a

5655 İstemezsen anı eyle tîz an
Her ne vech ile idersen şâyân

Düşünüp soñra Süleymân nebî
Enbiyâ zümresinüñ münteḥâbı

Meşveret itdi niçe rûz ile şeb
Eyleyüp cümel-i erkâmı taleb

Ne kadar var ise hep ins ü peri
Cümle dünyâda olan cânveri

Cem' idüp anlara itdi tefhîm
Didi idüñ baña nuş u ta'lim

5660 İçeyim mi ola şudan âyâ
Beni çün itdi muhayyer Mevlâ

Didiler çünkü senüfçün Mevlâ
Eylemiş âb-ı hayâtı i'tâ

Anı lâzım olan ancak içmek
Ne içün ola tereddüd itmek

Yeniden ola hayâtunı tecdid
Haşre dek bulasın 'ömr-i câvid

Sen bilürsin yine anı ammâ
Bize kalursa içilmek evlâ

5665 İttifâk itdi bütün mañlukât
Didiler eyleyegör kesb-i hayât

Didi var mı içiñüzde nâ-bûd
Kaldı mı kimse ola nâ-mevcûd

Arayup eylediler istifâr
Gördiler kim yog idi bu Tımâr

Virdiler anı Süleymâna haber
Bundan yog idi bu Tımâr

Bilicek anı Süleymân-ı zamân
Esb-i tâziye buyurdi ol ân

5670 Didi var kande ise bu Tımâr
Kıl selâm ile bu hâli ihbâr

Anı divânuma eyle da'vet
Gelesiz şimdi berâber elbet

Der-'akab esb dañi oldı revân
Gitdi ber-mûcib emr-i fermân

Buldı bir yirde Ebu Tımârı
Söyledi vâkı' olan aḥbârı

İ 142b

İltifât eylemedi lîk aña
Kılmadı emre icâbet aşlâ

5675 Def'e şâniyede gelüp hemân
İtdi ihzârını anuñ fermân

Didi var eyle huzûra da'vet
Gelmeli şimdi senüñle elbet

Varıcaḫ kelb daḫi ol ḫayvâna
İmtişâl itdi gelüp fermâna

Göricek anı Süleymân nebî
Didi n'olmuş idi âyâ sebebi

Ki saña eyledüm esbi irsâl
Hem selâm itdüm anuñla işâl

5680 İltifât eylemeyüp hiç aşlâ
Gelmedüñ bilece esb ile baña

Sen bilürsin ki o esb-i tâzî
Rüthede cümleñüzüñ mümtâzı

Kelb ise ola ezell ü erzel
İdesin sözi ile anuñ 'amel

Ne içündür baña eyle tefhîm
İdeyüm şofıra merâmum taḫdîm

Didi ey vâkıf-ı râz-ı Yezdân
Cümle esrâr-ı cihân sañas 'ayân

5685 Lâk emrûfile olmsun takrîr
Ne ise da'iyeye 'abd-i fakîr

Gerçi esb oldu e'azz-i hayvân
Anuñ inkârı degüldür çesbân

Geçecek âdemi olur ise süvâr
İder altında kemâ-kân refâtâr

Dost ile düşmeni itmez temyîz
Yokdur 'âlemde vefâsı hergîz

Gerçi kelb olsa da zâhîrde hakîr
Eylemez Hâk ni'amda takşîr

5690 Şâhibüñ hiç ferâmûş itmez
Cevr ider ise dañi terk itmez

Hâşılı kelbde olan şıdk u vefâ
Hâk bu kim olamaz inkâra sezâ

İ 143a

Gelmedüm anuñ esb ile ben
İtdüm 'âr anuñ ile gelmekden

Bî-vefâlardan idüp böyle firâr
İhtiyâr eylemişem cây-ı kenâr

Gûş idüp anı Süleymân-ı zamân
Gördi kim 'özri kabûla şâyân

5695 Ba'de âb-ı hayât fazlını hep
Söyleyüp eyledi tedbîr-i taleb

İşidicek şadedi bu Tîmâr
İbtidâ itdi anı istifsâr

Ki hayât âbını ol Rabb-i Rahîm
Ne şurût ile buyurdu taqdîm

Yalnız size mi mahşûş âyâ
Ġayre de izz-i Ġudâ var mı ola

Ya'ni siz* cümle havâşş u etbâ'
Akraba vü ħudemâ vü eşbâ'

5700 İçmege anlara var mı ruħşat
Yalnız sizüñ için mi kısmet

Didi kim bize kılndı mahşûş
Yalnız bizüm içündür bu ħuşûş

Gûş idicek bu cevâbı ħayvân
Eyledi böylece ta'bîr ü beyân

Ki size lâzım olur bu taqdîr
Eylemeñ kendüñüzi derde esîr

Ne kadar var ise ħişân u tebâr
Cümle etbâ' u ħaşem hizmetkâr

5705 Zen ü ferzend ü eħibbâ yekser
Her biri âħerine ide sefer

Birbiri ardı sıra gitse gerek
Yalnız siz ħalacaħsız giderek

Nâr-ı ħicrân ile yanup her dem
Size zindân olacaħdur 'âlem

Öyle zan iderem ey pâk-meniş
Mûcib-i ħüzn olacaħ size bu iş

* Metinde "sen"

Yek-be-yek her birinüñ hicrânı
Başka başka yakacakdur cânı

5710 Yeñilerle yeñi başdan elbet
Size lâzım olur imek ülfet

İ 143b

Alışup anlar ile niçe zamân
Görüşüp eyler iken şöhet-i cân

Gide anlar dañi cümle bir bir
Yine tenhâ kalacaksınız âñir

Çekeceksiz yine derd-i hicrân
Buna tákât götürür mi insân

Diyicek böyle Süleymân-ı zamân
İtdi tedbîrün anuñ istihsân

5715 Tatmayup âb-ı hayâtı aşlâ
İtdi içmekden anı istifmâ

İdicek kendü dañi fikr-i şahîñ
Eyledi firakta mevti tercîñ

YETMİŞİKİ NUMARADA OLAN HİKÂYENÜÑ NÂBA'Dİ OLAN
HİKÂYEDÜR.*

MUĞADDEM Kİ FIKRANIN TETİMMESİNDENDÜR BU DAĞI

Ben ise kendi elümle bu dem
İrtikâb eyleyemem zulm ü sitem

Bünye-i devletümi hedm idemem
Silk-i ğadr u cefâyâ gidemem

* İ nüshası fihristteki başlık.

Zen ü ferzend ü derîr ile debîr
Olacak zulmle katl u tedmîr

5720 Ne şafâ virse gerek baña hayât
Dağı râciğ görünür merg-i memât

Bâ-ħuşûş olsa gerek bu devlet
‘Âkıbet yine karîn-i nekbet

Hâşılı olmayacak bu tedbîr
Bunu tecvîz idemez şer‘-i münîr

Ne kadar mür ise de kavî-i şahîh
‘Ukelâ yine iderler tercih

Şâhumuz biz bilürüz ‘âkıldür
Her işüñi ħurdesine vâşıldur

5725 Bir nefes hiç nefis-i sultân
Şâhş-ı âherle olur mı yeksân

Anlara eyler iseñi şimdi fedâ
Def ‘ olur cümle beliyât u kazâ

Hâşş u ‘âm mes’alesi emr-i şarîh
Zarar-ı hâşşı iderler tercih

Padişâh olıcağ âfetden emîn
Müsterih olsa gerek devlet ü dîn

İ 144a

Bedel olsa bir iki kaç ħurbân
Dağı a‘lâsım virür sultân

5730 Nice yüzden olnup böyle kelâm
İtdiler şâha kemâl-i ibrâm

Şûret-i Hâkdan idüp niçe makâl
Hadden aşdı şaded-i kıl ile kâl

Pâdişeh gûş idicek oldı melûl
Âşikâr itmedi hiç redd ü kabûl

İnkisâr-ı dil ile itdi kıyâm
Kıldı halvetüñ şâhiye hırâm

Yüzini hâke sürüp ol sultân
Eyledi eşk-i zırâ'at rîzân

5735 Zen ü ferzendlerini eyledi yâd
İtdi sâ'irlerini de ta'dâd

Zîkr idüp her birinüñ hâcetüñ
Fikr idüp cümlesinüñ mâhiyetüñ

Dir idi kendi elümle âyâ
Nice mümkün ideyüm mahv u hebâ

Düşinüp hüzn ü elemle dâ'im
Oldı halvetde muķîm ü kâ'im

İtmedi kimse ile bast-ı kelâm
Dökilüp kaldı mühimmât-ı enâm

5740 Görüp ol hâli havâşş-ı devlet
Didiler n'olsa gerek bu hâlet

Kimse bilmezdi nedür sırr u sebeb
Hayrete düşmiş idi cümlesi hep

Âķibet fikr idüp ol hâli vezîr
Diledi olmağa ahvâle habîr

Didi kim kendiden olınsa su'âl
Resm-i âdâb-ı Mennâmı ahvâl

Lîk ketminde daħı var âfet
Muķtezîdür anı bilmeñ elbet

5745 Vardı şevk-âver-i bânû-yı şehe
Didi noldı 'acebâ pâdişeh

Nice gündür görürüz kim maħzûn
Fikr eyle hâli katı diger gün

Ne ise hikmetini şormâhdur
Maşlahat her ne ise görmelidür

İ 144b

Ben işitdüm bir iki gün aķdem
Ol Brehmenleri itmiş maħrem

Eylemiş onları cümle da'vet
Pâdişeh ile olımmış halvet

5750 Ol zamândanberüdü ki sulţân
İtmedi birimüze feth-i dehân

Naẓm-ı 'âlem heme muhtel oldı
Maşlahat-ı cümle mu'attal oldı

Size lâzım idesiz istif 'âr
Bize de şofıra idesiz ihbâr

Ķorķarum şâha o ķavm-i bed-ķiş
İdeler sihr ile efsûn bir iş

Belki selb eyleyeler râhatını
Târ u mâr eyleyeler devletini

5755 Düşmen-i bed-şiyem ebterlerdür
Her biri kâfir-i bedterlerdür

Kârger olmaz olur soñra 'ilâc
Afîa vaqt ile devâyâ muhtâc

Gûş idicek bu sözi şevk-âver
Reng-i rûyî kızarup çün gülter

Didi kim gerçi kelâmuñî haqdur
Şâhdan şormak anı elyaqdur

Lîk itmişdi bana buğz u 'itâb
Olmuşuz bir iki gündür şeker-âb

5760 İdemem şimdi su'âle cür'et
İde bir kat dañi belki nefret

Didi düstûr-ı haqâyık pür-vâz
Bunda şâyân olamaz nâz u niyâz

Eger eylerse dañi cevri ü 'itâb
İhtiyâr itmededür ra'y u şavâb

Hâsılı dañi olup şevk-âver
Olacaq oldu sehûletle haber

Kendüye virdi yine zînet ü zîb
İtdi pîrâye-i hüsnüñ tertîb

5765 Vaz' idüp halvet-i şâhîye kadem
Oldı sultân-ı qarîn ü hedm

Feth idüp nâz u niyâz ile kelâm
Eyleyüp resm-i du'âyı itmâm

İ 145a

Sebeb-i hüzn ü gamı itdi su'âl
Nice biñ şive ile ol gül-i âl

Didi şâh itme anı istifsâr
Ki ola mûcib-i hüzn ü efkâr

İtme ol nesneyi keşfe diğkat
Ki ola mûriş-i hecr ü firqat

5770 Bu sözi diñlemeyüp şevk-âver
Didi ey şâh-ı adâlet-küster

Size kim olmaya şâdî vü sürûr
Kollarında qala mı h'âb u huzûr

Ne ise mûcib-i hüzn ü âlâm
Bize de eyle kerem kıl i'lâm

Tâ ki bezl eyleyelüm yolına cân
Bulalum her ne ise bir dermân

'Âkıbet padişeh-i 'âdil-şâ
İtdi şevk-âvere hâli inhâ

5775 Didi kim görmüş idüm şöyle menâm
Ol Brehmenlere kıldum ifhâm

İdeler tâ ki menâmum te'vîl
Kılalar lâzimesiyle tafşîl

İtdiler lik şu gûne takrîr
Beni iden odur ancak tekdîr

Gûş idicek şûdı şevk-âver
Oldı cân u dili pür-sûz u keder

Oldı dehşetle vücûdı lerzân
Eşk-i çeşmüñ ide yazdı rîzân

5780 Yine kendin virüp ol 'âkile tîz
İtmedi levni tağayyür hergîz

Didi çün böyle ola hâl-i menâm
İktizâ ide bu hâlet-i encâm

Bula anlarla selâmet insân
Ne revâ olmaya kullar kurbân

Lîk ol tâ'ife-i gaddâruñ
Düşmen-i cân u 'adâvetkâruñ

Sözlerüñ niçün idersin işgâ
İ'timâd itmege mûcib ne ola

5785 Olsalar buğz-ı fînûna kâdir
Yine dirler o gürûha sâhir

İ 145b

Dâ'ima işleri kizb ü tezvîr
Yire geçsün o gürûh-ı şerîr

Ne kadar olsa mu'ârif-ârâ
İstikâmet bulamaz ehl-i şekâ

Ne kadar olsa biri 'âlim-i fen
Yine a'lem olamaz şeytândur

Lîk merdûd-ı der-i rahmettir
Sâlik-i bâdiye-i la'netdür

5790 Anlaruñ maṭlabı şâhum ancak
Bizi def ' itmek içündür muṭlaḳ

Zen ü ferzend ü 'iyâl ü evlâd
Ola ma'dûm u tebâh u ber-bâd

Yalñuz ala Şeh-i dâna-dil
Bildigün ide o kavm-i bâtil

Refte refte ideler Şaha duhul
İntikâm ile güruh-ı ma'lul

İdicek böyle me'ali tahkik
Pâdişeh itdi kelâmuñ taşdik

5795 Didi sen nice idersin ta'bir
İdegör ser-i zamîrûn taqrîr

Didi Őahum cebel-i Çakânde
Bir du'acı kulunuz var anda

Nâm-ı pâkiymiŐ anun Kâridûn
Aña mekŐuf imiş envâ'-ı funûn

Ol cebelde vaŐan itmiş bir ğâr
Eylemiş kat'-ı 'alâyık ne ki vâr

'Âbid ü zâhid ü 'âli-himmet
Aña Şâyeste imiş kuŐbiyyet

5800 Var iken öyle 'azîz-i yektâ
Aña 'arz itmeye Őahum rû'yâ

Bir alay hâ'ini idüp maħrem
İdeler tab'-ı Őerifini pür-ğam

Ger murâd eyler ise Şah-ı benâm
Ol 'azîz eyleye te'vîl-i menâm

O da eyler ise taşdıķ-i maķâl
Görilür neyse 'ilacı der-hâl

İdelüm her birimüz bezl-i vücûd
Olsun 'âlemde efendüm mevcûd

İ 146a

5805 Ger hilâfuñ ider ise îma
Pâdişeh lâyıkuñ itsün icrâ

İşidüp anı begendi sultân
Eyledi kaçd-ı ziyâret der-ân

Olup etbâ' havâşşıyla süvâr
Oldılar cümle ile 'âzim -i ğâr

Varıcaķ ğâra o şâh-ı gerdûn
Karşu çıkdı gülererek Ğâridûn

Didi şâhum ne içün bu zaħmet
Bize fermân olınaydı hidmet

5810 Biz tekâsül mi iderdük hâşâ
Ta'ab-ı şâha ne hâcet şâha

Hâşılı geçdi nice dürlü kelâm
Resm-i şöhet ne ise oldı temâm

Başladı söylemege şâh-ı cihân
Mâcerâyı bütün itdi i'lân

Gördigi vâkı'a-i hâ'ileyi
Çekdiği miħnet-i pür-ġâ'ileyi

Ne didilerse Brehmenler aña
Cümle naķl eyledi ferden ferda

5815 Ağlayup hâlini i'lâm itdi
Zâhide cümlesin ifhâm itdi

İşidicek bu sözi Kârîdun
Hayret el virdi aña gûnâ-gûn

Parmağufi ağzına alup o hemân
Kaldı hayretde bakup niçe zamân

Ba'de didi ki ey şâh-ı kerîm
Eylemişsiz yine siz sehv-i 'azîm

Çünkü bir tâ'ifede olmaya dîn
'Ukelâ andan olur mı hiç emîn

5820 'İlm-i ta'bîri ne bilsün anlar
Ehl-i emmâre olan hayvânlar

Ba-huşûş ola huşûmet-i sâbık
İ'timâda ola mı hiç lâyık

Kaldı ki size beşâret olsun
Bilesiz anı işaret olsun

Görilen cümle menâm u ma'nâ
Her biri mucib-i celb-i dünyâ

İ 146b

Devlet u menzilet 'ayn-ı delîl
Yek be-yek eyledi anı tafsîl

5825 Mütezâid olcağ 'izzetüñüz
Gün be-gün çoğ olcağ devletüñüz

Evvela görilen ol iki semek
İki elçidür o ki gelse gerek

Nice dürlü tuhaf u pâk-ı güner
Götürüp nâme ile 'arz eyler

Görilen ol yedi ma'nâ-yı muhib
Yedi şeydür ki olmuş tertib

Anları birbir iderler taqdîm
Kıta mahzûz olıcağ şâh-ı kerîm

5830 Cümleden kan ile kim cism-i şerif
Kızarıp olmuş idi reng-i laîf

Erguvânî od bir hil'atdür
Kâmet-i şâha sezâ kisvetdür

Daği ol başda yanan şu'le-i nâr
O da bir tâc-ı mücevher-i âşâr

Hâşılı gördigünüz her ma'nâ
Her biri tuhfe-i pâk u ra'nâ

Soñra ki başa urılmak minķâr
Anda bir cüz'î kerâmetcik var

5835 O daği şaha degül emr-i muzır
Vaķti geldükde olsar zâhir

İktizâ itse gerek bir eyyâm
Çekile cüz'î firâķ u âlâm

Yine encâmı ola hayra karîn
'Âķibet 'adlle hâķ bula yirin

Bu idi pâdişehüm hâķ ta'bîr
Eyledüm işte hużûra takrîr

Yedi kez görmede var sırr-ı nihân
Yedi yirden gelicek elçi hemân

5840 Müterakkî olıcak şân u şükûh
Şâd-kâm olsa gerek cümel vücûh

Lîk şimdengirü ey şâh-ı cihân
Saña lâyıķ degül itmek nisyân

İmtihân eylemeden kimseyi siz
Vâkı‘a sırrımı keşf itmeyesiz

İ 147a

Gerçi her şeyde gerek tecrübe lîk
Anı fehm ide mi her tab‘-ı rekîk

Bâ-huşûş lâzım olıcak ta‘bîr
Şâhş-ı meçhûle olunmaz taķtîr

5845 Yazılıp anda nice kayd-ı şurût
‘Uķelâ üç şeye itmiş merbût

Olmalı anda bu üç nesne behem
Ehl-i dîn ehli ola dost ola hem

Yoķsa her âdeme dinmez ma‘nâ
‘Arz-âmîz ider anı inhâ

Gûş idüp pend-i ‘azîzi sultân
İtdi taķdîm sipâs-ı Yezdân

ķurtulup zulmet-i gamdan ol dem
‘Avdet itdi yine şâd u hurrem

5850 Fi‘l-haķîķa geçicek bir iki gün
Geldi envâ‘-ı tuhaf gûnâ-gûn

Cümleden hil'at eyle tâc-1 laîf
Hep muraşsa' idi zîbâ vü nazîf

Geldi elçiler ile cümle bular
Hâk-pây-1 şehe 'arz eylediler

Pâdişâh oldı bu hâle mesrûr
Ferah u şâdi ile itdi huzûr

Düşünüp bir gün o şâh-1 dâna
Diledi ide mükâfât u cezâ

5855 Didi şevk-âver ile iki püser
Hem debîr ile vezîr-i pür-fer

Geleler ideyüm ihsân u kerem
Olalar ba'zı tuhafla mükerrerem

Eyledi her birine başka 'atâ
Ol hedâyâdan idüp hisse edâ

Var idi bir de nigâr-1 sultân
Katı meftûnı idi şâh-1 cihân

Mihr-veş olmış idi şu'le-furûz
Nâmına dirler idi bezm-efrûz

5860 Bir kenîzün idi gerçi ammâ
Kendüye bende idi bây u gedâ

Düşünüp şimdi murâd eyledi şâh
Hisse-yâb ola hedâyâdan o mâh

İ 147b

Meşveret itdi Bilâr ile o dem
Eyledi aña vezîri mahrem

Didi hil'atle o tâc-ı dîhâm
İder kim iki nigâra taqsîm

İşidicek bu kelâmı düstûr
Didi şâhum buyurursız mesrûr

5865 Hisse-efrûzı ise ra'y-ı münîr
Yine şevk-âver idi tahyîr

Kağısın olur ise şevk-âver
Âherin olsun o mâh-ı enver

Der-miyân oldu çün ol hil'at ü tâc
İtdi şevk-âveri şâh istihrâc

Didi sen kağısın istersüñ eger
Anı al saña anı virsünler

Diyicek böyle hemân şevk-âver
İtdi gizlüce o düstûra nazar

5870 Kağısın ra'y ider ise gûyâ
Anı şevk-âver alaydı ammâ

Hil'ati itdi işâret düstûr
Kûşe-i çeşme ol merd-i gayûr

Hil'ate eyler iken öyle nigâh
Pâdişâh baqdı o semte nâ-gâh

Göriccek çeşm-i Bilâri sultân
Şübheye düşdi derûm ol ân*

Anı bildirmemek için o hemân
Yine ol vechle oldu nigerân

* Yine ol vechle oldu nigerân

5875 Aña şâh olmamak için âgâh
Eyledi yine o gec gûne nigâh

Ya'ni düstûr-ı sûtûde-tedbîr
İtmedi vaz'-ı nazarda tağyîr

Gûyiyâ hil'at aşıldı aña
Gec nigâh eyler idi hep gûyâ

İtdi kırk yıl dahi şâha hizmet
Gösterüp böylece vaz' u hey'et

Şâha bildirmedi bu râzı vezîr
Yoğsa eylerdi helâk u tedmîr

5880 Hâşılı gördi ki çün şevk-âver
Hil'ate eyledi düstûr nazar

İ 148a

Anı his itmeye diyü sultân
Terk idüp hil'ati ol demde hemân

Tâcı aldı o zerâfetle nigâr
İtdi envâ'-ı meserret izhâr

Ol nigâr ile vezîr-i 'âkil
Degül idi ikisi de gâfil

Şâha bildirmediler ahevâli
Anlaruñ yañılış olurdu hâli

5885 Hâşılı kısmet idüp tuhfeyi şâh
Anlara eyler idi 'atf-ı nigâh

Tâcı giydi başına şevk-âver
Câriye hil'ati itdi der-ber

Çünkü şevk-âverüñ idi nevbet
Pâdişeh ol şeb idüp beytütet

Şoĥbet eylerken anuñla ol şâh
Ėaflet üzre diye düşdi nâ-gâh

Âh bu tâc-ı zer-i pîrûze
Lâyık idi bu da bezm-efrûze

5890 Giyinüp başına bâ-cilve vü nâz
Olur idi yine bir kat mümtâz

Eline almış idi şevk-âver
Bir tabaĥ kim şuna şâha sükker

Gûş idicek bu kelâm-ı hâmi
Gitdi yağmaya anun ârâmi

Ėalmayup şabr u irâdetle sükûn
İşidicek bunı oldu mecnûn

Başına çaldı tabaĥla şâhuñ
Gücine gitmiş idi ol mâhuñ

5895 Sükker-âlûd olcaĥ peyker-i şâh
Bünye-i merĥameti oldu tebâh

Çaĥırup şimdi vezîri der-ân
Eyledi ĥatlini anuñ fermân

İmtişâl itdi o da fermâna
Hiç nesne dimeyüp sultâna

Aldı şevk-âveri ĥiddetle vezîr
İderek ‘unf u ĥazabla taĥkîr

Getürüp hânesine ol düstür
İtdi teslimine bezl-i maqdûr

İ 148b

5900 Pâdişâha didi itdüm i' dâm
Ola düşmenlerüñ öyle nâ-kâm

İşidicek bu kelâmı sultân
Eyledi nâr-ı nedâmet-i sûzân

Yâd idüp hüsni ü cemâl ü hâlüñ
Zikr idüp sâbıka-i ahvâlüñ

Gün-be-gün ateş-i hecr ü efkâr
Eyledi sine-i şabruñ pür-nâr

Hod be-hod eyler idi vâveylâ
Nefsine levm iderek şubh u mesâ

5905 'Âkıbet kalmadı şabra tâkat
Çağırup itdi vezîri da'vet

Didi şevk-âvere ben gadr itdüm
Bilmedüm râh-ı hatâyâ gitdüm

İltihâb eylicek nâr-ı gâzab
Oldı bu nâdireye gerçi sebeb

Lâk bilmem nice olur ahvâlüm
Pek fenâ olsa gerekdür hâlüm

İdegör derd-i dile bir çâre
Ben taḥammül idemem bu kâra

5910 Çünkü şevk-âveri itdük ifnâ
Ba'de-zîn baña gerekmez dünyâ

Ağlayup itdi nedâmet ızhâr
Çâresin eyleyerek istifsâr

Gördi düstûr Bilâr ol hâli
Tesliyet kıldı didi ahvâli

Eyledi şâha niçe nuşh-ı cemîl
Bir daği itmemek üzre ta'cîl

Zi'r-rikâ' kışşasın itdi taqrîr
Diñledi pâdişeh-i kişver-gîr

**İKİYÜZ YETMİŞ NUMARALI HİKÂYEDE OLAN (...) 'Â KİLÜŦ ŞÂHA
BEYÂN EYLEDİĞİ (...) HİKÂYE-İ LAŦİFESİDÜR.***

5915 Bir zamân ile meger bir sultân
Yemen iqlîmine idüp fermân

'Adl ü dâd ile iderdi ma'mûr
Yog idi hıfz u hırâsetde kuşûr

Qudret ü kuvveti gâyetde idi
Devlet ü haşmeti vüs'atde idi

İ 149a

Mâ'il-i şayd u şikâr idi o şâh
Şayd ile eglenür idi her gâh

Kendi nefsünde bahâdır er idi
Düşmenüfi zîr ü zeber eyler idi

5920 Yine bir gün o şeh pür-şavlet
Eyledi şayd u şikâra niyyet

* İ nüshası fihristteki başlık.

Oldı etbâ' u havâş ile süvâr
Eyledi 'izzetle 'azm-i şikâr

Cüst-cû eyleyerek şahrâyı
Ayak altına alup dünyâyı

Ne perende ne çerende aşlâ
Olmadı cilveger-i şahn-ı fezâ

Meger ol yirde var idi bir pîr
Hâr-kenlik ider idi o fakîr

5925 Ya'ni cem' eyler idi ba'zı haşeb
Olmış idi o fakîre mekseb

Yine cem' eyleyüp ol gün aḥşâb
Yorulup oldu ziyâde bî-tâb

Yarılup yatdı hemân bir yirde
Yüzine postını itdi perde

Dinleñüp yatur idi bî-çâre
Gûyiyâ râhat ide bir pâre

Nâ-gehân gördi irakdan anı şâh
İtdi âhû nazarı ile nigâh

5930 Çün geyik postını giymişdi herîf
Anı zan eyledi âhû-yı laṭîf

Göriccek anı geyik şandı hemân
Tizcek aldı ele tîr ü kemân

İtdi bir tîr aña şöyle pür-tâb
Ki hemân eyledi mecrûḥ u harâb

At sürüp üstine varduğda o şâh
Görüp ol hâli olcağ âgâh

Eyledi hayli nedâmet izhâr
Yoğ idi fâ'idesi âhîr-i kâr

5935 Pîr ile itmek içün istihlâl
Aña bezl itdi o şeh vâfir mâl

Bu kederle ider iken 'avdet
Aña gelmişdi kemâl-i hayret

İ 149b

Yol üstinde meger bir zâhid
Savma'a içre olurdu 'âbid

Bir 'aziz idi mesîhâ-yı zamân
Hüsn-i zan üzre idi halk-ı cihân

Der-'ağab hâtırına geldi anuñ
İ'tikâdı var idi sultânıñ

5940 Eyledi savma'a-i şeyhe nüzûl
Yanına kıldı harâretle duhûl

Mâcerâyı idüp ol şeyhe nüzûl
Kıldı izhâr-ı nedâmet-i sultân

İsti'ânet iderek 'âbidden
Nuş u pend itdi taleb-i zâhidden

Anı güş eyliceğ 'âbid-i pâk
Eyledi nice naşîhat bî-bâk

Didi istersen eger rahîmet-i Rab
İdegör pâdişehüm terk-i gâzab

5945 Biri de eyleme ta'cîl ü şitâb
İtme bî-çârelere böyle harâb

Gažab u hiddetle kılma cedel
İdegör hilm ü te'enniyle 'amel

Didi ol zâhid-i şâhib-i buķ'a
Vire saña şehâ üç rik'a

Her birinde yazıla niçe kelâm
Anı hıfz eyleye ba'zı huddam

Ne zamân itse gažab hâli zuhûr
Olcaķ cevġ-i dimûġuġı pür-şûr

5950 Şunı virsün birini ol hâdim
Göriceķ anı olursız nâdim

Eger itmez ise ol rik'a eşer
Size ikincisini şunsunlar

O da itmezse eger kim te'sîr
Virsün üçincisini bî-te'hîr

İdiceķ rik'aya diķķatle nazar
Size elbetde o te'sîr eyler

Şöyle me'mûl iderem ki elbet
Anı icrâda idersiz himmet

5955 Bu idi rik'a me'ali evvel
Eyleme nefis ü hevâ ile 'amel

İ 150a

Seni bir varṡaya eyler dûçâr
Mûcib-i ḡasret olur âḡir-i kâr

Hem ikincide bu idi mektûb
Olıcağ çeşm-i ğazabla maşhûb

Zîr-i destâne raḥîm ol ki Ĥudâ
Merḥamet birle ide ḥüsn-i cezâ

Rıḳ‘a-i şâlişede yazmış ‘iyân
Eyleme şer‘i tecâvüz bir ân

5960 Eyle mîzân-ı şerî‘atle ‘amel
Olmaya tâ ki umûruñ muḥtel

Maḥşul bunlar idi yazılı hem
Üc ‘aded rıḳ‘ada ser-tâ be-ḳadem

Eyledi ḥâdim şer‘a teslîm
Bildirüp şüretüñ itdi ta‘lîm

Didi ki her ne zamân şâh-ı cihân
Birine itse siyâset-i fermân

Şunuvir rıḳ‘aları sen bir bir
Ġazabı sâkin olısar âḥir

5965 Pâdişâh oldu be-ġâyet şâdan
Bunı icrâ ider idi her ân

Bir kenîzüñ var idi tâze nigâr
Pâdişâh olmuş idi ‘âşık-ı zâr

Öyle rabṭ itmiş idi aña derûn
Görmese bir dem olurdu mecnûn

Bir peri çehre idi müstesnâ
Yog idi mişli cihânda aşlâ

Bürd-i şâh bir kul idi ol sultân
Câriye aña iderdi fermân

5970 Lâk bu hâli görüp ger bânû
Mütehammil olamazdı bed-ñû

Ya'ni kim zevce-i sultân-ı benâm
Anı hazm idemedi ol bed-nâm

Sînesin yaqdı anuñ nâr-ı hased
Gün be-gün oldu bu hâlet mümted

Var idi mâşîta-i ked-bânû
Hidmet eylerdi beride gîsû

Ya'ni meşşâta idi ol 'avrat
Harem-i şâha iderdi hidmet

İ 150b

5975 Eyleyüp sırrına anı mahrem
İtdi mel'ûneye çok va'd-i kerem

Ağlayup hâlini itdi i'lâm
Maṭlabuñ eyledi 'arz-ı ifhâm

Didi bu hâle taḥammül idemem
Bunca taḥkîre tenezzül idemem

Pâdişâh olmalı ol i'dâm
Câriye katl olunur ol hengâm

Aña bir çâre olursa senden
Niçe ihsân göreceksin benden

5980 Gûş idicek anı ol mekkâre
Didi ben sa'y iderem bu kâre

Devletüñ de degül aşlâ bir iş
İderem maṭlabuñ üzre der-pîş

İdeyüm zehr ile ben anı helâk
Kılayum cismini âlûde-i ḥâk

Lîk ol câriyenüñ şâh-ı cihân
Neresin pek sever ola el-ân

Didi çün böyle ola iş âsân
İdeyüm bu gice anı bî-cân

5985 Çünki ol câriye-i mümtâza
Sürerem gâliye birle gâze

Kataram zehr-i helâhil nile
Gâliye gâze vü meşk ile bile

Yaparam gabgabı üzre nice ḥâl
Zîb ü zîver bulur ol ḥüsn-i cemâl

Pâdişâh eyliceğ istişmâm
Bûsesin alsa gerekdür encâm

Der-‘aḳab olur o elbetde helâk
Kurtulırsın bu belâdan bî-bâk

5990 Hâşılı fi’le götürdi anı
Ḥâldâr itdi ruḥ-ı cânâm

Eyledi zehr-i helâhil idḥâl
Kaşd-ı cân eyler idi her bir ḥâl

Bir gulâmı var idi ol şâhuñ
O da mergûbı idi pâdişehüñ

Ayın on dördine beñzerdi gulâm
Pek severdi anı da şâh-ı benâm

İ 151a

Hikmet-i haq ile ol mekkâre
Meşveret eyler iken bu kâre

5995 Perde ardında işitdi anı
Mużtarib oldı be-gâyet cânı

Diledi kim ide hâli ihbâr
Ol nigâra kıla surrı izhâr

Bulmadı dimege vaqt ü hâli
Aña 'arz idemedi ahvâli

Pâdişehle idemezdi şohbet
Yoğ idi serd-i kelâma ruşsat

Görđi anı ki gulâm-ı 'âkıl
Hâl-i semden ikisi de gâfil

6000 Kendü kendüye tefekkür itdi
Haqq-ı ni'metle tezekkür itdi

Didi olmazsa bu şeb hâle medâr
Mün'adım olsa gerek şâh u nigâr

Cüst-cü itdi aña bir çâre
Kolayın bulamadı bî-çâre

Görđi kim pâdişeh-i dâna-dil
Câriye yanına geldi gâfil

Lik mest idi be-gâyet ol şeb
Gelmedi yâdına hiç gabgab u leb

6005 Gelicek râhata vardı cânı
Yanına yatmış idi cânânı

Uyurdu ikisi birden ol dem
H'âba vardı iki yâr-ı hem-dem

Göriccek hâli gulâm-ı âgâh
Olinup kalbine ilhâm-ı ilâh

Kendüsin itid fedâ ol serbâz
İtdi bu emr-i hatra âgâz

Vardı âheste nigârûñ yanına
Nazar itdi lebine gerdamına

6010 Âstîn uci ile anı hemân
İşladup maḥv ider iken der-ân

Pâdişeh his idüp oldı âgâh
Eyledi çünik o aḥvâle nigâh

Müte'arrız göricek cânâna
Dehşet el viridi o dem sultâna

İ 151b

Oldı etbâ' u ḥadem hep bî-dâr
Yaşasın viridi ele âḥir-i kâr

Pâdişeh olmuşdı mest-i gâzab
Şu'legîr olmuşdı nâr-ı Leheb

6015 Dest-i cellâda virüp oğlanı
Katline eylicecek fermânı

Ruḫ'anuñ biirni şundi ḥâdim
Ki ola emr-i şebâba nâdim

Lik yek-kaatre nem olsa farazâ
İde mi ateş-i hışmı ifâ

İltifât eyledi ruķ'aya ol
Olmadı cây-ı kabûle mevşûl

Viridi ikincisini bakmadı hem
Ėazab itmişdi ziyâde der-hem

6020 Viricek şofra üçinciye aña
Olcaķ vâķıf-ı râz-ı ma'nâ

Der-'aķab oldı sükûnet hâsıl
Mûcib-i şer' ile oldı 'âmil

Getürüp şordı allâma hâli
Hep te'enni iderek ahvâli

Mâcerâyı o da itdi tafşıl
Söyledi pâdişehi bi't-tekmîl

Çünkü işitid anı Ked bânû
Ėahķaha itdi hemân ol bed-hû

6025 Didi şâhum niçe kere anı ben
Görmüşem kendi gözümle rûşen

Ki bu hâ'ınle kenizüñ dâ'im
Biri biriyle olurdu ķâ'im

Lik ben itsem idi anı beyân
Ėaraza haml ider idi sultân

Dir idüm vâķtine olsun merhûn
Kendi vâķıf olur elbet bir gün

Ḥamd lillâh ki görüp kendisi şâh
Oldı bî-şek ü tereddüd âgâh

6030 Daḥi bundan girü itmek tevķif
Ne içündür buyuruksuz ta'rif

Diyicek böyle didi şâh-ı kerîm
Buña var mı sözüñ eyle tefhîm

İ 152a

Didi şâhum bunı işbât âsân
Eger eyler iseñ emr ü fermân

Şimdi ol mâşıta-i kıttâle
Hokkasıyla bile ol muhtâle

Nezd-i şâhiye olınsun ihzâr
Kendisünden idiñtüz istifsâr

6035 Fil-ḥakıka getirildi 'avrat
İtdiler tecrübe birle dikkat

Nîl-i pür-zehri bulındı vâfir
Hokkadan oldı bu ma'na zâhir

Yine inkâr idicek mekkâre
Âña ekl itdürilüp bir pâre

Eyledi dûzeḥe câmı pervâz
Tuyılup zâhire çıkdı bu râz

Oldı bânûya da icrâ-yı cezâ
Herkes itdigini buldı ḥakķâ

6040 O ğulâm oldı ser-efrâz ḥavâş
Amı setr eyledi sıdķ u ihlâş

Ne kadar var ise ebnâ-yı mülûk
Aña olmuşlar idi hep memlûk

Hüküm iderdi o bütün dünyâya
Yoğ idi devletine hiç gâye

Ne ki var lâzime-i câh u celâl
Anda âmâde idi bâlâ-kemâl

Cümleden virmiş idi aña Hüdâ
Bir güzel duhter-i pâkîze-edâ

6055 O daği hüsn aymuñ şâhı idi
Evc-i nâzuñ o daği mâhı idi

Aña olmuşdı ziyâde meftûn
Görmese bir dem olurdı mañzûn

Aña mebzûl idi ihsân-ı peder
Bî-dirig idi hıznâneyle güher

Perveriş bulmuş idi 'iffetle
Anı büyütmişdi 'işmetle

Görmemişdi yüzini nâ-mağrem
Olmadı kimseler ile hem-dem

6060 Pederi ile iderdi şöhbet
Ğayre itmezdi nigâh u rağbet

İktizâ itdi anuñçün bir gün
Yapıla ba'zı hâli günâ-gün

Ya'ni envâ' cevâhir-i eşyâ
Yapılup duhter için hâzır ola

Pâdişâh didi 'aceb bir zenger
Var mı kim ola mahâret-küster

Ola fenninde ziyâde mâhîr
Şan'at icâdına ola kâdir

6065 Didiler varur âyâ şâh-ı kerîm
Didigîñüz gibidür misli 'adîm

Şehrde kâ'im olur ol zenger
Andan a'la olamaz ehl-i hüner

Sarafilikde ise yektâdur
Aña bir mevhibe-i Mevlâdur

İ 153a

Şadef içinde iken dürr-i yetîm
İder ol kâdr ü bahâsın taqdîm

Gûş idicek kırup amı ihzâr
İmtihân itdi şeh-i 'adl-âşâr

6070 Gördi pür-şan'at idi tâze civân
Begenüp itdi katı istihsân

Eyledi ba'zı halîler tertîb
Virdi pîrâyelere zînet ü zîb

Nazar itdükçe aña şâh-ı cihân
Hoşuna gelür idi tâze civân

Gün-be-gün eyledi şâha te'sîr
Zergere itid ziyâde tevkîr

Terbiyet kaydına düşdi amı şâh
İtdi evlâdı maqâmında nigâh

6075 İhtiyârın aña kıldı teslîm
Sâ'ir etbâ'ına itdi taqdîm

Duĥter-i pâkîzesinüfî bir ân
Görmemişken yüzini çeşm-i cihân

Aña ruhsât virüp itdi mahrem
Duĥter-i şâhla oldı hem-dem

İşidüp cümle havâşş-ı sultân
Kaldılar bu işe deng ü hayrân

Bir vezîri var idi kim dâna
Vâkıf-ı raz-ı umûr-ı dünyâ

6080 Halka pûşide olan râz-ı nihân
Yek nazarda aña olurdu 'iyân

Göricek hâli o dâna-yı fehîm
Eyledi pâdişehi nuşh-ı 'azîm

Didi eslâf-ı selâtîn-i 'izâm
İtmedi böyle huşûşa ikdâm

Bir fîrû-mâyeye bu rütbe vü şân
Biltürem anı degüldür şâyân

Tecrübe eylemeden hâlini hem
Eylemek mahrem-i esrâr-ı harem

6085 Hâşılı emr-i kabîh-i mahzûr
Korkaram eyleye bir cünha zuhûr

Ne kadar olsa fîrû-mâye bülemlend
Eylemez ehl-i hîred yine pesend

İ 153b

Eger olursa da şâyân hem
Yine esrâra olunmaz mahrem

Ser-firâz itmek ise maqşad eger
Aña şâyeste degüldür zerger

Bâ-husus bu kişinüñ reftârı
Görürem şavr-ı edebden ‘ârî

6090 İltifatuñ anı itmiş pür-şûr
Sevğ ider şâhumuza şerr ü şürûr

Mâ’il-i cevri ü fiten şerr ü fesâd
Sâlik-i meslek-i zulm u bî-dâd

İntisâb eyleyli bâr-gehe
Sevğ-i hayr eylemedi pâdişeh

Gün-be-gün itmede tekdîr-i enâm
Şarf-ı zihn eylemiyor şâh-ı benâm

Şofira berbâd-ı reh itdükde zuhûr
Çok peşimân olısar şâh-ı gayûr

6095 Şecer-i bîbüñ olur mı semeri
Her hâcer besleye mi hiç güheri

İmtihân itmedeyüm ben her ân
Pâdişâhum kime itse ihsân

Anı süzân ideyor nâr-ı hâsed
Olayor hâlet-i gayzı müştâd

Bâ-husus ola diyânetden dūr
Andan özge ola mı ‘ayb u kuşûr

Bu ise câhil ü bî-mezheb ü dîn
Pâdişeh nice olur andan emîn

6100 Gûş idiocek anı şâh-ı gâfil
Olmayup haqq-ı kelâma ka'il

Didi haqdur sözün amma ki civân
Hûbdur zemme degüldür şâyân

Şûret(i) hûb olcaq insânufi
Sîreti de aña beñzer anuñ

Bâtına zâahir olcaq 'ünvân
Aña olmaz mı cemâli bürhân

Utlubu'l-hayr kelâmuñ cânâ
İstima' eylemedük mi aşlâ

6105 Didi düstür-ı fehîm aña cevâb
Ki degül pâdişehüm öyle hesâb

İ 154a

Ma'nide lâzım olan haşletdür
Hüsn-i ahlâkla hoş sîretdür

Nice hûb-rû bulmur sîreti bed
Şûrete bakmaz olan ehl-i hîred

Pâdişâh didi yine cîm-i cemâl
Cilveger olsa olur sîrete dâl

Olcaq mîm-i melâhat zâhir
Hüsn-i sîret olur elbet bâhir

6110 Ba'zı ahlâkı dahı olsa rezîl
Terbiyetle olur elbet tebdîl

Didi hikmetle yine aña vezîr
Terbiyet âdeme eyler te'sîr

Olcağ bir kişinüñ zâtı habîş
Olur encâmı karîn-i telvîş

Sek meges kışşasıdur itme zuhûl
Eylemez kalb ile tahrîf-i kabûl

Sek megesdür yine mağlûbı anuñ
Emegi zâyi' olur sultânüñ

6115 Pâdişâhum aña olmuş mâ'il
Şimdi tefhîmi degüldür kâbil

Lîk evşâfi zuhûr itse gerek
Fi'lüñ icrâ idecekdür giderek

Kışşa-i keşşer-i bî-gâne
İrmiş sâmi'a-i sultâna

İdelüm emriñüz olursa beyân
Ola da'vâya delîl ü bürhân

ŞÂH-I MEZKÛRA ZER-GER HAĞKINDA OLARAĞ ŞADRÂZÂMUÑ
BEYÂN EYLEDİĞİ KEŞŞ-GER İJİKÂYESİ.*

Bir zamân bir şeh-i 'âlî-himmet
Var idi şâhib-i 'izz ü haşmet

6120 Horâsân şâhi idi 'adl-ârâ
Zîr-i hükümünde idi bây u gedâ

Gerçi kim devletine yoğ idi had
Lîk ister idi bir hûb veled

* İ nüshası fihristteki başlık.

Hakdan eylerdi temenni her ân
Bir püser eyleye Mevlâ ihsân

'Âkıbet virid Hudâ-yı ekrem
Bir veledle anı kıldı mükerrerem

İ 154b

Lik ketfinde var idi bir hâl
Aya miqdârı idi pençe mişâl

6125 Sorup erbâb-ı kemâle sultân
Didi âyâ n'olacaqdur bu nişân

Didiler cümle nişân-ı devlet
Lik ol çekecekdür mihnet

'Âkıbet bulsa gerek şân-ı 'azîm
Aña mahkûm olacak heft iklim

Güş idicek anı şâh-ı dâna
Oldı teslim-i rızâ-yı Mevlâ

Eyleyüp terbiyede sa'y-ı 'azîm
Olinup cümle levâzım tatmîm

6130 Yedi yaşına girüp şehzâde
Kâbiliyet gelüp isti'dâda

Başladı eylemege geşt ü güzer
İtmege başladı etrâfa nazar

Bir keşger var idi anda yakîn
Hânesi içre olur idi mekîn

Qurb-ı şâhîde olurdu kâ'im
Meskeninde otururdu dâ'im

Gezerek bir gün o şehzâde hemân
Hânesin eyledi anuñ seyrân

6135 Haz idüp andan o ma'sûm-ı güzîn
Ekşeri olur idi bile mekîn

Giderek ülfet idüp şehzâde
Oldı ol bed-aşla dil-dâde

Pâdişâh gördi ki ma'sûm-ı benâm
Eylemiş anuñ ile ülfet-i tâm

Çağırup itdi aña çok ihsân
Şöyle kim oldı benâm-ı akrân

Hidmetin eyleyerekden taḥsîn
Kıldı şehzadeye lala ta'yîn

6140 Kefşger iken atabeg oldı
Rütbe vü câhla şöhret buldı

Gice gündüz anı isterdi bular
Âḫerüñi semtine itmezdi nazar

O kadar itdi anu anuñla ülfet
Ba'zı şeb eyler idi beytütet

İ 155a

Gicelerde daḫi eylerdi qarâr
Oldı atabeg aña âḫir-i kâr

Daḫi gündün güne ol ḫüsn-i cemâl
Bulmağa başladı devletle kemâl

6145 Bir vezîri var idi sultânüñ
Ḥayr-ḫ'âḫı idi dâ'im anuñ

Eyleyüp aña bir gün nuş-ı cemil
Kıldı hep lâzimesiyle ta'cıl

Didi şâhum bu fûrû-mâye kişi
Eskiler dikmek idi anuñ işi

Aña şâyeste degül bu hizmet
Olur encâmı qarîn-i nekbet

Ger ki mümkün mi mürâ'at-ı ganem
Çeşm-i mevtâdan olur mı hiç nem

6150 İ'timâd itme fûrû-mâyelere
İ'tibâr eyleme bed-vâyelere

O nihâl-emeltüñ şimdi hemân
Terbiyet vaktidür ey şâh-ı cihân

Gûş idicek bu sözi şâh-ı benâm
Eyledi gerçege taşdıq-ı kelâm

Lîk eylerdi keşgerden ümîd
Eyleye terbiyede sa'y-i mezîd

Didi şehzâde dañı göçer gider
Mâ'il-i mel'abedür kûdekdür

6155 Şimdiden men' ider idüm anı
Şıkılur şübhesüz anuñ cârı

Anı terk itmeli bir kaç eyyâm
Olmur vaqti ile soñra kıyâm

Pâdişahuñ meger ol eşnada
Seferi lâzım idi Bağdâda

Çağırup eyledi ihsân-ı 'azîm
İtdi evlâduñ eliyle teslîm

Didi ben girü idince 'avdet
İdesin oğluma hoşca hidmet

6160 Kimse dañi eylemesüñ işine hem
Şeb-rûz ola senüñle hem-dem

Bırakup ol püseri keşgere
Terbiyet idecek oldı püsere

İ 155b

Ol ise bulmuş idi hüsn ü cemâl
Açılup gonca gibi ol gül-i al

Hep murassa'dı libâs-ı ser-puş
Gören olurdu cemâlin medhûş

Göricek böyle anı hâin-i nân
Hareket eyledi 'ırk-ı şeytân

6165 Düşünüp didi bu ma'sûm-ı güzîn
Zîr-i destümde ola çünki mekîn

Gicelerde ola bende mihmân
K'ola hanemde o çün genc-i nihân

Bu kadar mâl üzerinde mevcûd
Kendüsi ile mülk gibi vücûd

Bunı bir şeb götürüp ben de gideyüm
Zer ü gûherlerini naqd idem

Kendüsin başka fûruht itsem eger
Yalnuz niçe biñ altuna gider

6170 Eyledi böyle hatâl ü taşmâm
‘Âkıbet fi‘le getürdi o le‘im

Gidelüm bâğa diyü virdi firîb
Kaçırup gitdi anı ber-takrîb

Aldadup itdi berâberce firâr
Eyledi başka bir iklîme gezer

Gelicek mâderine kara haber
Âh idüp eyledi ‘uqbâya sefer

Şâha vâsıl olıcağ böyle peyâm
Eyledi ‘avdet içün şarf-ı zimâm

6175 Ağlayup eyler idi vâveylâ
Yoğ idi fâ‘idesi hiç aşlâ

Cüst-cû itdirüp etrâfi temâm
Kaldı me’yûs mükedder encâm

Bulmadı hiç birisi nâm u nişân
‘Âkıbet oldu qarîn-i hürmân

Bağrına taş başup bî-çâre
Zâr u zâr ağlar idi hem-vâre

Çünkü nuşh itmiş idi aña vezîr
Anı gûş itmeyüp itdi taqşîr

6180 Padişâh itmiş idi çünki kuşûr
Eyledi .âkıbet ifsâd zuhûr

İ 156a

Beri cânibde ise ol şerîr
İtdi şehzâdeyi zilletle eşîr

Zer ü gûherlerini şatdı bütûn
Naqd idüp irdi murâda mel'ûn

'Âkıbet kendüyi de bey' itdi
Aqçesin aldı bırağdı gitdi

Bir bâzergân idi ammâ ki el-ân
Aşl-ı haq şâhib-i çeşm-i im'ân

6185 Anı evlâd idinüp itdi qabûl
Tutdı gibi gayet maqbûl*

Lîk günden güne hüsn ü şûret
Buldı ol beldede gâyet şöhret

Düşüntüp bir gün anı bâzergân
Didi bu baña degüldür şâyân

Horâsân şâhına itsem taqdim
İdecekdür baña ihsân-ı 'azîm

Pâdişâhâna revâdur bu gulâm
Hürmetümde n'olacağdur encâm

6190 Sâyesinde bulur elbet miknet
Baña da nef'i olur bî-minnet

Hâşılı itdi Horâsâna sefer
Eyledi 'arz-ı şeh-i dâd-âver

Kendi şehzâdesini virdi aña
Ne alan bildi ne viren ammâ

Kendi evlâdı idi çünki o mâh
Gün-be-gün itdi muhabbet aña şâh

* Mısra eksik

Eyledi cümle havâşşa taqđım
Gördi şâyeste-i 'izz ü ta'zım

6195 Ne ricâ itse olurdu maqbûl
Rütbesi oldu kemâle mevşûl

Yine bir hâin-i nân itdi zuhûr
Başladı itmege ta'lîm-i fücûr

Cevheri nâmna bir bî-gâne
Hidmet eylerdi o da sultâna

İtdi şehzâde anufla ülfet
Dâim eylerdi berâber şohbet

Her ne kim tuhfe virürdi sultân
Götürüp aña iderdi ihsân

İ 156b

6200 Didi şehzâdeye bir gün nâgah
Seni çün mahrem idinmişdür şâh

Bir isim yazıludur hâtemde
Mişli bulunmaz anuñ 'âlemde

Kim ider ise anı enguşter
Ser-te-ser 'aleme sultânlık ider

Alayum şûretini yine götür
Uyur iken yerine yine geçür

Olasın sen dahi bir şâh-ı benâm
Saña mahkûm olalar cümle enâm

6205 Lîk geldükde huşûle maflûb
Beni de eyle vezîr-i mergûb

Hâtemi kapmak için ol mel'ün
Virdi şehzâdeye bu gûne füsûn

Çünkü bed-mâye idi ol murdâr
Düşünüpdî bu maqûle efkâr

Hâşılı aldanup ol efsûna
İtdi şehzâde 'amel ol gûne

Pâdişâh eyler idi bir gün h'âb
Göricek eyledi şehzâde şitâb

6210 Yüzügi alur iken ol nâgâh
Uyanup padişeh oldu âgah

Gazaba geldi hemândem sultân
Virdi cellâd eline anı hemân

Didi mebzûl idi hakkında ne'am
Eylemişdüm saña enva' kerem

Çünkü sen bilmedüñ ol ihsânı
Bilmedüñ kıymet kadar nânı

İtmelidür seni elbet i'dâm
'İbret alsun göricek hâsla 'âm

6215 İtdi şehzâde o havfla sükût
Kaldı cellâduñ elinde mebhût

Çıkarup cümle libâsın cellâd
İdecek oldu vücûduñ berbâd

Ten pâkîze olıcağ 'üryân
Hâl-i ma'hûdı hemân oldu 'âyân

Ya'ni ol hâl-i sipâh-ı ma'hûd
Oldı ketfinde 'âyân meşhûd

İ 157a

Padişeh göricek ol ahvâli
Bildi ol demde hemân ol hâli

6220 Kendi şehzâdesidür bildi hemân
Na'ralar urdı ferîh u şâdân

Bağrıma başdı anı şâh-ı benâm
Eyledi şükr ü şenâ-yı 'Allâm

Mâcerâyı bütûn itid taşhîh
O dahi kıldı beyân u taşrîh

Cevheriye virilüp sû-i cezâ
Lâyıkı üzre olında icrâ

Ol keş-gerde bulındı encâm
Kılınup emr-i siyâset itmâm

6225 Bilinüp qadr-i vezîr-i dânâ
Rûtbe vü câhı kılındı ibkâ

Böyledür hâl-i furû-mâye şâhâ
Hiç delîl olmaya bundan a'lâ

Korqaram pâdişehüm zer-gerden
Ola bir gün 'ameli der-gerden

Şofıra kâr itmeye ra'y-ı rezîn
Fâ'ide virmeye hiç âh u enîn

PÂDİŞÂH-I MÜŞÂRUN İLEYH İŞBU HİKÂYÂTA KULAĞ VERMEYİP
‘ÂKİBET ZER-GERİN HİLESİNE DÛÇÂR OLMASI HİKÂYESİDÜR*

Gûş idicek bu hikayâtı temâm
Hiç pesend eylemedi şâh-ı benâm

6230 Didi ma‘lûmuñ ola ey düstûr
Pâdişâhân-ı ‘adâlet menşûr

Evvelâ olmasa anlar mülhem
Eylemezler bu işe bezl-i himem

Nazarı zâta iderler da‘im
Neseb ü rütbe degüldür lâzım

Kime eylerler ise hüsni nazâr
Olur ol hüsni sülûka mazhar

Biz de itdük o civana himmet
Aña te‘şîr idecekdür elbet

6235 Anda mevcûd ise de ba‘zî kuşûr
Hüsle olsa revâdur ma‘zûr

Gûş idicek bu maqâlâtı vezîr
İtmedi bir daği izhâr-ı zamîr

İ 157b

Bildi kim zer-gere mâ‘ildür o şâh
İdeyor medh ü şenâsın her gâh

Bir daği itmedi hakkında kelâm
Çekdi ol dâ‘iyeye mîm-i hitâm

* İ nüshası fihristteki başlık.

Bir zamân itdi bu üslûbla güzer
Bildigün işler idi ol zer-ger

6240 Gördi kim tâli'ini yâverdür
Yalñuz başma bir serverdür

Başladı mâhiyetün icraya
Bildigün itmeye ol bed-mâye

Kimine eyler idi va'd-ı va'îd
Düşürüp kimine bîm-i ümîd

Çıkarak dest-i ta'addîyi dırâz
Eyledi zulm ü cefâya âgâz

Duhter-i şâh içtin ol eşnâda
Ba'zı şey olur idi âmâde

6245 Ya'ni tersî' olunurdu bir tâc
Oldı bir gûhere elbet muhtâc

Şöyle bir cevher idi ol ammâ
Çatı maqbûl idi olsa farazâ

Ol nev'-i cevheri itdi teftîş
Çalmadı aramaduk yer pes ü pîş

Bulmadı çünkü o taşu zer-ger
Arayup 'âkıbeti aldı haber

Ki var idi o şehri içre meger
Bir bâzergân kıızı idi duhter

6250 Didiler anda çatı vâfirdür
Olmaduk cevher ise nâdirdür

İşidüp zer-ger anı itdi taleb
Didi virsün bize cevherleri hep

Kız didi bende olan cevherler
Didigin gibi degüldür anlar

İtmezem malumı ketm ü ihfâ
Bâ-husus duhter-i sultâna ola

İ'timâd eylemeyüp ana herif
İtdi bî-çare kıızı cevr ü 'anîf

6255 Duhter-i şâha gelüp bed-girdâr
Eyledi aña bu gûne ihbâr

İ 158a

Ki haber aldum anı ben muṭlaḳ
Anda vardur bu cevâhir ancak

Daḫi var anda nice gevher-i nâb
Şöyle kim mişl ü nazîri nâ-yâb

İdeyüm anı huḫûra ihzâr
İdesiz cümlesini istifsâr

Kıymet ile bize itsün teslîm
İdelüm biz daḫi tâcı tetmîm

6260 Yine eyler ise ketm ü inkâr
İdifütüz siz de te'annüf izhâr

Bildi kim aña ezîyyet lâzım
Bu huşûşa katı diḫḫat lâzım

Eger olmaz ise tehdîd-i ekîd
Tacdan itmelisiz keff-i ümmîd

‘Âkıbet duğteri kıldı iğfâl
İtdi bî-çâreyi âhir izlâl

İdecek oldu eziyetle cefâ
Didigi cevheri virmezse aña

6265 Der-‘ağab kıldı huzûra izhâr
İtdi duğterden anı istifsâr

Didi ben virmiş idüm aña cevâb
Didigiñüz gibi gevher-i nâ-yâb

Ne ise bende olan nev‘-i gevher
İşe yararsa bütün alsunlar

Hâk-i pâye ideyüm hep taqđım
Ne ise cümle olınsun teslîm

İşidicek bu sözi duğter-i şâh
Ėazaba geldi darıldı nâgâh

6270 Emr idüp aña eziyetle kötek
Urdılar ol gün aña çok degnek

Fâ‘ide virmedi inkâr u kısem
Zergeri idemediler mülzem

Mütehammil olamayup encâm
İtdi ‘uqbâya sefer ol nâ-kâm

Ya‘ni fevt oldu eziyetle hemân
Eyledi kısetle terk-i cihân

Peder ü mâderi olduğda habîr
Yağdılar başlarına eski kışîr

İ 158b

6275 Akraba dâder ü hernşîre tebâr
İderek her biri feryâd ile zâr

‘Arz-ı hâl eylediler sultâna
Ağlaşup her biri mazlûmane

Didiler ey şeh-i ferhunde hişâl
Saña şâteste midür bu ahvâl

İdesin zâlimi teslî-i ‘ibâd
Kıla cihâmı böyle berbâd

Saña âhîr iderekden şekvâ
Kime feryâd idelüm şimdi şâhâ

6280 Dağî tafşîlini bilmezdi o şâh
Mâcerâyâ degül idi âgâh

Kimsentün haddi yoğ idi zîrâ
Zergere ide idi çün ü çîrâ

Hep beyân eylicek şimdi vezîr
İdicek aşlını bir bir takrîr

Bu fezâhatden utandı gâyet
Yağdı sultânı bu nâr-ı haclet

Yine izhâr-ı celâdet itdi
Zâhirâ gerçi metânet itdi

6285 İtdi ol hüküm-i ‘acîbi imzâ
Saltanat şânını kıldı icrâ

İtdi vârişleri cümle talîf
Baş idüp anlara icrâ-yı laîf

Mâl-1 bisyâr ile kıldı icrâ
Eyledi anlara şâhâne 'aîfâ

Duhterin itdi nazardan mehcûr
Kıldı yanından anı dûrâ-dûr

İtdi âşâr-1 şe'âmet te'sîr
Nazarından o şehûñ oldu hakîr

6290 İ'tibârdan olup âhir sâkıf
Kevkebi zillete oldu hâbîf

Pâdişeh havfi ile âhir-i kâr
İtdi zerger dahî bir semte firâr

Havf-1 cân ile o zâlim-i küstâh
Mâr-veş girdi bulup bir sûrâh

Gördi şehzâde ki oldu mehcûr
Nazar-1 'âîfet-i şehden dûr

İ 159a

Bâg-1 sultâna 'azîmet itdi
Hâric-i beldeye rihlet itdi

6295 Ki sukûnet bula tâ kahr-1 peder
Münkazî ola bu eyyâm-1 keder

Mâder-i dâye vü etbâ' hemân
Oldılar bâg-1 pederde mihmân

Geçicek kahr-1 semûm-1 sultân
İdeler belki şefâ' at erkân

İşidicek anı şimdi zerger
Bâğa gitdigini aldıkda haber

İtmeyüp şerm ü hicâb ol bî-‘âr
İtdi şehzâdeye ‘arz-ı dîdâr

6300 Göricek amı didi duhter-i pâk
Niye geldüñ yine böyle bî-pâk

La‘net olsun işiñe ey bed-kâr
Beni bu zilletle kılduñ dûçâr

Yine bir fitne midür kaçd-ı dilüñ
Gelmeden n’olsa gerekdür emelüñ

Turma var şimdi hemân kıl ‘avdet
Ba‘d-ezîn baña gerekmez hizmet

Güş idicek şadedi ol bed-kâr
Eyledi haybet ile terk-i diyâr

6305 Vaz idüp râh-ı beyâbâna kâdem
Tek ü tenhâ yog idi bir hem-dem

Giderek zulmet-i şeb oldı bedîd
Yalñuz kaldı o tenhâ vü ferîd

Bırağup toğrı yolu ol bed-kâr
Egri yollardan iderdi refîâr

Hâa’in ü hâ’if idi çünki gidi
Râh-ı idbâra sülûk eyler idi

Hikmet-i Hakla meger bir sayyâd
Bir kuyu kazmış idi ber-mu‘tâd

6310 Şayd-ı hayvân ider idi her dem
Şöyle tururdu o câh-ı pür-gam

İçine düşmüş idi bebr ile mâr
Bir de maymun-ı ferâaset-girdâr

Bir iki gün idi kim üç hayvân
Kuyuda kalmış idi ser-gerdân

İ 159b

Havf-ı cân ile üç de nâ-çâr
İtmedi biri birini izrâr

Bu daği düşdi hemân ol câha
Ugradı hâdişe-i cân-gâha

6315 Şûret-i lâzime-i a' mâli
Aña gösterdi bu yüzden hâli

Kaldı ol hufrede bir kıac eyyâm
Ac u muhtâc u zebûn u sersâm

Kimseden yoğ idi ümîd-i meded
Oldı ebvâb-ı tesellî münsed

Emr-i hağ ile meger bir seyyâh
Gezerek itmiş idi anda şabâh

Eyledi çünkü yolu câha güzër
İçine eyledi diğkatle nazâr

6320 Göricek itdi te' accüb vâfir
Oldı âşâr-ı teraḥhüm zâhir

Didi pûzine vü bebr ü mârı
Neyleyüm müzî-i bed-kirdârı

Lîk bu âdemî-i bî-çâre
Olmış anlarla bile âvâre

İçlerinden ideyüm anı rehâ
Tâ mükâfat ide Hâk rûz-ı cezâ

Var idi çünkü miyânında kemend
Çıkarup itdi ucm bir yire bend

6325 Şarkıdup bir tarafuñ câaha hemân
İdicek hâli nidâ birle beyân

Ki çıka âdemî ya'ni zerger
Kala câh içre yine mûziler

Anı gördükde hemân pûzîne
Yapışup şıçradı yir yüzine

Daği ardınca çıkup bebr ile mâr
Oldılar şükr-i Hudâya der-kâr

Pâyına yüz sürüp ol hayvânlar
Üçi seyyâha du'a eylediler

6330 Didiler sen bize itdün ihsân
Bilmez iseñ bilür elbet Yezdân

Bizi sen lutfuna kılduñ mazhar
Biz daği kâdir olur isek eger

İ 160a

İderüz hüsñ ü cezâya diğkat
Elimüzden gelür ise elbet

Didi maymun baña cây-ârâm
İşbu küh dâmenidür ey hüş-kâm

Ger tenezzül olnursa bir dem
İder idük sizüñ ile 'âlem

6335 Düşer ise bize de bir hizmet
Bilür idük anı câna minnet

Didi ol mâr benüm daği yerüm
Kâl'a burcında tevaṭṭun iderüm

Düşe ise bize şâyed hizmet
Kulluḡ itmekde iderdük diḡkat

Didi ol bebr daği baña vaṭan
Ya'ni bu bendene cây u mesken

Görinen mişe içinde dâ'im
Şeb-rûz oluram anda kâ'im

6340 Eger eylerseñüz ol câya nüzûl
İderüz ḡüsni-i talakkî vü kabûl

Vüs'umuz mertebe hizmet iderüz
Bezli-i yârâ-yı liyâkat iderüz

Lîk vardur size bir iki kelâm
İdelüm fevrîce bâri i'lâm

Ḳabudan itme bu şahşı ihrâc
Zihniñi itme anuñçün iz'âc

İder iḡsâna isâ'etle cezâ
Ol fîrû-mâyeye beñizer zîrâ

6345 Zâhir şüretine itme nazar
Sîreti beddür anuñ eyle ḡazer

Mâr-veş zâhirse pür naḡş u nigâr
Bâṭmı lîk bütûn zehr-i ḡasâr

Niçe gün olduğ anuñla hem-dem
Olduğ ahvâline elbet mahrem

Görmedük anda emâret-i vefâ
Cebhesinde yazılı cîm-i cefâ

Sözümüz itmez iseñ ger işgâ
Çok nedâmet çekesin sen cânâ

6350 Diñleyüp pendümüzi eyle kabûl
Anı câh içre bırak öyle kufûl

İ 160b

Kârger olmadı ammâ bu pend
‘Âkıbet kuyuya şarkıtdı kemend

Çıkarup câh-ı belâdan anı
Gördi hakkında revâ ihsânı

Hâl ü ahvâlüñ idüp istifsâr
Eyledi luğf u nevâziş izhâr

O dañı kıldı anı vâkıf-ı râz
Mâcerâdan aña keşf itdi birâz

6355 Kendüden pâdişehüñ nefretini
İhtifânuñ sebep-i illetini

İtdi seyyâha anı naql ü beyân
Şimdilik eyledi şükr-i Yezdân

İderek niçe du‘a vü hizmet
Eyledi va‘de-i insâniyyet

Didi şehir içre filan yire yakîn
Meskenümdür oluram anda mekîn

Buyuruñ şimdi berâber gidelüm
Biz de ihsâna mücâzât idelüm

6360 Didi seyyâh aña ey nûr-ı başar
İderüz ‘avdetümüz vaqti güzer

Biz seyâhat için itdük niyyet
Anı tekmîle gerekdür himmet

Şimdilik şavb-ı merâma gidelüm
Hîn-i ‘avdetde mülâkat idelüm

İtdiler böylece ‘ahd ü peymân
Her biri bir tarafa gitdi hemân

Duhter-i şâh ise mağmûm-ı hazîn
Bâğ-ı şâhîde olur idi mekîn

6365 Müteneffir idi ammâ sultân
Anı yâd itmedi aslâ bir ân

Mâder ü dâye vü eşrâf-ı harem
Anı eylerdi şefâ‘at her dem

Lik olmazdı kabûle ma‘şûl
Olmadı emr-i şefâ‘at maqbûl

Mütekeddir olur idi sultân
Hâtırına gelicek vaq‘a hemân

Bâ-huşûş pend-i vezîr-i ‘âkil
‘Adem-i ragbet-i şâh-ı gâfil

İ 161a

6370 Gelicek hâtırına bu hâlet
Bâ‘iş-i haclet olurdi elbet

Bir zamân geçdi bu hâl üzre hemân
Duhteruñ itmedi ‘afva şâyân

Beri cânibde ise ol seyyâh
Yürüyüp gezdi niçe şâm u şabâh

Oldı çün emr-i seyâhat itmâm
Eyledi meskenine ‘avd u hırâm

Eyleyüp bir senede geşt ü gizâr
Hâşıl itmişdi meger yüz dînâr

6375 O şetâretle gelürken gâfil
Oldı bir dâmen-i kûha vâşıl

Ya‘ni ol kûh idi kim ol maymun
Meskenüm bunda dîmişdi ol gün

Vâşıl oraya şeb-hengâm
Hâtıra geldi o maymun-ı benâm

Düşünürken anı seyyâh-ı cihân
Nice kutta‘-ı tarîk oldı ‘iyân

İtdiler seyl-i belâ gibi hücûm
Çekdiler bende hazîn ü mağmûm

6380 Kalmadı mâl u menâl ü dînâr
Aldılar cümlesini her ne ki var

Eylediler anı şârî‘den dûr
Bırağup bend ile zâr u mehcûr

Kayd u bend ile qalup âvâre
Hâline ağlar idi bî-çâre

Hak teâladan idüp istimdâd
Şayha birle ider idi feryâd

Pek yakîn idi meger ol maymun
Ol şadâ sem'ine oldu maqrûn

6385 Âşinâ oldu şadâya der-ân
Sür'atle yanına geldi hemân

Gördi maymun anı ki yâr-ı kadîm
Olmış âzurde dil-i cevri-elmîm

Yatıyor bend-i belâ içre hazîn
İdeyor şayha ile âh u enîn

Didi cânâ ne bu hâl ü ahvâl
Ne idi başa gelen hâl ü melâl

İ 161b

O dahi itdi ifade hâlûñ
Ya'ni kim başa gelen ahvâlûñ

6390 İşidicek kıldı teselli maymun
İhtimâmlar iderek günâ-gün

Didi gam çekme görülür her iş
Lâzımuñ itmeli ol der-piş

Eyledi bend-i belâdan âzâd
Oldı bî-çâre ferîh u dil-şâd

Götürüp yurdına da'vet itdi
Ba'zı meyveyle ziyâfet itdi

Kendüsi bâd-ı şabâ gibi hemân
Oldı sâriklerûñ ardınca revân

6395 Anlar ise gidüp ol gün ol şeb
İrdiler bir yire pür renc ü te'ab

H'âba varmışlar idi hep gâfil
Oldı pûzîne akiben vâşıl

Gördi kim rahat u metâ' her ne ki var
Eylemişler idi vaz'-ı haravâr

Açdı dendâni ile harvârı
Çıkarup evvel o yüz dînârı

Dağı her ne var ise zî-kıymet
Cümlesin aldı hemân bî-minnet

6400 Götürüp bir yire defn itdi hemân
Kendüsi oldu irakdan nigerân

Geçecek bir iki sâ'at nâgâh
Cümlesi uykudan oldu âgâh

Gördiler rahât u metâ' u hem zer
Cümlesi gitmiş anuñ yokdur eşer

Oldılar bu işe deng ü hayrân
Kaldılar o gice hep ser-gerdân

Kimisi eyler idi cüst ile cû
Kimisi dirdi garîb işdür bu

6405 Birisi didi birâder bu mekân
Cinnîler meskenidür itme gümân

Âdemî eyleyemez böyle işi
Fehm ü derk itmelidür işi kişi

Ġâlibâ itdük edebde takşîr
Eylediler anuñ için tekdîr

İ 162a

İtmemişler yine bâri i' dâm
Yoğsa hep cümle olurduğ gümnâm

İderek biri birini tasdîk
Kıldılar medħal-i cinnî taħkîk

6410 İtdiler vâhimeye teb'iyet
Turarak viridi bu hâlet dehşet

Bakmayup mâl u menâle deyyâr
Kıldılar cânib-i maqşûda firâr

Göricek hâli o maymun-ı benâm
Çıkarup cümle-i eşyâyı temâm

Götürüp eyledi seyyâha 'ağa
İtid ihsânla ihsâna cezâ

Lîk seyyâh-ı haqâyık-ı perver
İtmedi sâ'ir eşyâya nazâr

6415 Kendi dînârını aldı ancak
Bakmadı mâl-ı harâma muṭlak

Oradan kıldı vedâ' u 'avdet
Eyledi cânib-i şehre nahḍet

Mişeyistân idi eylerdi güzer
Nâgehan eyledi etrâfa nazâr

Gördi bir bebr-i beyâbân-ı mehîb
Yolu üstünde tur(ur) şekl-i 'acîb

Meger ol câha düşen bebr-i beyân
Aña olmuşdı ırakdan nigerân

6420 Didi havf itme saķın epsem ol
Âşiyânım saķınup olma melâl

Dilerem saña mükâfât ideyüm
Ben de ihsâna mücâzât ideyüm

Yolımı bekler idüm bunca zâmân
Tâ ki icrâ ola ‘ahd ü peymân

Qıl tevķif burada bir sâ‘at
İdeyüm ben de münâsib hîdmet

Hâl diliyle bunu idüp ifhâm
Kendisi eyledi ol bâğa hırâm

6425 Gördi şehzâde oturmuş tenhâ
Zer ü zîvere tolu ser-tâ-pâ

Lehv ü bâzîceye olmuş meşgûl
Gerdeni üzre murassa‘ menkûl

İ 162b

Göricek bebr anı itdi pür-tâb
Qıldı bir pençe-i saht ile hırâb

Aldı pîrâyeyi sür’atle hemân
İtdi seyyâha hediye hayvân

Götürüp ‘özü iderek virdi aña
Didi vüs‘um bu idi itdüm edâ

6430 O daħi bilmez idi itdi kabûl
Eyledi bebre fedâ ile kufûl

Cânib-i şehre dönüp ‘azm itdi
O meserret ile çıktı gitdi

Hod be-hod dirdi ki Mevlâ-yı Kerîm
Eyledi bu kulna luğf-ı ‘azîm

İki hayvânî yüzünden zîrâ
Eyledi bunca keremle i‘tâ

İdicek böyle mürüvvet hayvân
Ne keremle idecekdür insân

6435 Varıcağ zergere şimdi elbet
İdecekdür niçe luğf u himmet

Bâ-huşûş kıymet-i pîrâye vü zer
Ne iderse bilür anı zerger

Hep bahâsıyla fîrûhat itse gerek
Dağî çok işlere yarar giderek

İderekden bu maqûle efkâr
Şehrde eyler idi geşt ü gezâr

Meger ol demde helâk-ı duhter
Şehrde söylenür idi yekser

6440 Biri birine girüp halk-ı cihân
İşiden anı olurdı hayrân

Cem’ olup bâr geh-i şâha bütün
Söylenürdi o şaded günâ-gün

İşidicek bu peyâmı zerger
O dağî diledi kim ala haber

Hânesinden çıkup itmişdi kıyâm
Ki ide kühni ile isti'lâm

Götürüp hânesine ikrâma
O yine da'vet idüp it'âma

6445 Gûyiyâ aña ziyâfet itdi
Hâlini andan şikâyet itdi

İ 163a

Der idi nekbete irdi hâlüm
Târ-mâr oldu bütün emvâlüm

Gûş idicek anı seyyâh-ı cihân
Didi gam çekme kerîmdür Yezdân

Şanâyî' oldıysa eger emvâlüñ
Nekbete irmiş ise ger hâlüñ

Ben de var cevher ü zer-i pîrâye
Gelmemiş mişli anuñ dünyâya

6450 Dağı vardur niçe dînâr u dîrem
Yetişür ikimüze eyleme gam

Çıkarup cevheri gösterdi aña
Didi kıymet ne ise söyle baña

Göricek zâveri şimdi zerger
Eyledi diğkatle hoşca nazar

Bildi pîrâye-i duğter idüğün
Kendü yaptığı mücevher idüğün

Didi bunuñ gibi bir zâver-i pâk
Görmemişdür ola çeşm-i eflâk

6455 Dağı çok nesne değer kıymeti hem
Kimse lâıık degül olmak mağrem

Degerince bunı nakd itmelidir
Bir mağal vardur aña gitmelidir

Ben gelince burada eyle kıyâm
İdeyüm ben bu işe sa'y-i tamâm

İnanup aña o seyyâh-ı güzîn
Hânesinde oyurup oldu mekîn

Zerger ise katı mesrûr oldu
Sevinüp göñli ferahla tıldı

6460 Didi kim geldi zamân u fırsat
Baña şâyeste degüldür ğaflet

Hâaşılı bunda gerekmez ihmâl
Şâha ihbâr ideyüm ben fi'l-hâl

Müteneffir idi benden sultân
Olıram afvına şimdi şayân

Lâ-cürm duğterine acıdı şâh
Hâli olmuşdur anuñ ğamla tebâh

Duđterüñ katlini elbet arar
Bulmayınca idemez göñli karar

İ 163b

6465 Vireyüm tıutup o seyyâhı aña
Tâ siyâsetle ide aña cezâ

Bu sebeb ile olup afva karîn
Olayum yine mağâmumda mekîn

Ğadr-i seyyâha idüp ‘azm-i kıyâm
İtdi bu kâr-ı kabîhe aqdâm

Eyledi dergeh-i şâha sür‘at
Kıldı encâmı bu hâle cür‘et

Didi şâhum yine ‘abd-ı çâker
Almışam sa‘y-ı sadaqatle haber

6470 Kâtil-i duhter buldum şâha
Zîveri elde nişândur hâlâ

Gûş idicek anı sultân fi‘l-hâl
İtdi ihzârına âdem irsâl

Göriccek hali o seyyâh-ı hazîn
Kendü kendüsine itdi nefrîn

Didi beyhûde degül idi meger
Baña bildirmiş idi hayvânlar

Zâhir haline oldum meftûn
İtdi zerger beni âhir mağbûn

6475 Varıcak nezd-i şehe çün seyyâh
Selb olup kendüden ümîd felâh

Kendi nefsine iderdi ki hitâb
Saña şâyestedür envâ‘-ı ‘azab

Kendün itdüfi bulacaqsun elbet
Çekegör şimdi cezâ ü miñnet

İşidicek bu kelâmı sultân
Aña kâtil didi bî-zann u gümân

Elde pîrâye hûşûşen mevcûd
Ġayri lâzım degül işbât u cûd

6480 Pes buyurdı anı teşhîr idelüm
Ba‘de meclis-i şâha gidelüm

Mâtem eyyâmı ola çünki temâm
Olma ol daġı katl u i‘dâm

Bindirüp bir ġara seyyâhı hemân
Şehrûñ etrâfin iderken deverân

Mâr-ı ma‘hûd-ı uġuvvet-pîrâ
Ki anı çâhdan itmişdi rehâ

İ 164a

Burc u bârûdan ider idi nazar
Bunlar eyler iken ol şuya güzer

6485 Gördi teşhîr olınan yâr-i kâdım
Başına gelmiş anuñ derd-i elîm

Acıyup didi gerekdür imdâd
İtmeli anı elemdem âzâd

Vardı seyyâha o dem zindâna
ġâlini şordı anuñ dostâne

Mâcerâyı idicek andan ġuş
Eyledi ġayli tehavvürle ġurâş

Didi biz söylemedük mi evvel
Ne için eylemedin öyle ‘amel

6490 Dimedük mi ki o bed-gevherdür
Cümle bedden niçe kat bed-terdür

Bî-garaž dimiş idük anı saña
İ'tibâr eylemedüñ sen ammâ

O zamân bildüm anı ki elbet
Çekeceksün zararın bî-minnet

Didi seyyâh sözüñ şâdıkdur
Baña her ne dir iseñ lâyıkdur

Lîk bir fâ'ide yok hükmi-î kazâ
Bu imiş geldi görindi hâlâ

6495 Şimdi var ise eger bir tedbîr
Vahtidür itmede keremde takşîr

Gûş idicek didi olma gangîn
İdeyüm saña 'ilâcın telkîn

Dünki gün mâder-i şâhı gördüm
Yanağından(?) anı ya'ni zehr(?) urdum

İçirüp zehr-i lu'âbumdan aña
Teng ü târ oldu gözine dünyâ

Olsa Bukrât ile hem Câlinos
Aña dârûdan olaydı me'yûs

6500 İşte al saña tebrik bu giyâh
Hoşca hıfz eyle şakın itme tebâh

Yanına al bu otı hâzır ol
İntibâh üzre işe nâzır ol

Yarın anı şorıcağ senden şâh
Sen dañi eyle 'ilâcdan âgahü

İ 164b

Olcağ ana şifâsı hâşıl
Olasun sen de merâma vâşıl

Böyle ta'lim idüp itdi 'avdet
Kıldı seyyâhı halâşa himmet

6505 İrtesi vaqt-i seher idi ki mâr
Kaşr-ı şâhîye çıkup kıldı qarâr

Eyledi revzeneden bir âvâz
Didi ma'lûmuñuz olsun bu râz

Pâdişâh mâderine ancak ilâc
Şimdi şol gûne giyâha muhtâc

Lîk dünyâda aña mâlik olan
Bî-günah şimdi esîr-i zindân

Ya'ni seyyâhda bulmur ol ot
O da zindân-ı elemde mebhût

6510 Böyle âvâze ile kıldı nidâ
Hep işitdiler anı ser-tâ-pâ

Meger ol demde kederle sultân
Mâderine ider idi dermân

Hükemâ kalmış idi hep 'âciz
Def'ine çâre yoğ idi hergîz

Keder-i mâder-i duhterle o şah
Oturup eylr idi sûziş-i âh

İşidicek bu şadâyı der-hâl
Didi kimdür idiñüz anı su'âl

6515 İtdiler hayli tecessüs ammâ
Bilmediler nereden geldi şadâ

Didiler viridi haber hâtif-i gayb
Bunda câ'iz olamaz şübhe vü rayb

Çünkü seyyâh idi habs-i zindân
Anuñ ihzârına oldu fermân

Gelicek eyledi şeh aña su'âl
Didi kim n'olsa gerek bu ahvâl

Bir şadâ geldi gaybdan nâgah
Var imiş sende şu hâl üzre kiyâh

6520 Var midur sende 'ilac u dermân
Ne ise hikmetini eyle beyân

Didi kim vardur 'ilâcı anuñ
İstedigi gibidür sultânûñ

İ 165a

Bir giyâh var kulûñuzda hâlâ
Berre(?) tâm olsa gerekdür hâlâ

Bu kulından iderem anı ümîd
İdesin çâkerine lutf-ı mezîd

Viresin ruḥşat-ı takrîr-i kelâm
İdeyüm ben daḫi izâh-ı merâm

6525 Didi sultân ana eyle takrîr
Ne ise eyle hemân keşf-i zamîr

O daḫi başladı keşf-i râza
Bildirüp hâli şeh-i mümtâza

Mâcerâyı bütûn itdi i' lâm
Eyledi şihhati üzre ifhâm

Ba' de kıldı 'ilac u dermân
Oldı aşâr-ı şifâ anda 'iyân

Qatl ü i' dâm olacaqqan seyyâh
Şıdqla oldı qarîn-i ıslâh

6530 Giydirüp egnine zîbâ hil'at
Eyledi mazhar-ı luţf u himmet

Berü cânibden ise ol zerger
Cânib-i râha ider idi nazâr

Ola tâ cürmle seyyâh ber-dâr
Qala kendüye derâhim dînâr

Hem ide kesb-i takarrib o habîş
Eyleye yine umûrı telvîş

Nâgehân sâdır olup bir fermân
İtdiler dâre anı âvîzân

6535 Kendi seyyâha bedel salb oldı
'Âkıbet kendi cezâsın buldı

Bî-mürüvvet idi gâyet mel'ûn
Lâyıqın buldı o şahş-ı maqbûn

Böyledür hâli o bed-mâyelerüñ
Bed olur ekşeri pes vâyelerüñ

**DÖRT NEFER ZÂTU Ñ NERDE (....) İLE SEYÂHAT EYLEMELERİ
HİKÂYESİDÜR.***

* İ nüshası fihristteki başlık.

İ 165b

Bir zamân bir şeh-i ferhunde-hisâl
Var idi sâhib-i 'izz ü iclâl

Hükm iderdi o diyâr-ı Rûma
Pâdişâh idi o merz-bûma

6540 Saltanat sürdi niçe vaqt ü zamân
Eyledi 'adlle teshî-i cihân

Buldi çün müddet-i iqbâli kemâl
Başladı gelmege âşâr-ı zevâl

Münkazî oldı çü eyyâm u zamân
'Âkıbet bâd-ı ecel oldı vizân

Sefer-i âhirete itid hırâm
Tahtı tabuta düşdi encâm

Var idi iki 'aded şehzâde
Saltanat merkezine âmâde

6545 Mihteri erşed idi hem 'âkil
Pederi tahtına oldı vâsıl

Bî'at itid aña cümle erkân
Kıldılar hitta-i Rûma sultan

Kihteri oldı qarîn-i hürmân
Yüzine bakmadı anuñ devrân

Ne kadar olsa dahi lâyıq tahta
Aña yâr olmadılar tâli' u baht

Rüşd ile irş ile hem mihterine
Lâyık olmuşdı büyük dâderine

6550 Düşinüp kendi de inşâf itdi
Kineden sînesini şâf itdi

Hem de 'âkîl idi kıldı tedbîr
İtmedi emr-i haramda takşîr

Didi şâyed ideler gâdr u sitem
Nefsdür cümleden elbet aқdem

Salţanat emri ise emr-i 'azîm
Didiler haққına elmûlk-i 'aқîm

İ'timâd eyleyemem kimseye ben
Başka şey gibi degül cânla ten

6555 Hâşılı eyledi bir semte firâr
İhtiyâr itdi hemân terk-i diyâr

Şıdқla 'azm-i tevekkûl itdi
Tek ü tenhâ idi çıқdı gitdi

İ 166a

Bilmez idi nereye gitse gerek
Vardığı yirde dağı n'itse gerek

İtdi aқşama degin kaţ'-ı tarîk
Yalñuz idi o bî-yar u refîk

'Âķîbet bir köye oldu vâşıl
Oldı bir köyli evine dâhil

6560 Gördi bir tâze civân-ı mümtâz
O dağı gurbete itmiş âgâz

Bir melek gibi güzel müsteşnâ
Şâhib-i hüsn ü cemâl ü zîbâ

Henüz açılmış idi gonca-i ter
Yüzi ğilmân-ı cinâna beñzer

Göriccek oldu civâna meftûn
Oldı ğâyetle ferîh u memnûn

Oldılar iki refîk u hem-dem
Biri birisine olup mahrem

6565 Hâşılı hoş-dil olup iki refîk
Kıldılar söyleşerek 'azm-i tarîk

Nâ-gehân irtesi gün oldu 'iyân
'Âzim-i râh-ı sefer başka civân

Ya'ni üçinci refîk itdi zühûr
Oldılar anı göricek mesrûr

Ana dirlerdi bâzergân-zâde
Ġurbete olmuş idi âmâde

Kesb-i kâar ehli idi hem ğâfil
Kesble rûza iderdi hâşıl

6570 Ögrenüp dâd u sitâd 'ilmini hep
Rûze tahşiline çekmezdi ta'ab

Hâline gırra olup ol nevres
Ġurbete itmiş idi 'azm u heves

Oldılar vefk-i müşelleş gibi tâm
Üc nefer-i pâk-meniş-i sa'd-encâm

İrtesi gün dahî bir başka civan
Ya'ni dördüncü refîk oldu 'iyân

Bir civân idi o da dihkânî
Dihkanetde yoğ idi akrânî

6575 Bâgbânlıkda nazîri nâdir
Ekmede biçmede gâyet mâhir

İ 166b

Oldılar dört kişi çâr ender çâr
Dördi de eylediler ‘azm-i diyâr

Unudup dâr-ı vaţan kaydını hem
Oldılar biri biriyle hem-dem

Şeb-rûz eylediler kaţ’-ı tarîk
Gidiler böylece dört yâr-ı refîk

Şehr-i Naştûra yetüp âhir-i kâr
Kıldılar şehr kenârında karar

6580 Bir müferreḥ yire inüp nâgâh
İtdiler anda o şeb râhat zi-hâh

Çün şabâh oldu kıyâm eylediler
Söyleşüp feth-i kelâm eylediler

Tüşeler olmuş idi çünki temâm
Buldı her güne nevâle encâm

İçlerinden birisi didi hemân
Size bir sz diyeyüm ey yarân

Kalmadı tüşe vü dînâr u direm
Kesb ü kar eylemek oldu elzem

6585 Her birimüz idelüm ‘arz-ı hüner
Ya’ni taḥşîl idelüm sîm ile zer

Ƙudret ü sa'yümüzi şarf idelüm
Birimüz günde bu şehre gidelüm

İdelüm kuvvet ü nevâle tahşîl
Ƙılalum hizmet-i yaran-ı cemîl

Böyle bu halle bir kaç eyyâm
İdelüm râhat u mekş u aram

Çünkü şehzâde anı eyledi gûş
Eyledi gayretle cûş u hurûş

6590 Didi kim cümle umûr-ı dünyâ
Nîl ü bed pîş ü pes aħz u 'aġâ

Hâric-i emr-i Hudâ kar olmaz
Şan'at u re'yle şûret bulmaz

Cümle taġdîr olunmuş merhûn
Böyledür emr-i Cenâb-ı Bî-çün

Cidd ü cehdüñ olamaz ġâ'idesi
Hem ü ġamdan n'olacak 'â'idesi

Ezeli Hâzret-i Mevlâ-yı Kerîm
Cümleñün rızķını itmiş taġsîm

İ 167a

6595 Az u çok her ne ki kıldıysa 'aġâ
Diyemez kimse ana çün ü çerâ

Guş idicek bu sözi şimdi civân
Ƙızarup gül gibi oldu ġandân

Didi kim ġüsn-i cemâl-i dilber
'Âlemi kendüsine cezb eyler

Cilveger olsa eger cîm-i cemâl
Aña tab.iyyet ider elbet mâl

Nitekim za-i zerâfet muṭlak
Re'feti kendüye eyler mülhak

6600 İ'timâd itmez iseñ aña eger
Kıl zerafetle cemal üzre nazar

Bunu işitdi bâzergân-zâde
O dahi oldı söze âmâde

Güzellik sözlerini kadḥ itdi
Kendinüñ meslegini medḥ itdi

Didi ser-mâye-i hüsn-i zîbâ
Âdeme bir iki günlük ma'nâ

Naqd-i hazır gibi yok anda devâm
Hâşılı virmez o şüret encâm

6605 Lîk vâzıhdur o kim ra'y-ı rezîn
Şâhibüñ eyler o 'izzetde mekîn

Kimde oldıysa ferâset-i müzdâd
İder ol dâd u sitâdı mu'tâd

Bulmur kâr u ticâret ile mâl
İder insanı qarîn-i âmâl

Bunu gûş eyliyecek dihkâni
O dahi başladı kadḥa anı

Didi kim 'aql u hured her dâ'im
Olamaz kar-ı ma'âşa kâ'im

6610 Fâ'ide virse idi 'aql-ı ma'âş
Devlete irer idi her kallâş

'İlm ü dânişle olaydı yahud
Füzeladan olur idi mevcûd

Al bu ki 'aqsinedür emr-i kazâ
Câhilündür bu cihan ser-tâ-pâ

Mûcib-i mâl degül fazl u hüner
Belki vabeste-i ahkâm-ı kader

İ 167b

Uzanur söz burada tûl u dırâz
Bilür ahvâli olan vâkıf-ı râz

6615 Hâşılı dahkanat erbâbı olan
Kesb ider kâr-ı ma'âşı her an

İtdiler her biri itmâm-ı kelâm
Yine şehzâde buyurdı encâm

Ki sizûñ her sözüñüz gerçektür
Didigiñüz gibidür bî-şekdür

Lik olmazsa karîn-i takrîr
Biliñüz fâ'ide virmez tedbîr

Yine vabestedür elbet kadere
Virmemiş kudret-i kâmil beşere

6620 Nitekim vaq'a-i dihkânî-i pîr
Oldı teslîm-i kazâ vü taqdîr

Gördi kim fâ'ide virmez ta'rîz
Eyledi emriñi hakka tefvîz

‘Âkibet virdi murâduñ Vahhâb
Kıldı ihsân ana Rabbü'l-erbâb

İşidicek bu kelamı yârân
Didiler naql idüp eyle ihsân

ÜÇYÜZ NUMARALI HİKÂYEDE OLAN REFİKLERDEN ŞÂHZÂDENÜŇ
ARKADAŞLARINA HİKÂYE EYLEDİĞİ KİŞSA-İ DİHKÂNÎ.*

Didi şehzâde ki bir vakt u zaman
Endülüsde var idi bir dihkân

6625 Çalışup kâr-ı zira‘atle o pîr
Dihkânat şan‘atın itid teshîr

Çün müsâ‘id idi baht u kevkeb
Hiç zarar görmedi kâr eyledi hep

Dahli harcından olcağ efzûn
Cem‘ şakladı üçyüz altun

Ana dihkânî katı şâd oldu
O meserret ile gönli töldi

Bir müşemme‘le anı dikmiş idi
Cânveş sînesine çekmiş idi

6630 Gâhî tenhâda şayardı bir bir
Nazar eylerdi severdi vâfir

‘Âdeti üzre yine ol bir gün
Şaydı üçyüz ‘aded idi altun

* İ nüshası fihristteki başlık.

İ 168a

Vaz' idüp yine maḥline hemân
Eylemek üzre iken anı nihân

Dağ-ı bab itdi eḥibbâ nâgâh
Daḥi bu eylemeden ḥıfz u penâh

Görelər diyü idüp ḥayli telaş
Dilemezdi ki ide sırrını fâş

6635 Ki zehb ile zehâbu mezheb
Bunlaruñ keşfi degüldür enseb

Anda ṭurur idi bir boş sebû
Yoğ idi anun içinde hiç şu

'Aceyle içine atdı anı
kendüsi karşıladı yârânı

Ber-mühim olmuş idi çün ḥâcet
Gitmeliydi o maḥalle elbet

Cümle mihmânlar ile bile hemân
Oldılar ol ṭarafa ṭoğrı revân

6640 Didi kim zevcesine biz tekrâr
İderüz 'avdet idüp bunda qarâr

Sen de ḥâzırılayagör bize ṭa'âm
Eyle tetmîm-i rusûma iḳdâm

Söyleyüp böyle hemân 'azm itdi
Cümle yarânla çıḳdı gitdi

'Avratı yapmağa bede' itdi ṭa'âm
Ki gelince ola anlar itmâm

İktizâ itdi ta'âm için âb
Gördi kim destide de şu nâ-yâb

6645 Oldı bî-çâre bu hale hayrân
Destiyi aldı eline der-ân

Kuyuya vardı açup itdi nazar
Bekledi kim ide bir koñşu güzêr

Nâgehân itdi güzêr bir kaşşâb
Şevher ile bilür idi aħbâb

Şehrden bir öküz alup elbet
Köyine idecek idi 'avdet

'Aceyle geçer iken nâgâh
Hâlden eyledi 'avrat âgâh

6650 Destiyi şandı ana itdi niyâz
Yalvarup kıldı re'âya âgâz

İ 168b

O daħi didi 'ale'r-re'si hemân
Aldı destiyi şuya oldı revân

Gider iken anı his itdi herif
Tuydı destideki esrânı zarif

Olcağ şurra-i zerden âgâh
İtdi bî-çâre hemân şükr-i ilâh

Didi bu mevhibe-i Mevlâdur
Baña maħzan kerem-i Mevlâdur

6655 İdeyüm şimdi hemân anı nihân
Ola cânım gibi tende pinhân

Unudup âb u sebûyî der-hâl
Eyledi şehre diyü isti‘câl

Bir semtüz öküz alup mâli ile
‘Avdet itid götürüp güz̄er ile

Götürürken öküzi şimdi kaşşâb
Gör zer ile olup hâli harâb

Didi şâyed birisi ide zuhûr
Ġazab idüp beni zerden ide dûr

6660 Eyüsi bir yire pinhân ideyüm
Fârîgu’l-bâl olup öyle gideyüm

Düşinüp didi muşemme‘ le hemân
İdeyüm öküz içinde pinhân

Yutdirup ya‘ni aña dînârî
Olayum kayd u elemden ‘ârî

Zebh idicek olınurdu iħrâc
Budur ancak ana tedbîr ü ‘ilâc

İtdi hayvânı o teklîfe ducâr
Hele yutdırdı aña âħir-i kâr

6665 Hâtırî dağdağdan oldı emîn
Ġüyyîyâ kıldı umûruñ nemekîn

Nâgehân karşı gelüp oğlı aña
Didi köyden gelürem şimdi saña

Ya‘ni bir emr-i mühim itdi beyân
Ne ise eyledi tafşîl ü ‘iyân

Lâzım oldu aña şehre 'avdet
Muktezî oldu gidilmek elbet

Hod be-hod dirdi güzel oldu bu iş
Hâtırumdan hele gitdi teşviş

İ 169a

6670 Şimdi yanumda olaydı dînâr
Bir kazâyâ olur idi dûçâr

Göricek hâtıra oldu memnûn
Geleyazdı aña şâdî-i cünûn

Eyledi levs-i veresden tañhîr
Ohşayup eyledi gâsl u tañhîr

Didi şimdengirü bu mâye-i cân
Olmalıdur kemerümde pinhân

Anı dîr itmeyeyüm yanumdan
Şöyle 'izzetlü tuşam cânumdan

6675 Ki anı görmeye yâr u ağıyâr
Sezmeye ferd ü ehad hiç deyyâr

Hâsılı vaz'-ı kemer kıldı bütün
Cânveş cismine kıldı medfûn

Zevcesi aña ider idi nazâr
Gördi kim hırşla ta'dâd eyler

Anı red eyleyüp itdi inkâr
Didi şâyeste degül saña bu kâr

Unudup mevhibe-i Yezdâm
Şeb-rûz eyler iken ihsâm

6680 İhtikâr ile nedür bu imsâk
İdesin kendini mâlik-i nâ-pâk

Eyleyüp hakka tevekkül dâ'im
Olagör bâb-ı rızâda kâ'im

Seni halk eylemeden dünyâda
Rızkımı eyledi hak âmâde

Ne ise "nahnü kasemnâ"da naşîb
Anı elbetde virür Rabb-i mucîb

Ne bu hırş u ta'ab tûl-ı emel
Yohsa itsek mi gerek hakla cedel

6685 Gûş idicek didi dihkânî ana
Gerçi hakdur bu kelâmuñ ammâ

Olıcağ 'âlem-i esbâba nazar
Her bir eşyâya vesîle ister

Anı zâhirde gerek hıfz itmek
Lâzım elbet bize kayduñ çekmek

Şoñra olur o tevekkül didigüñ
Her kazâyâya tahammül didigüñ

İ 169b

Bâ-husus kesbi sever hazret-i hak
Sevmez ihmâl ü betâlet mutlak

6690 Hem 'azîz ismine olmuş mazhar
Elbet 'izzetlü olur sîm ile zer

Zevcesi gûş idicek kıldı sükût
Öylece kaldı bu hâlet meskût

İtdi dihkânî yine kâra kıyâm
Zeri hıfz-ı eyler idi şâmla bâm

Eyledi bir de aña ğasl îcâb
Çeşme başına hemân itdi şitâb

Unudup kalmış idi anda kemer
Zâyi‘ oldu kemer ile ol zer

6695 Gûyiyâ olmamak için ğamnâk
Kendüsin itdi cecâsetden pâk

Kûsfendîni idüp ol irvâ
Götürüp soñra ide ra‘y u çerâ

Şurre-i pür-zeri gördükde şubân
Şâd olup kıldı anı der-enbân

O meserret ile kıldı ‘avdet
Götürüp gitdi zeri bî-minnet

Geldi bir yirde anı kıldı şomâr
Gördi üçyüz idi hep tam ‘ayâr

6700 Bunu şâyeste degüldür bozmaq
Her zamân bu ele girmez ancak

Şimdi bir kaçını itsem ihrâc
Giderek cümlesi olur târâc

Lâyıkı bu ki idem mâye-i cân
Şarf idem vakt-i zarûretde hemân

İtdi bî-çâre bu niyyetle ‘amel
Eyledi şurreyi der-zîr-i begal

Ağzına urdı herif mihr-i sükût
 Kaldı bu hâlde öyle meskût

6705 Beri cânibden ise pîr-i cihân
 Şurreyi anda unutarağda hemân

Teng ü târ oldu aña rû-yı zemîn
 Başladı eylemege ah u enîn

Çeşmesâra varup itdükde nazâr
 Görmedi şurre ile zerden eşer

İ 170a

Bulmayup oldu hazîn ü me'yûs
 Bildi kim tâli'i olmuş ma'kûs

Gûş idicek anı şimdi 'avrat
 Çünkü geçmişdi mağdem-i şohbet

6710 Hırş u vâz ile ider idüñ 'amel
 Söylesem ider idüñ lecc u cedel

Muktezâ-yı 'amelüñdür muṭlaḡ
 Seni te'dîb için itdi anı ḡaḡ

İsm-i rezzâkı iderdüñ inkâr
 Kudretüñ eyledi şimdi izhâr

Der-bağal eylemiş idüñ kemeri
 Unudup ḡükm-i ḡazâ vü ḡaderi

İddhâr ḡaşdınidüp rûz u leyâl
 Eyledüñ ḡaḡ bu ki tazâyıḡ-i 'iyâl

6715 Eyledüm sırrı için sa'y-ı belîḡ
 ḡâ'ide virmedi ammâki dirîḡ

Hep zarûretle geçürdüm eyyâm
Eyledüm mâlumı nefsimi haram

Lîk şimdengerü ey şâh-ı cihân
İtmeyem anı be-hakğ-ı Yezdân

Eyleyüp bâb-ı tevekkülde kıyâm
İdeyüm celb-i rızâ-yı ‘Allâm

Beri cânibden ise şimdi çoban
Güsfendin güder idi şadân

6720 Şurre-i zerle derûnı mesrûr
Dâ‘im eyler idi izhâr-ı sürûr

Bir kuyu başına vardı bir gün
‘Âdetâ şu içe vakt ile koyun

Anı gördi ki irakdan nâgâh
Geliyor ol tarafa hayli sipâh

Göricokolmayalar diyü zeri
Aldı bî-çâre şubânı kederi

İ‘timâd eylemeyüp Allaha
Çıkarup altını atdı câha

6725 Çün karîb olmuş idi vakt-i gurûb
Sürüsün sürdi götürdi mer‘ûb

İrtesi alacak idi gûyâ
Başka bir şûrete girdi ammâ

İ 170b

Gezerken o kederle maḥzûn
Ol kuyu başına geldi bir gün

Şu için eyler iken câha nigâh
Bir kaşırğa çıkup ol nâgâh

Tacını câha düşürdi der-ân
Baş açuq kaldı bu hâle hayrân

6730 Çâresüz bulamayup âhir-i kâr
Tacını almağa itdi nâ-çâr

Kuyuda ider iken aña nazar
Eline girdi anuñ surre-i zer

Çıkarup aldı bu hâle mesrûr
Eyledi şükr ü şenâ-yı mevfûr

Aradan geçmiş idi hayli zamân
Müteğayyir idi çünki hemeyân

Bilmedi kendi zeri oldığını
Başka zan eyledi buldığını

6735 Götürüp zevcesine kıldı beyân
Oldı bu hâlete şâd u handân

Eyledi bir bir anı çünki şomâr
Gördi kim bu dahi üçyüz dînâr

Didi muṭlaḳ bu ‘atâ-yı dil-cû
Eşer-i şıdḳ u tevekküldür bu

Ki ne miḳdâr ise zâyî‘ altun
Yine mişlin virüp itdi memnûn

İ‘tikâdı olup anuñ müzdâd
Geldi inşâfa idüp terk-i ‘inâd

6740 Başladı itmege bezl ü ihsân
Kıla tahşil-i rızâ-yı Rahmân

Gelelüm hâl-i şobân-ı nâ-kâm
Ne şekl virse gerekdür encâm

Çünkü altunı bırağdı câha
Düşdi bu dağdağa-i cângâha

Cân atup irtesi gün itdi şitâb
Gördi kim şurreyi olmuş nâ-yâb

Eyledi hasretle âh u figân
Başladı nâliş-i feryâda hemân

6745 Didi şimdengirü ol şurre-i zer
Bu cihânda elime kânde girer

İ 171a

Düşinüp olur idi gamla helâk
Eşk-i hasretle dü çeşmi nemnâk

Bırağup gitdi şobânluk kârın
Cümle terk itdi o kâr u bârın

Ġam ile eyler idi seyr ü sefer
İder iken yine bir semte güzer

Uğrayup bir gice hikmetle şobân
Oldı dihkânî-i pîre mihmân

6750 Birbirin bilmez idi hiç aşlâ
İttifâkı idi bu hükm-i kazâ

Pîr idüp 'âdeti üzre ikrâm
Kıldı icrâ-yı rüsûm-ı it'âm

Ba‘dehu geldi kelâma nevbet
İtdiler baş-ı bisât-ı şoḥbet

Âh ider idi arakuḡda şobân
Nâr-ı ḡasretle olurdu sûzân

Göricek böyle şobâmı nâ-çar
Eyledi ḡâl-i dilüñ istifsâr

6755 Didi ben nice fiḡân itmem hiç
Nice olmam ḡamla pîçâ-pîç

Gitdi elden ne ise hep vârum
Ol idi mâye-i istizhârum

Mâcerâyı aña itdi tafşıl
Söyledi ḡâl-i melâlüñ tekmîl

İşidicek bu peyâmı ol pîr
Oldı ḡâyetle derûmı tekdîr

Söyleyüp zevcesine bu ḡâli
Aña naḡl itdi geḡen aḡvâli

6760 Didi biz bilmemişiz anı meger
Ki şobânın imiş ol şurre-i zer

İrtikâb eylemişüz emr-i vebâl
İtmeli anuñ ile istihlâl

Cümlesin birden ider ise taleb
Ne cevâb ider idük aña ‘aceb

Şimdi mevcûd olanı bâri aña
İdelüm resm-i hediye i‘tâ

Ba'dehu eyleyelüm şamt u sükût
Beynümüzde kala bu sır meskût

İ 171b

6765 Gûş idicek bu kelâmı 'avrat
Hoş görüp itdi aña teb'iyet

Didi çün böyle olunca ahvâl
Fi'l-hakıka anuñ ise ol mâl

Ne ise bâkı olınsun teslîm
Çün bilür hâlümüzüzi Rabb-i 'Alîm

İşidicek anı ol sâde-derûn
Yüz 'aded kalmış idi ol altun

Getürüp itdi hediye gûyâ
Tesliyet eyliyerek virdi aña

6770 Didi bu muhtaşarı şimdi hemân
Buyurun hüsni kabûl şâyân

Mâ-bekâsın dañi bir gün Mevlâ
Yine bir yüzden idiser i'tâ

Göriccek anı şobân-ı nâ-kâm
Sevinüp oldı ziyâde hoş-kâm

Çünki tenhâda anı kıldı şomar
Gördi yüz dane muşa'sa' dînâr

Didi kim bunı viricek Yezdân
Mâ-bekâyı dañi eyler ihsân

6775 Derc idüp cevfi 'aşâya bir bir
Gûyiyâ oldı emînü'l-hâtır

Tâ ki destinden anı itmeye dūr
Olmaya bir daḥi zerden mehcūr

Olmaya kimse bu sırra mahrem
Çekmeye daḡdaḡa-i zerle elem

Yine bu ḥalle bir gün nâdân
Bir nehr yanına gitmiş idi hemân

Aldı bî-çâreyi ḥ'âb-ı ḡaflet
Kıldı destinde 'aşâsı ḡareket

6780 Cânib-i nehre yuvarlandı hemân
Baḡa ḡaldı aña ḡayretle çobân

Âḡ idüp kıldı yine nâle vü zâr
ḡaldı âḡir müteḡayyir nâ-çâr

İ 172a

Ol nehr şehre olur idi revân
Cümle bâḡâtı iderdi reyân

İttifâkı zen ü diḡkânî-i pîr
Ba'zı eşvâbı berây-ı taḡhîr

Gördi şü üzre gelür bir hezîm
Uzanup aldı eliyle ol dem

6785 Getürüp ḡânesine vaz' itdi
Kendüsi başḡa umûra gitdi

Geçicek bir iki sâ'at nâ-gâḡ
Evine geldi o pîr-i âḡâḡ

Göricek çüb-ı 'aşâyı der-ḡâl
İtdi ḡîzem yirine isti'mâl

Çün şikest itdi anı dihkânî
Zâhir oldı hûkm-i Yezdânî

Cereyân itdi içinden altun
Göricek pîr anı oldı memnûn

6790 Sevinüp itdi te'accüb ammâ
Didi hikmet n'ola bunda âyâ

Bildi kim mevhibe-i Mevlâdur
Hükmi-i kudreti oldı zâhir

Bezî ü ittifâka yine başladı pîr
İtmedi virmedi aşlâ taşşîr

Qıldı üç günde o dînârî temâm
Eyledi resm-i şehâyî itmâm

Beri cânibden ise şimdi çobân
Oldı fiqdân-ı 'aşâyâ nâlan

6795 Qaldı mebhût-ı serâsîme vü deng
Eyledi şöhet-i pîre âhenk

Oldı çün hâne-i pîre mihmân
Başladı hâli hikâyata hemân

Gûş idicek şadedi dihkânî
Gayri bu def'a şıkıldı cânı

Didi kim toğrısın eyle ikrâr
Evvelâ câhdaki üç yüz dînâr

Ki anı sen bırakup gitmiş idüñ
Bundan evvel anı gayb itmiş idüñ

6800 Ne şekl kesb idüp o dînârı
Nice cem' itmiş idüñ anları

İ 172b

O daği vaq'ayı naql itdi aña
Çeşmede bulduğımı ser-tâ-pâ

Gûş idicek anı bildi fi'l-hâl
Anladığı n'oldüğümü hep ahvâl

Didi haq şâhibini buldı hemân
İtme beyhûde yire âh u figân

Bilmiş ol çeşmede üç yüz dînâr
Bırakın ben idüm anı ey yâr

6805 Şofıra câh içre yine anı bulan
Ben idüm itme şakın şek ü gümân

Şofıra ihsânım olan yüz dînâr
Yine üçyüzden olınmışdı şomâr

Yine ben buldum 'şâyı hâlâ
Benüm idi baña virdi Mevlâ

İşidicek anı bî-çâre çoban
Oldı bu hâlete deng ü hayrân

Anı fehm itdigi Mevlâ-yı 'Alîm
Herkesüñ hisşesin itmiş takşîm

6810 Ki ne itmişse ezelden taqdîr
Anı mümkün degül itmek tağyîr

Kimsenin kimse naşîbüñ alamaz
Emr-i haq olmasa şûret bulamaz

Bu idi menkıbe-i dahkânî
Size nakl eyledüm işte anı

Bu hikâyetle bilindi ra'nâ
Böyledür hüküm-i kazâ-yı Mevlâ

ÜÇYÜZ YIRMI TOKUZ NUMARALI HİKÂYEDE ZİKR OLUNAN
ŞEHZÂDENÜN TEVEKKÜL-İ CİHETİYLE PÂDİŞÂH OLMASI VE
KİTÂBUÑ DA HÎ NİHÂYET BULMASI.*

Çün temâm itdi bunı şehzâde
Vaqt-i şubh idi hem ol eşnâda

6815 Ya'ni kim şems-i ziyâ-pâş-ı münîr
Eylemiş idi cihânı tenvîr

Didi dihkân içe yârân hemân
Baña şâyân ola oldur el-ân

Cümleden şehre ben bugün gideyüm
Kesb-i taşşîl-i me'net ideyüm

Didiler var ise ger sen de hüner
Turma icrâsına gayret göster

İ 173a

Gûş idicek bu kelâmı gitdi
Cânib-i şehre 'azîmet itdi

6820 Geldi dervâze-i şehre nâgâh
Gördi bir kimse gelür merd-i sipâh

Didi kim bu şehre içre el-ân
Nedür âyâ katı pek râyic olan

* İ nüshası fihristteki başlık.

Ola ser-mâyesi hem şarf-ı emek
Baña eshel ola taşşıl itmek

Didi ol kimse şitâdur bu dem
Çatı kıymetlü şatılur hîzem

Şöyle kim fâkiheden ra'nâdur
Cümleden aqdem ü hem evlâdur

6825 Gûş idicek anı şimdi dihkân
Cânib-i kûha revân oldı hemân

Çoldırop hîzem ile bir garvâr
Götürüp cânib-i şehre tekrâr

Çatı 'izzetlü idi çün hîzem
Virdiler bir yüküne on dirhem

Aldı yârâna şarâb ile ta'âm
Ne ise kıldı levâzım itmâm

Bunu alup oradan kıldı şitâb
Götürüp eyledi 'arz-ı aħbab

6830 İktifâ itdi anuñla yârân
Kıldılar şükr-i şenâ-yı Subhân

Çün şabâh oldı kıyâm eylediler
Her biri bast-ı kelâm eylediler

Didiler böyle olıcaq 'âdet
Güzelüñdür bu gün elbet nevbet

Sen de bir kere idüp gunc u delâl
Şehre var eyleyegör 'arz-ı cemâl

Eyle yârâna me'net-i taḥşîl
Ola hatta ki o da'vâya delîl

6835 O daḥî nâz iderek kıldı kıyâm
Cânib-i şehre hemân itdi hırâm

Lîk gelmezdi elinden bir iş
Gezinüp turur idi pür-teşvîş

Var idi ol şehri içinde meger
Ki Züleyhâ-yı zamân bir dilber

İ 173b

Bir nigâr idi o gâyet ra'nâ
Hüsne olmuş idi müsteşnâ

Mâldâr idi be-gâyet o nigâr
İttifâkî ana oldu dûcâr

6840 İdicek idi o gün istihmâm
Nâz u refîâr ile kılmışdı hırâm

Göricek hüsni civânı nâgâh
Oldı cânânunı aḥvâli tebâh

Oldı vaşlı heves ile mecnûn
Urulup oldu civâna meftûn

Gönderüp añ kenîzüñle selâm
Bi'z-zarûr itdi hemân 'arz-ı merâm

Didi teşrifüñüze râgıbdur
Ni'met-i vaşluñuza tâlibdür

6845 Gûş idicek bu da oldu kâ'il
Nezd-i maḥbûbeye oldu vâşıl

İtdiler bir iki sâ'at şoḥbet
Oldılar hem-dem-i bezm-i vuşlat

Didi yârân ki 'azm idecegin
Aña bildir yine gidecegin

Eyleyüp va'de-i vaşl-ı ferdâ
Şimdilik gitmek için kıldı ricâ

Gördi maḥbûbı gider âhir-i kâr
Yüz direm bahş u 'atâ kıldı nigâr

6850 O daḥi gördi işin bu takrîb
Kıldı yârâna me'net-i tertîb

Bu meserret ile oldı hoş-kâm
Eyledi cânib-i aḥbâba hırâm

O da dervâzeye itdi taḥrîr
Kıldı miqdâr-ı ma'aşın taştîr

Ya'ni maḥbûba ne gam dünyada
Aña dînâr u direm âmâde

Bir demüñ ücreti yüz dirhemdür
Cümleden ḥüsn-i cemâl aḳdemdür

6855 Böyle yazup işüñ itdi itmâm
Kıldı aḥbâb-ı kirâmuñ iṭ'âm

Şimdi nevbete bazergân-zâde
Şehre 'azm eyledi hasbe'l-'âde

İ 174a

Geldi dervâze-i şehre nâgâh
Eyledi her taraḫa 'atf-ı nigâh

Gördi bu keşti-i memlûke meger
Gelüp itmiş idi anda lenger

Çıkarup taşra niçe mâl u metâ'
Kıl ü kâl ile iderlerdi nizâ'

6860 Cem' olup tâ'ife-i tüccârân
Ayğa urmağ için mâlı hemân

İttifâk itmiş idi hep eşnâf
Çünkü yokdur o şınıfda inşâf

Göricek hâli görüp fehm itdi
Toğrulup şâhib-i mâla gitdi

Didi ayğa ururlar mâluñ
Pây-mâl olsa gerek emvâlüñ

Onı onikiye devr eyle baña
Şatayum cümlesini şimdi saña

6865 Söyleşüp itdi yoluyla tanzîm
Kıldı bî-renc ü ta'ab kâr-ı 'azîm

Biñ direm kâr idüp ol demde hemân
Kıldı tertîb-i me'net der-ân

Getürüp ol da anı yârâna
Yazdı dervâzeve mağrûrâne

Olıcağ rüşd ü kemâl âdemde
Biñ direm mâl kazanur bir demde

O daği nevbetüñ itdi imrâr
Kaldı şehzâde hemân âhir-i kâr

6870 Didiler şimdi cemî'î yârân
Buyuruñ siz dañi uñ u ihsân

Sen tevekkülden ururdun lafi
Dir idüñ hañña tevekkül kâfi

Vâkı'an fâ'idesi var ise ger
Öyle tañşıl olunur ise semer

Sen dañi eylemeyüp anı dirig
Kâr-ı añbâbı idersün tevsî'

Rabı-ı kalb eyleyerek kıldı kıyâm
Cânib-i şehre diyüp itdi hırâm

6875 Meger ölmüşdi o gün şâh-ı zemîn
Câyı ölmüş idi firdevs-i berîn

İ 174b

Pâdişâh ya'ni vefât itmiş idi
Terk-i esbâb-ı hayat itmiş idi

Çünkü şehzâde anı aldı haber
Kaşr-ı şâhîye varup kıldı nazar

Dördi bir köşede lebeste hamûş
Ne kelâm itseler eyler idi gûş

Var idi anda meger bir serheng
Gezinürdi bu kederle dil-teng

6880 Gördi şehzâdeyi bir tâze civân
İdeyor vaz'-ı cihâm seyrân

Hem dañi ziyî-i libâsı başka
Reviş ü tavır u edâsı başka

Anı câsus-ı hayâl itdi herîf
İtdi şehzâdeye evzâ'-ı 'anîf

Şabr idüp eylemedi lecc-i kelâm
Başka bir kaşra daği kıldı hırâm

Olnup kâr-ı cenâze tekmîl
Defn için taşra olıcağ tesbil(?)

6885 Kaşr-ı şâhîde olan bâu u gedâ
Ağlaşup eyleyerek vâveylâ

Gitdiler kaşrlar kaldı hâlf
Böyledür çünkü cihânuñ hâli

Anı şehzâde iderdi seyrân
Yalfuz kaldı kaşrda hayrân

Göricek yine o serheng-i gazûb
Tünd-i bâd-ı sitemi itdi hubûb

Hışm ile geldi o mağrûrâne
Tutdı gönderdi anı zindâna

6890 Mâh-ı Nahşeb gibi girdi câha
Kendi eksikliği girdi mâha

Oldı yârân u ehibbâdan dūr
O gice oldı kederle mehcūr

Beri cânibde ehibbalar hep
Gördiler gelmedi şehzâde o şeb

İtdiler hayli te'essüf yârân
Didiler biz sebeb olduk el-ân

Çün tevekkülden urur idi o dem
Kâr-ger olmadı Allahu a'lem

İ 175a

6895 Eyledi boş u tehi gelmege 'âr
Belkide ğayretle ide firâr

Kâşke itmese idük teklif
Neye kâdir olacağ zât-ı nahîf

Biri birine idüp lev-m-i 'itâb
Girmede gözlerine zerrece h'âb

Çün şabâh oldu derildi a'yân
Bir yire geldi cemî'-i erkân

Didiler kimdür ola lâyıq-ı taht
Kime yâver olisar tâli' u baht

6900 Kimi iclâs idelüm salţanata
Kimi sulţân idelüm memlekete

Çünkü yog idi şehûñ evlâdı
Qalmamış idi anuñ ihfâdı

Meşveret üzre iken hep erkân
İlerü geldi o serheng hemân

Dünki gün tutmuş idüm bir câsus
Hâliyâ eylemişümdür maĥbûs

Her tarafından işidüp düşmenler
Belki ğafletle hücûm eylerler

6905 Gûş idicek şadedi cümle kibâr
İtdiler anı ĥabsden ihzâr

Gelicek eylediler aña nazâr
Gördiler şems-i münîre beñzer

Cebhesinde yok emâârât-ı fesâd
Leme'ân itmededür rüşd ü sedâd

Añlayup ehl-i ferâset der-hâl
İtdiler hâlini lutf ile su'âl

Şordılar dâr u diyâr u hâlin
Ne ise kaçd-ı dil-i âmâlin

6910 Ne için kıldığını anda karar
İtdiler cümlesini istfsâr

Virdi şehzâde dañı aña cevâb
Söyledi hâlini ber-bech-i savâb

İtdi aşl u nesebüñ cümle beyân
Kıldı tafşıl ile ahvâli 'iyân

Ne şekl oldı ise fevt-i peder
İltifât itmeyüp ah-ı mihter

İ 175b

Ğurbete bâ' iş olup gitdigini
Üc nefer kimse refk itdigini

6915 Cümle taqrîrün işitdi erkân
Pâdişâh-zâdeligi oldı 'iyân

Ne şekl oldı ise fevt-i peder
İltifât itmeyüp ah-ı mihter

Bulnup ba'zı bilenler bir bir
Didiler biz bilürüz gerçekdür

Pederi ile ider idi ku'ûd
Biz huzûrında bulıduķ mevcûd

Vâlid-i mâcidinin menziletüñ
Vaşf idüp söylediler salţanatuñ

6920 İtdiler cümle bilenler ihbâr
Pâdişeh-zâdeligi buldı qarâr

Ne kadar var ise hep bâı ugedâ
İtdiler şükr-i şenâ-yı Mevlâ

Didiler bunu Hudavend-i kerîm
Gönderüp eyledi ihşan-ı 'azîm

Salţanat ancak aña lâııkdur
Zâtla cümlemüze fâ'ıkdür

'Adl ü dâd itse gerekdür elbet
Nîk-nama idecekdür rağbet

6925 İttifâķ eyleyüp âhir erkân
İtdiler kişvere anı sulţân

Eyleyüp cümlesi birden bî'at
Kıldılar bay u gedâ teb'ıyyet

Urnup başına tâc-ı fâhir
Oldı âşâr-ı tevekkül zâhir

Lîk bu idi meger 'âdet-i nâs
Pâdişeh tahta idicek iclâs

Anı bir file iderlerdi süvâr
Öñine düşer idi cümle kibâr

6930 Gezdürürüldi bütün esvâkı
Gösterürlerdi aña afâkı

Ne kadar var ise sükkân-ı beled
Görüp eylerdi du'â-yı sermed

Pâdişâha iderek medh ü şenâ
Şehri geşt eyler idi ser-tâ-pâ

İ 176a

Yine icra olunup ol 'adet
Kıldılar ehl-i beled cem'iyet

Öñine düşdi cemî'-i erkân
Geşt idüp şehri o gün gezdi hemân

6935 Çünkü dervâzeden eylerdi güzer
Yazılan yazılara itdi nazar

Ki am yârân-ı şafâ yazmış idi
Mermerüñi şafhasına kazmış idi

Turup ol yirde buyurdı sultân
Nağş ola zirvesine böyle hemân

Ya'ni altun ile itdi tañrîr
Kıldı bu vechle nağş-ı tastîr

Ki eger olmasa tağdîr-i Hudâ
Kârger olmaya ra'y-ı 'uğelâ

6940 Olmasa ra'ya muğarin-i tağdîr
Fâ'de virmeye aşlâ tedbîr

Viricek bir kulına devlet ü mâl
İder esbâbını ol ikmâl

Böyledür kudret-i Yezdân-ı cemîl
Yetişür ki o bürhan u delîl

Dünki gün olmuş iken der-zindân
Bu gün 'izzet ile oldum sultân

Bunı dervâza nakş itdi temâm
Ba' de kıldı serâyına hırâm

6945 İderek ref'-i zılam u bî-dâd
Başladı eylemege 'adl ile dâd

Refikâyı idüp ol dem ihzar
Eyledi mazhar-ı luğf-ı bisyâr

Evvelâ 'âkili naşib itid vezîr
Eyledi cümle umûrunda müşîr

İtdi dihkânîçeyi de mesrûr
Kıldı emlâk u ziya'a me'mûr

Şâhib-i hüsn ü cemale ammâ
Bi-kerân* mal u menâl itdi 'atâ

6950 Didi sen turma hemân eyle sefer
İdegör başka bir iklîme güzêr

Gerçi var hâk hûkûk u şöhet
İktizâ itmez idi bu firqat

İ 176b

Lik şâyeste olan gitmekdü
Buradan yurdu değıştürmekdür

* Metinde: ber-kerân

Nâkısâtü'l-akla itme ziyân
Eyleme hüsne izlâl-ı zenân

Saña meftûn olacağdur zîrâ
Ne kadar var ise mecmû'-ı nisâ

6955 Ba'de eyledi erkana hitab
Serd idüp böylece bâ-şûk u şavâb

Didi kim var idi niçe 'ukelâ
Saltanat emrine lâıyk umerâ

Her cihet ile sezâ-vâr idi hem
Benden a'lâ vü etem ü aqdem

Lik anlarla degüldür devlet
Ezefi mevhibedür bî-minnet

Kime isterse virür mülkini Hak
Nass-ı kâf'la müberhez muflâk

6960 Çünkü şehzade sözün itdi temâm
Buldu bu menkıbe de bunda temâm

İ 177a

FİHRİST-İ KİTÂB

- 1) Dibâce-i kitâb ve sebab-i te'lîf
- 2) Şâh-ı Hindistanda keşret-i sinne bâliğ olduğu şâh-ı İnanun mesmû'ı olup sebebinin istifsârına elçi irsâl eylediği
- 5) Ğaznevî Hazret-i sultan Maĥmûda ma'nen beyân buyurup zâlimin müşârun ileyhe kendü (...) işini buyurduğu kışsa-i laţîfesi
- 9) Hulefâ-i 'Abbâsiyeden Hârûn Reşîdin ĥakkında bir zâtın bürhânı kışsa-i laţîfesi
- 10) Selâtin-i 'İzâmdan bir şahsın berber oĥlanına olan 'alâkası sebebiyle herc ü merc olduğu kışsa-i laţîl fesi
- 14) İskender-i Rûmînin Fa'fur-ı şâh ile muĥâberesi
- 18) Başrada bir kızın İbn-i Dînâra (...) ĥaber gönderilüp müşârun ileyhin 'adem-i kabûli
- 18) Bir serĥoş zâtın kendi ĥanesi kelbleri mu'mâ ileyhi.. eylediği kışsas
- 20) Bir denî âdemin Eflâtunı medĥ eylediği
- 20) Bir zâtın tarikat-ı 'aliyyeye deĥâaleti kışsas
- 23) Dünyâ-yı denîle teşbîh fıkрасıdır
- 24) Zîşt-rûy pâdişâhın biri bir ĥün bir âyineye bakup rûy-ı perçiyeninden mir'at-ı kalbi pür-ĥubar olup ĥiddetle mir'atı yere urdığı kışsasıdır.
- 25) Bir zâtın da'vet olındığı yere 'adem-i icâbeti ve sebab-i ĥâlin beyânı bir kışsa-i 'acebiyyedir.
- 30) Bir siyâhinün ta'ama sır olduğudur.
- 32) Bir şâhuñ kâffe-i eşnâfa olan da'vetinde mücârâtuñ vuĥû' bulan inşafsızlıkları
- 34) Ebû Ca'fer Meş'ari Belĥînüñ ilm-i nücûmda olan mehâbeti sebebiyle bir zât ĥakkında ibrâz eylediği laţîf bir ĥünerüñ fıkрасıdır.
- 36) Eminüñ kırĥ 'aded niţâ' herifüñ başlarını kesüp ĥelür iken bulara şeyĥ (...) olan sârik-i denî ilĥâm-ı rabbânî ile sârik olduğımı bilüp kesildiği.
- 38) Bir kabîle kelb ü ĥoroslarla bezm olması ve bunlara ĥikmet-i ilâhiyenüñ zuhûra ĥelmesi.
- 39) Yolcularuñ bir ĥemi içinde laţîfe ile bir zâtuñ ayaĥını buĥâĥılayup ba'dehu ol kimsenün kâtil olduğü ve şâĥib-i ĥan daĥi mumâ ileyhi idâm eylediği mücib-i ibret ĥikâyetdür.

- 40) Dörd zâtuñ insansız bir bağa girüp şâhib-i bağın mumâ ileyhümâ bir laţîf
hud'a ile te'dîb eylemesi kışşasıdır
- 44) Me'mun halifenüñ gâ'ib olan birâderinüñ ihbârı hakkında va'd eylediği on
biñ altunüñ bir mekkâre kaħbe(?) 'avrat (....)Aķçe-i mezkûruñ mağfûr olan
birâderine vuşûli
- 47) Bir hîlekâr vâ'izüñ düzen ile halkdan aķçe alması laţîfesi
- 51) Bir a'mânüñ Ayaşofya ca'miinde (....)derûnında buldığı mâl
- 54) Bir vezîrüñ bir şâha deve kuşını vaşf eylemesi laţîfesi
- 56) Kâfile-i hicâzdan bir (....)şâhib-hünerüñ beş 'arabı öldürüp ve altı yüz altun
aldığı kışşa-i laţîfesi
- 59) Bir hâtonuñ esîr bazarından bir kâzib köle alması fıkrası
- 61) Hânımuñ (....) maħcûb itmesi fıkrası
- 62) Hânıma hediye olarak bir fakîrüñ getirmiş olduğı üç dâne acı hıyarı müşârun
ileyhe eħibbâsından hâzır-ı meclis olan (....) taķsîm etmeyerek acılığı bellü
olmaya diyü (....) için mezkûr hıyaruñ tamamen ekl buyurdığı fıkra-i laţîfesi
- 63) Yine hânım bir zâtuñ beyân-ı hâli iderken kışşa-i (....)
- 64) Bir kumarbâzuñ hânım (....) kumarbâzlık itdiği ba'de (.....) da'vâsı (.....)yüz
altun hânımdan aldığı fıkradur
- 66) Ceydâ nâm bir kız ile beşir nâm bir âşıguñ fıkra-i laţîfesi
- 72) Bir hâtonuñ zevcesini mezârından çıkartup (....) itirdiği lâkin garîb bir
fıkra-i pür-hişşedür
- 76) İki 'aded lûti-i zamânım hîle ile bir maħbûbı telvîs itdükleri
- 80) Bu daħi bir hîlekâra hîle-i pür-kînesiyle(?) bir oğlanı edirneye (.....)
- 82) Bir zenpârenüñ tarîķ-i mezkûrda başına gelen serencâmı (.....) itdiği
duħterden bir hîle itmiş bunda daħi kayd olunması ihţa itmiş fıkrası

İ 177b

- 86) Hîlekâr bir muğlimin (...) ele getürmek için kendi kerîmesi gibi mezkûre
hîle ile 'ırzı (....) hîlede oğlanı mercî eylediği kışa-i pür-hişşesi
- 91) İşbu kışşa-i pür-hikmet ... kemâl-i diķkatle okuyup anlamalı
- 98) Bir 'arabuñ yolda bir bedeviye rast gelüp cilveyle etmegini ekl itmesi
- 100) Mehdînüñ şayd-gaha yolu gâ'ib olup bir 'Arab haymesine nüzûl ile 'Arabla
olan mükâmele-i laţîfesi
- 103) Mehdînüñ 'arz-ı hâk taķdîm eden 'Arabdan atı ürküp yere düşmesi hikâyesi
- 104) Bir zât imâm-ı ebû hanîfa hâzretlerinüñ şer'iyesiyle diger bir zâtdan
mâlmüñ istidâdı hîkâyesi

- 107) Pâdişâhuñ hazînesi şoyulup yine tedbîr-i şâh ile eşyânuñ maħalline geldiği
- 109) Bir hâkimüñ kemâl-i desîseyle bulunan mâl-ı medfûn (...) laţîfidir.
- 110) Bu daħi bir medyûnuñ inkârıyla hâkim-i şer'in hîlesiyle akçe-i ikrârı kışşası
- 112) Bir habîş vârişinden kaçırmuş olduğu mâlî hikmet-i hudâ ile mâl-ı mezkûr vâriş-i mezbûra vüşûl bulduğı hikâye-i nefisesi
- 114) Ğorâsân şâhnuñ bir tâcire emâneten verilmiş olduğu bî-kıymet bir la'l taşın tâcir-i mezkûr gâ'ib idüp ba'de bularuñ hikmet-i ilâhiye ile yine mağfûr(?) olan taşın bulunduğı
- 117) A'niyâdan bir hacınuñ kemer ile akçasını (....) dan soñra (....) mücevherâtım fezâ-yı (....) gâ'ib idüp ba'de dünyânuñ germ ü serdinüñ gördükten soñra (.....) ihsân itmesidir.
- 120) Bir pâdişâh tarîk-i hacda bir maħbûbeye 'âşık olup bağdâda vüşûlünde mezbûreün zevce-i hikâye buyurulduğda ol daħi zevcenüñ ıtlak ile pâdişaha verilmesi
- 122) Üç hîlekaruñ bir külünüñ keçisini ve eşegini ve eşvâbını hîle ile sirkat itdikleridir.
- 124) Eşeğı zâyî' olan zâtuñ bulunmayıcak (.....) dellâlüñ arkası (....) gâ'ib olmadığını şükreylemesi
- 125) Bir zâtuñ evlenmesi ba'dehu bir de define bulup (....) kurtulup nâil-i merâm olması lâkin garîb hikâyedir.
- 130) Bıçağı kırılan adam hikâyesi
- 138) Pâdişâhuñ biri seferde akçesizlikte şıkmış iken elţâf-ı ilâhi ile müstağrik-i mâl-ı kârûn olduğudur.
- 140) (.....) bir nâ-mizâcuñ mehdî ol dem (....) kalkması hikâyesi.
- 141) (.....) hükemânuñ beş delîl buldukları hikâyesi.
- 142) Dünyada mezmûm olan beş hâlüñ hikâyesi.
- 142) Keşret-i cem' sebebiyle üç aded şayyâduñ ve üç aded şayduñ helâk olması.
- 144) Bir seyyâhuñ seyâhâti zamânında başına gelen vukû'atın beyânı.
- 147) Bir sultânuñ hareminüñ vukû'-ı hıyânetini sultân vezîrine beyân itmesi. vezîr daħi kendi kızına tamâmen hikâye itmesisebebiyle mekkâre(....)andan haberdâr olup ol daħi dostuna işi beyân ile hem pâdişâhuñ ve vezîrüñ mekkârenüñ dostlugına hınzıruñ igfâl(?) olmaları hikâye-i pür-hişşesidir.
- 151) Dünyâda altı şeyde sebât olmadığı hişşesidir.
- 154) Bir şâirüñ Bermekîlerüñ ihsânını yâd ile inşâd itmiş olduğu kaşideyi bir vezîre virmesi hikâyesi.
- 154) Bir nâdânuñ kelâm ma' nasından ilzâm olduğü hikâyesi.

- 155) Bermekîlerden yahya bin fazluñ komşusu olan bir zâta sinni(?) mîkdârı olarak otuzbeşbin altun ihsân itmesi hikâye-i laţîfesidür.
- 157) Üç yâr-ı şâdıkuñ birbirlerinden istikrâz itmiş oldukları akçe dolaşarakdan yine eski çıktığı mahalle vüşûl hikâyesi laţîfdür.
- 159) Bir sultân hacca niyet itmiş iken ma'an men' oldığı hikâyesidür.

İ 178a

- 161) Bir kimyâ-gerüñ misâfir olduğu hâne şâhibinüñ kazganını altun itmesi
- 166) Bir şeyhüñ müşâhede eylediği esrâr-ı 'acîbe
- 175) Bir şubaşınun başına gelen belâ kıssası
- 176) Bir zât hasta olan evlâdına nüsha alması hikâyesi.
- 176) Bir imâmaun namazda zarta kaçırması.
- 177) Bir ihtiyârün zenpârelikde aleti işine yaramadığı hikâyesidür.
- 178) Bir hekimün bir pâdişâhuñ ayağından kan alması.
- 179) Bir meselede pâdişâh cevâb-ı laţîf virmesi.
- 179) Bir veled pederini akçe talebinde mahçub itmesi.
- 180) Bir 'avret erinden hâkime gitmesi hikâyesi.
- 181) Bu dahi 'avretün erinden iştikâ (.....) kefâleti laţîfesi.
- 182) Bir marîzün hekime gitmesi hikâyesi.
- 183) Bir zarîfüñ da'vâ-yı nebevîye itmesi laţîfesi.
- 184) Bir nedîmün sultânı ilzâm ilzâm eylemesi hikâyesi.
- 185) Bir hezel-gû kendi mizâhından hicâbı.
- 186) Bir zarîfüñ sâ'ile cevâb-ı zarîfânesi.
- 186) Monla Caferün bir eblehi ilzâm eylemesi.
- 187) Müşârun ileyhün bir şâ'iri tekzîb eylemesi.
- 187) Yine müşârun ileyhün bir şa'iri istihzâ eylemesi.
- 188) Biri gazab-ı pâdişâhı teskîn eylemesi laţîfesi.
- 189) Yezîd-i pelidün hâl-i nikbeti (....) nûdemâda cereyâm hikâyesi.
- 190) Manşuruñ nûdemâsından birini ilzâm eylemesi.
- 191) Pâdişâh nedîm ile mükâmelede iken kelâm-ı nedimden hicâbı hikâyesi.
- 192) Bir veled-i zinâ evün vâlidesi (....) için pederini (....) kaşına getirmek cima'dan men' için pederinün helâlini kesmek için (....) itmesi hikâyesi laţîfdür.
- 194) Bir herîfüñ vâlidesinün (.....) maţlûb eylemesi hikâyesi.
- 199) İki şehzâdenün arasında olan hased ri'âyetleri hikâyesi.

- 201) Zenpâreyi ifşâ için müezzînün vakitsiz ezân virmesi hikâyesi.
- 203) Hıdem ibni-i ‘abdulmelik bin fercâmuñ bir (...) da‘vâ-yı hüsn-i haseb ve nesebi.
- 211) Me‘mun câriye ile mel‘abesini nedîminün müşâhade itmesi hikâyesi.
- 212) Mekteb h‘âcesi tullâb ile müşâvele itmesi bir veled-i zinâ elinden feryâdı.
- 212) Bir (...) yazısız kağıd ile akrabasından mektûb getürdüm diyü düğün evine (...)
- 216) Mekteb h‘âcesinün şıbyâna (...) ta‘lîm itmesi ba‘de kuyuya düşmesi.
- 218) Bir ahmağ şakalını kışalmaq murâdıyla mumda yüzini uzatması hikâyesi.
- 219) Mekteb h‘âcesi şıbyâna ta‘zîr iken kendüsünün taraf-ı ceybinden ta‘zîr olması.
- 219) Bir âdem kayınvâlidesini görmek murâd itmesi hikâyesi.
- 220) Bir islâm olan âdemün namaza ‘adem-i devâmını su‘âl eylemesi hikâyesi.
- 220) Bir şâhuñ evladlarından mâlûmı hıfz itmesi hikâyesi.
- 225) İki âdemün birbirine olan hîlelerinin hikâyesi.
- 229) Bir ademün (...) ve ba‘dehu helâkı hikâyesi.
- 230) İki âdemü birbirlerine olan hîle-i zarîfâneleri hikâyesi.
- 232) Bir şâhuñ rikâbdârına keşf-i esrârı hasebiyle murâdına ‘adem-i muvaffakiyeti hikâyesi.
- 235) Üc ‘aded hasûduñ bi-sûd hikâye-i garîbesidür.
- 237) Bir şâh-ı zâlimün şayd-gâhda müşâhade eylediği zuhûr-ı (...) zulmün ‘adle tebdil eylediği hikâye-i latîfesi.
- 240) Bir âdemün bağındaki güle ‘ârız olan bülbül hikâyesi.
- 243) Şayyâduñ tama‘-ı şayd ile tama‘a şayd oldığı hikâyesi.
- 244) Bir şâhuñ dil-firîbi olan kenîzekün ibrâm eylemesi hikâyesi.
- 250) Bir dihkânun menkûhasıyla olan ‘ahd-i emânı ve mezkûrenün ‘ahdinde ‘adcm-i sebâtı .
- 255) Bir sipâhuñ bir hayyeyi ateşten kırtarup ba‘dehu müzîden çekdiği beyândur.
- 263) Maymunun pâspân elinden sârik vâsıtasıyla helâkden kırtuluşu hikâyesi.
- 266) Bir sayyâduñ iki h‘âcentün mübâheselerinden (...) lafzı öğrenmesi hikâye-i latîfesi.
- 270) Bir şâhuñ ma‘nevî sebep-i hayâtı olan toğamı każâen helâk itmesi hikâyesi.
- 272) Bir şâhuñ gördüğü manâyı ‘aks olarak ta‘bîr (...) idâm olunması hikâyesi.
- 281) Hazret-i süleymân nebîye ‘arz olan âb-ı hayât hikâyesi.
- 285) Yetmişiki numarada olan hikâyenin nâba‘di olan hikâyedür.

295) İkiyüz yetmiş numaralı hikâyede olan (....)'âkıltiñ şâha beyân eylediği (.....) hikâye-i laţifesidür.

İ 178b

302) Nihâyet-i hikâyât-ı mezkûrât.

303) Pâdişâhuñ zer-ger ile olan hüsn-i ülfeti hikâyesi

306) Şâh-ı mezkûra zer-ger hakkında olarak şadrâzâmuñ beyân eylediği keş-ger hikâyesi.

312) Pâdişâh-ı müşârun ileyh işbu hikâyâta kulak vermeyip 'âkıbet zer-gerin hîlesine dûcâr olması hikâyesidür.

329) Dört nefer zâtuñ nerde (....) ile seyâhat eylemeleri hikâyesidür.

333) Üçyüz numaralı hikâyede olan refiklerden şâhzâdenüñ arkadaşlarına hikâye eylediği kıssa-i dihkânî.

343) Üçyüz yimitokuz numaralı hikâyede zikr olunan şehzâdenüñ tevekkül-i cihetiyle pâdişâh olması ve kitâbuñ dahî nihâyet bulması.

